

TRA2 Bölgesi'nde Yoğun Kamu Çalışanı Göçü: Sorunlar ve Çözüm Önerileri



Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Dr. Hüseyin TUTAR

TRA2 Bölgesi'nde
Yoğun Kamu Çalışanı Göçü:
Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Dr. Hüseyin TUTAR



Ortakapı Mah. Atatürk Cad. No: 117 KARS - TÜRKİYE

Tel: +90 474 212 52 00 **Fax:** +90 474 212 52 04

e-mail: info@serka.org.tr **web:** www.serka.gov.tr

978-605-63661-9-2

Kitap Tasarım:

Som Dizayn

Baskı:

PORTAKAL BASIM MATBAACILIK SAN. TİC. A.Ş.

Huzur Mah. Tomurcuk Sok. No: 5/1

4 Levent - Seyrantepe - İstanbul

Tel: 0212 332 28 01

Faks: 0212 332 02 08

www.portakalbasim.com.tr

Takdim

Türkiye’de 2013 yılı itibariyle memur, hakim/savcı, öğretim elemanı, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçi statüsünde toplam 2.070.929 kişi kamu kurumlarında görev yapmaktadır. Bunların 36.617 kişisi TRA2 bölgesindeki dört şehirde (Kars, Ağrı, Iğdır ve Ardahan) çalışmaktadır. Ancak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin diğer şehirlerinde olduğu gibi, TRA2 bölgesindeki şehirlerde de görev yapan kamu çalışanları bölgede fazla kalmamakta, fırsatını buldukları ilk anda bölgeyi terk ederek başka bölgelere göç etmektedirler. Bölgede yaşanan yoğun göçün sonucunda bazı alanlarda boşluklar oluşmakta, bu da kamu hizmetlerine olumsuz yönde yansımaktadır. Bu olumsuzluk özellikle sağlık ve eğitim gibi alanlarda daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Kamu çalışanları TRA2 bölgesinde neden fazla çalışmadan bölgeyi terk etmektedirler? Onları bölgede daha fazla tutmak için neler yapılabilir? Merkezi hükümet, yerel yönetimler, özel sektör, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları veya diğer ilgili kurum ve kuruluşlar bu konuda neler yapabilirler? Bölgede görev yapan kamu çalışanlarının bölgedeki süreleri uzatılarak bölgeye daha fazla hizmet etmeleri nasıl sağlanabilir?

SERKA (Serhat Kalkınma Ajansı) olarak, bu soruları bölgede görev yapan kamu çalışanlarının gözünden tespit etmek üzere bu araştırmayı gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Yüz yüze ankete dayalı olarak gerçekleşen bu çalışma, rotasyona tabi olan askeriye ve polis teşkilatı ile büyük ölçüde bölgeden personel istihdam eden belediyelerin dışındaki tüm kurumlarda çalışan personel üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma anketi, 31 farklı kamu kurumunda görev yapan toplam 1377 kamu çalışanına uygulanmıştır.

SERKA olarak bu çalışmayı gerçekleştirmek suretiyle kamu çalışanlarının bölgedeki hizmet süresini uzatma yönündeki çabalara katkı sağlayacağımızı düşünüyoruz. Araştırma süreci boyunca araştırmaya katkıda bulunan kurumlar, yöneticiler ve katılımcılar da bu çabalara ortak olmuştur. Araştırmaya her ne şekilde olursa olsun destek veren tüm kurumlara, yöneticilerine ve ankete cevap vermek suretiyle araştırmaya katılanlara şükranlarımı arz etmek isterim.

Dr. Hüseyin Tutar
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

Takdim	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	6
İKİNCİ BÖLÜM	
MEMUR GÖÇÜ, KENT VE KENTLİLİK	12
1. İş Arayışından Memur Göçüne Bitmeyen Göç Sarmalı	12
2. Göç İle Birlikte Kentlere Taşınan Sosyal Sorunlar	19
3. Düzensiz Kentleşme ve Kentlileşme Sorunu	22
4. Büyük Kentlerde Yoksulluk Kaynaklı Sorunlar	26
5. TRA2 Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Verdiği Göç	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE AİLE PROFİLİ	37
1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	37
2. Katılımcıların Aile Profili	42
3. Katılımcıların Yetişme Süreci	46
4. Katılımcıların Ekonomik Durumu	50
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
MESLEKİ AİDİYET VE KURUMSAL MEMNUNİYET	54
1. Çalışanların Mesleki ve Kurumsal Profili	54
2. Kurumsal Memnuniyet ve İş Tatmini	62
BEŞİNCİ BÖLÜM	
KAMU ÇALIŞANLARININ BÖLGESEL ARKA PLANI	69
1. Kamu Çalışanlarının Bölge ile Bağlantıları	69
2. Çalışanların Bölgeye Geliş Biçimi	73
3. Çalışanların Bölge Hakkındaki Kanaatleri	79

ALTINCI BÖLÜM

BÖLGEDEKİ SOSYAL ÇEVRE İLE İLİŞKİLER	86
1. Komşularla ve Sosyal Çevre ile İlişkiler	86
2. Halkın Kamu Çalışanlarına Bakışı	96

YEDİNCİ BÖLÜM

BÖLGEDEKİ İMKÂNLAR VE EKSİKLİKLER	104
1. Kültürel ve Sanatsal Etkinlikler	104
2. Barınma ve Alt Yapı İmkânları	114

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BÖLGE İLE İLGİLİ KANAATLER VE MEMNUNİYET DURUMU	125
1. Çalışanların Bölgedeki Memnuniyeti	125
2. Çalışanların Bölgeden Ayrılma Nedenleri	132

DOKUZUNCU BÖLÜM

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER	140
1. Araştırmanın Genel Tespitleri	140
2. Çözüm Önerileri	146

KAYNAKÇA	151
-----------------	------------

EK 1: KORELASYON KATSAYISI	157
-----------------------------------	------------

Ek 1: VARYANS ANALİZİ (Bölgeden ayrılmak isteyenler üzerinden)	178
---	------------

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmanın temel amacı, TRA2 bölgesinde yer alan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde görev yapmakta olan kamu çalışanlarının bölgedeki hızlı sirkülasyonunun altında yatan nedenleri çalışanların gözünden tespit edip ortaya çıkarmaktır. Bölgede görev yapan kamu çalışanları, fırsatını buldukları ilk anda bölgeyi terk ederek başka şehirlere göç etmektedirler. İlerleyen bölümlerde görüleceği gibi bölgede ortalama çalışma süresi 3.6 yıldır. Bölgede görev yapanlar bölgeyi neden bu kadar kısa sürede terk etmektedirler? Buna yol açan nedenler nelerdir? Çalışanların bölgeden bu kadar kısa sürede ayrılması sadece bölgedeki kentlerin geri kalışıyla açıklanabilir mi? Bölgedeki sosyal ilişkilerin ve kültürel değerlerin çalışanların bölgeden ayrılmasında bir rolü var mıdır? Araştırmada, ilerleyen bölümlerde görüleceği gibi tüm bu sorulara çalışanların gözünden ayrıntılı biçimde cevap aranmaktadır.

Mecburi hizmet ya da rotasyona tabi olmaları nedeniyle Emniyet ve Askeriye gibi kurumların yanında, Belediyeler de personelinin çoğunu yerelden temin ettiği için araştırmanın dışında bırakılmıştır. Bunun dışındaki tüm kamu kurumları araştırmaya dahil edilmiştir. Başka bir deyişle, bölgede çalışması mümkün olduğu halde çalışmayıp başka bölgelere göç eden kamu çalışanlarına araştırmada yer verilmiştir. Araştırmada ana hatlarıyla 31 farklı kamu kurumu yer almıştır. Bunlar içinden en fazla anket uygulanan on kurum şunlardır: Milli Eğitim Bakanlığı'na, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı birimler ile üniversiteler, Devlet Meteoroloji Müdürlükleri, Vergi Daireleri (Gelirler Dairesi, Defterdarlık), Tapu Kadastro Müdürlükleri, Çevre ve Şehircilik Müdürlükleri, Karayolları Müdürlükleri ve Nüfus Müdürlükleri. Bu kurumlar, aynı zamanda bölgede en fazla kamu çalışanı istihdam eden kurumlar oldukları söylenebilir. Araştırmaya dahil edilen örneklem sayısı, kamu kurumlarının bölgedeki istihdam oranı dikkate alınarak belirlenmiştir.

Araştırma, TRA2 bölgesinde bulunan 31 kamu kurumunda görev yapmakta olan 1377 kişi üzerinde yüz yüze mülakata dayalı anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma örnekleme rastsal yöntemine göre, istihdam ettiği personel sayısı dikkate alınarak araştırmaya dahil edilecek olan kamu kurumları seçilmiş ve bunlardan kaç kişiye anket uygulanacağına karar verilmiştir.

Her il araştırmada istihdam ettiği personel oranında olmasa da buna yakın oranlarda yer almıştır. Aşağıdaki tabloda hangi ilin kaç kişiyle araştırmada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1.1: Araştırma örnekleminin illere Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde
Ağrı	403	29,3
Ardahan	287	20,8
İğdir	194	14,1
Kars	493	35,8
Toplam	1377	100

İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırma örnekleminde en fazla Kars'tan çalışan yer almıştır. Kars'tan 493 kişi çalışmada yer alırken, Ağrı'dan 403, Ardahan'dan 287, İğdir'dan da 194 kişi araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sadece il merkezlerinde görev yapan çalışanlara değil, aynı zamanda kasaba ve ilçelerde yer alan çalışanlara da uygulanmıştır. Araştırma örnekleminin yüzde 57'si il merkezlerinden seçilirken, yüzde 42,5'i ilçelerden seçilmiştir. Bununla birlikte oransal olarak fazla olmamakla birlikte beldelerde görev yapan bazı çalışanlar da araştırmada yer almıştır. Bölgede görev yapan çalışanların büyük bir kısmı çalıştığı yerde yaşamaktadır. Bazıları ise köy, belde veya ilçede çalıştığı halde il merkezinde oturmaktadır. Örneklemin seçiminde oturlan yer değil, çalışılan yer esas alınmıştır.

Araştırma, genel olarak çalışanların kişisel kanaatleri, gözlemleri ve tutumları üzerinden yapılandırılmıştır. Ancak yer yer eşlerin ve çocukların da tutumları ve kanaatleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Özellikle sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılım ile kentteki sosyal çevreyle ilişkiler konusunda eş ve çocukların da performansları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. alışanlarla birebir eşleştirmek için eş ve çocukların bu konulardaki performansları ya da kanaat ve tutumları çalışanların gözünden tespit edilmiştir.

Araştırma ana hatlarıyla sekiz bölümden oluşmaktadır. Takip eden ikinci bölümde genel olarak Türkiye'deki gn sosyolojik boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi Türkiye dünyada nüfus hareketliliğinin en fazla olduğu ülkelerden

biridir. Nüfus hareketliliğinin temelinde yer alan ana neden bölgeler arasındaki dengesizliktir. Bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik durumunun yanı sıra, iklimsel şartları, yaşam standartları ve sundukları kamu hizmetleri tercih edilmelerinde veya edilmemelerinde rol oynayan faktörlerdir. Genel olarak Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinin bu bağlamda nüfus çeken; buna karşın Doğu, Güneydoğu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinin ise göç veren bölgeler olduğu bilinmektedir. Nüfus hareketliliği doğal olarak kamu kurumlarında görev yapan çalışanları da etkilemekte ve onlar da nüfus hareketliliğinin genel eğilimi doğrultusunda bir davranış sergilemektedirler.

Üçüncü bölümde araştırmada yer alanların demografik yapısı üzerinde durulmuştur. Araştırmada yer alanların cinsiyeti, eğitimi, yaşı, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmadığı, eşlerinin çalışıp çalışmadığı, gelir durumu, oturduğu konutun durumu gibi hususlar bu bağlamda ele alınıp incelenmiştir. İlerleyen bölümlerde görüleceği gibi araştırmada yüzde 61 oranında erkek çalışan yer alırken, yüzde 39 oranında kadın çalışan yer almıştır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 88'i üniversite mezunu olup bunların içinden bir kısmı yüksek lisans ve doktora eğitimine sahip bulunmaktadır. Yine araştırmaya katılanların yüzde 53'ü evli olup bunların yüzde 29'u çocuk sahibidir. Çalışanların önemli bir kısmının eşleri de kendileri gibi çalışmaktadır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 46'sının eşleri herhangi bir kamu kurumunda görev yaparken, yüze 12'sinin eşleri özel sektörde veya kendi adına bir işte çalışmaktadır. Normal şartlarda karı-koca çalışanların başka bir yere tayin olması daha zor olmasına rağmen bölgede çalışanların ailece hızlı bir sirkülasyona sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü bölümü çalışanların mesleki ve kurumsal arka planı üzerinde durmaktadır. TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının hangi kurumda çalıştıkları, hangi mesleklere sahip oldukları, mesleklerini ne biçimde seçtikleri, ne zamandan beri bu mesleği yaptıkları, kurumlarından memnun olup olmadıkları gibi hususlar bu bağlamda ele alınıp incelenen konular olmuştur. Bununla birlikte, kurumda yerli çalışanlarla dışarıdan gelen çalışanlar arasında nasıl bir ilişki bulunduğu, yöneticilerin bu iki çalışan grubuna farklı muamelede bulunup bulunmadığı gibi hususlar da bu bölümde ele alınıp incelenen konular arasında yer almıştır. İlgili bölümde görüleceği gibi kamu çalışanlarının genel olarak kurum içi

ilişkileri, kurumsal memnuniyeti ve iş tatmini oldukça yüksek düzeyde görülmektedir. Çalışanların yüzde 78'i çalıştığı kurumdan memnun olduğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre çalışanların bölgeyi hızla terk edip başka bölgelere göçüşüne yol açan faktörler arasında kurumları yer almamaktadır. Başka bir deyişle, kurumlarının dışındaki başka faktörler çalışanların bölgeden ayrılmasına yol açmaktadır.

Araştırmanın beşinci bölümü TRA2 bölgesinde görev yapanların bölgesel arka planlarını analiz etmektedir. Bölgede görev yapanların köken olarak hangi bölgeden oldukları, bölgeye gelmeden önce TRA2 bölgesiyle ilgili herhangi bir deneyimlerinin bulunup bulunmadığı, eğitimlerini nerede aldıkları, eşlerinin çalıştıkları şehirle herhangi bir bağlantılarının bulunup bulunmadığı gibi hususlar bu bölümde ayrıntılı biçimde tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi TRA2 bölgesinde görev yapanların yüzde 36'sı Doğu Anadolu bölgesinin değişik şehirlerindedir. Toplam çalışanların yüzde 19'u TRA2 bölgesindeki dört şehirdendir. Çalışanların yüzde 11'i bölgede tanıdıkları veya akrabaları bulunurken, yüzde 66'sı ise bölge ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır. Bölgedeki dört şehirde en az çalışanın bulunduğu bölge Trakya bölgesi olarak görülmektedir. Bu bölümde ayrıca çalışanların bölgeye nasıl geldikleri konusu da araştırılmıştır. İlerleyen bölümlerde görüleceği gibi çalışanların yüzde 45'i bölgeye kendi isteğiyle gelmiştir. Ne var ki, buraya kendi isteğiyle gelenlerin büyük bir kısmı da diğerleri gibi bölgeden ayrılıp başka yerlere gitmeyi düşünmektedirler.

Altıncı bölümde TRA2 bölgesindeki çalışanların çalıştıkları veya yaşadıkları sosyal çevre ile ilişkileri ele alınıp incelenmiştir. Bu bağlamda komşularıyla ilişkileri, meslektaşlarıyla ilişkileri, kentte yaşayan yerli halka ilişkileri, kentte aktif bulunan sosyal ortamlara katılımı gibi hususlar analiz edilmiştir. Yine, komşularının ve halkın kendilerine bakışı, yaşadıkları yerde ailece herhangi bir baskı hissedip hissetmedikleri gibi hususlar çalışanların gözünden tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili bölümde görüleceği gibi bölgede görev yapan çalışanların genel olarak komşularıyla ve bölge halkıyla iyi ilişkiler kurdukları ve belli bir sosyal çevreye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Kamu çalışanlarının, buldukları şehirlerin sivil toplum hayatına aktif olarak katılmamakla birlikte, başta meslektaşları olmak üzere belli bir sosyal çevre edindikleri anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan kamu çalışanları genel olarak komşularının ve halkın kendilerine karşı olumlu duygular beslediğini düşünmesine rağmen, üçte

biri buldukları yerde kendileri üzerinde bir baskı hissettiklerini belirtmektedirler.

Araştırmanın yedinci bölümü TRA2 bölgesindeki dört şehrin sunduğu imkânlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kentlerin sağladığı imkânlar ana hatlarıyla iki kategoride ele alınıp incelenmiştir. Birinci kategoride kentlerin sundukları kültürel ve sanatsal imkânlar, ikinci kategoride ise yaşama ilişkin fiziksel imkânlar ele alınıp incelenmiştir. Birinci kategori bağlamında kentlerin sağladığı sinema, tiyatro veya değişik kurs imkânları sorgulanmaktadır. İkinci kategoride ise hava ve karayolları ulaşımı, eğitim ve sağlık alt yapısı, sosyal tesisler, alışveriş merkezleri, çocuk oyun alanları, park ve bahçeler gibi hususlar araştırılmaktadır. Araştırma bulgularına göre bölgenin en sorunlu alanının bu hususlarda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Çalışan kamu görevlilerinin bölgeden ayrılıp başka bölgelere göç etmesine yol açan esas nedenlerin de yine bu alanlarda yattığı görülmektedir. İlgili bölümde görüleceği gibi bölgenin bu alanlarda sundukları imkânlar kamu çalışanları tarafından oldukça yetersiz görülmektedir. İlgili bölümde görüleceği gibi çalışanların üçte ikisine yakın bir kesimi ailece çıkıp vakit geçirecekleri yerlerin pek bulunmadığını belirtmektedirler. Bu tür yerlerin bölgede çokça bulunduğunu belirtenlerin oranı yüzde 1.2 gibi dikkate alınmayacak kadar düşük düzeyde tespit edilmiştir.

Araştırmanın sekinci bölümü kamu çalışanlarının genel olarak bölge ile ilgili kanaatlerini ve tutumlarını incelemektedir. Çalışanların bölgede en fazla benimsediği veya rahatsızlık duyduğu şeylerin neler olduğu, ailece bölgeden memnun olup olmadıkları, bölgeden ayrılma isteği taşıyıp taşımadıkları, ayrılmak istiyorlarsa bunun altında yatan nedenlerin neler olduğu, hizmetlerinin kaçınıcı yılında bölgeden ayrılmayı düşündükleri, bölgeden ayrıldıktan sonra nereye gitmek istedikleri gibi hususlar bu bölümde ayrıntılı biçimde ele alınıp incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre kamu çalışanları, genel olarak bölgedeki insan ilişkilerini ve bölgenin kültürel değerlerini benimserken, bölgenin iklim şartlarını ve bölgede sunulan kamu hizmetlerini ise şikâyet konusu olarak görmektedirler. İlgili bölümde görüleceği gibi çalışanların yüzde 91'i bölgeyi terk edip başka bir şehre gitmek istemektedir. Bölgeden olan çalışanlarla bölge dışından gelen çalışanlar arasında ciddi bir farklılık olmaksızın tüm kamu çalışanlarının bu eğilimde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın son bölümünde genel tespitlere ve önerilere yer verilmiştir. Bu bağ-

lamda elde edilen bulgulardan hareketle kamu çalışanlarının yoğun olarak yaşadığı sorunlar ile bölgeden ayrılmalarına yol açan nedenler konusunda genel tespitler yapılmakta ve bunlarla ilgili öneriler geliştirilmektedir. Araştırmada dile getirilen öneriler genel olarak çalışanların dile getirdiğı öneriler üzerinden yapılmıştır. Zira araştırmaya katılanlara, “bölgede çalışanların burada uzun süre görev yapmaları için neler tavsiye ettikleri” yönünde bir soru yöneltilmiş ve bu konuyla ilgili önerileri alınmıştır. Gelen tavsiyeler, araştırmanın tespitleriyle birleştirilerek genel önerilere dönüştürülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

MEMUR GÖÇÜ, KENT VE KENTLİLİK

Bu bölümde şehirler ve bölgeler arasındaki nüfusun hareketliliğini ifade eden göç olgusu ve bunun yol açtığı sorunlar üzerinde durmaya çalışacağız. Göçe yol açan nedenler, göçün kaynağında yer alan bölgelerin sosyo-ekonomik durumu, göç alan bölgelerin sundukları imkânlar, yoğun göçler sonucunda kentlerde yoğunlaşan sosyal sorunlar, kentlilik bilinci ve kent kültürünün yoğun göçler sonucunda maruz kaldığı baskı gibi konulara bu bağlamda dikkat çekeceğiz. Çalışmada, farklı kesimlerde görülen göçün kamu personelinin ilgilendiren boyutu üzerinde özel olarak duracağız. Kamu personelindeki yer değiştirme trendinin genel göç süreçleriyle bir bağlantısı var mı? Başka bir deyişle, bölgeler arasında yoğun biçimde görülen memur göçünün, Türkiye'de 1950'den bu yana yaşanan göçlerin doğal bir sonucu olup olmadığı sorusuna bu bağlamda cevap aramaya çalışacağız. Bu araştırmanın konusunu esas olarak TRA2 bölgesindeki yoğun memur göçü oluşturduğu için bu bölümde ayrıca bölgenin sosyo-ekonomik durumunu analiz edecek ve memurları göçe zorlayan nedenleri inceleyeceğiz.

1. İş Arayışından Memur Göçüne Bitmeyen Göç Sarmalı

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası düzeyde artan göç hareketleri birçok sosyal bilimcinin dikkatini bu sosyal olguya çekmiş durumda. Bazı araştırmacılar buradan hareketle yaşadığımız çağı göçler çağı olarak nitelendirmektedirler.¹ Küreselleşme ve bilgi toplumunun ortaya çıkardığı yeni dünyada, başka insanlara olduğu gibi başka mekânlara da ulaşma imkânları tarihin hiçbir dönemiyle karşılaştırılmayacak kadar artmıştır. Gelişen ulaşım ve iletişim imkânları, küreselleşmenin yol açtığı bölgeler ve uluslararası gelir dağılımı dengesizliğiyle buluşunca tarihin hiçbir döneminde görülmeyecek kadar yoğunlukta insan hareketliliği hız kazanmıştır. Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü, 2002 yılı itibariyle dünya nüfusunun yüzde 2'ine tekabül eden 185 milyon insanın en az 12 aydır kendi ülkesinin dışında diğer ülkelerin sınırları içinde yaşadığını tespit etmiştir.

1 Stephen Castles ve Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Haritası*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Yapılan tahminlere göre 1965-2000 yılları arasında, dünyadaki göçmen sayısı ikiye katlanarak 75 milyondan 150 milyona ulaşmıştır. Bugün göç hareketleri genel olarak dünyanın az gelişmiş olan Asya ve Afrika gibi bölgelerinden, gelişmiş bölgeleri olan Avrupa ve Amerika'ya doğru seyretmektedir. Uluslararası göçlerin temelinde daha iyi şartlarda yaşama ümidi yer almakla birlikte, göç veren bölgelerdeki bir takım zorunlu nedenlerden dolayı da göç hareketleri görülmektedir.²

Göç süreci, bir yandan uluslararası boyutta, bir yandan da ulusal boyutta görülür. Birçok ülkede göç eden nüfus, öncelikle kırdan kentlere veya az gelişmiş kentlerden ve bölgelerden gelişmiş kent ve bölgeler akmaktadır. Göçlerin genel seyri az gelişmiş yerlerden, gelişmiş yerlere olunca doğal olarak göç olgusu daha çok ekonomik nedenlerle açıklanan bir sosyal sorun olmaktadır. Göç konusuyla ilgilenen birçok araştırmacı bu bakımdan göçün ekonomik nedenleri ve sonuçları üzerinde dururlar. Ekonomik sorunların yanı sıra, kültürel ve sanatsal temeller üzerinden daha iyi şartlarda yaşama arzusu, üst kültüre dahil olma isteği, itibar gören statülere sahip olma arayışı gibi nedenler de göçlerin altında yer alan faktörlerdir. Daha iyi yaşam beklentisi sadece ekonomik şartlara bağlı olmayıp, aynı zamanda belli bir statüye sahip olmayı, belli bir kültürel değeri paylaşmayı, belli bir aidiyet duygusunu beslemeyi de kapsayan bir süreçtir. Tüm bu hususların, göç olgusunun temelinde yer alan birbiriyle ilişkili karmaşık nedenler yumağı olduğunu söyleyebiliriz.

Göç üzerinde yoğunlaşan sosyal bilimciler genel olarak göçleri iç göç-dış göç, iradi göç-zorunlu göç ve geçici (mevsimlik) göç-daimi göç şeklinde kategorilere ayırırlar.³ Bununla birlikte göçü kırdan kente, az gelişmiş kentlerden gelişmiş kentlere ve az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere şeklinde tasnif edenler de vardır. Yukarıda ifade edildiği gibi gelişmiş ülkelere doğru seyreden göç hareketleri bugün dikkatleri daha çok göçün uluslararası boyutu üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki, Türkiye gibi bölgeler arası kalkınmışlık farkının çok derin olduğu ve uluslararası düzeyde geçiş koridoru üzerinde bulunan ülkeler yoğun nüfus hareketliliğinin yaşandığı ülkelerdir.⁴ Türkiye, genel olarak Afrika ve Asya gibi az

2 A.g.e, s. 8.

3 Taylan Akkayan, *Göç ve Değişme*, İstanbul: İstanbul Ün. Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1979, ss. 20-28.

4 Türkiye kaçak göç konusunda neredeyse bir merkez konumuna gelmiş bulunuyor. Bkz. Ahmet İçduygu, *Türkiye'de Kaçak Göç*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2004.

gelişmiş ülkelerin bulunduğu bölgeler ile Avrupa arasında bir göç koridoru haline gelmiş bulunmaktadır.⁵ Türkiye üzerinden gerçekleşen göç doğal olarak büyük ölçüde kaçak göç şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye sadece az gelişmiş bölgelerle, gelişmiş bölgeler arasındaki göçün aktığı bir koridor değil, aynı zamanda kendisi de uluslararası göçün nihai durağı durumundadır. Bununla birlikte Türkiye 1960'lardan itibaren Avrupa'ya yoğun biçimde göç vermiştir. Bugün başta Almanya olmak üzere, Avrupa'nın değişik yerlerinde yaşamakta olan üç milyon civarında Türk bulunduğu tahmin edilmektedir.⁶ Türkiye, dışarı göç verdiği gibi kendi içinde de 1950'den beri yoğun göç hareketlerini yaşamaktadır.

Gerek iç göç, gerekse dış göçü çalışan sosyologlar göçte rol oynayan itici faktörlerle çekici faktörler üzerinde dururlar. Göçün kaynağını oluşturan bölgeler genel olarak itici karaktere sahip bölgeler olarak kabul edilir. Zira söz konusu bölgeler sanayi, ticaret, eğitim, sanatsal ve kültürel faaliyetler açısından yetersiz kaldıkları için buralarda yaşamakta olan veya görev yapmakta olan insanlar nispeten daha iyi konumda olan kentlere ve bölgelere hücum ederler. İtici faktörler sadece bir kentin veya yörenin sosyo-ekonomik şartlarıyla bağlantılı değil, aynı zamanda buranın güven, asayiş ve düzen sorunuyla da bağlantılıdır. Sosyo-ekonomik açıdan sorun yaşamamasına rağmen kendisini güven içinde hissetmeyen insanlar doğal olarak bu tür yerlerden ayrılma eğilimine girerler. Öte yandan bazı kentler ve bölgeler çekici özelliğe sahip oldukları için yerinden ayrılan nüfusu kendilerine doğru çekerler. Çekici özelliğe sahip olan kentler ya da bölgeler genel olarak sanayi, ticaret, eğitim, sanat, kültür, ulaşım, alt yapı, güvenlik ve asayiş bakımından daha iyi konumda olan kentler veya bölgelerdir. Göç edenler bu tür nedenlerin yanı sıra sükuneti, havası, komşuluk ilişkileri ve kentlilik kültürü gibi nedenlerden dolayı da bir yeri tercih edebilirler.

Türkiye'de iç göç söz konusu olduğunda sosyologlar genelde birkaç aşama üzerinde dururlar. Bu aşamalar genel olarak 1950 öncesi, 1950-1985 arası ve 1985 sonrası dönemlerdir.⁷ 1950 öncesi dönem Osmanlı arka planına kadar uzanan genişçe bir inişli

5 Ahmet İçduygu ve Kemal Kirişçi, "Turkey's International Migration in Transition", in *Land of Diverse Migration: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*, Ed. Ahmet İçduygu and Kemal Kirişçi, İstanbul: Bilgi University Press, 2009, ss.1-25.

6 Refik Erzan and Kemal Kirişçi, "Introduction", in *Turkish Immigrants in the European Union: Determinants of Immigration and Integration*, Ed. Refik Erzan and Kemal Kirişçi, London and New York: Routledge, 2008, s. 1.

7 Bkz. Bahattin Akşit, "İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış", *Türkiye'de İç Göç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları, 1998, ss. 22-37.

çıkışlı süreci kapsar.⁸ Tarım ekonomisine dayandığı için Osmanlı genelde nüfusu kırsal kesimde tutma eğiliminde olmuştur. Osmanlı'daki kentler, öteden beri ticaret ve sanat merkezi olan Şam, Bağdat, Halep, İstanbul gibi sınırlı sayıda kentlerin dışında genel olarak ekonomik merkezler olmaktan çok idari merkezler olarak gelişmişlerdir.⁹ Osmanlı'da bir kentin hüviyetini belirleyen şey daha çok onun idari ve siyasi konumu olmuştur.¹⁰ Oysa Batı'da Henry Pirenne'nin işaret ettiği gibi, Orta Çağ'dan beri kentler idari birimler olarak değil, ekonomik merkezler olarak gelişmiştir. Orta Çağ Avrupa'sında feodal yapıdan dolayı siyasi merkezler geniş olmadığı için kentler siyasi merkezlerin değil, ekonomik dinamiklerin yuvalandığı yerleşim yerleri olmuştur. Üniversite gibi eğitim kurumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte on ikinci yüzyıldan itibaren kentler hem ekonomik, hem de sosyal ve kültürel gelişmelerin merkezini oluşturdular.¹¹ Batıdaki kentler sanayileşme sürecinde Orta Çağ'daki bu temel üzerinden geliştirdiler. Bu bakımdan sanayi belli başlı merkezlerde yoğunlaşmakla birlikte genel olarak kendi kültürünü ve kendisini besleyen alt dinamikleri kırsal alanlar dahil olmak üzere tüm yaşam alanlarına bir şekilde yaygınlaştırdı. Fernand Braudel bu hususu Batı medeniyetinin ayırt edici bir özelliği olarak vurgular. Braudel'e göre Batı'da kentler kırı da kuşatacak şekilde gelişirken, Doğu toplumlarında kentler kırı kuşatamadığı için kırsal ile kentsel arasında derin bir mesafe hep var olmuştur.¹² Max Weber'in Batı ve Doğu kentlerine ilişkin yaklaşımı da buna benzerdir. Weber'e göre Batı'da kentler sanayi toplumunun merkezleri olarak gelişip, buradaki dinamikleri az gelişmiş bölgelere de yaygınlaştırırken; Doğu'da kentler patrimonyal sistemin idari birimleri olarak kırsaldan bağımsız ve sınırlı sayıda gelişti. İdari birimler olması kentlerin öte yandan özerkliğini nihayete erdirmiştir.¹³

8 İlhan Tekeli, "Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler", *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, Der. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, ss. 447-455.

9 Osmanlı şehirleri ve statülerinin oluşum mekanizmasıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Suraiya Faroqi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul: Türkiye Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1993. Ayrıca bkz. Ira Lapidus, "Muslim Cities and Islamic Society", *Middle Eastern Societies*, Ed. Ira. Lapidus, Berkley: University of California Press, 1970.

10 Ömer Çaha, *Aşkın Devletten Sivil Toplumla*, Ankara: Orion, 2012, ss.79-80.

11 Bkz. Henry Pirenne, *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

12 Aktaran Ayhan Kaya, *Türkiye'de İç Göçler: Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 5. Bir tartışma için ayrıca bkz. Hasan Taşçı, "**İslâm ve Batı Şehrinde Kentsel Mekânın Kimlik Bileşenleri**", *Kent Kültürü ve Yönetimi/Elektronik Dergi*, **İnternet kaynağı için bkz: <http://www.kentakademisi.com/islam-ve-bati-sehrinde-kentsel-mekanin-kimlik-bilesenleri/16489/>**. [Alınma tarihi: 2 Mayıs 2013].

13 Max Weber, *The City*, Ed. and trans. Don Martindale and Gertud Neuwirth, Illinois: The Free Press, 1958, ss. 87-88.

Cumhuriyet dönemine geldiğinde devlet eliti toplumu 1950'ye kadar stabil olarak yerinde tutmayı yeğlemiştir. Tek Parti döneminde modernleşme politikaları Cumhuriyet'in merkez üsleri olarak kabul edilen Ankara, İstanbul ve İzmir gibi sınırlı sayıda kentler üzerinden gelişirken, kırsal büyük ölçüde bu sürecin dışında kaldı. Bunun üç nedenden dolayı böyle olduğu söylenebilir. Birincisi, Türkiye büyük ölçüde bir tarım toplumu olduğu için tarımla uğraşan köylü nüfusu yerinde tutmayı tercih etmiştir. İkincisi, devlet eliti modernleşmeyi sınırlı sayıda kent üzerinden üreterek kademeli olarak tüm ülkeye yaymaya çalışmıştır. Tek parti döneminde eğitim politikaları büyük ölçüde bu düşünce üzerinden yürümüştür. Aşağı yukarı 27 yıllık tek parti iktidarı döneminde sadece iki tane fakültenin Ankara'da kurulmuş olması, diğer illerin çoğuna lisenin dahi götürülemediği olması bu anlayışın bir ürünüdür. Tek parti rejimi, Halk Evleri üzerinden kentli nüfusu endoktrine etmeye çalışırken, köylü nüfusu da Köy Enstitüleri ile kendi ideolojisi doğrultusunda mobilize etmeye çalışmıştır. Köy Enstitüleri gerçekten köye, kırsal alana modern tarım anlayışını götürmekten çok, kırdaki geleneksel değerleri dönüştürücü bir eğitim programı götürdü. Devlet eliti üçüncü olarak da, Cumhuriyet devrimlerine karşı başkaldıran veya mesafeli duran şehirleri görmezden gelmek suretiyle cezalandırmıştır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki birçok şehrin yanı sıra Samsun, Çorum, Yozgat ve Silifke gibi şehirler de bu şekilde yaklaşılan şehirler olmuştur. Samsun Osmanlı döneminde en gelişmiş birkaç şehir arasında yer alırken, Cumhuriyet döneminde bu nedenden dolayı arka sıralara düşmüştür.¹⁴

Cumhuriyet döneminde nüfusun stabil olmaktan çıkarak hareketlilik kazanması Demokrat Parti'nin 1950'te iktidara gelmesiyle olmuştur. Demokrat Parti'nin takip ettiği politikalar nüfusun yüzünü kırsaldan kente çevirmiştir. Bunda iki politikanın özel olarak etkili olduğu söylenebilir: Bunlardan biri kentlerde başlayan kalkınma hamlesidir. Demokratlar başta Ankara, İstanbul ve İzmir gibi metropoller olmak üzere, büyük kentleri ticaretin, sanayinin, mimarinin, eğitimin ve sanatın merkezi haline getirdiler. Demokratların başlattığı kalkınma hamlesi kentlerde çok sayıda yeni mesleklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bugünkü meslek odalarının birçoğunun temeli Demokrat Parti dönemine gider. Meslek odaları esas dinamizmlerini büyük ölçüde Demokratların başlattığı kalkınma hamlesine borçludurlar. Meslek Odaları içinde özellikle Ticaret ve Sanayi Odaları ile Mühendis ve Mimar Odaları, Demokratların başlattığı kalkınma hamlesinin ürünleri olarak gelişmiştir. Demokratlar öte

14 Kazım Berzeg, *Liberalizm, Demokrasi, Kapıkulu Geleneği*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993, ss.170-172.

yandan ticaret, ekonomi, sanat ve eğitim üzerinden kalkınmayı Ankara, İstanbul ve İzmir gibi kentlerin dışına çıkararak; Bursa, Eskişehir, Adana, Konya, Erzurum, Kocaeli, Kayseri ve Gaziantep gibi şehirlere de taşıdılar. Demokratlar kentleri karayolları ağıyla taşradaki şehirlere, köy ve kasabalara bağladılar. Bu da nüfusun doğal olarak kırsaldan kente akmasına yol açmıştır.¹⁵ 1950 sonrası dönemde nüfusun kırsaldan kente akmasına yol açan ikinci bir faktör de tarımda başlayan makineleşme hamlesidir. Traktörün tarıma girmesiyle birlikte bir yandan tarımın maliyeti yükselmiştir, bir yandan makine emeğin yerini almıştır. Öte yandan artan nüfusa mevcut tarım toprakları yetersiz gelmiştir. Tüm bunlar kırsalda önemli bir nüfus kitlesinin işsiz kalmasına, dolayısıyla yüzünü büyük kentlere çevirmesine yol açmıştır.

Yapılan sosyolojik araştırmalar 1950-1985 arasındaki dönemde yaşanan göçlerin genel olarak Karadeniz ve Orta Anadolu bölgesinden gelişmiş kentlere doğru olduğunu ortaya koymuştur. Taylan Akkayan'ın araştırmasına göre 1975 öncesinde en fazla göç veren şehirler şunlardır: Bilecik (%24.7), Çankırı (%24.8), Erzincan (%26.6), Giresin (%19.8), Gümüşhane (%23.9), Kastamonu (%22.1), Rize (%25) ve Trabzon (%22.1).¹⁶ 1985 sonrası dönemde Türkiye'nin göç haritasında yeni bir defter açılmıştır. Bu dönemde en fazla göç veren iki bölge Doğu ile Güneydoğu Anadolu bölgesi olmaya başlamıştır. Bu bölgelerin en fazla göç veren merkezler haline gelmesinde rol oynayan önemli nedenlerden biri bölgede başlayan terör hareketi olmuştur. Terör sonucu bir yandan ortaya çıkan güvenlik sorunu, bir yandan da mera ve mezarların hayvancılığa kapatılarak tarım ve hayvancılığın gerileyişi bölgede yaşayan nüfusu ekonomik üretkenlikten önemli ölçüde düşürmüştür. Güvenlik gerekçesiyle boşaltılan köylerden boşalan nüfusla birlikte milyonlarca insan özellikle 1990 sonrası dönemde yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Yapılan tahminlere göre boşaltılan binlerce yerleşim yerlerinden bir milyon ila 3 milyon arasında insan zorunlu göçe maruz kalmıştır.¹⁷ Bunların bir kısmı Marmara, Akdeniz ve Ege bölgesindeki şehirlere akarken; bir kısmı da bölgedeki kentlerde yığılmıştır. Diyarbakır ve Van gibi geçiş istasyonu işlevi gören şehirlerin nüfusu 1990'dan sonra yüzde elliden fazla artmıştır.¹⁸ Bu şehirler bir yandan da geçici istasyonlar olarak büyük kentlere önemli ölçüde göç

15 Demokrat Parti'nin çok yönlü politikalarıyla ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004.

16 Akkayan, *Göç ve Değişme*, s. 39.

17 Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri tarafından yapılan bir araştırmaya göre bu rakam ortalama 950 bin ila 1.2 milyon arasındadır. Bkz. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, 2006, s. 61.

18 1990 ile 2012 yılları arasında Van'ın nüfusu yüzde 65, Diyarbakır'ın nüfusu ise yüzde 45 oranında artış göstermiştir. Bkz. Türkiye İstatistik Kurumu. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39.

verdiler. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden ayrılanlar genel olarak İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Kocaeli, Mersin, Adana ve Gaziantep gibi kentlere göçmüştür.

Yukarıda ifade edildiği gibi iradi, zorunlu, iç ve dış olmak üzere farklı göçler bulunmaktadır. Bu tür göçlerin ortak özelliği göç edenlerin genel olarak daha iyi şartlarda iş ve istihdam arayışı içinde olmalarıdır. Oysa bu göç kategorileri içinde istihdam amaçlı olmayan bir göç şekli daha bulunmaktadır: O da memur göçüdür. Memur göçü, iş ve istihdam arayışı içinde olanların göç nedeninden farklı nedenlere dayanmaktadır. Türkiye'de genel olarak memurların da göç veren şehirlerden göç alan şehirlere doğru bir göç akışı içinde olduğu görülmektedir. Memur göçünün bazı yönlerden diğerlerinden ayrıldığını söyleyebiliriz. Her şeyden önce memur göçü iş ve istihdam amaçlı bir göç değildir. Memurlar zaten kamunun güvencesi altında belli bir işte çalışan kitlelerdir. Memurlar istihdam arayışından çok, daha iyi şartlarda yaşama arayışı içinde göç etmektedirler. Bu bakımdan diğerlerinden farklı olarak memurlar Ankara, İstanbul ve İzmir gibi hayat şartlarının pahalı olduğu kentleri değil, yaşam koşulları daha kolay olan orta ölçekteki kentleri, sahil kentlerini veya çocuklarına iyi eğitim aldırabilecekleri şehirleri tercih etmektedirler. TRA2 bölgesindeki kamu çalışanları üzerinde yapılan araştırmaya göre buradan ayrılmak isteyen memurlar genel olarak ya kendi memleketlerine veya orta ölçekli kentlere göç etmeyi tercih etmektedirler.

2. Göç İle Birlikte Kentlere Taşınan Sosyal Sorunlar

Göç alan şehirlerin veya bölgelerin maruz kaldığı çok yönlü sosyal sorunlar söz konusudur. Sosyoloji literatüründe insanın adalet duygusunu rencide eden, toplumsal düzen ve barışı tehlikeye atan, bireyin hayatını zora sokan ve ortalama insani şartlarda yaşamasını engelleyen tüm sorunlar genel olarak sosyal sorun olarak kabul edilir.¹⁹ Bu bağlamda çevre sorunlarından başlayıp, uyuşturucu bağımlılığına kadar uzanan uzunca bir sorun listesini sosyal sorun olarak değerlendirmek ve bunları göç alan büyük kentlerde görmek mümkündür. Sosyologlar genel olarak sosyal sorun olarak çevre, eğitim, sağlık, istihdam, aile, toplumsal ilişkiler ve gelir dağılımı alanında ortaya çıkan sorunları öncelikli sosyal sorun alanları olarak görme eğilimindedirler.²⁰ Başta İstanbul olmak üzere, göç alan büyük metropollerin çoğunda bu tür sosyal sorunları yoğun olarak görüyoruz.

Türkiye'deki göçten en fazla etkilenen şehrin İstanbul olduğunu unutmamak gerekir. İstanbul'un nüfusu 1950'de 1.166.477 kişi iken yaşanan yoğun göçlerin sonucunda 2012 yılının resmi rakamlarına göre 13.854.740 kişiye ulaşmış bulunmaktadır.²¹ Sahip olduğu sanayi, ticaret, eğitim ve kültürel imkânları dikkate aldığımızda İstanbul'un resmi rakamların ötesinde yerli ve yabancı nüfusa sahip olduğunu tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Yapılan tahminlere göre İstanbul'da geçici veya sürekli olmak üzere 16-17 milyon civarında insan yaşamaktadır. Her geçen gün artan nüfusuyla, kontrolsüz ve plansız biçimde büyüyen kent yapılanmasıyla İstanbul çok sayıda sosyal soruna kaynaklık etmektedir. İstanbul'da görülen sorunların bir kısmı ülkenin genel sorunlarının bir parçası iken, bir kısmı da İstanbul'un kendisinden kaynaklanan sorunlardır.

İstanbul, Türkiye'nin nabzının atıldığı bir yerdir. Sahip olduğu kalabalık nüfusuyla Avrupa'daki birçok ülkeden daha büyüktür. Türkiye'deki istihdam imkânlarının önemli

19 Sosyal sorun kavramıyla ilgili herkesin üzerinde anlaştığı nesnel bir tanımın olmadığını belirtmekte yarar vardır. Toplumsal hayatta görülen problemlerden hangilerini sosyal sorun olarak kabul edeceğimiz büyük ölçüde kendi referanslarımızla bağlantılıdır. Bu yönde bir tartışma için bkz. Stephen Hilgartner and Charles L. Bosk, "The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model", *The American Journal of Sociology*, 94, 1 (Haziran 1988), ss. 53-78.

20 Charles Abram Ellwood, *The Social Problem: A Constructive Analysis*, BiblioBazaar, 2008.

21 İstanbul'un 1950 nüfusuyla ilgili bkz. Akkayan, *Göç ve Değişme*, s. 36. 2012 nüfusuyla ilgili olarak da bkz. Türkiye İstatistik Kurumu. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39.

bir kısmını İstanbul karşılamaktadır. İstanbul, Türkiye'nin sadece sanayi, ticaret ve finans merkezini değil, aynı zamanda sanat, kültür, turizm ve eğitim merkezini de oluşturmaktadır. Sanat ve kültür merkezlerinin, tarihi mekânların, başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarının en fazla geliştiği ve yoğunlaştığı kent Türkiye'de hiç kuşkusuz İstanbul'dur. Anadolu'dan kopan insanların yüzlerini öncelikle döndüğü, "taşı toprağı altındır" diyerek gelmeye çalıştığı yer İstanbul'dur. İstanbul sadece Türkiye'nin değil, dünyanın da bazı alanlarda nabzının atıldığı bir kent olmaya doğru gidiyor. Özellikle tarih odaklı turizm ve finans alanında İstanbul'un diğer kentlerde görülmeceği kadar büyük bir potansiyeli bulunmaktadır. Hal böyle olunca doğal olarak İstanbul, daha fazla cazibe merkezi haline gelmekte ve daha fazla insanı buraya çeken bir kent olmaya devam etmektedir. Sadece Türkiye'den geçim kaynaklı olarak değil, aynı zamanda dünyanın değişik ülkelerinden hobi amaçlı olarak İstanbul'a gelip hayatının bir kısmını burada geçirmek için çabalayan çok sayıda insan var. Tüm bunların doğal sonucu olarak İstanbul'un sosyal sorunları her geçen gün artma eğilimi göstermektedir.

Gerek İstanbul'un, gerekse göç alan diğer metropollerin sosyal sorunlarının temelinde, yukarıda ifade edildiği gibi kontrolsüz ve plansız göç yer alır.²² Ancak şunu unutmamak gerekir ki, göç bir kent için her zaman olumsuzluk anlamına gelmez. İyi yönetilmesi, koordine edilmesi ve planlanması durumunda göç eden nüfus kentlere taze ve yeni bir kan getirebilir. Beşeri kaynak açısından bakıldığında kente gelen her yeni insanın buraya belli bir dinamizm getirdiği söylenebilir. Yine iktisadi açıdan düşünüldüğünde her insanın aynı zamanda tüketici kitlesine artı değer olarak yansıdığını unutmamak lazım. Hiçbir şey yapmasa bile bu durumda pazarın genişlemesine katkıda bulunur. İstanbul gibi büyük kentlere gelenler yoğun iktisadi faaliyetler içinde bir yerlere tutunmak durumunda kalırlar. Prestijli işlerden, marjinal sektörler kadar yayılarak ekonomiye doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlarlar. Göç olgusuna sadece bir sorun alanı olarak bakmamak, aynı zamanda bu şekilde de yaklaşmak gerekir.²³ Nüfus hareketlerinin tamamen durduğu bir ülkede ekonominin gelişmesi mümkün olmaz. İyi koordine edilmesi durumunda göçler bir toplumun kalkınmasında olumlu rol oynayabilir.

22 Kentlere göçün kontrol mekanizmalarıyla ilgili bir tartışma için bkz. Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, 6. Baskı, İzmir: Birleşik Matbaa, 2008.

23 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yaptığı bir çalışmayla göçün bu yönüne dikkat çekmiştir. Bkz. *Yeni Ufuklar UNDP Türkiye Haber Bülteni*, "Bir Ezber Bozuluyor", Özel Sayı (Ekim 2009). İnternet kaynağı için bkz. <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2171>. (Alınma tarihi: 15 Ekim 2010).

Büyük kentlere doğru seyreden kontrolsüz göçlerin önlenmesi göç hareketlerinin başladığı yerlerden başlar. Bu da ancak büyük kentlerde gelişen imkânların buralarda da geliştirilmesiyle mümkün olabilir. İnsanların büyük kentlere sadece istihdamdan dolayı gelmediğini, aynı zamanda statü arayışı sonucunda geldiğini bilmek gerekir. Bundan yıllar önce Ordu'nun Gökçöy ilçesine bağlı Bayıralan Köyü'nde yaptığımız bir araştırmaya göre burada yaşayan bazı insanlar kendi köylerinde dayalı iyi ekonomik şartlara sahip olmalarına rağmen gelip İstanbul'a yerleşmeye çalışmaktaydılar. Göç eden bazı aileler geniş evlere, bağ ve bahçelere sahip olmalarına rağmen İstanbul'a gelip bir gecekondu bölgesinde başka bir komşusuyla aynı evi paylaşmayı tercih ediyorlardı. Araştırmamıza göre bunun altında yatan temel güdü, "İstanbul gibi bir kentte yaşama ayrıcalığı" idi. Bu insanlar İstanbul'a yerleşerek yeni bir kimlik edinme ve statü elde etme beklentisine girmekteydiler. İstanbul'a gelerek İstanbullu olacakları, çocuklarının bu kimlik üzerinden ileride daha iyi bir geleceğe sahip olacağı ve yeni bir sınıfa mensup olacağı umudu Bayıralan'daki göçün altında yatan en önemli nedendi.

Şunu unutmamak gerekir ki, Türk kültüründe kentte yaşamak aynı zamanda bir prestije ve bir ayrıcalığa da işaret eder. "Köylü" ve "kentli" ayrımında kentlilik her zaman pozitif bir değer taşımıştır. Bu kültürde kentlilik medeniyete dahil olmaya işaret ederken, köylülük medeniyetin dışında kalmayı içeren bir şey ola gelmiştir.²⁴ Öteden beri var olan merkez-çevre ayrışmasında, merkezin merkez üssünü hep kentler oluşturmuştur. Bu bakımdan insanların yüzü her zaman buraya dönük olmuştur. Bugün Türkiye'deki modernleşmenin, modernleşme yönündeki değişimin lokomotif gücünü İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi büyük kentler oluşturmaktadır. Aslında sayısal olarak bakıldığında bu türden kentlerin sayısının çok da fazla olmadığı görülür. Bu bakımdan göç hareketleri ister istemez bu kentlerin kapasitesini zorlamaktadır.

Modernleşme sadece ekonomik değerler üzerinden seyretmez, aynı zamanda daha fazla eğitime, daha fazla sanata, daha fazla kültürlülüğe, daha fazla statü ve prestije dayanır.²⁵ Yukarıda ifade edildiği gibi, bunun yoğunlaştığı yerlerin kentler olduğu

24 Şerif Mardin, Türk kültüründeki bu değerden hareketle sivil toplumun kent merkezli medenilik durumuna işaret ettiğini ileri sürer. Bkz. "Power, Civil Society and Culture in the Ottoman Empire", *Comparative Studies in Society and History*, 11, 13 (June 1969).

25 Türk modernleşmesi söz konusu olduğunda modernleşme adına bu tür değerlere daha fazla dikkat çekilir. Bunun tipik örneklerinden biri Bernard Lewis'in Türkiye'nin modernleşmesiyle ilgili klasik eseridir. Bkz. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, Basımevi, 1993.

göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'deki göçlerin altında sadece ekonomik nedenlerin yer almadığını, aynı zamanda sınıf değiştirme, statü ve prestij elde etme, iyi bir eğitime sahip olma, yaşam biçimi üzerinden modern toplumun bir parçası olma gibi beklentilerin de yer aldığını söyleyebiliriz.

3. Düzensiz Kentleşme ve Kentleşme Sorunu

Yoğun göçlerin büyük şehirlerde yol açtığı sorunlardan biri kent nüfusunun yer değiştirmesinde görülür. Şikago okulunun kentle ilgili geliştirdiği bir yaklaşıma göre modern kentler iç içe geçmiş belli başlı bölgelere ayrılırlar. En merkezde "merkezi iş bölgesi" (*central business district*) yer alır. Sermaye sahiplerinin merkeze hücum etmesiyle birlikte zaman içinde dar veya orta gelirli insanlar merkezden çevreye doğru kayarlar. Merkez böylece iş dünyasının yönetim üssüne dönüşürken, merkezin dışında kalan bölgeler yerleşim yeri haline gelirler. Üst düzey sosyal sınıflar şehrin merkezini işgal ettikleri gibi şehrin dış bölgesinde oluşturdukları alt yapısı gelişmiş, düzenli bir şekilde planlanmış uydu kentlerde yaşayarak şehri dıştan da kuşatırlar. Dolayısıyla kentin sıkışmış merkeziyle, geniş ve ferah dış çevresi aynı anda üst düzey sınıflar tarafından parsellenirken, alt ve orta gelirli insanlar ortaldaki çemberlere sıkışırlar.²⁶

Aslında bu tür bir kent olgusunun, Ankara, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük kentler için de geçerli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sözelimi İstanbul'da boğazın iki yakasında yer alan kent merkezleri giderek iş dünyasının yönetim üssü haline gelirken, üst düzey gelir grupları Alkent, Kemerburgaz, Acarkent, Durusu, Beykoz Konakları gibi uydu kentlerde yaşamaktadırlar. Benzer biçimde Ankara'da Ulus ve Kızılay iş dünyasının yönetim merkezleri haline gelirken kentin dışındaki Eryaman, Sincan, Eskişehir yol güzergahı önemli uydu kentler olarak gelişmektedir. Türkiye'deki metropollerde uydu kentlerin hemen yanı başında aynı zamanda gecekondu sayılır nitelikte yerleşim birimlerinin yükseldiğini de unutmamak gerekir. İstanbul'daki konutların yüzde 55'nin gecekondu olduğu tahmin edilmektedir. Plansız yapılan konutlar da dahil edildiğinde bu tür konutların oranı yüzde 75'e kadar

26 Mike Savage, Alan Warde and Kevin Ward, *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*, New York, Macmillan Palgrave, 2003, ss. 7-36.

çıkardığı. Bu manzarayı, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun metropol-lerinde görmek mümkündür. Benzer bir resim Bangkok ve Cakarta gibi kentlerde çok daha çarpıcı biçimde görülür. Bangkok'da alt yapısı ve çevre düzenlemesiyle son derece modern gökdelenlerin hemen yanı başında, binlerce insanın yoksulluk ve sefalet içinde yaşadığı teneke evlere çokça rastlanır.²⁸ Gelişmekte olan ülkelerin önemli sorunlarından biri dengesiz gelir dağılımıdır. Bu tablo doğal olarak kentlerin yapısına çarpıcı biçimde yansımaktadır.

Çarpık kentleşmenin sonucunda ortaya çıkan sorunlar içinde sosyal kesimler arasındaki kültürel çatışmalar önemli bir yer işgal eder.²⁹ Kültürel çatışma sadece bir çatışma olarak kalmaz, aynı zamanda alt sosyal kesimlerin üst kesimlere karşı değişik reaksiyonlar geliştirmesine de yol açar. Nefret, öfke, intikam duygusu, öykünme, özentisi, kendine güvensizlik, ezilme duygusu gibi davranışlar bu tür ilişkilerin sonucunda ortaya çıkar. Alt sosyal kesimlerde gelişen sisteme güven ve saygıyı yitirme, bunun sonucunda da kurallara karşı kayıtsız kalma gibi toplumsal anomi ve çözülmeye yol açan değerler bu tablonun sonucunda ortaya çıkar.³⁰

Kentlilik bilincinin gelişmesinde, bir kentte yaşayan nüfusun kendisini kentle kimliklendirmesi, o kente ait hissetmesi, dolayısıyla o kentin genel geçer kültürel değerlerini sahiplenmesi büyük önem taşır.³¹ Anadolu'da Kayseri, Konya, Çorum, Malatya, Maraş, Urfa gibi birçok kentte yaşayanlarda bu tür bir kent aidiyetini ve kültürünü görmek mümkündür.³² İstanbul gibi kozmopolit kentlerin bu anlamda büyük bir şansızlığı vardır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan bir araştırmaya

27 Kaya, *Türkiye'de İç Göçler*, s. 77.

28 Bangkok'da teneke evlerde yaşayan insanların dramıyla ilgili bir çalışma için bkz. Tatsuya Hata, *Bangkok in the Balance*, Bangkok: Duang Prateep Foundation Publication, 1996.

29 Konuyla ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, *Kentleşme Şurası 2009: Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu*, Ankara: Nisan 2009.

30 Robert D. Kaplan, "The Coming Anarchy: How Scarcity, Crime, Overpopulation, Tribalism and Disease are Rapidly Destroying the Social Fabric of our Planet", *Atlantic Monthly*, 273, 2 (February 1994), ss. 44-76.

31 Kentleşme ve kentlilikle ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Erol Kaya, *Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul: İlke Yayıncılık, 2004.

32 Sözelimi Konya kentinin tarihsel ve kültürel kimliğiyle ilgili bir tartışma için bkz. Yasın Aktay and Abdullah Topçuoğlu, "Civil Society and its Cultural Origins in Turkish City: Konya", *Critical Middle Eastern Studies*, 16, 3 (Fall 2007), ss. 273-287. Derginin bu sayısı tümüyle Konya ile ilgili çalışmalara ayrılmıştır. Bu çalışmaların ortak temasını Konya'daki kent kimliğinin tarihsel ve kültürel temelleri oluşturmaktadır.

göre İstanbul'da kendisini İstanbul ile özdeşleştiren çok az sayıda insan bulunmaktadır.³³ Zaten yapılan tahminlere göre İstanbul'da yaşayanlar içinde İstanbul doğumlu olanların oranı yüzde 37 düzeyindedir. Geriye kalan yüzde 63'lük kesim ise İstanbul doğumlu değildir.³⁴ İstanbul doğumlu olanların büyük bir kısmının da köken olarak İstanbullu olmadığını kaydetmek gerekir. Uzun süreden beri İstanbul'da yaşayanlar aidiyet olarak kendilerini geldikleri yerlere göre tanımlamaktadırlar. Birçok insan, sadece kendisi değil, anne ve babası dahi İstanbul'da büyümüş olmasına rağmen kendisini İstanbullu olarak kabul etmez. "Nerelisin?" sorusuna esas memleketini cevap olarak verir.³⁵

Yaşanan kentle bütünleşme duygusu kente hakim olan kültürel değerleri, gelenekleri, genel yaşam kalıplarını ve tüm bunlar etrafında gelişen alışkanlıkları paylaşmayı da beraberinde getirir. Oysa kozmopolit kentlerde bireyler atomize olmuş bir psikolojiyle hareket ettikleri için doğal olarak kurallara karşı kayıtsız kalmakta bu da zamanla psikolojik ve sosyolojik sorunlara yol açmaktadır. Yapılan araştırmalara göre bu durum bireylerde yabancılaşmaya, zamanla da değişik suç eğilimlerine yol açar. Durkheim'in sosyolojiye kazandırdığı ünlü eseri İntihar tam da bunu analiz eder ve ortak kuralların zayıfladığı Protestan ülkelerdeki yabancılaşma duygusunun altında böylesi bir durumun yattığına dikkat çeker.³⁶ Büyük kentlerdeki yüksek suç oranının buralardaki yabancılaşma ve anomi durumuyla bağlantılı olduğu söylenebilir.³⁷

Sosyolog Louis Wirth kentleşmenin kendine özgü bir yaşama biçimini geliştirdiğini ifade eder. Bu yaşam biçimi, kentin insanda yol açtığı zihniyet yapısının yanı sıra, insanların fiziksel olarak birbirine yakın olmasına rağmen aslında birbirine olan uzak-

33 Araştırmanın sonuçları için bkz. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Araştırma Müdürlüğü, *Sosyal Doku Projeleri İstanbullu Olma Bilinci Araştırması*, Araştırmanın özetinin yayınlandığı internet kaynağı için bkz. <http://www.dergi.havuz.de/0001-A-EKIM-KASIM-2007/istanbullu-olmak.html> (Alınma tarihi 15 Ekim 2010).

34 Kaya, *Türkiye'de İç Göçler*, s. 77.

35 Bkz. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Araştırma Müdürlüğü, *Sosyal Doku Projeleri İstanbullu Olma Bilinci Araştırması*.

36 Bkz. Emile Durkheim, *Suicide: A Study in Sociology*, Der. George Simpson, Çev. John A. Spaulding, Free Press, 1997.

37 İstanbul Türkiye'deki suç oranları bakımından başı çeken bir kenttir. Resul Serdar Ataş, "İstanbul Suçun Baş Kenti", Tüm Gazeteler, İnternet kaynağı için bkz. <http://www.tumgazeteler.com/?a=1301372> (Alınma tarihi 17 Ekim 2010).

lığıyla da bağlantılıdır.³⁸ Wirth'in burada işaret ettiği kent hiç kuşkusuz kozmopolit kenttir. Kozmopolit kentlerde ortak bağların zayıflamasının sonucunda birtakım sosyolojik sorunların ortaya çıktığı bir vakıa olmakla birlikte, aslında bu tür kentler insan için önemli bir özgürlük ortamına da sahiplik eder. Wirth'in işaret ettiği aynı mekândaki uzaklık, bireyin başkalarının baskısını üzerinde hissetmeksizin hareket etmesini içeren bir zihniyete yol açar. Alman atasözünde ifade edilen "kent havası insanı özgür kılar" düşüncesi bununla ilgilidir.³⁹ Bununla birlikte, kente sinmiş olan farklılaşma ve çeşnilik insanın bakış açısını geliştiren bir pencere sunar. Medeniyetin, sanatın, kültürün, bilimin, yaratıcı düşüncenin, hoşgörünün, toleransın, karşılıklı tahammülün yoğun etkileşime ve ilişkiye açık kozmopolit kentlerde geliştiğini unutmamak gerekir.⁴⁰

Kent, insanı özgürleştirdiği gibi aynı zamanda bencilleştirir de. Kent insanı, başkasından yalıtıldığı için birey olarak hayata tek başına tutunmaya çalışır. Bu da kendisinde bireyci davranış kalıplarının yanı sıra bencilik gibi duyguları da geliştirir. Bu bencilik Ayn Rand'ın işaret ettiği gibi yaratıcılığı da beraberinde getiren bir şeydir.⁴¹ Bugün teknoloji, bilim, felsefe ve sanattaki yaratıcılığın en fazla kozmopolit kentlerden çıktığını unutmamak gerekir. Kent insanı, aile, akraba ve yakın komşularla kopan ilişkisinin sonucunda ortaya çıkan boşluğu kentlerde gelişen cemaat, memleket, meslek veya hobi arkadaşlığı gibi çevrelerde gidermeye çalışır. Zygmunt Bauman, kentlerdeki bu yeni ilişki ağını "postmodern kabileler" olarak ifade eder.⁴² Postmodern kabileler içinde aynı zamanda oportünizme, pratik düşünce kalıplarına, somut sebep-sonuç ilişkisine dayalı bir "kent dindarlığı" anlayışı gelişir. TRA2 bölgesindeki kamu çalışanları üzerinde gerçekleşen bu araştırma bulgularına göre bölgede çalışan kamu personeli en fazla ilişkiyi "sohbet" ortamları ile geliştirmektedir. Sohbet ortamı, bir yönüyle ortak memleket ve hobi arkadaşlıklarına işaret ederken, bir yönüyle de dinsel bağlara işaret eder.

38 Lous Wirth, "Urbanization as a Way of Life, *The American Journal of Sociology*, 44, 1 (Haziran 1938), ss. 1-24.

39 Fiona K. Campell, "Crippin the Flaneur: Cosmopolitanism and Lanscapes of Tolerance", *Journal of Social Inclusion*, 1, 1 (2010), ss. 75-89.

40 Bkz. Asu Aksoy, "Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış", *Kökler ve Yollar*, ss. 421-443.

41 Ayn Rand'ın Pınar adlı romanı esas olarak bencilliğin nasıl yaratıcılığa dönüştüğünü mimari üzerinden anlatır. Bkz. Ayn Rand, *Pınar*, Çev. Belkis Dilbudak, İstanbul: İnkilap Yayınevi, 1999.

42 Zygmunt Bauman, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, İstanbul: Ayrıntı, 2000, s. 114.

Şunu unutmamalım ki, kentler tarih boyunca kültürel, sanatsal ve bilimsel gelişmelere ev sahipliği yapmışlardır. Başka bir deyişle, medeniyet denen şeyin merkezi kentler ola gelmiştir.⁴³ Sümerlerden günümüze kadar gelişen medeniyetlerin merkez üssü hep kentler olmuştur. Bu gerçeği göz önünde bulundurduğumuzda, Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Bursa gibi göç alan büyük kentlerde yöneticilerin, özellikle de yerel yöneticilerin yapması gereken faaliyetlerin kültürel alanda yoğunlaşması gerektiğini söyleyebiliriz. Kuşkusuz belediyeleri alt yapı ve çarpık kentleşme gibi alanlarda bekleyen devasa problemler vardır. Yerel yönetimler dikkatlerini bu alana teksif etmek durumunda oldukları gibi kentlerini birer eğitim, kültür ve sanat merkezi haline getirme gibi bir yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu gerçeği göz önünde bulundurduğumuzda, yerel yönetimlere kültürel faaliyetler alanında büyük sorumlulukların düştüğünü söyleyebiliriz. Bugün İstanbul, İzmir, Bursa, Mersin, Adana, Kocaeli, Gaziantep gibi göç alan büyük kentler bir yandan modern kültürel değerlere ev sahipliği yaparken, bir yandan da aslında köylü değerlerin sergilendiği birer kent havasına bürünmüşlerdir. Bu havayı değiştirmek için kültürel faaliyetler yerel yönetimlerin çalışmaları arasında başı çekmelidir. Yerel yönetimlerin çok yönlü hizmet üreten kültür merkezleri inşa ederek, vatandaşları bu hizmetlere dahil etmeleri büyük önem taşır.

4. Büyük Kentlerde Yoksulluk Kaynaklı Sorunlar

Türkiye'de göç alan kentlerde yoğunlaşan önemli sorunlardan biri yoksulluk olarak dikkat çekmektedir. Yoksulluğun temelinde yer alan husus işsizliktir. Yapılan bazı araştırmalara göre Türkiye'de bir yandan yetişmiş eleman ihtiyacı bulunmakta, ama öte yandan da ciddi bir işsizlik sorunu bulunmaktadır. 2007 yılında Ankara OSTİM'de yaptığımız bir araştırmaya göre, burada yaklaşık yüzde 14 düzeyinde bir istihdam imkânı olmasına rağmen, ihtiyaç hissedilen niteliklerde yetişmiş eleman bulunmadığı için üreticiler eleman sıkıntısı çekmektedirler. Hatta yetişmiş eleman sıkıntısı imalat sektöründe ön plana çıkan en önemli iki üç sorun arasında yer almıştır.⁴⁴ Bu çarpıklığın altında yatan temel nedenin Türkiye'deki eğitim politikaları olduğu söylenebilir. Türkiye'de mesleki eğitim yerine, herkesin yüzünü üniversiteye çeviren genel eğitim politikası sanayinin ihtiyaç hissettiği yetişmiş iş gücünün önündeki

43 İbni Haldun, *Mukaddime*, II. Cilt, Çev. ve Hazırlayan Süleyman Uludağ, İstanbul: Dergah Yayınları, 2007, ss. 629-728.

44 Ömer Çaha vd. *OSTİM İşgücü Araştırması*, İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları, 2007.

en önemli engellerden biridir. Bu tür eğitim politikasının sonucunda sadece düşük eğitilmiş nüfus değil, aynı zamanda yüksek eğitilmiş nüfus da işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'nin en başta gelen sorunu hep "işsizlik" olmaya devam ede gelmiştir. İşsizliğin İstanbul, İzmir ve Mersin gibi bazı büyük metropollerde daha fazla yoğunlaştığını unutmamak gerekir. Özellikle İstanbul'un maruz kaldığı zorunlu göçler buradaki işsizler ordusuna ilave unsurlar olarak katılmaktadır.

Göç alan kentler bir yandan önemli bir istihdam kaynağını oluştururken, bir yandan da gelir dağılımındaki aşırı dengesizlikten dolayı yoksulluğun da yoğunlaştığı yerler haline gelmişlerdir. Bugün büyük kentlerin önemli sosyal sorunlarından birini kent yoksulluğu dediğimiz yoksulluk oluşturmaktadır. Bilindiği gibi kent yoksulluğu, kentsel hizmetlerden yeterince yararlanma imkânından yoksun olarak kentlerin ortalama standartlarının altında kalan yoksulluğa işaret eder.⁴⁵ Yoksullukla ilgili kategorileştirmede insanın biyolojik varlığını sürdürmesine işaret eden mutlak yoksulluğun dışındaki yoksullukların izafi olduğu bilinmektedir. Göreceli yoksullukta temel referans, yaşanan toplumsal standartların ortalama değerleridir. Bu değerlerin altında kalanlar izafi olarak göreceli yoksul kabul edilir. Göreceli yoksulluğun en çarpıcı biçimde görüldüğü yerler İstanbul, Mersin, Adana, Gaziantep gibi, aynı anda hem Amerika hem de Afrika standartlarında bir nüfusu barındıran kentlerdir. İstanbul'da yaşayan nüfusun önemli bir kesimi yeteri gelir sahibi olmadığı için kentsel hizmetlerden de yeterince yararlanamamaktadır. İstanbul'un varoşlarında, çalışma, eğitim ve güvenlik imkânlarından yoksun sağlıklı çevre koşullarında yaşamaktadır. Kent yoksulluğu, parçalanmış aileler, uyuşturucu bağımlılığı, boşanmalar, sokak çocukları, güvenlik problemleri gibi sosyal sorunların ana kaynağını oluşturur. Türkiye'de yaşanan bu tür sorunların en fazla yoğunlaştığı yerin İstanbul olduğu bilinen bir gerçektir.⁴⁶

Yoksulluk sorunu hiç kuşkusuz devletin tek başına üstlenebileceği bir sorun değildir. Sadece sosyal politikalarla yoksullukla mücadele edilemez. Yoksulluğu alt etmenin

45 M. Melih Pınarcıoğlu ve Oğuz Işık, *Nöbetleşe Yoksulluk, Gecekondulaşma ve Kent Yoksulluğu: Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008. Ayrıca bkz. İlhan Tekeli, "Kent Yoksulluğu ve Modernite", <http://www.planlama.org/new/makaleler/kent-yoksullugu-ve-modernite.html> (Alınma tarihi 18 Ekim 2010).

46 Ataş, "İstanbul Suçun Baş Kenti".

yolu güçlü bir ekonomiden geçer. Bu da nereden bakılırsa bakılsın dünya ekonomisiyle bütünleşmiş, pazara yönelik üretim yapan, güçlü ihracata sahip serbest piyasa ekonomisiyle mümkün olabilir. Serbest piyasa ekonomisinden yoksun ülkelerin ekonomik açıdan fazla gelişemedikleri bir gerçektir. Serbest piyasa ekonomisinin ulusal zenginliğe yol açtığı gerçeği Adam Smith'den beri bilinmektedir.⁴⁷ Ne var ki, ulusal zenginlik tek başına yoksulluğu çözmekte yeterli olmayabilir. Ulusal düzeyde üretilen zenginlik mutlak yoksulluğu alt edebilir, ancak göreceli yoksulluğu önleyemez. Göreceli yoksulluk, yukarıda ifade edildiği gibi yaşanan toplumun ortalama standartlarıyla bağlantılıdır. Bu bakımdan gelir dağılımının dengeli ve adil biçimde paylaşılması bu konunun üstesinden gelmekte önemli bir yoldur. Sosyal politikaların bu noktada devreye girmesi kaçınılmazdır.

Yoksullukla mücadele, merkezi hükümetlerin tek başına üstesinden gelebilecekleri bir sorun değildir. Yerel yönetimlerin de bu konuda etkin ve aktif biçimde yer alması kaçınılmazdır. Merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra, sivil toplum kuruluşları ve iş dünyasının da yoksullukla mücadelede aktif rol alması gerekir.⁴⁸ Yoksullukla mücadele, sadece aynı ve nakdi yardımlar şeklinde değil, üretici projelerle sürdürülebilir nitelikte olmalıdır. Aynı ve nakdi yardımlara dayalı mücadele stratejileri hem kalıcı etkiler bırakmakta yetersizdir, hem de zamanla belli kesimleri tembelleştirerek asalaklaştırmaktadır. Bu bakımdan yardımların proje odaklı olması kaçınılmazdır. Yardımları proje odaklı olarak, bu projeleri döndürme kapasitesine sahip insanlar üzerinden götürmek gerekir. Çalışma engeli bulunan, yaşlı veya engelli insanlara doğrudan yardım hizmeti sunmak kaçınılmazdır. Ancak bunların adil ve hakkaniyetli biçimde yapılabilmesi için yoksulluk haritasının çıkarılması gerekir. Bugün gerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, gerek belediyeler, gerekse sivil toplum kuruluşları yoksullukla mücadele konusunda dikkate değer bir performans sergilememektedirler.⁴⁹ Ancak kentlerimizde yoksulluk haritası bulunmadığı için yardımlarda tekrar-

47 Adam Smith, *The Wealth of Nations*, New York and London: Penguin Books, 1999.

48 Yoksullukla mücadelede sivil toplumun rolüyle ilgili bir çalışma için bkz. Ömer Çaha ve Ahmet E. Bilgili, "The Role of Civil Society in Alleviation of Poverty as in the case of Deniz Feneri", *International Symposium on Poverty*, Deniz Feneri Derneği, İstanbul, 1-3 Şubat 2008.

49 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün yoksullukla mücadele konusunda sürdürdüğü faaliyetlerle ilgili kapsamlı bir analiz için kurumun web sayfasına bkz. <http://www.sydgm.gov.tr/tr/#> (Alınma tarihi 18 Ekim 2010).

ların olduğunu, bu konunun bazı kimseler tarafından istismar edildiğini biliyoruz. Bu bakımdan ülkemizde yoksulluk haritasının mutlaka çıkarılması gerekir. Bazı belediyelerin bu konuda başarılı adımlar atarak bölgelerinde yaşayanların yoksulluk haritasını çıkardığını bilmekte yarar vardır.⁵⁰

Türkiye’de yoğun göç alan büyük kentlerde kapkaççılık, soygunculuk, hırsızlık, tecavüz, cinayet, dolandırıcılık gibi suçlar yoğunlaşmıştır. Polisin yoğun önlemleri sonucunda son yıllarda kapkaç olaylarında azalma görülmesine rağmen bu tür olaylar ciddi sorunlar olmaya devam etmektedir. Kuşkusuz bu tür eylemleri önlemenin sihirli bir formülü yoktur. Avrupa’nın benzer kentlerinde de bu tür olaylar yoğun olarak yaşanır. Baskın nüfusa, onun yaşam standartlarına karşı öfke ve tepki duyan insanlar bazen geçim sıkıntısından, bazen de içlerindeki adalet duygusunun patlaması sonucu bu tür suçlara yönelirler. Bugün Fransa’nın Marsilya kenti kapkaç, soygun ve hırsızlık gibi suçlar bakımından Avrupa’daki kentler arasında başı çekmektedir. Bunun altında yatan temel neden, burada yoğun olarak yaşayan Kuzey Afrika kökenli nüfusun Fransız yaşam biçimine karşı duyduğu tepkidir. Fransız yaşam biçimine duyulan tepkinin altında, Cezayir’in uzun süre Fransa tarafından sömürülmesi ve Cezayir’in kurtuluşunun yüz binlerce insanın ölümüne mal olması yatıyor.⁵¹ Fransa’da hem Fransızlarda hem de Kuzey Afrika kökenli nüfusta ciddi bir “Cezayir sendromu” bulunmaktadır. Bu sendrom Fransızlarda, yüz yıl boyunca yönettikleri bir vilayetin kanlı bir savaşın sonucunda ellerinden kayıp gitmesi hayflanmasından; Kuzey Afrikalılarda ise bu nedenden dolayı Fransa’ya duyulan öfkeden kaynaklanmaktadır.⁵²

Kuzey Afrikalı nüfus örneğinde görüldüğü gibi kapkaç, hırsızlık ve soygunculuk gibi suçlar tümüyle yoksulluktan dolayı değil, bazen ezilen nüfusun hissettiği adalet duygusundan da kaynaklanabilmektedir. Cezayir sendromuna benzer bir sendromun İstanbul, İzmir, Adana, Mersin gibi kentlerde potansiyel olarak var olduğunu unutmamak gerekir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde köylerinden, kasabalarından zorla göç ettirilen insanların bu kentlerde bu türden bir sendromu yaşama

50 Bkz. Ertuğrul Gündoğan, *Katılımcı Yönetim Bağlamında Yönetişim ve Bağcılar Belediyesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.

51 Bkz. Joan Wallach Scott, *The Politics of the Veil*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2007

52 Pierre-Jean Luizard, Sorbon Üniversitesi Öğretim Üyesi, Söyleşi Ömer Çaha, 7 Temmuz, 2010.

potansiyeline sahip olduklarını her zaman akılda tutmak gerekir.⁵³ Bunun özellikle genç kuşaklarda ciddi bir sorun oluşturabileceğini göz önünde bulundurarak bu kuşakların eğitim ve istihdam imkânlarıyla yaşadıkları kentlere entegre edilmeleri büyük önem taşımaktadır.⁵⁴

Büyük kentlerde görülen sorunlardan biri de sokak çocuklarının sokaklara yansıyan görüntüsünde ortaya çıkar.⁵⁵ Bunun temel nedeni yukarıda zikredilen yoksulluk ve bunun sonucu olan sorunlu aile yapılarıdır. Devletin sokak çocuklarını, sosyal hizmet ağı içinde onların hissettiği sevgi ve ilgiyi içeren politikalarla sahiplenmesi ve bu yoldan topluma kazandırması önemlidir. Unutmayalım ki, çocuklar belli bir aileye ait olmakla birlikte, esas itibarıyla bir toplumun ortak varlığı ve değerleridir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde çocukların toplum ve insanlık adına himaye edilmesi ve topluma kazandırılması kaçınılmaz bir zarurettir. Bu hiç kuşkusuz toplum adına devlete ait bir görevdir. Ancak devlet tek başına bu sorunun altından kalkabilecek bir güç değildir. Tıpkı yoksullukla mücadelede olduğu gibi bu konuda da sivil toplum kuruluşlarının devreye girmesi ve kendi çaplarında soruna neşter atmaya çalışması icap eder. Bakıma muhtaç çocukların Sosyal Hizmetlere bağlı kuruluşlarda sevgi ve ilgiden yoksun büyüdükleri bir gerçektir. Buralarda yetişen çocukların bir kısmı ne yazık ki sorunlu insanlar olarak topluma katılmaktadırlar. Bu bakımdan bu tür hizmetlerin maaşlı insanlar üzerinden değil, gönüllü insanlar üzerinden şefkat, sevgi ve ilgiyle verilmesi büyük önem taşır.

Yoksulluk söz konusu olduğunda büyük kentlerde dikkat çeken sorunlardan birinin de engellilerle ilgili olduğunu unutmamak gerekir. Yapılan tahminlere göre Türkiye'de on milyona yakın engelli nüfus bulunmaktadır.⁵⁶ Nüfusa orantıladığımızda

53 Zorla göçler ve kentlerdeki yansımalarıyla ilgili bir tartışma için bkz. Bilgin Ayata ve Deniz Yükseler, "A Belated Awakening: National and International Responses to the Displacement of Kurds in Turkey," *New Perspectives on Turkey*, 32 (2005), ss. 5-42.

54 Dilek Kurban vd., "Yerinden Edilme Sorununun Çözümüne Doğru", "Zorunlu Göç" ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, Der. Dilek Kurban vd., İstanbul: TESEV, 2008, ss. 272-276.

55 Bir tartışma için bkz. Abdullah Karatay vd. "Beyoğlu Bölgesinde Yaşayan Yoksul Aileler ve Sokakta Çalışan Çocuklar," *Yoksulluk III*, İstanbul: Deniz Feneri Derneği, 2003. Ayrıca bkz. Ahmet Emre Bilgili, "Ailesizlik: Sokağın Çocukları", *Günümüzde Aile*, Der. Ömer Çaha, İstanbul: Ensar, 2007, ss. 99-124.

56 2002 yılında Özürlüler İdaresi tarafından yapılan bir çalışmaya göre Türkiye'de 8.5 milyon civarında engelli bulunmaktadır. Bugün itibarıyla bu rakamın 9 milyonu aştığını tahmin etmek mümkündür. Bkz. Mustafa Öztürk, *Hayata Dokunuş 2*, İstanbul: Sembol Yayınları, 2007.

bunların yaklaşık olarak yüzde yetmişinin kentlerde yaşadığı anlaşılır. Ancak kentlerimizde engellilerin kendi başlarına toplumsal yaşama katılmasına müsait bir kent düzenlemesi ne yazık ki yoktur. Ne kentin, fiziksel dokusu, ne de başta ulaşım olmak üzere diğer alt yapı hizmetleri engellileri kapsayacak şekilde dizayn edilmiştir. Kent yaşamında bu bakımdan ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere, kamu hizmetlerinin özürsüzleri kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekir. Kuşkusuz engellilerin topluma kazandırılmasında istihdamın önemli bir yeri vardır. Çalışabilir durumdaki engelli nüfusun kamu ve özel sektörde istihdam edilmesine yönelik politikaların geliştirilmesi bu bakımdan büyük bir öneme sahiptir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, kentlerin ortaya çıkan sorunlarının çözümünde merkezi hükümetlerle yerel yönetimlerin yanı sıra, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası, üniversiteler ve ortalama vatandaşların da süreçlere dahil edilmesi gerekir. Dünyada sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların yerel sorunların çözümüne katılımını sağlayacak köklü reformlar yapılmaktadır.⁵⁷ Türkiye’de de 2004 yılında yapılan yerel yönetimlere ilişkin reformlarda bu alanda ciddi adımlar atılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının yerel meclislere girişini öngören yeni düzenlemelerde yerel sorunların tabandan gelen katılımı eşgüdümlü olarak çözülmesi öngörülmüştür. Reform yasalarıyla birlikte oluşturulması öngörülen kent konseyleri bu bağlamda çok önemli bir işleve sahiptir. Kentin sorunlarının çözümünde sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, iş dünyasının ve üniversitelerin de katılımını sağlamayı amaçlayan kent konseyleri Bursa ve Eskişehir gibi bazı illerde çok başarılı çalışmalara imza atmaktadır. Diğer kentlerdeki yerel meclislerin de sivil toplumun etkin ve aktif katılımını öngören bir hüviyete kavuşturulması büyük önem taşır.

5. TRA2 Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Verdiği Göç

Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan TRA2 bölgesi, Türkiye’de yoğun göç veren bölgelerden birini oluşturmaktadır. Yoğun göçün arkasında yer alan temel neden dört ilin geri kalmış sosyo-ekonomik durumudur. Dört ilde işsizlik, sanayinin gelişmemiş olması, hayvancılığın gerileyişi, eğitim, sağlık, ulaşım ve diğer alt yapı imkânlarının yetersizliğinin yanında, eğitim düzeyinin düşüklüğü, sosyal ve kültürel

57 Ömer Çaha, Kemal Özden, Şammas Salur ve Refik Yaslıkaya, *Bürokratik Devlet Yapısından Katılımcı Yönetim: İş Dünyası İçin Yeni Fırsatlar*, İstanbul: İŞHAD, 2005.

alanların olmayışı en fazla ön plana sorunlar olarak görülmektedir. Bölgedeki dört kent milli gelirden aldığı pay, kişi başına düşen gelir ve üretim kapasitesi bakımından Türkiye'deki iller arasında arka sıralarda yer almaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından Ağrı 2011 yılında 81 il içinde 79'uncu sırada yer alırken, Ardahan 71, Iğdır 69, Kars ise 68'inci sırada yer almıştır.⁵⁸ Dört kentte de kişi başına düşen gayri safi milli hasıla aşağı yukarı Türkiye ortalamasının üçte biri kadardır. Bölgenin geri kalmışlığında rol oynayan çok sayıda faktörün olduğu söylenebilir. Bunların bir kısmı bölgenin doğal koşulları ile bağlantılı iken bir kısmının da takip edilen politikalarla bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 2.1: TRA2 Bölgesinin Nüfusu ve Çalışan Kamu Personeli

	Nüfus (2012)	Kamu çalışanı (2013)
Ağrı	552.404	14.443
Ardahan	106.64	4.352
Iğdır	190.41	6.649
Kars	304.82	11.173
Toplam	1.154.277	36.617

Bu veriler Türkiye İstatistik Kurumu ile Devlet Personel Başkanlığı'nın verilerinden derlenmiştir. Bkz. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39; http://www.dpb.gov.tr/istatistik_internet/2013_mart/tablo6_iltablo.pdf.

Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde yaşayan nüfusun yüzde 46'sı il ve ilçelerde, yüzde 54'ü ise köy ve kasabalarda yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezleri de geçim kaynağı bakımından köy ve kasabalardan farklı değildir. Dolayısıyla bölgenin esas itibarıyla kırsal bir yapıya sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgenin coğrafi yapısı ve iklim koşulları, tarım ve hayvancılığı en fazla uğraşılan iki ekonomik faaliyet alanı olarak ön plana çıkarmaktadır. Uzun ve sert kışların yanı sıra, sulama imkânlarının yetersizliğinden dolayı tarımsal üretim bölgenin kendi ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. Özellikle bazı dönemler kurak geçtiği için bölge tarımsal ürün ihtiyacını dışarıdan karşılamak durumunda kalmaktadır. Bölgede tarım gibi hayvancılığın da "geçimlik" olmaktan öteye geçemediği söylenebilir. Herkes kendi ihtiyacını karşılayacak kadar hayvancılık yapmaktadır. Bölgede son yıllarda hayvancılık sürekli olarak kan kaybetmektedir. Bu hem bölgedeki sorunlardan, hem de genel ekono-

58 Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars şehirlerinin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili kapsamlı raporlar Hüseyin Tutar ve diğerleri tarafından hazırlanıp ve kitapçık olarak yayınlanmıştır. Bkz. <http://www.serka.gov.tr/yayinlar>

mik politikalarından kaynaklanmaktadır. Hayvancılığın azalması, yurtdışından kaçak hayvan getirilmesi, yurtiçi piyasada hayvan fiyatlarının ciddi oranda düşmesi ve köylülerin hayvancılıktan yeterli kazanç elde edememesi gibi nedenler bu konuda rol oynayan faktörler olarak dikkat çekmektedir. Maliyetlerin yüksek olması ve meraların büyükbaş hayvanlara yetmemesi gibi nedenler de hayvancılığın gerilemesinde rol oynayan faktörlerdir.

Tablo 2.2: TRA2 Bölgesinin Eğitim Durumu (2012)

	Ağrı		Ardahan		Iğdır		Kars	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma yazma bilmeyen	41.672	9,0	7.189	7,4	14.832	8,9	20.143	7,5
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	189.219	40,7	20.428	21,1	50.784	30,5	69.361	26,0
İlkokul mezunu	66.543	14,3	23.437	24,2	24.199	14,5	52.717	19,8
İlköğretim mezunu	78.564	16,9	20.057	20,7	34.044	20,4	55.421	20,8
Ortaokul veya dengi okul mezunu	7.657	1,6	3.452	3,6	4.523	2,7	8.664	3,2
Lise veya dengi okul mezunu	39.175	8,4	13.249	13,7	21.640	13,0	33.844	12,7
Yüksekokul veya fakülte mezunu	15.624	3,4	5.507	5,7	8.865	5,3	14.803	5,5
Yüksek lisans mezunu	663	0,1	259	0,3	446	0,3	673	0,3
Doktora mezunu	221	0,0	53	0,1	100	0,1	295	0,1
Bilinmeyen	25.640	5,5	3.258	3,4	6.043	3,6	10.975	4,1
Toplam	464.978	100	96.889	100	165.476	99,4	266.896	100,0

Alındığı yer: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=2>

TRA2 bölgesinde eğitim düzeyi düşük bir nüfusun yaşadığı görülmektedir. İlgili tabloda görüldüğü gibi dört kentte yaşayanlar içinde lise ve üstü düzeyinde eğitime sahip olanların oranı oldukça düşük düzeydedir. Lise sonrası eğitime sahip olanların oranı Ağrı'da yüzde 12, Ardahan'da yüzde 20, Iğdır'da yüzde 19, Kars'ta ise benzer biçimde yüzde 20 civarındadır. Bunlar içinden üniversite düzeyinde eğitime sahip olanların oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür. Genel olarak eğitilmiş nüfusun bölge dışına çıktığı bilinmektedir. Özellikle üniversite eğitimini bölge dışındaki herhangi bir şehirde alan öğrenciler çoğunlukla buldukları yerlerde iş bulup oralarda kalmaktadırlar. Genel olarak nüfusun eğitim düzeyi ile toplumsal kalkınmışlık arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Nüfusu gelişmiş olan toplumlar sosyo-ekonomik bakımdan da belli bir gelişme kaydetmektedirler. Eğitilmiş nüfus sanayi ve ticarete olumlu rol oynarken, kültür ve sanat alanındaki canlılığın da ana unsurunu oluş-

turmaktadır. Dolayısıyla yüksek eğitim düzeyinin kentlerin genel havasına olumlu olarak yansıdığını söyleyebiliriz. Bölgenin bu bakımdan dezavantajlı bir konumda bulunduğu görülmektedir. Eğitimli nüfusun bölgeyi terk etme trendi ile bölgenin geri kalmışlığı arasındaki ilişki birbirini karşılıklı beslemektedir. Bölge geri kalmışlıktan dolayı eğitimli nüfusu göç yoluyla dışarı verirken, eğitimli nüfusun bölgeden ayrılmasından dolayı bölgedeki geri kalmışlık da süreklilik kazanmaktadır.

Tablo 2.3: TRA2 Bölgesindeki Sağlık Kuruluşları (2011)

	Sağlık Bakanlığı		Üniversite		Özel	
	Hastane sayısı	Yatak sayısı	Hastane sayısı	Yatak sayısı	Hastane sayısı	Yatak sayısı
Ağrı	8	609	0		2	62
Ardahan	3	150	0		0	
Iğdır	3	260	0		1	11
Kars	5	461	1	60	0	

Alındığı yer: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=6

TRA2 bölgesinin önemli sorunlarından biri de sağlık alanında yoğunlaşmaktadır. İlgili tabloda görüldüğü gibi bölgedeki dört şehir içinde yalnızca Kars'ta bir üniversite hastanesi bulunmaktadır. Ancak bu hastane de sadece 60 yatak kapasiteli bir hastane olup, uzman doktor eksikliğinden dolayı bazı önemli alanlarda hizmet sunamayacak durumdadır. Ağrı ve Iğdır'da özel hastane gelişmiş olmakla birlikte buraların ileri düzeyde hastalıklar konusunda tedavi hizmeti veremedikleri bilinmektedir. İlgili tabloya yansıyan verilerden anlaşıldığı kadarıyla bölgede en fazla hizmet sunan hastaneler Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleridir. Ne var ki, dört şehrin tüm ilçelerinde devlet hastanesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte devlet hastaneleri, alt yapı ve uzman hekim eksikliğinden dolayı her tür hastalığın teşhisi ve tedavisi konusunda hizmet veremediği için bölge halkı sağlık konusunda fiili olarak Erzurum'a bağımlı hale gelmiştir. Bölgede bulunan hastanelerde yeni doğan bölümlerinde yoğun bakım olmadığı için doğumların bir kısmı Erzurum'da yapılmaktadır. Ulaşımın zor şartlarda sağlandığı kış mevsimlerinde bunun çok ciddi sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Bununla birlikte zaten ekonomik açıdan yoksul sayılan bölge halkının sağlık sorunlarından dolayı Erzurum gibi başka bir ile gitmesi beraberinde ciddi ekonomik maliyetler de getirmektedir.

Tablo 2.4: TRA2 Bölgesindeki Göç Durumu (2011-2012)

Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
<i>Toplam Göç: 27.984</i>		<i>Toplam Göç: 5.986</i>		<i>Toplam Göç: 8.632</i>		<i>Toplam Göç: 16.185</i>	
İstanbul	7.176	İstanbul	2.347	İstanbul	2.715	İstanbul	4.501
Ankara	2.002	Ankara	440	Kars	514	Ankara	1.636
İzmir	1.884	Kocaeli	365	Ankara	447	İzmir	1.064
Bursa	1.428	Bursa	324	Ağrı	429	Kocaeli	1.009
Van	1.277	İzmir	235	Erzurum	330	Bursa	634
Kocaeli	1.070	Kars	233	İzmir	325	Tekirdağ	610
İğdır	874	Erzurum	211	Bursa	277	Erzurum	542
Erzurum	600	Konya	68	Kocaeli	221	İğdır	494
Aydın	554	Antalya	64	Tekirdağ	160	Konya	253
Kayseri	527	Rize	62	Van	148	Eskişehir	239

Alındığı yer: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

TRA2 bölgesindeki şehirler dışarıya yoğun göç vermektedirler. İlgili tabloda görüldüğü gibi dört şehir 2011-2012 yılları arasında ortalama nüfuslarının yüzde 5'ni dışarıya göç olarak vermiştir. Bu oran Ardahan'da yüzde 6 civarındadır. Bu tablo göçün bölge için ne denli ciddi bir noktada bulunduğunu göstermektedir. Bölgedeki şehirler genelde nereye göç vermektedir? Tabloya yansıyan verilere bakıldığında genel olarak beş şehrin ön plana çıktığı görülür. Bu şehirler sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli illeridir. Bu kentlerin ticaret ve sanayi bakımından Türkiye'nin en fazla gelişmiş kentleri olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda bölgedeki göçün hangi arayışlarla gerçekleştiği tahmin edilebilir. TRA2 bölgesindeki şehirlerin Doğu Anadolu bölgesindeki diğer şehirlere de göç verdiğini unutmamak gerekir. Tabloda görüldüğü gibi bu noktada ön plana çıkan üç şehir Erzurum, Van ve İğdır'dır. Bölgede yer alan İğdır'ın Doğu'daki diğer illerden göç aldığı bilinmektedir. Bu kent ılıman iklimi, gelişmiş tarımı ve sınır ticareti imkânlarıyla belli bir nüfusu kendine doğru çekmektedir. Ancak İğdır bir yandan da yukarıda ifade edildiği gibi dikkate değer düzeyde dışarı göç vermektedir. Gerek İğdır'ın, gerekse diğer şehirlerin genel olarak yüksek düzeyde eğitimi olan nitelikli nüfusu dışarıya gönderdikleri, buna karşın köy ve kasabalardan göreceli daha düşük eğitime sahip bir nüfus çektikleri bilinmektedir. Bu da mesleki ve eğitim açısından düşük profilli nüfusun buralarda yoğunlaşmasına yol açmaktadır.

Bölgede yaşanan göç kamu personeline nasıl yansımaktadır? Kamu personelinin bölgedeki çalışma süresine ve bölgeden ayrılma isteğine bakıldığında bunun genel göç eğiliminden farklı olmadığı görülür. Bilindiği gibi Türkiye'de 2013 yılı itibarıyla 2.070.929 memur, 13.903 hakim ve savcı, 110.633 öğretim elemanı, 148.078 sözleşmeli personel, 22.620 geçici personel ve 181.893 işçi olmak üzere toplamda 2.548.056 personel kamu bünyesinde görev yapmaktadır. Tablo 2.1'de görüldüğü gibi bunlar içinden 14.443 kişi Ağrı'da, 4.352 kişi Ardahan'da, 6.649 kişi Iğdır'da, 11.173 kişi de Kars'ta olmak üzere toplam 36.617 kişisi TRA2 bölgesindeki dört şehirde çalışmaktadır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının bölgedeki ortalama çalışma süresi 3.6 yıl düzeyindedir. Araştırma bulgularına göre bölgede görev yapan kamu personelinin yüzde 91'i bölgeden ayrılıp başka şehirlere göç etmek istemektedir. Bölgeden ayrılmak isteyenlerin üçte birinden fazlası kendi memleketine gitmeyi tercih ederken, geriye kalanlar ya büyük şehirlerden birine veya orta ölçekte bir şehre gitmeyi düşünmektedir.

Memurlar neden bölgeyi terk etmek istemektedirler? Araştırma bulgularının da ışık tuttuğu gibi bunun iki nedenden kaynaklandığı söylenebilir. Öncelikle memurların çalıştığı TRA2 bölgesindeki kentler sanayinin gelişmediği, ticari imkânların düşük olduğu, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin fazla görülmediği kentlerdir. Bu kentlerde bununla birlikte belediyeçilik hizmetleri, alt yapı imkânları, sosyal tesisler, sağlık kurumları yeterince gelişmemiştir. Bu bakımdan memurların bölgeyi terk etme arzusunda rol oynayan en önemli etkenin bölgedeki "itici" şartların olduğu söylenebilir. İkinci olarak, memurlar zaten belli bir gelir garantisine sahip oldukları için bu gelirleriyle daha iyi bir yaşam standardı yakalama arayışı içindedirler. Bu bakımdan başta kent kültürü olmak üzere, sağlık, eğitim, alt yapı, ulaşım, kültür ve sanat alanındaki hizmetlerin daha fazla geliştiği kentlere göç etmek istemektedirler. Bu tür kentlerde bir yandan daha konforlu bir yaşam standardı yakalayabileceklerini, bir yandan da çocuklarını bu tür yerlerde daha iyi bir geleceğe hazırlayabileceklerini düşünmektedirler.

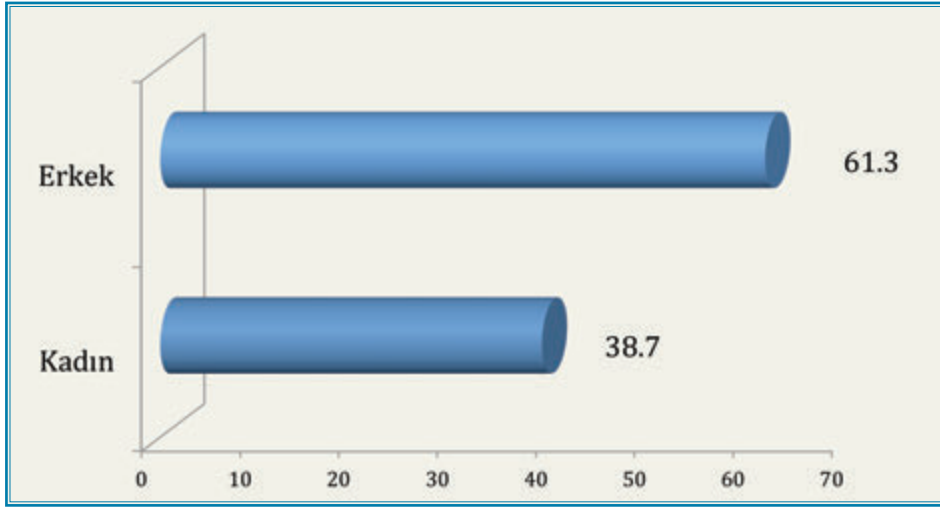
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE AİLE PROFİLİ

Bu bölümde Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan TRA2 bölgesinde görev yapmakta olan kamu çalışanlarının demografik özelliklerinin yanı sıra aile profilleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda kamu görevlilerinin cinsiyet ve yaş dağılımları, eğitim durumları, geldikleri şehirler, aile yapıları, gelir durumları ve yaşadıkları konutlarla ilgili veriler analiz edilecektir. TRA2 bölgesinde çalışanların ne kadarı köken olarak bölgedendir, ne kadarı bölge dışından gelmektedir, bölgeden olanlarla bölge dışından gelenlerin bölgeye ilişkin kanaatleri ve tutumları arasında bir farklılık var mıdır gibi soruların cevaplarını da bu bağlamda aramaya çalışacağız. Yine çalışanların ne kadarının bekâr, ne kadarının evli olduğu, evli olanların eşlerinin çalışıp çalışmadığı, çocuklarının bulunup bulunmadığı, varsa okulla ilişkilerinin ne durumda olduğu gibi sorulara yanıt arayacağız. Eşi çalışanlarla çalışmayanların veya eğitim çağında çocuğu olanlarla olmayanların bölgeye ve bölgede görev yaptıkları şehre karşı tutumları arasında bir farklılığın bulunup bulunmadığı hususu üzerinde takip eden bölümlerde ayrıntılı biçimde durulacaktır. Bu bölümdeki analizler, takip eden bölümlere zemin hazırlayacak verilerle sınırlı kalacaktır.

1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

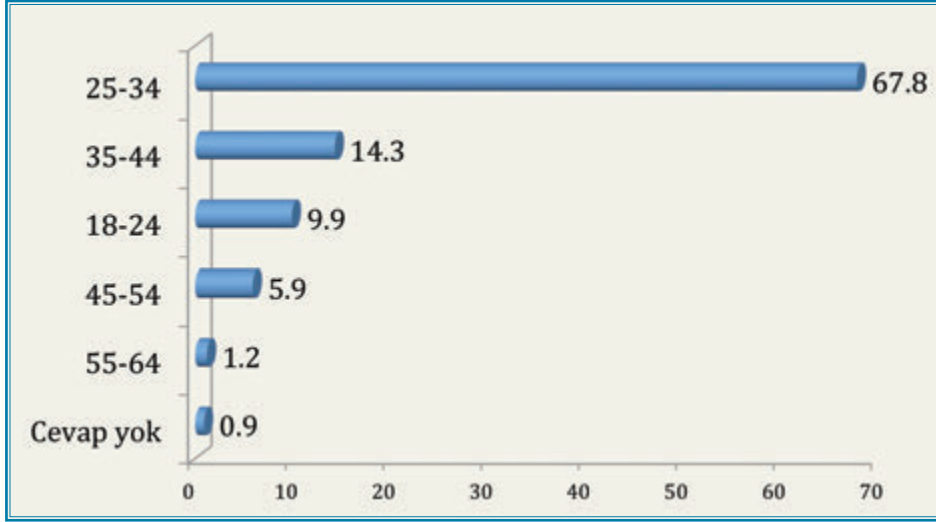
Yukarıda ifade edildiği gibi, TRA2 bölgesinde çalışanların demografik özellikleri, bunların bölgeye ilişkin tutumlarına etki edip etmediği hakkında bize bilgi verecektir. Söz gelimi kadınlarla erkeklerin bölgeye ilişkin tutumları, bölgede çalışma isteği ve bölge halkıyla ilişki kurma becerisi arasında bir fark var mıdır gibi soruların cevabı ancak çalışanların demografik özelliklerinin ayrıntılı biçimde analiz edilmesiyle bulunabilecektir. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmada yer alanların büyük kısmı erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan kadınların oranı yüzde 39 düzeyinde iken, erkeklerin oranı yüzde 61'e kadar çıkmaktadır. Araştırma, kamu kurumlarında basit rastgele yöntemle gerçekleştirildiği için, buradaki oranların bölgede çalışan kamu görevlilerinin gerçek oranına yaklaşık olarak tekabül ettiğini söyleyebiliriz. Başka bir deyişle, araştırmada yer alan kadın ve erkek oranıyla bölgede çalışan kadın ve erkek oranının birbirine yakın olduğunu tahmin etmek mümkündür.

Tablo 3.1: Katılımcıların cinsiyet dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kadın	533	38,7
Erkek	844	61,3
Toplam	1377	100

Bölgede çalışan kadınlar genelde hangi mesleklerde yoğunlaşmaktadırlar? Meslek üzerinden yapılan analizlerden anlaşıldığına göre kadınlar en fazla eğitim sektörü ile sağlık sektöründe yer almaktadırlar. Araştırma bulgularına göre bölgede çalışan kadınların yüzde 31.7'si öğretmen, yüzde 15'i değişik kurumlarda memur, yüzde 4.7'si hemşire, yüzde 7.3'ü mühendis, yüzde 3.8'i ebe olarak görev yaparken, diğerleri daha düşük oranlarda değişik mesleklere dağılmaktadırlar. Bölgedeki kamu çalışanı kadınların mesleki dağılımının Türkiye genelinde benzerlik taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Türkiye genelinde kamu kurumlarında çalışan kadınlar genel olarak eğitim, sağlık ve iletişim gibi üç sektörde yoğunlaşmaktadırlar. Ancak bölgede görev yapan kadınların yüzde 7 gibi bir oranda mühendislik göreviyle iştigal etmesi üzerinde durulması gereken önemli bir bulgudur. Zira bazı mühendislik alanları büyük ölçüde erkekler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle kurum dışında ve ağır çalışma şartlarına sahip olan inşaat, maden, jeoloji ve makine mühendisliği gibi alanlarda erkekler daha fazla yoğunlaşmaktadırlar. Bölgede çalışan kadınların genelde çevre, ziraat ve gıda mühendisliği gibi mühendislik alanlarında yoğunlaştıkları görülmektedir.

Tablo 3.2: Hangi yaş grubunda yer alıyorsunuz?

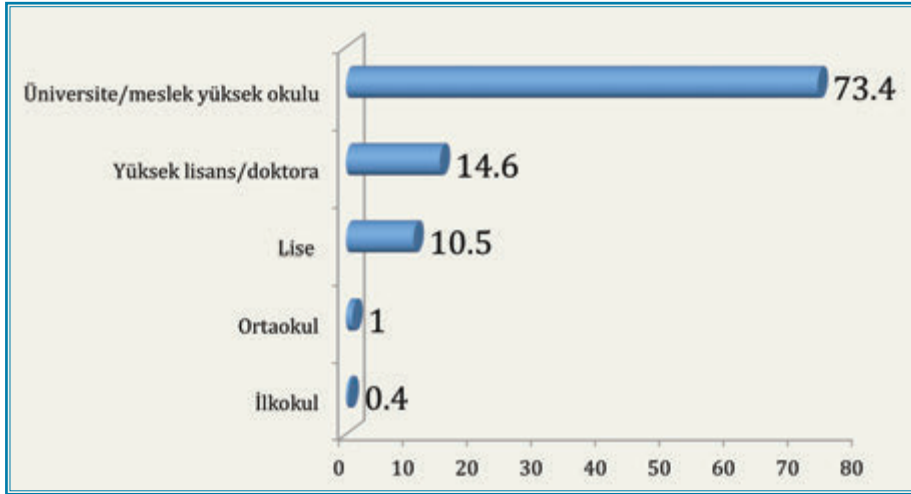


	Sayı	Yüzde
18-24	137	9,9
25-34	933	67,8
35-44	197	14,3
45-54	81	5,9
55-64	16	1,2
Cevap yok	13	0,9
Toplam	1377	100

Bölgede çalışanların yaş dağılımına bakıldığında büyük bir kısmının (%68) orta yaş denebilecek 25-34 yaş aralığında yoğunlaştıkları görülmektedir. 45 yaşın üzerinde olanların oranı dikkate alınmayacak kadar azdır. 45 yaş esas alınarak bir analiz yapıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkar: Bölgede görev yapan kamu çalışanlarının yaklaşık yüzde 7'si 45 yaşın üzerinde iken, geriye kalan yaklaşık yüzde 93'lük bir kısmı ise 45 yaşın altında yer almaktadır. İleri yaşta çalışanın bölgede fazla yer almaması, onların genç veya orta yaşlarda bölgeyi terk etmesinden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, kamu çalışanları belli bir yaştan sonra bölgeyi terk etmektedirler. Bölgede çalışma süreleri bazen mecburi hizmet süreleriyle sınırlı kalırken, bazen de kamu çalışanları imkân buluncaya kadar bölgede çalışmakta, bölge dışında bir yere tayin olma imkânını bulunca da bölgeden ayrılıp gitmektedir. Bölgede çalışanların daha çok genç ve orta yaş kuşağında yoğunlaşması kamu çalışanlarının bölgede

hızlı bir sirkülasyona sahip olduğunu göstermektedir. Hizmet süresi ilerledikçe veya emeklilik yaşı yaklaştıkça kamu görevlileri daha rahat yaşayabilecekleri bölgelere göç etmektedirler. Bu bölgelerin de genel olarak Marmara ve Ege gibi bölgeler olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3: Eğitim durumunuz nedir?



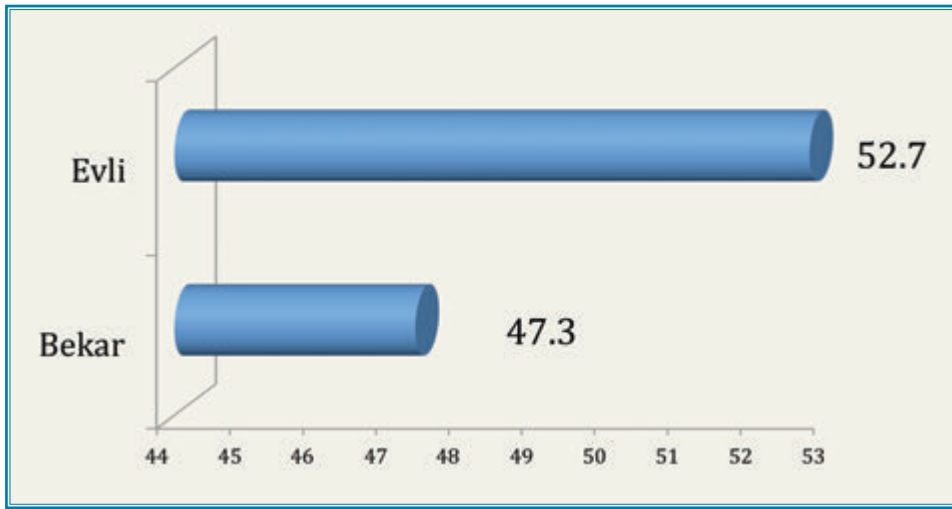
	Sayı	Yüzde
İlkokul	6	0,4
Ortaokul	14	1,0
Lise	145	10,5
Üniversite/meslek yüksek okulu	1011	73,4
Yüksek lisans/doktora	201	14,6
Toplam	1377	100

Bölgede görev yapanların eğitim durumuna bakıldığında genelde eğitilmiş bir kamu çalışanı kitlesinin bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının yüzde 88'i üniversite eğitime sahiptir. Bunların içinden yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitime sahip olanların oranı da dikkate değer düzeyde (%15) yüksektir. Yüksek lisans veya doktora eğitime sahip olanların genelde üniversitelerde görev yaptıklarını belirtmek gerekir. TRA2 bölgesindeki dört ilde de üniversite bulunması buraya yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitimi bulunanların gelmesine yol açmaktadır. Eğitim düzeyi itibarıyla kadın çalışanlarla erkek çalışanlar arasında istatistiksel olarak dikkate de-

ğer bir farklılık bulunmamaktadır. Söz gelimi lise mezunu oranı erkeklerde yüzde 11 iken, kadınlarda yüzde 9 düzeyindedir. Yine üniversite mezunu oranı erkeklerde yüzde 71 iken kadınlarda yüzde 77, yüksek lisans veya doktora eğitime sahip erkeklerin oranı yüzde 15, kadınların oranı ise yüzde 14 düzeyindedir.

Araştırma bulgularına göre bölgeye eğitimli bir nüfus kitlesi akmakta ancak bunları bölgede tutmak mümkün olmamaktadır. İleriki bölümlerde görüleceği gibi, bir kamu çalışanının bölgede ortalama çalışma süresi 3.6 yıldır. Çalışanlar genelde belli bir mesleki deneyim kazandıktan sonra bölgeyi terk etmektedirler. Bunun iki olumsuz sonuca yol açtığı söylenebilir: Birincisi, bölgede çalışma sürekliliğinin olmaması deneyim boşluğunu ortaya çıkarmaktadır. Çalışanlar mesleklerinde belli bir deneyim edindikten sonra başka bölgelere akın ederek mesleki deneyimlerini de beraberlerinde diğer bölgelere taşımaktadırlar. İkincisi, bölgeyi terk eden kamu çalışanlarının yeri dolduruluncaya kadar belli bir boşluk oluşmakta, bu da bölgenin belli hizmetlerden mahrum kaldığı anlamına gelmektedir. Bu boşluk özellikle eğitim ve sağlık gibi alanlarda hissedilmektedir.

Tablo 3.4: Medeni durumunuz nedir?



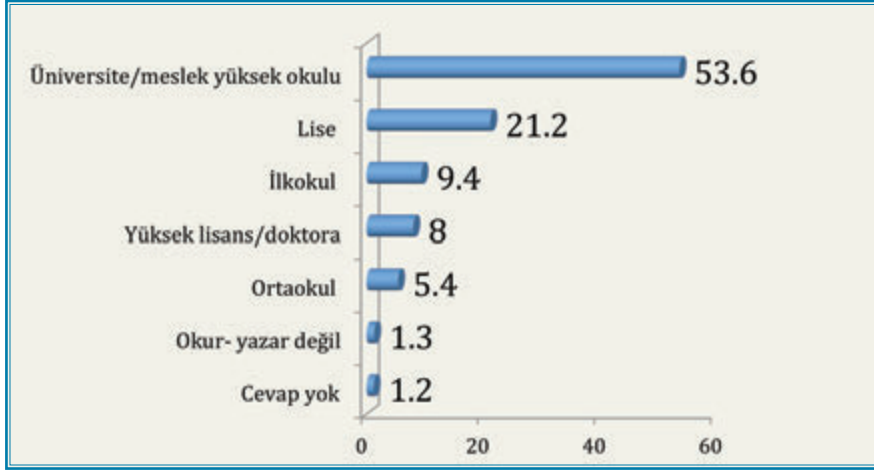
	Sayı	Yüzde
Evli	726	52,7
Bekâr	651	47,3
Toplam	1377	100

Araştırma bulgularına göre bölgede görev yapan kamu çalışanları içinde dikkate değer oranda bir kitle (%47) henüz evlenmemiş bulunmaktadır. Bu durumun çalışanların yaşlarıyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Yukarıda görüldüğü gibi bölgede genelde genç yaşlarda bir kamu çalışanı kitlesi bulunmaktadır. Bekâr olmanın bir nedeninin bununla bağlantılı olduğunu düşünebiliriz. Ancak bir nedeninin de bölgede görev yapmakla bağlantılı olduğunu tahmin etmek mümkündür. Zira bazı çalışanlar bölgedeki görev süreleri boyunca bekâr yaşamayı tercih etmektedirler. Bunda konut bulma zorluğunun yanı sıra, bölgedeki yaşam şartları da etkili olmaktadır. Bazı çalışanlar evli olmalarına rağmen ailelerini bölgeye taşımayıp görev süresi boyunca bölgede bekâr yaşamayı tercih etmektedirler. Bazı çalışanların da bölgede çalışmaktan dolayı evlenecek bir eş bulmakta zorlandığını tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Bu durumun özellikle erkekler için geçerli olduğu söylenebilir. Zira yapılan analizlere göre bekârlık oranı kadınlarda yüzde 45 iken, erkeklerde yüzde 49 düzeyindedir. Bu da düşük oranda da olsa kadınların eş olarak bölgeye gitme eğiliminde olmadığını göstermektedir.

2. Katılımcıların Aile Profili

Yukarıda görüldüğü gibi araştırmaya katılan kamu çalışanlarının yüzde 53'ü evli durumdadır. Kuşkusuz evli olmakla bekâr olmak arasında bölgede çalışmak bakımından önemli farklar vardır. Evli olmak bölgede kiralık ev bulmak bakımından kolaylık sağlamakla birlikte birçok yönden zorlukları beraberinde getirmektedir. Lojman veya misafirhane gibi kamu kurumlarına ait konaklama tesislerinin bulunması durumunda bekâr olarak bölgede görev yapmak birçok yönden avantaj sağlayan bir durumdur. Takip eden sayfalarda analiz edileceği gibi, evli çiftlerin bir kısmı kamu kurumlarında görev yapmaktadırlar. Bu durumlarda karı-koca birlikte başka bir yere tayin olmak daha zordur. Bekârlığın sağladığı avantajlardan biri de bu noktada görülmektedir. Özellikle misafirhane veya lojman gibi mekânlarda kalan bekârların başka bölgelere göçü karı-koca çalışan çiftlere göre çok daha kolaydır.

Tablo 3.5: Eşinizin eğitim durumu nedir?

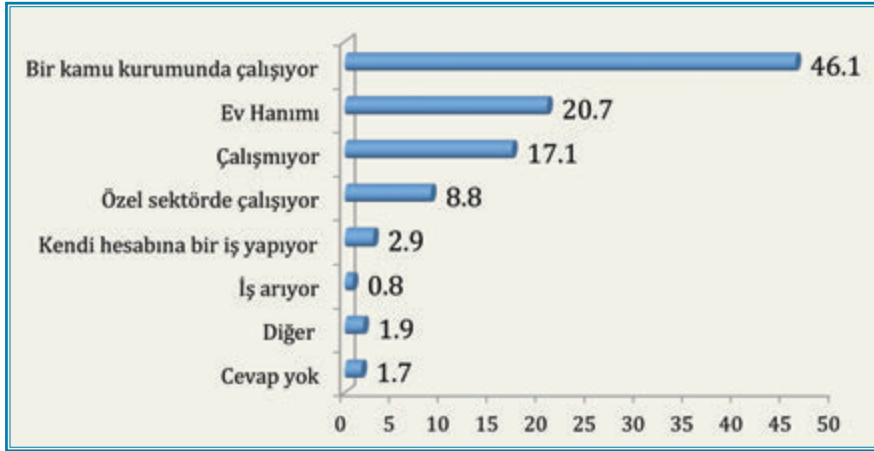


	Sayı	Yüzde
Okur- yazar değil	9	1,2
İlkokul	68	9,4
Ortaokul	39	5,4
Lise	154	21,2
Üniversite/meslek yüksek okulu	389	53,6
Yüksek lisans/doktora	58	8,0
Cevap yok	9	1,2
Toplam	726	100

Yukarıda analiz edildiği gibi TRA2 bölgesinde eğitim düzeyi itibariyle çalışanlar içinde kadınlarla erkekler arasında dikkate değer bir farklılık bulunmamaktaydı. Genel bir eğilim olarak aynı eğitim düzeyine sahip kişilerin birbirleriyle evlilik yaptığı söylenebilir. Nitekim araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan kişinin eğitim düzeyi ile eşinin eğitim düzeyi arasında güçlü bir pozitif korelasyon bulunmaktadır ($r=,092$). Ancak burada elde edilen verilere göre bazı istisnaların bulunduğunu da belirtmek gerekir. Zira araştırmaya katılanların yüzde 73'ü üniversite mezunu iken, eşlerinin yüzde 53'ü üniversite mezunu durumundadır. Bu da katılımcılar içinde yüzde 20'lik bir kitlenin üniversite mezunu olduğu halde daha düşük düzeyde eğitilmiş biriyle evli olduğu anlamına gelir. Benzer biçimde kendisi yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitim sahibi olanların eşlerinin yüzde 8'i bu düzeyde eğitime sahiptir. Bu da benzer biçimde yüzde yaklaşık 6'lık bir kesimin, yüksek lisans veya doktora eğitimine sahip olmasına rağmen daha düşük düzeyde biriyle evli olduğu anlamına

gelmektedir. Bu tür istisnalar bulunmakla birlikte, yukarıda ifade edildiği gibi genel bir eğilim olarak, kişinin eğitim düzeyi arttıkça eşinin de eğitim düzeyi artmaktadır. Yapılan istatistiksel testler bunu bir veri olarak önümüze koymaktadır (Bkz. Ek: 1).

Tablo 3.6: Eşinizin mesleği nedir?

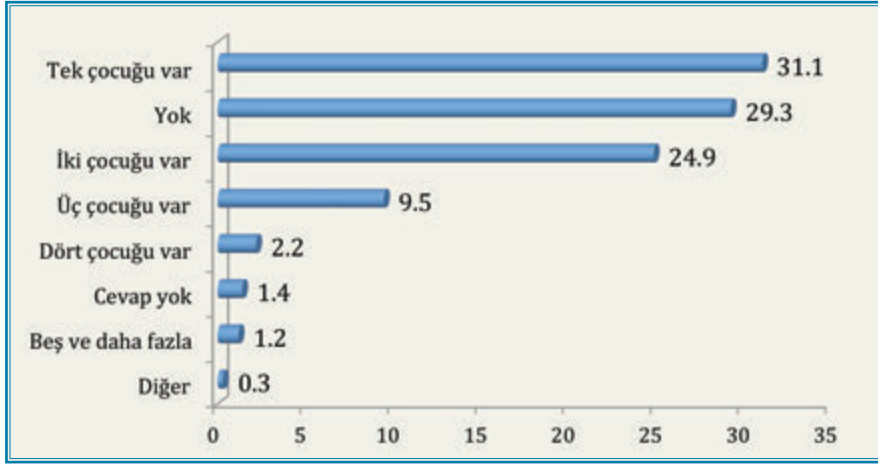


	Sayı	Yüzde
Çalışmıyor	124	17,1
Bir kamu kurumunda çalışıyor	335	46,1
Özel sektörde çalışıyor	64	8,8
Kendi hesabına bir iş yapıyor	21	2,9
Ev Hanımı	150	20,7
İş arıyor	6	0,8
Diğer	14	1,9
Cevap yok	12	1,7
Toplam	726	100

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorulardan biri de eşlerinin çalışıp çalışmadığıyla ilgilidir. Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlilerinin eşlerinin de önemli bir kısmı herhangi bir işte çalışmaktadır. Eşinin özel veya kamu sektöründe çalıştığını belirtenlerin oranı yüzde 58 düzeyindedir. Eşinin üniversite veya lisansüstü düzeyde eğitim sahibi olduğunu belirtenlerin oranı yukarıda analiz edildiği gibi yüzde 62 düzeyinde idi. Bu da eşlerin eğitim düzeyi ile çalışma eğilimi arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Nitekim yapılan korelasyon testine göre eşlerin eğitim düzeyi ile çalışması arasında güçlü bir pozitif bağıntı bulunmuştur ($r=,962$). Üniversite ve üstü düzeyde eğitimi olup çalışmayanların

oranının sadece yüzde 4 düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularına göre eşlerin yüzde 1'i kadar bir kısmı iş aramaktadır. Bu veriyi de dikkate aldığımızda üniversite eğitimi alıp çalışmamayı tercih eden eş oranının sadece yüzde 3 gibi düşük düzeyde olduğu anlaşılır. Bu oran da araştırma bulgularından anlaşıldığı kadarıyla kadınlara aittir.

Tablo 3.7: Çocuğunuz var mı? Varsa kaç çocuğunuz var?



	Sayı	Yüzde
Yok	213	29,3
Tek çocuğu var	226	31,1
İki çocuğu var	181	24,9
Üç çocuğu var	69	9,5
Dört çocuğu var	16	2,2
Beş ve daha fazla	9	1,2
Diğer	2	0,3
Cevap yok	10	1,4
Toplam	726	100

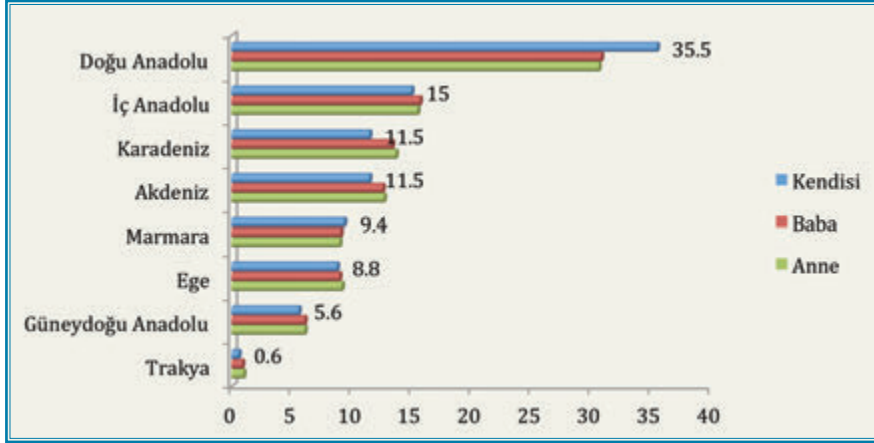
Araştırmaya katılanlar içinden evli olan 726 kişiye çocuklarının olup olmadığı sorusu yöneltilmiş ve ilgili tablodaki veriler elde edilmiştir. Buna göre evli çiftlerin önemli bir kısmının (%29) herhangi bir çocuğunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Evli çiftler en fazla bir veya iki çocuk sahibidirler. Nitekim bir veya iki çocuğu olanların oranı toplam yüzde 56 düzeyindedir. Buna karşı üç veya daha fazla çocuğu olanların toplam oranı yüzde 13 kadardır. Üçten fazla çocuğu olanlar dikkate alınmayacak kadar azdır (%3). Yapılan istatistiksel analizlere göre eğitim düzeyi çocuk sahibi olmada

önemli bir farklılık yaratmaktadır ($p=.000$). Genel olarak üniversite eğitime sahip olanlarda 1-3 arasında çocuk yapma eğilimi daha fazladır. Nitekim üniversite veya lisans üstü eğitime sahip olanların yüzde 20'sinin tek, yüzde 16.7'sinin iki, yüzde 12'sinin ise üç çocuğu vardır. Dört veya daha fazla çocuğu olan üniversite mezunu çalışanın oranı toplamda sadece yüzde 5 kadar düşük çıkmıştır. Üç veya daha fazla çocuğu olan çalışanların genelde üniversite altı eğitim düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kısaca, bu verilerden hareketle eğitim düzeyi arttıkça kamu kurumlarında çalışanların çocuk yapma eğilimi azalmaktadır.

3. Katılımcıların Yetiştirme Süreci

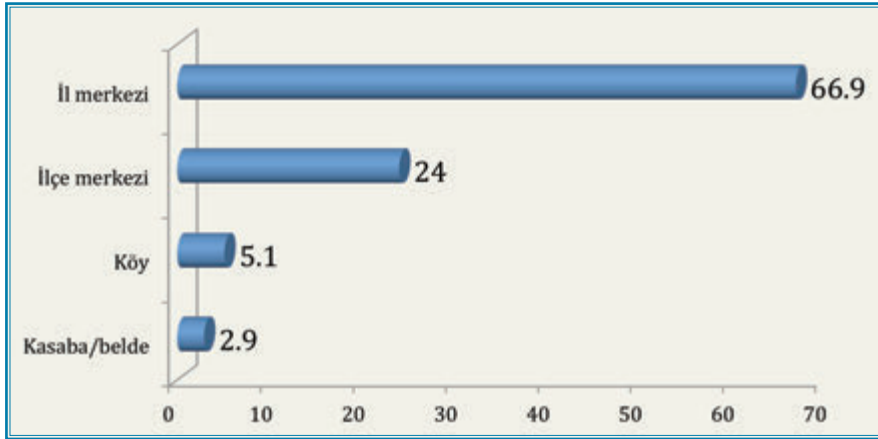
Yetiştirme tarzı, yetiştiği muhit (köy, kent, kasaba), eğitimi aldığı şehir ve yaşam biçimi, insanların hem başka insanlara hem de başka bölgelere ve şehirlere karşı kanaatini ve tutumunu belirleyici olabilmektedir. Buradan hareketle araştırmaya katılanlara eğitimlerini nerede aldıkları, hangi bölgeden oldukları ve nerede yetiştiklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Benzer sorgulamalar anne ve babaları için de yapılmıştır. Buradan hareketle kent kökenli çalışanlarla, köy ve kasabada yaşayanların tutumlarında bölgeye ve bölgede yaşayan insanlara karşı bir farklılık olup olmadığı anlaşılabilir. İlerleyen bölümlerde bu varsayımdan hareketle bir takım analizler yapılacaktır. Bu bölümde, bölgede çalışanların ve anne/babalarının bölgesel arka planının analiziyle yetinmeye çalışacağız.

Tablo 3.8: Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?



	Kendisi	Anne	Baba
Doğu Anadolu	35,5	30,6	30,8
Güneydoğu Anadolu	5,6	6,1	6,1
İç Anadolu	15	15,5	15,7
Ege	8,8	9,2	9
Karadeniz	11,5	13,7	13,4
Marmara	9,4	9	9,1
Trakya	0,6	1	0,9
Akdeniz	11,5	12,7	12,6
Cevap yok	2	2,1	2,5
Toplam	100	100	100

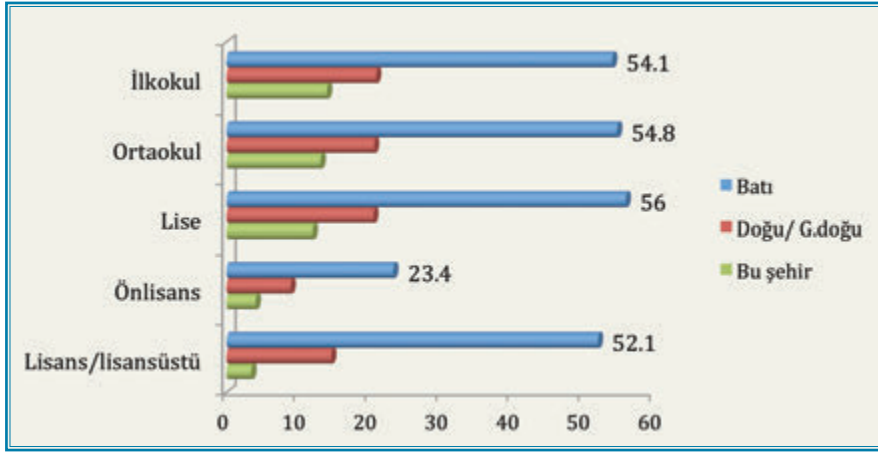
İlgili tabloda görüldüğü gibi bölgede görev yapan kamu çalışanlarının büyük bir kısmı Doğu veya Güneydoğu bölgesinden insanlardır. Araştırma bulgularına göre araştırmada yer alan katılımcıların yüzde 41'i yaşamının büyük bir kısmını bu iki bölgedeki herhangi bir şehirde geçirmiştir. Benzer biçimde çalışanların anne ve babaları da yaşamlarının büyük bir kısmını bu bölgede geçirmiştir. Bu verilerden hareketle TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlilerinin yüzde 41'nin bölgeden, geriye kalanların ise bölge dışından olduğuna hükmedebiliriz. Diğer bölgelerden olanlar sırasıyla en fazla İç Anadolu, Karadeniz, Akdeniz, Marmara ve Ege bölgesinden gelmişlerdir. İlgili tabloda görüldüğü gibi TRA2 bölgesindeki görevliler arasında en az Ege ve Marmara bölgesinden çalışanlar bulunmaktadır. Bunların her birinin bölgeye ilişkin tutumları takip eden bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edilecektir.

Tablo 3.9: Hayatınızın büyük kısmını aşağıdakilerden hangisinde geçirdiniz?

	Sayı	Yüzde
İl merkezi	921	66,9
İlçe merkezi	330	24,0
Kasaba/belde	40	2,9
Köy	70	5,1
Diğer	3	0,2
Cevap yok	13	0,9
Toplam	1377	100

Yukarıda ifade edildiği gibi insanların yetiştiği muhit onların davranışları ve tutumları üzerinde etkili olabilmektedir. Buradan hareketle araştırmada yer alanlara yaşamlarının büyük bir kısmını nerede geçirdikleri sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla katılımcıların büyük bir kısmı (%67) yaşamını genel olarak il merkezlerinde geçirmişlerdir. Köy ve kasaba kökenli olanların oranı dikkate alınmayacak kadar azdır (%8). Buradaki veriler RTA2 bölgesinde çalışanlarla ilgili bir resim olmakla birlikte, tüm Türkiye'nin bir resmini yansıttığını ileri sürmek yanıltıcı olmayacaktır. Kamu çalışanlarının daha çok illerden ve ilçelerden çıktığı anlaşılmaktadır. Bu büyük ölçüde eğitim imkânlarının daha çok şehir merkezlerinde yoğunlaşmasıyla bağlantılı olabilir. Akdeniz, Marmara ve Ege gibi gelişmiş bölgelerde bu bağlamda il merkezleriyle köy ve kasabalar arasında büyük bir farklılık görülmeyebilir. Ancak Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz gibi az gelişmiş illerde kent merkezleriyle köy ve kasabalardaki eğitim imkânlarının farklı olabileceğini, bunun da çalışma yaşamına olumlu ya da olumsuz biçimde etki edebileceği söylenebilir.

Tablo 3.10: Eğitiminizi nerede aldınız?



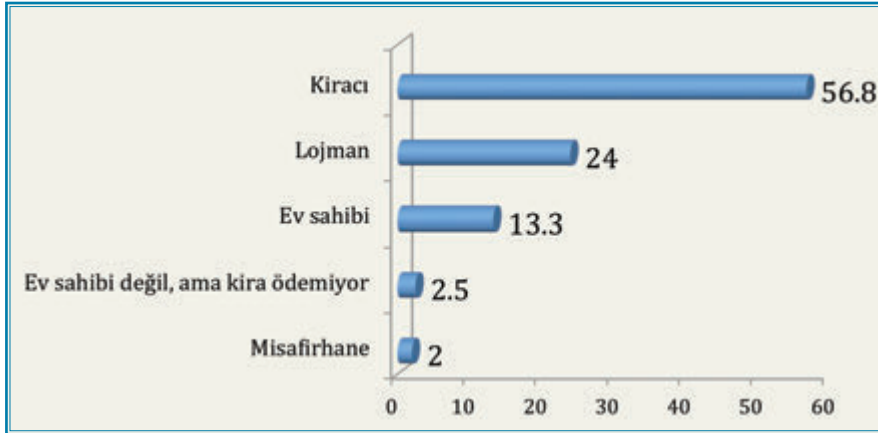
	Bu şehir	Doğu/ G.doğu	Batı	Cevap yok	Toplam
İlkokul	14,1	21	54,1	10,8	100
Ortaokul	13,2	20,7	54,8	11,3	100
Lise	12,1	20,6	56	11,3	100
Önlisans	4,1	9	23,4	63,4	100
Lisans/lisansüstü	3,5	14,7	52,1	29,8	100

Benzer bir sorgulama da katılımcıların eğitimlerini nerede aldıklarıyla ilgili olarak yapılmıştır. Bu konudaki sorgulama “çalıştıkları şehir”, “Doğu/Güneydoğu’daki diğer herhangi bir şehir” ve “Batı’daki herhangi bir şehir” gibi üç şık üzerinden yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılanların çoğu eğitimlerini Batı’daki herhangi bir şehirde almışlardır. Eğitim düzeyi yükseldikçe (üniversite eğitimi hariç) eğitimi Batı’da alma eğilimi artmaktadır. Katılımcıların yüzde 35’i ilkokul eğitimini bölgede, yüzde 54’ü Batı’da; yüzde 24’ü ortaokul eğitimlerini bölgede, yüzde 55’i Batı’da; yüzde 23’ü lise eğitimlerini bölgede, yüzde 56’sı Batı’da; nihayetinde yüzde 18’i üniversite eğitimi bölgede almışken, yüzde 52’si Batı’da almıştır. İlgili tablodaki verilerden anlaşıldığı kadarıyla üniversite eğitime gelince Batı’da eğitim alma oranı istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte biraz daha düşüyor. Bu da bölgedeki dört ilde bulunan üniversite ile bağlantılı olabilir. Başka bir deyişle, bölgede açılmış olan üniversiteler, bir kısım insanın eğitimini burada almasına yol açmaktadır.

4. Katılımcıların Ekonomik Durumu

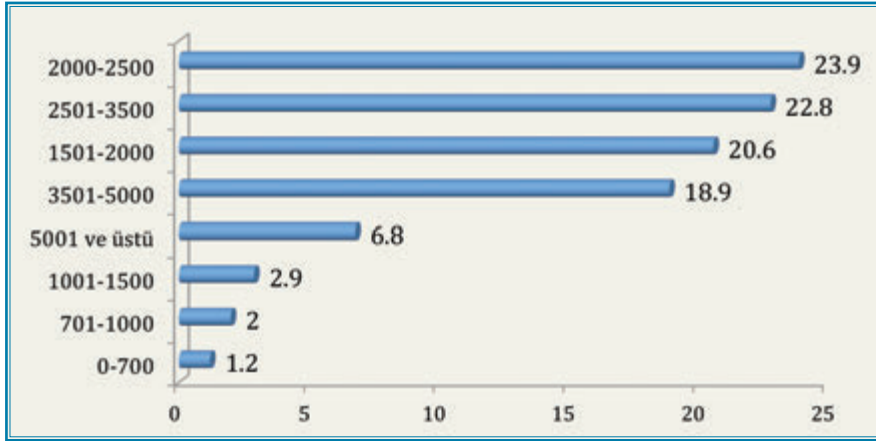
TRA2 bölgesinde çalışanların bölgeyi hızla terk etmelerinde ekonomik durumları hangi düzeyde rol oynuyor? Bu konuyu test etmek üzere katılımcılara üç soru yöneltilmiştir. Bunlar oturduğu evin durumu, geliri ve kendisini hangi gelir grubunda gördüğü yolundaki sorulardır. Gelirini ülke ve bölge şartlarında yetersiz görenlerin bölgeyi terk etmesi beklenen bir durumdur. Gelirini ülke standartlarına göre yüksek bulup ancak bölgede buna karşılık gelecek bir yaşam sürdüremeyenlerin de bölgeyi terk etmesi beklenen bir durumdur. Başka bir deyişle, geliri nispetinde bir yaşam standardı kuramaması durumunda kamu çalışanlarının başka bölgelere yönelmesi beklenen bir durumdur. Bu hususun kamu çalışanı sirkülasyonunda ne denli etkili olduğunu bu veriler üzerinden başka sorularla yapılacak çapraz testlerle anlamak mümkündür. Ancak bu tür analizleri gelecek bölümlere bırakarak bu bölümde çalışanların gözünden onların ekonomik durumunu anlamaya çalışacağız.

Tablo 3.11: Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?



	Sayı	Yüzde
Ev sahibi	183	13,3
Kiracı	782	56,8
Lojman	331	24,0
Ev sahibi değil, ama kira ödemiyor	34	2,5
Misafirhane	12	2,0
Diğer	28	0,5
Cevap yok	7	0,9
Toplam	1377	100

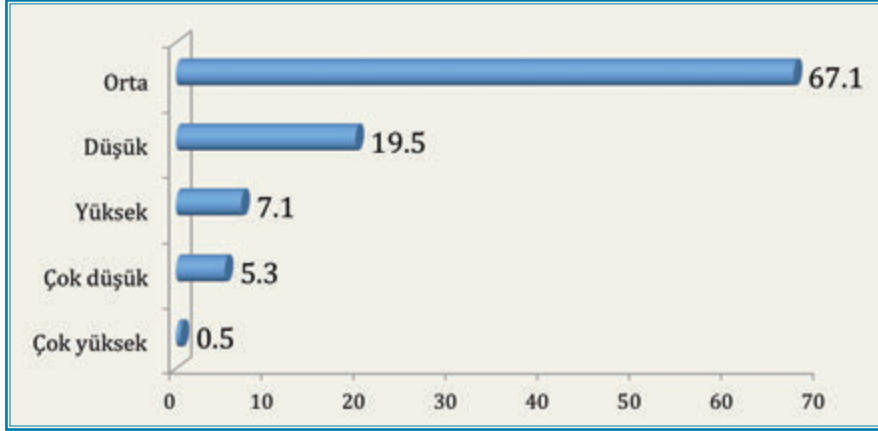
Araştırmada elde edilen verilerden anlaşıldığı kadarıyla, TRA2 bölgesinde çalışanların büyük bir kısmı ev sahibi değildir. Ev sahibi olanların oranı yalnızca yüzde 13 kadar düşük düzeydedir. Ev sahibi olanların genelde TRA2 bölgesinde yer alan Ağrı, Ardahan, İğdir veya Kars illerinden oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim araştırma bulgularına göre ev sahibi olan 183 kişiden 117 tanesi bu dört Şehirde birindedir. Bu da toplam ev sahibi olanlar üzerinden yüzde 45 kadar bir orana denk gelmektedir. Bu veriyi esas aldığımızda TRA2 bölgesinden olmayanların bölgeden ev satın alarak yatırım yapma eğilimi fazla değildir. Bunu yapanların da söz konusu Şehre yakın kentlerden, başka bir deyişle bölgenin başka Őehirlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma verilerine göre misafirhanede kalan kamu çalışanının oranı oldukça düşük düzeyde (%2) görülmektedir. Bölgedeki kamu çalışanlarının yaklaşık dörtte biri lojmanda kalmaktadır. Takip eden bölümlerde görüleceği gibi bölgedeki kamu çalışanlarının karşılaştıkları önemli sorunlardan birinin kiralık ev bulma sıkıntısı olduğunu dikkate aldığımızda lojman varlığının ne denli önem arz ettiğini daha iyi anlayabiliriz. İlgili tabloda görüldüğü gibi çalışanların yarıdan fazlası (%57) kirada oturmaktadır. Ancak TRA2 bölgesindeki Şehirlerde kiralık konut, çalışanların karşılaştıkları önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır.

Tablo 3.12: Hanenizin toplam aylık geliri yaklaşık olarak ne kadardır?

	Sayı	Yüzde
0-700	16	1,2
701-1000	27	2,0
1001-1500	40	2,9
1501-2000	284	20,6
2000-2500	329	23,9
2501-3500	314	22,8
3501-5000	260	18,9
5001 ve üstü	94	6,8
Cevap yok	13	0,9
Toplam	1377	100

Araştırmada yer alanların gelir durumuyla ilgili kendilerine doğrudan yöneltilen sorulardan biri hanelerinin toplam ne kadar gelirinin bulunduğu sorusu olmuştur. Bu yöndeki soru, “hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?” şeklinde yöneltilmiştir. Dolayısıyla karı-koca çalışanların toplam aylık gelirleri de burada verilen gelir bilgisinin içinde yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bilgilere göre katılımcıların yüzde 86’sının geliri 1500 ila 5000 TL arasında değişmektedir. Toplam aile geliri 1500 TL’nin altında olanlar dikkate alınmayacak kadar azdır (%6). Benzer biçimde aile geliri 5000 TL’nin üzerinde olanların geliri de yine dikkate alınmayacak kadar azdır (%7). Yapılan istatistiksel analizlere göre eğitim düzeyi ile gelir düzeyi arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmaktadır ($r=,115$). Başka bir deyişle, eğitim düzeyi arttıkça gelir düzeyi de artmaktadır. Yapılan varyans analizine göre eğitim düzeyi gelirin farklı seviyelerde olmasında istatistiksel olarak önemli rol oynuyor ($P=,000$).

Tablo 3.13: Ülkemizin yaşam standartlarına göre hangi gelir grubunda olduğunuzu düşünüyorsunuz?



	Sayı	Yüze
Çok düşük	73	5,3
Düşük	268	19,5
Orta	924	67,1
Yüksek	98	7,1
Çok yüksek	7	0,5
Cevap yok	7	0,5
Toplam	1377	100

Araştırmaya katılanlar gelir durumlarını Türkiye standartlarına göre nasıl buluyorlar? Bu konuyu test etmek üzere kendilerine bu yönde bir soru yöneltmiştir. Bu soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla araştırmaya katılanların büyük bir kısmı (%67) kendilerini orta gelir grubunda görmektedirler. Kendisini gelir düzeyi itibarıyla yüksek gelir grubunda görenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür (%8). Buna karşın kendisini ortanın altında, başka bir deyişle alt gelir grubunda görenlerin oranı yüzde 24 civarında çıkmaktadır. Yapılan istatistiksel testlere göre gelir durumu yükseldikçe insanların kendilerini üst sınıfta görme eğilimleri de artmaktadır ($r=,228$). Kamu çalışanlarının gelirden hareketle kendilerini toplumun hangi tabakasında konumlandıklarına ilişkin algının, bunların bölgeye ve yaşadıkları şehre ilişkin tutumları üzerinde hangi düzeyde etkili olduğu sorusunun cevabını takip eden bölümlerde aramaya çalışacağız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MESLEKİ AİDİYET VE KURUMSAL MEMNUNİYET

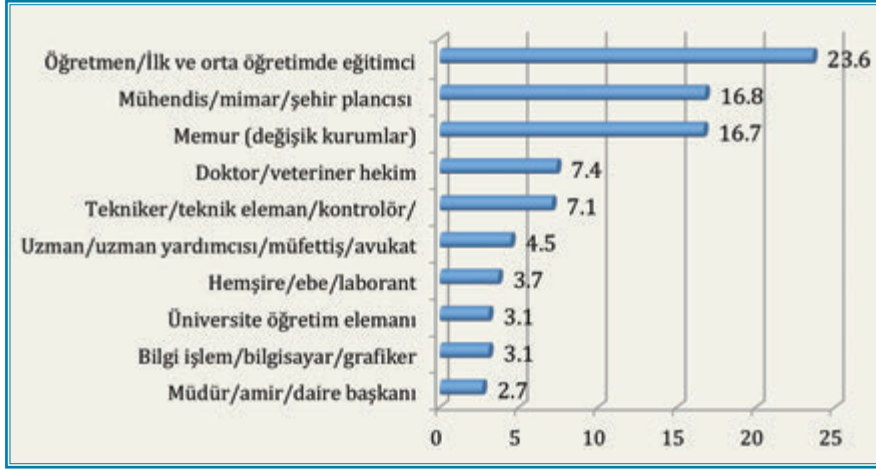
Kurumsal memnuniyetin ve iş tatmininin çalışanların performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğuna ilişkin genel bir kabul vardır. Bir meslekte çalışan kişi mesleğini ne kadar bilinçli seçmişse ve severek yapıyorsa o meslekte o derece başarılı olabiliyor. Benzer biçimde çalıştığı kurumun kendisine yaşattığı memnuniyet ve tatmin düzeyi de kurumundaki çalışma performansına pozitif yönde yansımaktadır. Kurumunda ayrımcılığa maruz kaldığını, meslektaşları veya amiri tarafından dışlandığını düşünen kişi doğal olarak kurumundan memnun olmadığı gibi, yaptığı işten de tatmin olamaz. Bu durumda olumsuz bir performans göstermesi kaçınılmazdır. Bu bölümde TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının mesleki profillerinin yanı sıra kurumsal memnuniyet ve tatmini üzerinde duracağız. Ana hatlarıyla iki nokta üzerinde yoğunlaşmaya çalışacağız: Birincisi, TRA2 bölgesinde çalışanların mesleki profilleri ve mesleğe bakışları, ikincisi ise kurumsal aidiyetleri ve memnuniyetleri. Bölgede çalışanların hangi mesleklerde ve kurumlarda yoğunlaştıkları ve kurumlarından hangi düzeyde memnun oldukları sorularına bu bağlamda cevap aramaya çalışacağız.

1. Çalışanların Mesleki ve Kurumsal Profili

TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanları genelde hangi mesleklerde yoğunlaşmışlardır? Bu soruya cevap bulmak için çalışanlara "mesleklerinin ne olduğu" yönünde bir soru yöneltilmiştir. Bu sorunun devamında mesleklerini hangi düzeyde severek seçtikleri ve yaptıkları, bu meslekten önce hangi işle meşgul oldukları gibi sorular da çalışanlara yöneltilmiştir. Bölgede ön plana çıkan mesleklerin genelde bölgenin ihtiyacına göre belirlendiğini söyleyebiliriz. TRA2 bölgesinin Türkiye'nin batısındaki bölgelere göre geri kalan bir bölge olduğu gerçeğini dikkate aldığımızda bölgenin doğrudan ihtiyaç hissettiği alanlarda daha fazla kamu çalışanını istihdam etmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bununla birlikte özel sektörün bölgeye ilgi göstermemesinden kaynaklanan boşluğu da devlet doldurmaktadır. Dolayısıyla kamu kurumlarında bir yandan hizmet sektörüne, bir yandan da kalkınmaya yönelik

mesleklerde yoğunlaşmanın olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde en fazla ön plana çıkan meslekler sırasıyla eğitim, mühendislik ve sağlıkla ilgili mesleklerdir.

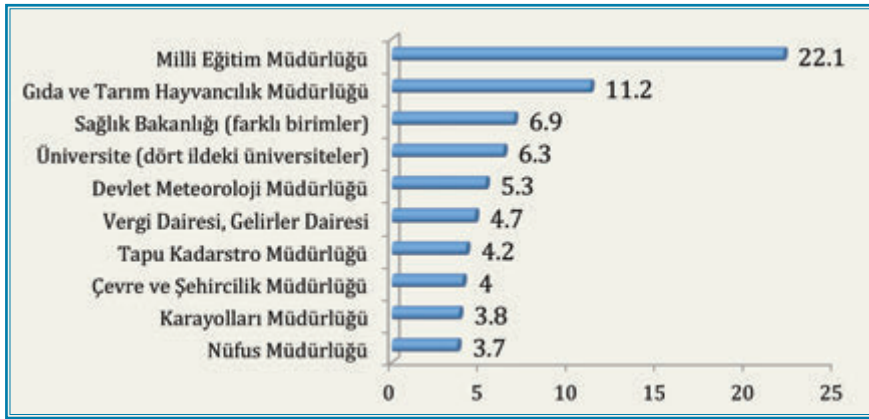
Tablo 4.1: Mesleğiniz nedir?



	Sayı	Toplam
Öğretmen/İlk ve orta öğretimde eğitimci	325	23,6
Mühendis/mimar/şehir plancısı	232	16,8
Memur (değişik kurumlar)	230	16,7
Doktor/veteriner hekim	102	7,4
Tekniker/teknik eleman/kontrolör/operatör	98	7,1
Uzman/uzman yardımcısı/müfettiş/avukat	62	4,5
Hemşire/ebe/laborant	51	3,7
Bilgi işlem/bilgisayar/grafiker	42	3,1
Üniversite öğretim elemanı	42	3,1
Müdür/amir/daire başkanı	37	2,7
Okul müdürü/müdür yardımcısı	28	2,0
Şube müdürü/şef/alt kademe yönetici	26	1,9
İşçi/şoför/hizmetli	25	1,8
Büro memuru/sekreter	18	1,3
Din görevlisi/müftü/imam/vaiz	18	1,3
Güvenlik görevlisi/polis	10	0,7
İş ve meslek danışmanı	8	0,6
Diğer	23	1,7
Toplam	1377	100

Yukarıda ifade edildiği gibi bölgede ön plana çıkan meslekler daha çok bölgenin ihtiyaç duyduğu alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bölgedeki kamu kurumlarında en fazla ön plana çıkan meslek öğretmenlik mesleği olarak görülmektedir. Özel sektörün bölgeye yeterince ilgi göstermemesinin sonucunda eğitim hizmetleri neredeyse tümüyle devlet tarafından üstlenilmiş durumdadır. Böyle olunca doğal olarak çok sayıda devlet memuru statüsünde öğretmen bölgede görev yapmaktadır. Yine kalkınmaya dönük hizmet alanlarındaki yükümlülükleri büyük ölçüde kamu otoritesi üstlenmiştir. Bölgede en fazla ön plana çıkan mesleklerden birinin mühendislik oluşu bununla bağlantılıdır. Yapılan incelemelere göre genel olarak ziraat, çevre, inşaat, makine, maden ve elektrik mühendisleri bölgede görev yapmaktadırlar. Yine şehir planlamacıları ve teknik elemanlar mühendislikle ilgili iş alanlarında ön plana çıkan meslek mensupları olarak dikkat çekmektedirler. Bölgede en fazla görünen meslek alanlarından biri de sağlık sektöründe ön plana çıkmaktadır. Bu sektörde en fazla çalışan meslek mensupları doktorlar, veteriner hekimler ve hemşirelerdir.

Tablo 4.2: Hangi kurumda çalışıyorsunuz? (İlk on kurum)



	Sayı	Toplam
Milli Eğitim Müdürlüğü	305	22,1
Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü	154	11,2
Sağlık Bakanlığı (farklı birimler)	95	6,9
Üniversite (dört ildeki üniversiteler)	87	6,3
Devlet Meteoroloji Müdürlüğü	73	5,3
Vergi Dairesi, Gelirler Dairesi, Defterdarlık,	65	4,7
Tapu Kadastro Müdürlüğü	58	4,2
Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü	55	4,0
Karayolları Müdürlüğü	53	3,8
Nüfus Müdürlüğü	51	3,7

TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarına hangi kurumda çalıştıklarına ilişkin soru açık uçlu olarak yöneltildiği için çalışanların bağlı oldukları kurumlarla ilgili geniş bir liste ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili veriler iki tablo halinde verilmiştir. Birinci tabloda kamu çalışanlarının en fazla yoğunlaştığı on kurum yer almaktadır. İkinci tabloda ise çalışılan tüm kurumların ayrıntılı bir listesi yer almıştır. En fazla çalışılan on kurumun eğitim, tarım, sağlık, vergi, meteoroloji, tapu-kadastro, çevre-şehircilik, karayolları ve nüfus alanlarında faaliyet gösteren kurumlar olduğu görülmektedir.

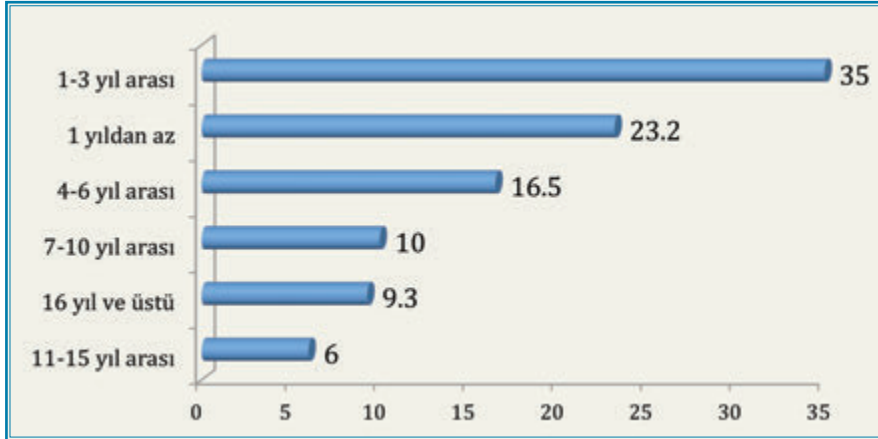
Tablo 4.3: Hangi kurumda çalışıyorsunuz? (Detaylı Liste)

	Sayı	Toplam
Milli Eğitim Müdürlüğü	305	22,1
Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü	154	11,2
Sağlık Bakanlığı (farklı birimler)	95	6,9
Üniversite (dört ildeki üniversiteler)	87	6,3
Devlet Meteoroloji Müdürlüğü	73	5,3
Vergi Dairesi, Gelirler Dairesi, Defterdarlık,	65	4,7
Tapu Kadastro Müdürlüğü	58	4,2
Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü	55	4,0
Karayolları Müdürlüğü	53	3,8
Nüfus Müdürlüğü	51	3,7
Sosyal Güvenlik Kurumu	44	3,2
İl Özel İdaresi	38	2,8
Orman İşletme Müdürlüğü	32	2,3
Devlet Su İşleri	26	1,9
Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	25	1,8
Kaymakamlık (değişik ilçeler)	22	1,6
PTT (bazı il ve ilçe PTT'leri)	22	1,6
Halk Eğitim Merkezi	21	1,5
Kültür Turizm Müdürlüğü	20	1,5
Gençlik ve Spor Müdürlüğü	16	1,2
İŞ-KUR	17	1,2
Adalet bakanlığı (il ve ilçe adliyeleri)	15	1,1
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	12	0,9
Valilik (dört il valiliği)	12	0,9
Diyanet İşleri Başkanlığı il birimleri	10	0,7
Elektrik Dağıtım	10	0,7
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müd.	10	0,7
KOSGEB	9	0,7
Emniyet Müdürlüğü	8	0,6
Belediye (il ve ilçe belediyeleri)	6	0,4
Bilim, Sanayi ve Teknik İl Müdürlüğü	6	0,4
Toplam	1377	100

Kamu çalışanlarının TRA2 bölgesinde yoğunlaştıkları kurumlar mesleklerle paralellik göstermektedir. Başka bir deyişle, bölgede yaygın olan meslekler bu mesleklerle

rin bağı olduğu kurumlar üzerinden yürütülmektedir. Araştırma bulgularına göre araştırmada yer alan kamu çalışanlarının en fazla yoğunlaştıkları kurum Milli Eğitim Müdürlüğü'dür. Bunun da öğretmenlikle ilgili olduğu söylenebilir. Ardından kurum olarak Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü gelmektedir. Yukarıda zikredilen bir takım mühendislik alanındaki istihdamların bu kurum bünyesinde gerçekleştiği tahmin edilebilir. Sağlık bakanlığına bağlı farklı birimler bölgede kurum olarak en fazla ön plana çıkan kurumlar arasında yer almaktadır. Bölgede dikkat çeken kurumlardan biri de üniversitelerdir. TRA2 bölgesinde yer alan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars şehirlerinin tümünde birer üniversite kurulmuş bulunmaktadır. Bunlar içinden Kars Kafkas Üniversitesi daha uzun bir geçmişe sahiptir. Bu üniversiteler çok sayıda yetiştirmiş öğretim üyesini bölgeye taşıyarak bölgenin nüfus kalitesinin yükselmesinde pozitif rol oynamaktadırlar.

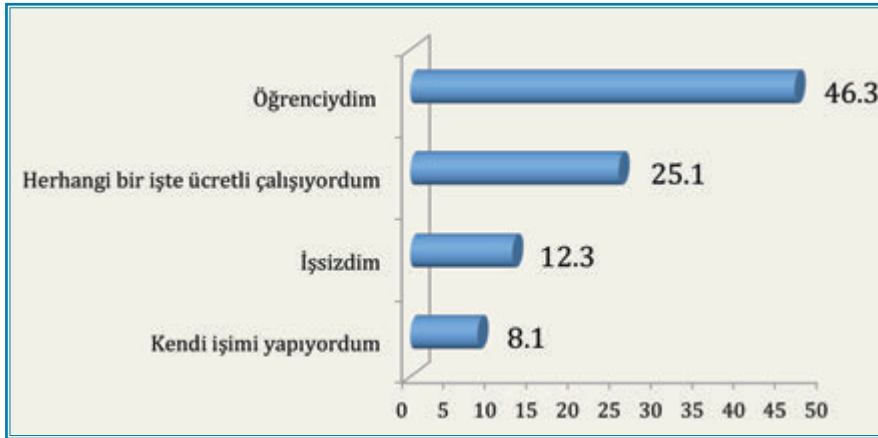
Tablo 4.4: Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?



	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	320	23,2
1-3 yıl arası	482	35,0
4-6 yıl arası	227	16,5
7-10 yıl arası	138	10,0
11-15 yıl arası	82	6,0
16 yıl ve üstü	128	9,3
Toplam	1377	100

Bir işte çalışma süresiyle o iş konusunda deneyim edinme arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Deneyim, bir iş üzerinde uzmanlaşmayı getirdiği gibi onun inceliklerini, zorluklarını ve onunla ilgili sorunları kolayca çözme kabiliyetini de insana kazandırır. Özellikle eğitim ve sağlık gibi alanlarda deneyimli personelin bulunması son derece önemlidir. Ne var ki, bölgenin bu konuyla ilgili şansızlıklarından biri deneyimli kamu personelinin bölgede uzun süre görev yapmamasıdır. Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde 1 ila 3 yıl arasında çalışanlar en fazla oranı oluşturmaktadır. Ardından da bir yıldan daha az çalışanlar gelmektedir. Bölgede 15 yıldan fazla görev yapanların oranı yüzde 10'un altındadır. Araştırmaya katılan tüm çalışanların ortalaması çıkarıldığı zaman bir kamu çalışanının ortalama 3.6 yıl kadar bölgede görev yaptığı anlaşılıyor. Bölgeye deneyim aktarmak için bu sürenin yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Özellikle dışarıdan gelen çalışanların belli bir süre uyum ve adaptasyon sorunu yaşadıkları gerçeğini dikkate aldığımızda 3.6 yıllık sürenin bir kısmının buna gittiğini söyleyebiliriz. Araştırma bulgularına göre birkaç ay ile 3 yıl arasında çalışanların toplam oranı yüzde 58 gibi yüksek bir düzeyde bulunmaktadır. Dolayısıyla bölgede çalışan kamu personelinin bölgeye fazla hizmet etmeden ayrıldığını ileri sürebiliriz.

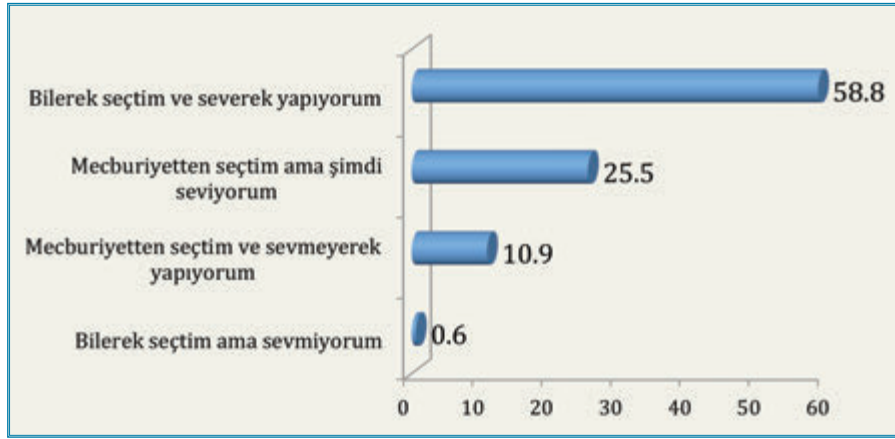
Tablo 4.5: Bu mesleği yapmadan önce ne iş yapıyordunuz?



	Sayı	Yüzde
Öğrenciydim	638	46,3
İşsizdim	170	12,3
Herhangi bir işte ücretli çalışıyordum	346	25,1
Kendi işimi yapıyordum	111	8,1
Diğer	102	7,4
Cevap yok	10	0,7
Toplam	1377	100

Mevcut mesleklerinin kaçınıcı işleri olduğunu öğrenmek için araştırmaya katılanlara bu mesleği yapmadan önce ne işle uğraştıklarına yönelik bir soru yöneltilmiş ve ilgili tabloda görülen cevaplar alınmıştır. İlgili tabloya bakıldığında çalışanların büyük bir kısmının (%49) bu mesleğe sıfırdan başladığı görülür. Çalışanların büyük bir kısmı okulunu bitirdikten sonra bu mesleğe başlamıştır. Çalışanların yaklaşık üçte biri mevcut işini yapmadan önce başka herhangi bir işte çalışmıştır. Bu verileri esas aldığımızda TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının önemli bir kısmının mesleki deneyiminin mevcut işlerle sınırlı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4.6: Mesleğinizle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız?



	Sayı	Yüzde
Bilerek seçtim ve severek yapıyorum	809	58,8
Mecburiyetten seçtim ama şimdi seviyorum	351	25,5
Mecburiyetten seçtim ve sevmeyerek yapıyorum	150	10,9
Bilerek seçtim ama sevmiyorum	8	0,6
Diğer	50	3,6
Cevap yok	9	0,7
Toplam	1377	100

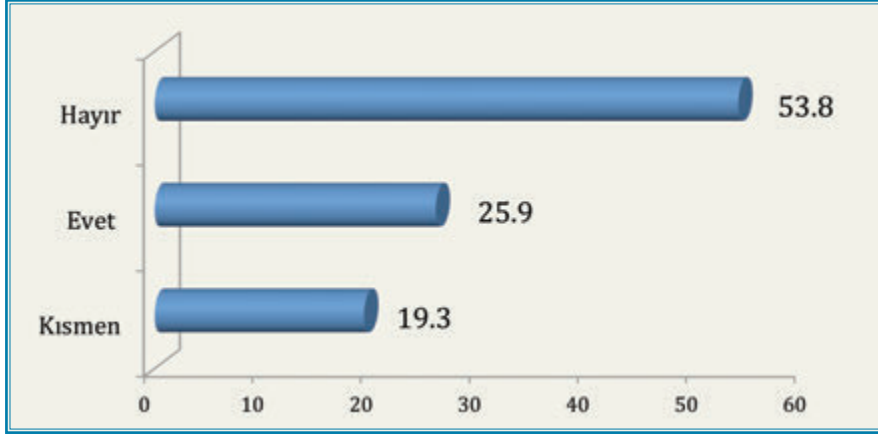
Yukarıda ifade edildiği gibi, çalışanların mesleki memnuniyeti büyük ölçüde o mesleği seçme biçimiyle bağlantılıdır. Bu varsayımdan hareketle TRA2 bölgesinde çalışan kamu personeline bakıldığında büyük bir kısmının mesleğini severek yaptığı görülür. Çalışanların yüzde 60'a yakın bir kısmı mesleğini bilerek seçip severek yaparken, yüzde 26'lık bir kesimi de bilerek seçmediği halde mesleğini severek sürdürmektedir. Dolayısıyla bölgede çalışanların büyük bir kısmı mesleğinden memnun

olup mesleğini severek sürdürmektedir. Mesleğini mecburiyet karşısında seçtiğini ve sevmeyerek sürdürdüğünü belirtenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar düşük (%11) düzeydedir. Araştırma bulgularına göre kamu çalışanlarının memnuniyetsizliği mesleklerinden değil, ilerleyen sayfalarda analiz edileceği gibi bölgenin kendisinden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, kamu çalışanları bölgedeki imkânsızlıklardan şikâyetçi olup bu husus onların bölgeden kısa bir süre sonra ayrılmalarına yol açmaktadır.

2. Kurumsal Memnuniyet ve İş Tatmini

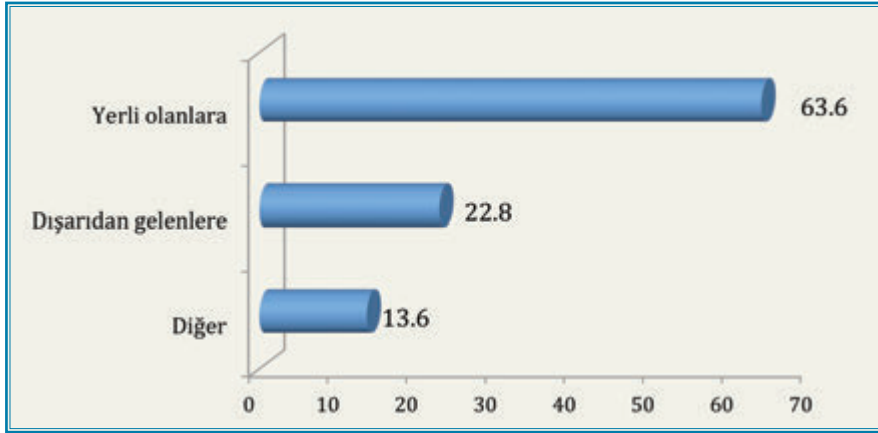
Kamu çalışanlarının kurumsal memnuniyetini ölçmek için araştırmaya katılanlara birkaç soru yöneltilmiştir. Bu soruların bir kısmı yönetimin çalışanlara karşı tutumuyla ilgili olup bir kısmı ise meslektaşların birbirine karşı tutumlarıyla bağlantılıdır. Burada özellikle ölçülmek istenen husus kurum içinde yerli ile dışarıdan gelenler arasında bir ayrımın yapılıp yapılmadığı hususudur. Ayrımcılık konusu meslektaşların yanı sıra yönetimin çalışanlara karşı tutumu üzerinden de test edilmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının büyük bir kısmı mesleklerini severek yapmaktadırlar. Ancak mesleklerine olan sevgi ve bağlılığın kurumsal aidiyet ve memnuniyet için de söz konusu olup olmadığı bu bağlamda önemli bir tartışma konusudur. Buradaki bazı sorular bu hususu aydınlatmaya yardımcı olacaktır.

Tablo 4.7: Kurumunuzda yerli çalışanlarla dışarıdan gelenler arasında farklı muamele yapıldığını düşünüyor musunuz?



	Sayı	Yüzde
Evet	357	25,9
Hayır	741	53,8
Kısmen	266	19,3
Cevap yok	13	0,9
Toplam	1377	100

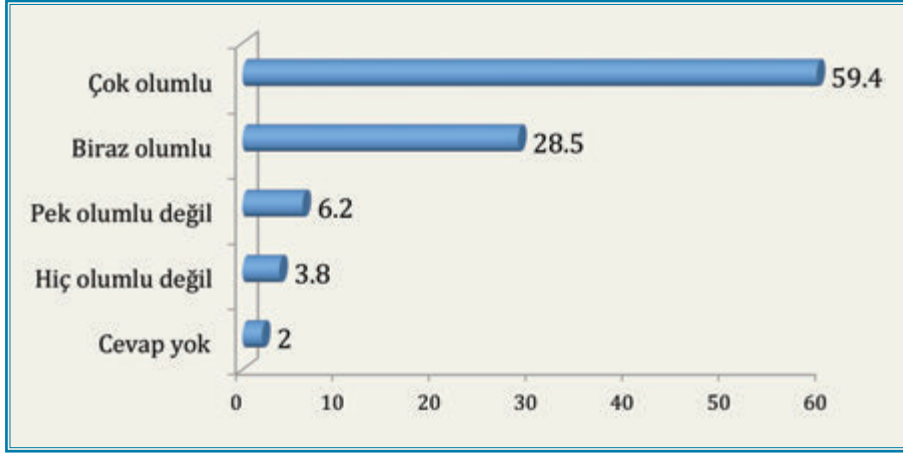
Yerli çalışanla dışarıdan gelenlere farklı muamele yapılıp yapılmadığına ilişkin soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla araştırmaya katılanların çoğu farklı muamele yapılmadığını düşünmekle birlikte kurumda farklı muamele yapıldığına ilişkin önemli bir eğilim bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 45'i kurumda yerlilerle dışarıdan gelenler arasında farklı muamele yapıldığını düşünmektedir. Kurumda ayrımcılık yapıldığına ilişkin kanaatlerde yerli çalışanla dışarıdan gelenler arasında bir farklılık var mıdır? Yerli çalışanla dışarıdan gelenlerin kanaatleri ayrı ayrı analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte dikkate değer bir oranda farklı bir eğilim görülmektedir. TRA2 bölgesinden olanların yüzde 40'ı farklı muamele olduğunu düşünürken bu oran bölge dışından olanlarda yüzde 48'e çıkmaktadır. Yine bölgeden olanların yüzde 59'u farklı muamele olmadığını düşünürken, bu oran dışarıdan gelenlerde yüzde 51'e gerilemektedir.

Tablo 4.8: Hangisine daha iyi muamele ediliyor? (Evet diyenler)

	Sayı	Yüzde
Yerli olanlara	396	63,6
Dışarıdan gelenlere	142	22,8
Diğer	85	13,6
Toplam	623	100

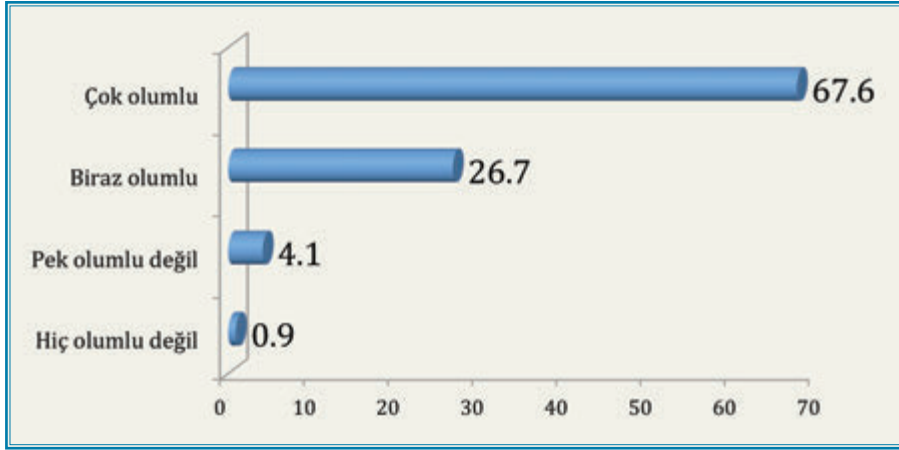
“Çalışılan kurumda yerli çalışana mı yoksa dışarıdan gelenlere mi daha iyi muamele edilmektedir?” sorusuna gelen cevaplara bakıldığında belirgin bir farklılığın olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı yerli çalışanlara daha iyi muamele edildiğini düşünmektedir. Bu şekilde düşünenlerin oranı yüzde 64’e yaklaşırken, dışarıdan gelenlere daha iyi muamele yapıldığını düşünenlerde bu oran yüzde 23’e kadar gerilemektedir. Yapılan istatistiksel testlere göre yerli ile dışarıdan gelenlerin bu konudaki kanaatleri arasında istatistiksel olarak belirgin bir farklılık bulunmaktadır ($P=,002$). Bu da demektir ki, dışarıdan gelenler, yerli çalışanlara daha iyi muamele edildiğine inanmaktadırlar. Yerli olan çalışanların yüzde 20’si kendilerine daha iyi muamele edildiğini düşünürken, bu oran bölge dışından olanlarda yüzde 37’ye çıkmaktadır. Yine yerli olanların yüzde 19’u yabancılara daha iyi muamele edildiğini düşünürken, bu oran bölge dışından olanlarda yüzde 7’ye kadar gerilemektedir. Bu araştırma verisine göre bölge dışından gelenler ayrımcılığa maruz kaldıklarına ilişkin bir kanaate sahiptirler.

Tablo 4.9: Amirinizin size karşı davranışını genel olarak nasıl buluyorsunuz?



	Sayı	Yüzde
Çok olumlu	818	59,4
Biraz olumlu	393	28,5
Pek olumlu değil	86	6,2
Hiç olumlu değil	52	3,8
Cevap yok	28	2,0
Toplam	1377	100

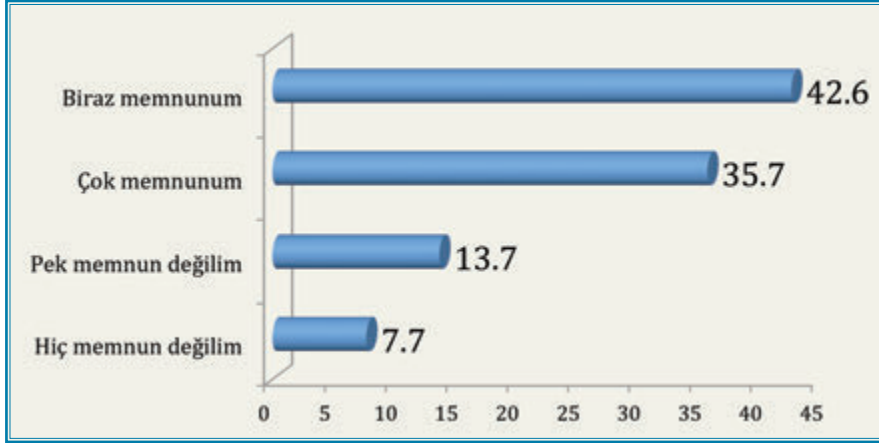
Kurumda çalışanlara karşı nasıl muamele edildiği konusu ayrıca kurum yöneticisi üzerinden de ölçülmüştür. Bu konuyu test etmek üzere araştırmaya katılanlara “amirinizin size karşı davranışını genel olarak nasıl buluyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya gelen cevaplardan anlaşıldığına göre çalışanların yüzde 88’i amirlerinin kendilerine karşı tutumunu olumlu olarak karşılamaktadır. Kurumda çalışan on kişiden sadece biri amirinin tutumunu olumlu karşılamamaktadır. Amirin tutumuyla ilgili kanaatler yerli çalışanla dışarıdan gelen çalışan bağlamında analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır ($P=,938$). Kısaca, araştırma verilerinden hareketle bölgedeki değişik kurumlarda çalışanların genel bir eğilim olarak yöneticilerinden memnun oldukları söylenebilir.

Tablo 4.10: Kurumunuzda meslektaşlarınızın size karşı tutumunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok olumlu	931	67,6
Biraz olumlu	367	26,7
Pek olumlu değil	56	4,1
Hiç olumlu değil	12	0,9
Cevap yok	11	0,8
Toplam	1377	100

Benzer bir sorgulama da meslektaşların birbirine karşı tutumuyla ilgili olarak yapılmıştır. Bu konuyu sorgulamak üzere çalışanlara yöneltilen “işyerinde meslektaşlarınızın size karşı tutumunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?” şeklindeki soruya yüzde 94 oranında “olumlu” yönünde cevap gelmiştir. Bu da meslektaşlar arasında iyi ve genel olarak kabul edilir bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Meslektaşlarının tutumunu olumsuz bulanların oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür (%4). Amir ve meslektaşla ilgili verileri birlikte dikkate alarak bir değerlendirme yapıldığında TRA2 bölgesinde çalışanların meslektaşlarından ve çalıştıkları kurumların yöneticilerinden yana ciddi bir şikâyet içinde olmadıkları görülür. Nitekim takip eden soruda görüleceği gibi bu husus çalışanların kurumlarına karşı pozitif memnuniyetine dönüşmektedir.

Tablo 4.11: Genel olarak kurumunuzdan memnun musunuz?



	Sayı	Yüzde
Çok memnunum	491	35,7
Biraz memnunum	586	42,6
Pek memnun değilim	188	13,7
Hiç memnun değilim	106	7,7
Cevap yok	6	0,4
Toplam	1377	100

Amir ve meslektaş üzerinden sorgulama yaptıktan sonra araştırmaya katılanlara kurumlarından genel olarak memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Araştırmaya katılanlardan gelen cevaplara göre çalışanların yüzde 78'i kurumlarından az veya çok memnundurlar. Katılımcıların üçte birinden fazlası kurumundan genel olarak çok memnun olduğunu belirtmektedir. Kurumdan memnun olmayanların oranı yüzde 21 kadar gözükmemektedir. Bu da çalışan beş kişiden birinin kurumundan memnun olmadığı anlamına gelmektedir. Bu konuda yerli çalışanla dışarıdan gelip çalışanların tutumları arasında bir farklılık var mıdır? Yapılan varyans analizine göre iki grubun tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($P=,746$). Başka bir deyişle iki grup da bu konuda benzer bir düşünceye sahiptir.

Mesleğe ve kuruma ilişkin elde edilen verilerden hareketle bir değerlendirme yapıldığında, TRA2 bölgesinde çalışanların genel olarak mesleklerini sevdikleri ve kurumlarından memnun oldukları görülür. Kurumdan memnuniyet meslek, meslektaş ve yönetimi kapsayacak şekilde geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bölgede çalışanların mesleki ve kurumsal doyumu söz konusu olduğuna göre bunların bölge-

den ayrılmalarında bu hususun önemli bir faktör olarak rol oynadığını söylememiz mümkün değildir. Başka bir deyişle, araştırmada elde edilen verilerden hareketle TRA2 bölgesinde çalışanların fırsatını bulduğu ilk anda bölgeyi terk etmesinin arkasında mesleki ve kurumsal memnuniyet ve doyumun yatmadığı görülmektedir. Çalışanların bölgeyi terk etmesinde rol oynayan nedenlerin meslek veya kurumdan çok çalışılan yerlerle (il, ilçe, kasaba, köy) bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

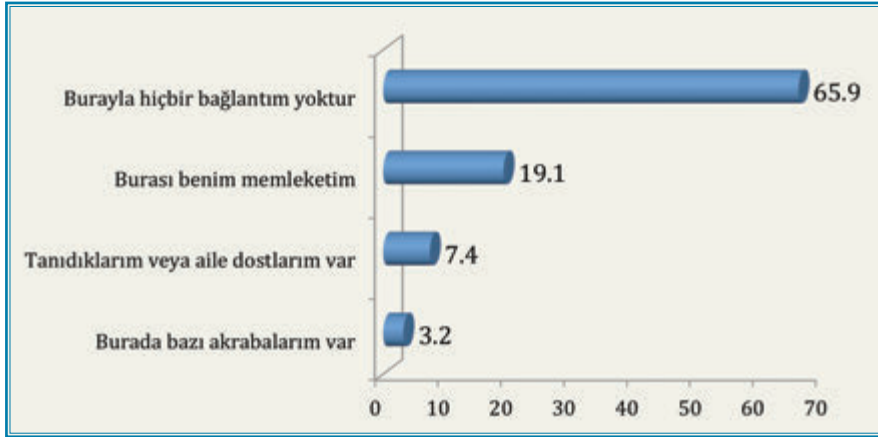
BEŞİNCİ BÖLÜM

KAMU ÇALIŞANLARININ BÖLGESEL ARKAPLANI

TRA2 bölgesinde çalışanların bölgeye ilişkin tutumlarının bölgeden olanlarla olmayanlar bakımından bir fark oluşturup oluşturmadığı bu araştırmada ele alınan önemli konulardan birini oluşturmuştur. Bölgede çalışanların ne kadarı çalıştıkları şehirdendir, ne kadarı bölgedeki diğer şehirlerden birinden gelmiştir veya ne kadarı TRA2 bölgesi dışındaki diğer bölgelerden gelmiştir? Yine çalışanların geçmiş yaşantılarını nerede (büyük şehir, ilçe, kasaba, köy) geçirdiği bölgeye ilişkin tutumlarında belirleyici olabilmekte midir? Çalışanların bölgeye ilişkin tutumları arasında bir farklılığın bulunup bulunmayışını bu gibi sorulara gelen cevaplar üzerinden test etmek mümkün olacaktır. İlerleyen bölümlerde bu tür soruların cevaplarını bulmaya çalışacağız. Bu bölümde ise yaşayanların bölgesel arka planıyla ilgili tespitlere yer vermeye çalışacağız. Bununla birlikte, bölgede çalışanların işyerleri ile evlerinin aynı şehirde bulunup bulunmadığı da bu bölümde ele alınıp incelenecek konular arasında yer almaktadır. Bu konu özellikle bölgenin sunduğu ulaşım imkânlarına ilişkin kanaatlerin tespitine ışık tutacaktır.

1. Kamu Çalışanlarının Bölge ile Bağlantıları

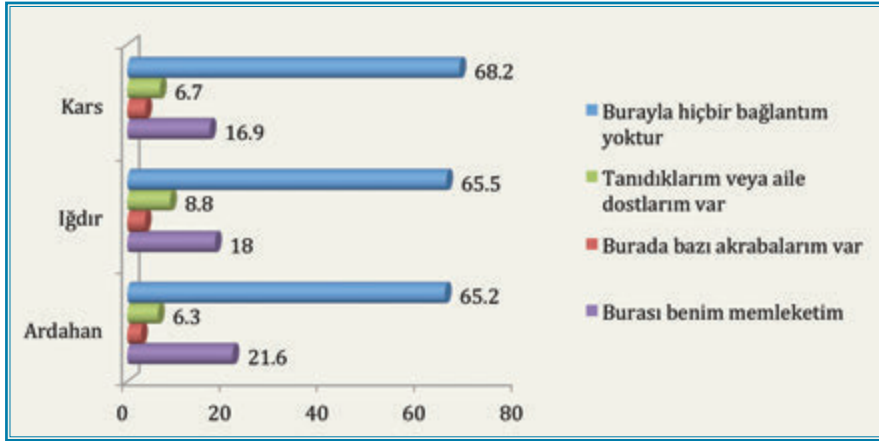
Bölgede çalışanların ne kadarı TRA2 bölgesindeki şehirlerden herhangi birindedir? Çalışanların bölgesel arka planını ortaya çıkarmak için kendilerine yaşamlarını geçirdikleri yerlerin yanı sıra, ilkokuldan başlamak üzere eğitimlerini aldıkları yerlerle ilgili sorular yöneltilmiştir. Bazı çalışanların kendileri bölgeden olmadıkları halde eşlerinin bölge ile ilişkileri bulunabilir düşüncesiyle eşleri üzerinden de sorgulama yapılmıştır. Yine bazı çalışanların anne-babaları bölgeden olmasına rağmen kendileri bölge dışındaki herhangi bir şehirde yetişmiş olabilirler. Tüm bu hususları ayrıntılı biçimde ortaya çıkaracak şekilde araştırmaya katılanlara değişik sorular sorulmuştur.

Tablo 5.1: Bu şehirle bağlantınızla ilgili aşağıdakilerden hangisi geçerlidir?

	Sayı	Yüzde
Burası benim memleketim	263	19,1
Burada bazı akrabalarım var	44	3,2
Tanıdıklarım veya aile dostlarım var	102	7,4
Burayla hiçbir bağlantım yoktur	908	65,9
Diğer	60	4,4
Toplam	1377	100

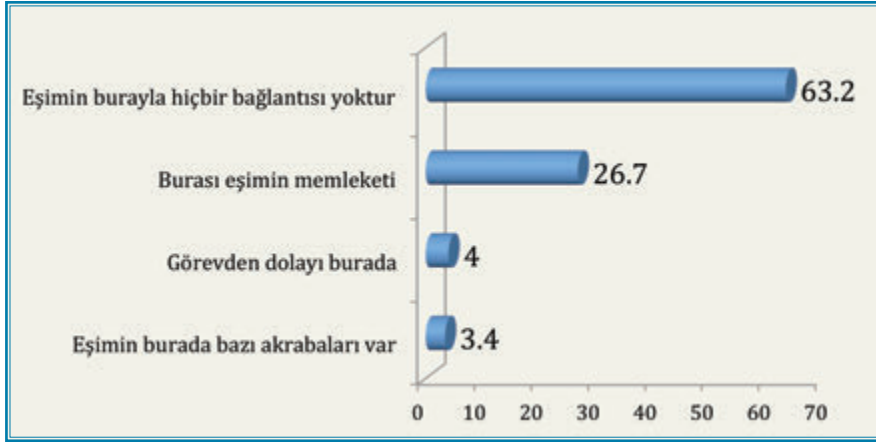
Araştırmaya katılanlara yöneltilen “bölge ile bağlantıları” konusundaki soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla TRA2 bölgesinde çalışanların büyük bir kısmı çalıştıkları şehrin dışından olduklarını belirtmişlerdir. Çalıştığı şehrin kendi memleketi olduğunu belirtenlerin oranı yalnızca yüzde 19 düzeyindedir. Bir kısmı (%11) söz konusu şehirde tanıdık veya akrabaları bulunmakla birlikte kendilerini o şehre ait hissetmemektedirler. Ancak akraba ve dostların bulunması şehirle dolaylı bir bağlantıyı ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Tüm bu verileri dikkate alarak, araştırmaya katılanların yüzde 66’sının çalıştığı şehirle herhangi bir bağlantısının bulunmadığını, buna karşın yüzde 30’unun ise şehirle doğrudan veya dolaylı bir bağlantı içinde olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 5.2: Bu şehirle bağlantınızla ilgili aşağıdakilerden hangisi geçerlidir? (İllere Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Burası benim memleketim	20,6	21,6	18,0	16,9
Burada bazı akrabalarım var	2,5	2,8	3,6	3,7
Tanıdıklarım veya aile dostlarım var	8,2	6,3	8,8	6,7
Burayla hiçbir bağlantım yoktur	64,3	65,2	65,5	68,2
Diğer	1,5	1,7	4,1	3,9
Cevap yok		2,4		0,6
Toplam	100	100	100	100

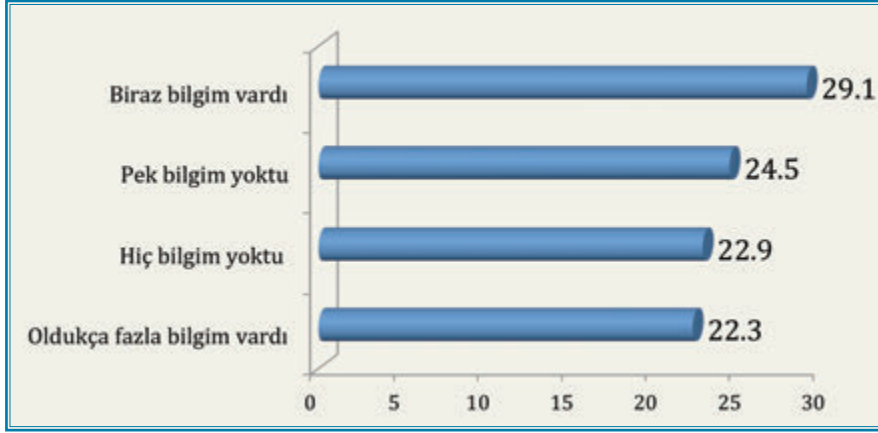
Çalışılanların şehirlerle bağlantıları konusunda iller düzeyinde nasıl bir tablo ortaya çıkmaktadır? Başka bir deyişle, TRA2 bölgesinde yer alan dört şehirden hangisi en fazla hemşerisini çekme başarısı göstermektedir? Şehirlerin bu konudaki performansı arasında bir fark var mıdır? Araştırma bulgularından hareketle bu sorulara ilişkin analizlere bakıldığında bu konuda en iyi performansı sergileyen şehrin Ardahan, en düşük performansı sergileyen şehrin ise Kars olduğu anlaşılmaktadır. Ardahan'da çalışanların yüzde 21'i bu şehrin kendi memleketleri olduğunu belirtirken bu oran Kars'ta yüzde 17'ye düşmektedir. İki şehir arasındaki yüzde beşlik fark istatistiksel olarak anlamlı mıdır? Diğer şehirler de hesaba katılarak yapılan varyans analizine göre şehirlerin performansı konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($P=,329$). Buradan hareketle şu sonuca ulaşabiliriz: Dört şehirde istatistiksel olarak yaklaşık aynı oranlarda hemşeri veya diğer bölgelerden kamu çalışanı bölgede görev yapmaktadırlar.

Tablo 5.3: Eşinizin bu şehirle bağlantısıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi geçerlidir? (Evliler)

	Sayı	Yüzde
Burası eşimin memleketi	194	26,7
Eşimin burada bazı akrabaları var	25	3,4
Eşimin burayla hiçbir bağlantısı yoktur	459	63,2
Görevden dolayı burada	29	4,0
Diğer	5	0,7
Cevap yok	14	1,9
Toplam	726	100

Çalışanlar için yapılan memleket sorgulaması çalışanların eşleri için de yapılmıştır. Evli 726 çalışana eşlerinin kendilerinin çalıştıkları şehirle bağlantıları sorulmuştur. 194 kişi çalıştıkları şehrin eşlerinin memleketi olduğunu belirtmiştir. Yukarıda analiz edildiği gibi, "burası benim memleketimdir" diyenlerin toplam sayısı 263 kişi idi. Bunlar içinden evli olan 194 kişinin eşi şu anda buldukları şehirdedir. Bu da tüm evliler üzerinden yüzde 27'ye tekabül etmektedir. İlgili tabloda görüldüğü gibi bazı çalışanlar da (%3.4) eşlerinin burada bazı akrabalarının bulunduğunu belirtmektedirler. Eşlerinin görevden dolayı burada olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 4 düzeyinde gözükmemektedir. Çalıştığı şehrin kendi memleketi olduğunu belirten kamu çalışanı üzerinde yapılan analizlere göre bunların büyük bir kısmı kendi memleketinden biriyle evlidir. Nitekim çalıştığı şehri hem kendisinin hem de eşinin memleketi olarak belirtenlerin oranı yüzde 74 düzeyinde tespit edilmiştir. Yine eşinin çalıştığı şehirde akrabalarının bulunduğunu belirtenlerin oranı yüzde 8 düzeyinde çıkmıştır. Eşinin çalıştığı şehirden olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 13 düzeyinde çıkmıştır. Buradan hareketle TRA2 bölgesindeki insanların daha çok kendi memleketinden biriyle evli olduğunu belirtebiliriz.

Tablo 5.4: Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?



	Sayı	Yüzde
Oldukça fazla bilğim vardı	307	22,3
Biraz bilğim vardı	401	29,1
Pek bilğim yoktu	337	24,5
Hiç bilğim yoktu	315	22,9
Diğer	17	1,2
Toplam	1377	100

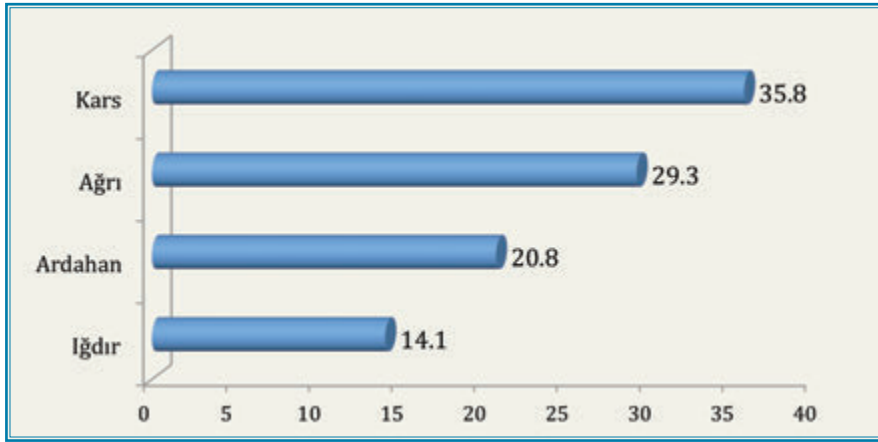
TRA2 bölgesinde çalışanların yüzde kaçını bölgeye gelmeden önce bölge hakkında bilgi sahibi idi? Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında bölge hakkında önceden bilgi sahibi olanların oranı yüzde 51 iken bilgi sahibi olmayanların oranı ise yüzde 47 düzeyindedir. Bu da yukarıda analiz edildiği gibi TRA2 bölgesinde çalışanların yarıdan fazlasının şu ya da bu şekilde bölgeyle irtibatlı olduğunu göstermektedir. Takip eden sayfalarda görüleceği gibi bölgede çalışanların büyük bir kısmı bölgeden ayrılarak başka bir şehre taşınmak istemektedir. Bu demektir ki, bölgeden olan çalışanların da büyük bir kısmı bölgeden ayrılarak başka bölgelerde çalışmak istemektedir. Takip eden bölümlerde bu hususu ayrıntılı biçimde analiz edeceğiz.

2. Çalışanların Bölgeye Geliş Biçimi

TRA2 bölgesinde çalışanlar bu bölgeye nasıl geldiler? Kendi istekleriyle mi geldiler yoksa mecburi hizmetten dolayı mı? Kuşkusuz insanın çalışacağı bir mesleği ya da yeri bilinçli tercih etmesiyle, zorunlu nedenlerden dolayı tercih etmesi arasında sonuçları itibarıyla büyük fark vardır. Mesleğini ve çalışacağı yeri bilinçli olarak tercih edenlerin doğal olarak meslek ve yer bağlılığı daha fazla olur. Nitekim önceki bö-

lümde analiz edildiği gibi mesleğini bilinçli olarak seçenlerin aynı zamanda ciddi bir meslek sevgisi ve bağlılığı da bulunmaktadır. Benzer bir değerlendirmeyi çalışılan yer konusunda da yapmak mümkündür. Çalışacağı yeri kendi rızasıyla seçenlerin bu yere daha fazla bağlılık geliştireceği ve seveceği beklenir. Ancak aşağıdaki sayfa- lar da görüleceği gibi TRA2 bölgesinde çalışanların önemli bir kısmı bölgeye kendi isteğiyle gelmesine rağmen bölgeden ayrıлып başka bölgelere gitme eğilimi göster- mektedirler. Bu da bölgenin, gelen kamu çalışanlarını tutmada başarı gösteremedi- ği anlamına gelir.

Tablo 5.5: Hangi ilde çalışıyorsunuz?

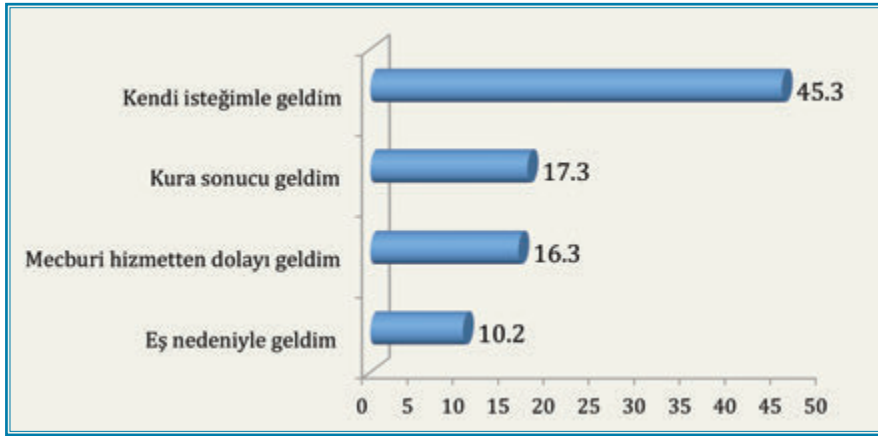


	Sayı	Yüze
Ağrı	403	29,3
Ardahan	287	20,8
Iğdır	194	14,1
Kars	493	35,8
Toplam	1377	100

Araştırmaya katılanların hangi ilde çalıştığına ilişkin yöneltilen soruya gelen cevap- lar üzerinden yapılan analizlere göre araştırmada yer alanların en fazla çalıştığı il Kars'tır. Çalışanların araştırmada en düşük oranda yer aldığı il ise Iğdır olarak gözük- mektedir. Yüzde 36 düzeyindeki bir oranla araştırmada yer alan Kars'ı yüzde 29'luk bir oranla Ağrı takip etmiştir. Araştırmada yer alma oranıyla TRA2 bölgesindeki şe- hirlerde çalışma oranı arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? Araştırma verileri tek başına bu konuyla ilgili bilgi sunmakta yetersizdir. Ancak TRA2 bölgesinin merkezi- nin Kars olduğunu ve SERKA gibi bazı kurumların burada konumlandığını dikkate

aldığımızda yoğunlaşmanın bu kentte daha fazla olabileceğini söyleyebiliriz. Yine bölgenin diğer şehirlerine oranla Kars'ta bulunan üniversitenin daha uzun bir geçmişe sahip olması buranın daha fazla kamu çalışanı çekmesi anlamına gelmektedir. Araştırmanın Kars'tan yürütülmüş olmasının da Kars örnekleminin diğer illere göre daha fazla olmasına yol açtığı tahmin edilebilir.

Tablo 5.6: Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?

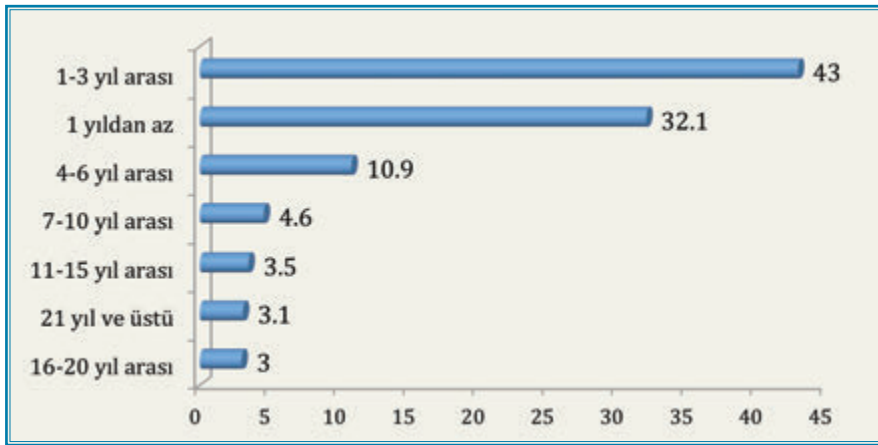


	Sayı	Yüzde
Kendi isteğimle geldim	624	45,3
Mecburi hizmetten dolayı geldim	224	16,3
Kura sonucu geldim	238	17,3
Eş nedeniyle geldim	140	10,2
Diğer	151	10,9
Toplam	1377	100

TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlilerinin ne kadarı kendi isteğiyle bölgeye gelmiştir? Araştırma bulguları ışığında bu sorunun cevabına bakıldığında bölgeye kendi isteğiyle gelenlerin çalışanların yarısını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Nitekim konuyla ilgili soruya cevap verenlerin yüzde 45'i bölgeye kendi isteğiyle geldiğini belirtmiştir. Geriye kalanlar ya mecburi hizmetten dolayı ya kura sonucu veya eş durumundan dolayı bölgeye gelip çalışmaya başlamıştır. Kendi isteğiyle gelenlerin bir kısmının bölgeden olduğunu tahmin etmek mümkündür. Zira kendi isteğiyle gelip çalışan 249 kişi üzerinde yapılan analizlere göre bunların yüzde 40'ı ilgili şehirden olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan yüzde 14'ü İç Anadolu bölgesinden, yüzde 12'si Karadeniz, yüzde 8'i Akdeniz, geriye kalanlar da aşağı yukarı benzer oranlarda diğer

bölgelerden gelmiştir. Aynı şehirden olup kendi isteğiyle bölgeye gelip çalışma arasında nasıl bir ilişki vardır? Konuyla ilgili korelasyon analizine bakıldığında pozitif bir bağıntının olduğu görülür ($r=,058$). Bu veriye göre çalışanların içinde istatistiksel olarak dikkate değer oranda bir kesim kendi memleketinde çalışma eğilimi göstermektedir.

Tablo 5.7: Kaç yıldır bu şehirde görev yapıyorsunuz?

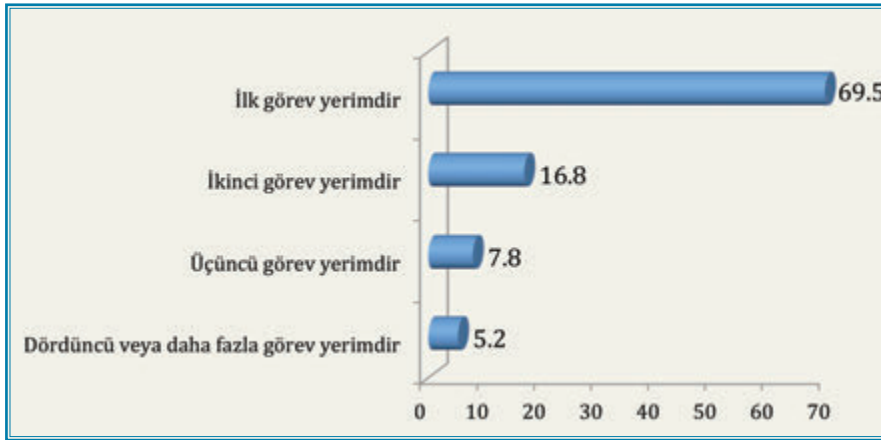


	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	441	32,1
1-3 yıl arası	592	43,0
4-6 yıl arası	150	10,9
7-10 yıl arası	63	4,6
11-15 yıl arası	48	3,5
16-20 yıl arası	41	3,0
21 yıl ve üstü	42	3,1
Toplam	1377	100

Araştırma bulgularına göre bölgede görev yapma süresi dikkate degecek kadar kısadır. İlgili tabloda görüldüğü gibi çalışanların yüzde 75'i bir ila üç yıl arasında bölgede görev yapmıştır. Daha doğrusu araştırmaya katılanların bölgedeki hizmet süresi 1 ila üç yıl arasında değişmektedir. "Bölgeden ayrılıp başka yere gitmek istiyor musunuz?" sorusuna gelen cevapların yüksekliğine bakıldığında bu kadar kısa süre çalışan insanların da bölgeden ayrılma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. On yılı aşkın süre bölgede hizmet edenlerin oranı yüzde 9.5 gibi oldukça düşük düzeydedir. Önceki bölümde ifade edildiği gibi, araştırmaya katılan 1377 kişi üzerinden yapılan hesaplamaya göre bir çalışanın bölgedeki ortalama kalma süresi 3.6 yıldır. Sosyal

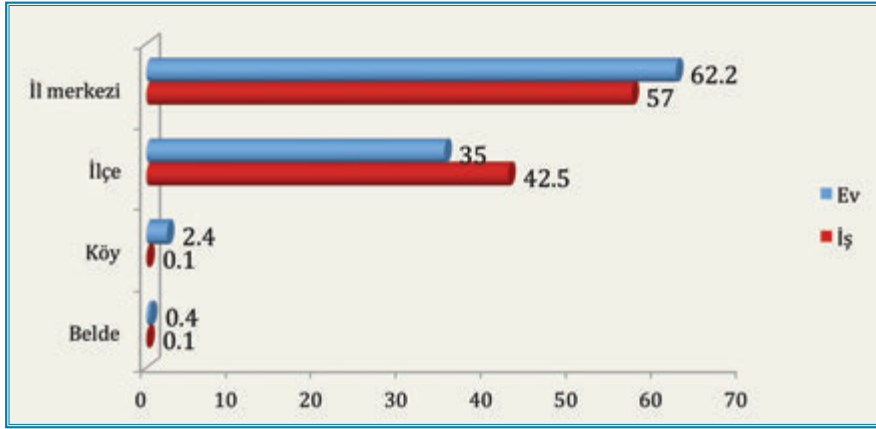
imkânlarının elvermeyişinden dolayı bölgede çalışan insanlar fırsatını bulduğu ilk anda bölgeyi terk ederek başka şehirlere göç etmektedirler. Araştırma bulgularına göre bölgeden ayrılmak isteyenlerin oranı (%91), kendi isteğiyle bölgeye gelip çalışanların oranından oldukça fazladır (%45). Buradan anlaşıldığı kadarıyla bölge, kendi isteğiyle gelip çalışanları dahi bölgede tutma başarısını gösterememektedir.

Tablo 5.8: Burası kaçınıcı görev yerinizdir?



	Sayı	Yüzde
İlk görev yerimdir	958	69,5
İkinci görev yerimdir	231	16,8
Üçüncü görev yerimdir	107	7,8
Dördüncü veya daha fazla görev yerimdir	71	5,2
Diğer	10	0,7
Toplam	1377	100

Bölgede ne kadar deneyimli kamu çalışanı görev yapmaktadır? Bu sorunun cevabını bölgedeki hizmet süresinin yanı sıra çalışanların kaçınıcı görevi olduğu üzerinden analiz edebiliriz. Yukarıda ifade edildiği gibi kamu çalışanları bölgede kısa sayılı sürede görev yapmaktadırlar. Çalışanların buradaki görevinin kaçınıcı görev olduğu üzerinden yapılan analizlere göre çalışanların yüzde 70'i bölgede ilk görevini yapmaktadır. Bu verilere göre bölgede çalışan üç kişiden ikisi ilk kez bölgede göreve başlamıştır. Her meslekte olmasa bile birçok meslekte belli bir acemilik ve adaptasyon döneminin bulunduğu gerçeğini dikkate aldığımızda ve bölgede çalışanların ortalama 3.6 yıl sonra bölgeyi terk ettiğini göz önünde bulundurduğumuzda bölgede çalışan kamu çalışanlarının acemiliklerini bölgede giderdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Dördüncü veya daha fazla görev yeri olarak bölgeye gelenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür (%6).

Tablo 5.9: Çalıştığınız kurumun bulunduğu yer neresidir

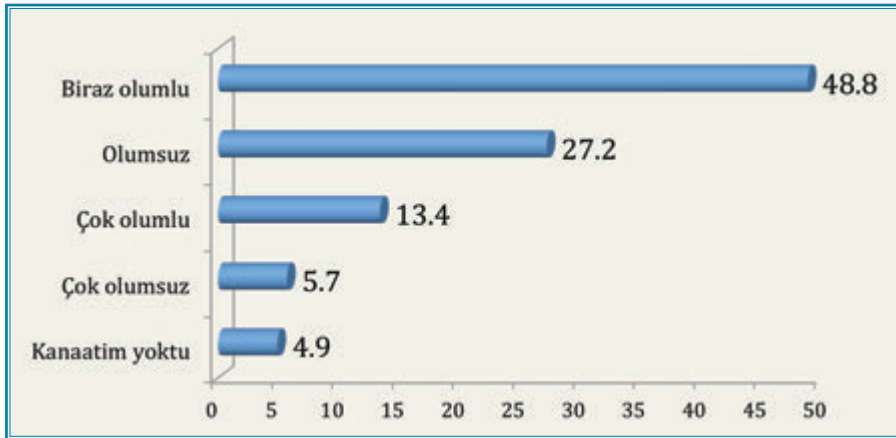
	İşyeri	Ev
İl merkezi	57,0	62,2
İlçe	42,5	35,0
Belde	0,1	0,4
Köy	0,1	2,4
Toplam	100	100

TRA2 bölgesinde çalışanların işyeri ile evleri aynı yerde mi yer alıyor? Özellikle çalışanların ulaşım imkânlarının yanı sıra, kentin diğer imkânlarıyla ilgili değerlendirmelerinde bu hususun önemli olacağı varsayılmıştır. Araştırma bulgularına göre çalışanların önemli bir kesimi (%62) il merkezinde oturmayı tercih etmektedir. İl merkezindeki işyeri ile ev arasında yüzde 5'lik bir fark gözükmektedir. Bu da yüzde 5 düzeyinde çalışanın, işyeri il merkezinde olmamasına rağmen burada oturmayı tercih ettiğini göstermektedir. İlçelerdeki işyeri ile ev arasındaki fark da bu veriyi doğrulamaktadır. İşyeri ilçe merkezinde olanların oranı evi ilçede olanlara göre yüzde 5.5 daha fazladır. Bazı çalışanların işyerleri köy ve beldelerde olmasına rağmen buralarda hemen hemen kimse oturmamaktadır. Bu tür yerlerde görev yapanlar il veya ilçe merkezinde oturmayı tercih etmektedirler. Araştırma bulgularına göre özellikle evli olan kamu çalışanları il merkezlerinde ikamet etmeyi tercih etmektedirler.

4. Bölge Hakkındaki Kanaatler

Yukarıda TRA2 bölgesindeki kamu çalışanlarının bu bölgeye geliş süreçleri ve burada görev yapma süreleri konusunu incelemiş olduk. Takip eden sayfalarda kamu çalışanlarının bölgeye nasıl bir kanaat ile geldikleri, bu kanaatlerinin hangi yönde değiştiği, burada çalışma isteği taşıyıp taşımadığı gibi hususları incelemeye çalışacağız. Yukarıda görüldüğü gibi, bölgede çalışanların yüzde 45'i kendi isteğiyle bölgeye gelip çalıştığını belirtmiştir. Kendi isteğiyle bölgeye gelenlerin ne kadarı bu isteğini korumaktadır? Bu soru, üzerinde durulması gereken önemli konulardan birini oluşturmaktadır. Aşağıda yer alan analizlerde esas itibariyle bu ve yukarıda dile getirilen diğer soruların cevapları araştırılmaya çalışılacaktır.

Tablo 5.10: Bu şehre gelmeden önce burası hakkında nasıl bir kanaate sahiptiniz?



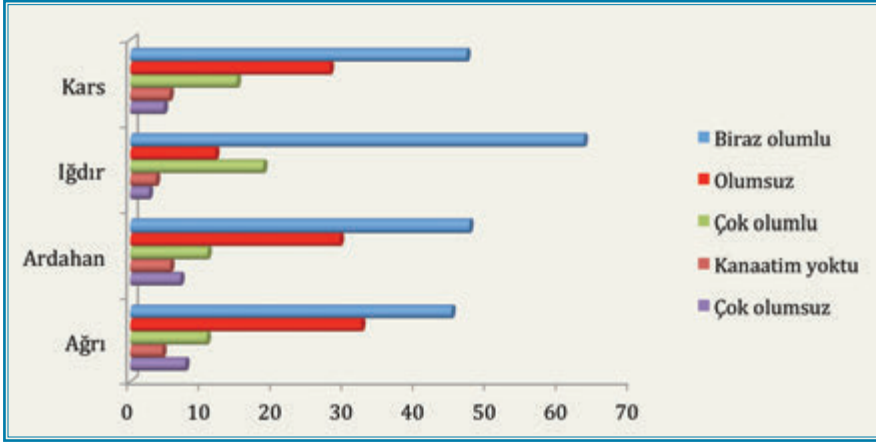
	Sayı	Yüzde
Çok olumlu	184	13,4
Biraz olumlu	672	48,8
Olumsuz	374	27,2
Çok olumsuz	79	5,7
Kanaatim yoktu	68	4,9
Toplam	1377	100

Araştırmaya katılan kamu çalışanlarının büyük bir kısmının bölgeye gelmeden önce bölge hakkında olumlu bir kanaate sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim çalışanların yarısı bölgeye gelmeden önce bölge hakkında "olumlu" bir kanaate sahip olduğunu ifade ederken, yüzde 13'ü ise çok olumlu olduğunu belirtmiştir. Bu da üç kişiden ortalama iki kişinin bölgeye olumlu kanaatle geldiğini göstermektedir.

Buna karşı bölgeye olumsuz kanaat ile geldiğini belirtenlerin oranı yüzde 33 düzeyindedir. Bunların içinde yüzde 6'lık bir kitle çok olumsuz bir kanaat ile bölgeye geldiğini belirtmiştir. Bölgeye olumlu kanaatlerle gelenlerin kanaatleri hangi yönde değişmiştir? Konuyla ilgili istatistiksel analizlere bakıldığında bunların bir kısmının kanaati olumsuz yönde değişirken, bir kısmı olumlu kanaatlerini muhafaza etmeye devam etmiştir.

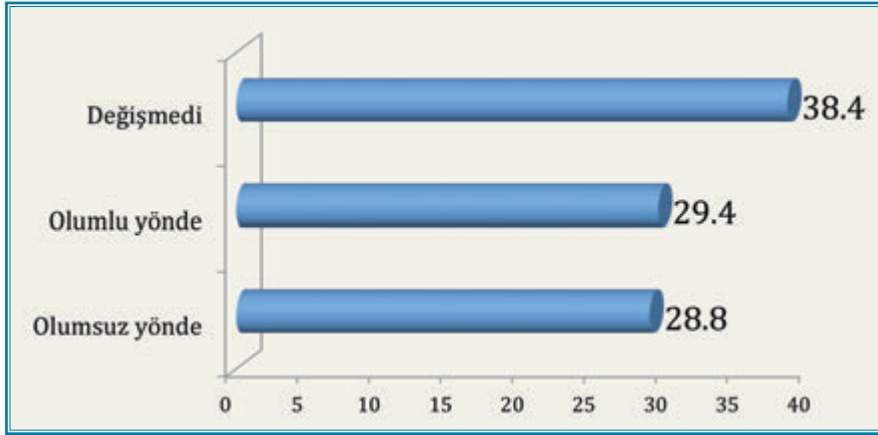
Araştırma bulgularını esas aldığımızda bölgenin, bölge dışındaki insanların tümü tarafından olumsuz olarak algılanmadığı sonucuna varılabilir. Bölge dışındaki insanların da önemli bir kısmı bölge hakkında olumlu kanaatlere sahip olarak bölgeye gelmiştir. Yine de bölge hakkındaki yüzde 63'ü bulan olumlu kanaatin önemli bir kısmının bölgeden ya da bölgedeki herhangi bir kentten olanlardan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim bölge hakkında az ya da çok olumlu kanaate sahip olan 856 kişi üzerinde yapılan analizlere göre bunların yüzde 38'inin bölgeden olduğu anlaşılmaktadır. Bölgedeki çalışanları sırasıyla yüzde 15 ile İç Anadolu ve yüzde 11 ile Akdeniz bölgesinden gelenler takip etmektedir. Bölge hakkında en olumsuz düşünceye sahip olan çalışanların Trakya bölgesinden oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 5.11: Bu şehre gelmeden önce burası hakkında nasıl bir kanaate sahiptiniz? (İllere Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Çok olumlu	10,7	10,8	18,6	14,9
Biraz olumlu	44,9	47,4	63,4	47,0
Olumsuz	32,3	29,3	11,9	27,9
Çok olumsuz	7,7	7,0	2,6	4,7
Kanaatim yoktu	4,5	5,6	3,6	5,5
Toplam	100	100	100	100

Kamu çalışanları bölgeye gelmeden önce TRA2 bölgesinde yer alan dört ilden hangisiyle ilgili en fazla olumlu kanaate sahip idi? Araştırma bulgularına göre kamu çalışanları bölgeye gelmeden önce en fazla Iğdır hakkında olumlu kanaate sahip idiler. İlgili tabloda görüldüğü gibi bölgeye gelmeden önce Iğdır hakkında olumlu düşünenlerin oranı yüzde 82 düzeyinde idi. Kamu çalışanları arasında Iğdır hakkında olumsuz kanaatlerle buraya gelenlerin oranı yüzde 14 kadar düşük düzeydedir. Bölgeye gelmeden önce kamu çalışanlarının en olumsuz düşünceye sahip olduğu il Ağrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 40'ı bölgeye gelmeden önce Ağrı hakkında çok ya da az olumsuz kanaatlere sahipti. Bölgedeki dört şehrin her biriyle ilgili belli oranda olumsuz kanaatin bulunmasına rağmen olumlu kanaatlerin dört şehir için de olumsuz kanaatlerden daha fazla olduğunu belirtmekte yarar vardır. Olumsuz kanaat bakımından ön plana çıkan Ağrı'ya olumlu kanaat ile gelen kamu çalışanlarının oranının yüzde 56 düzeyinde olduğu görülmektedir. İlgili tabloya yansıyan verilerden hareketle bölgedeki şehirlere olumlu kanaatle gelenlerin oranının olumsuz kanaatle gelenlerden daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5.12: Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?

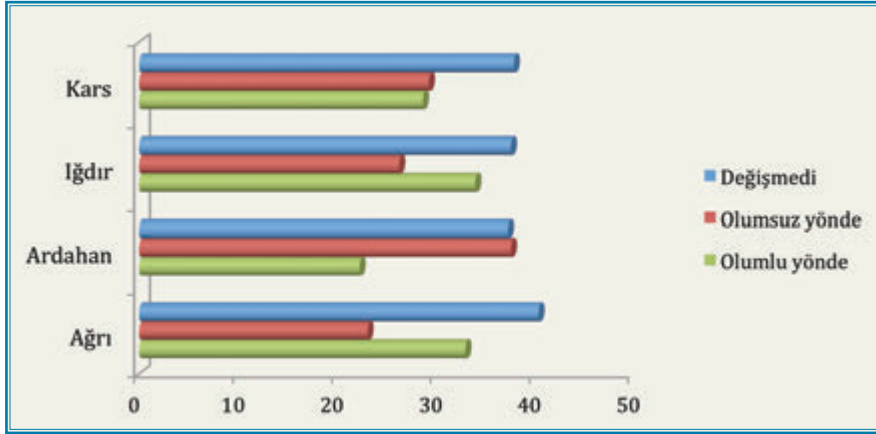
	Sayı	Yüzde
Olumlu yönde	405	29,4
Olumsuz yönde	397	28,8
Değişmedi	529	38,4
Cevap yok	46	3,3
Toplam	1377	100

Cevap verilmesi gereken önemli sorulardan biri de “kamu çalışanlarının bölgeye geldikten sonra kanaatlerinin değişip değişmediği” hususudur. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılanlara yöneltilen soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla bölgeye gelenlerin önemli bir kısmı (%38) olumlu veya olumsuz kanaatlerini muhafaza etmektedir. Başka bir deyişle bölgeye geldikten sonra kanaatinde herhangi bir değişim olmamıştır. Kanaati olumlu yönde değişenlerle olumsuz yönde değişenlerin oranına bakıldığında arada dikkate değer bir fark gözükmemektedir. İkisinin de oranının yaklaşık olarak yüzde 29 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu verileri esas aldığımızda, bölgeye gelen insanların bazı yönlerden bölgeyle ilgili olumsuz kanaate sahip iken, bazı yönlerden de olumlu kanaate sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bölgenin ağır kış şartları, sosyal imkânların yetersizliği, kent ve çevre düzensizliği kamu çalışanlarında olumsuz hususlar olarak dile getirilmektedir. Öte yandan insanların sıcakkanlılığı, misafirperverliği ve cana yakınlığı kamu çalışanları nezdinde bölge hakkında olumlu bir imaj oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulguları esas aldığımızda çalışanların bir şehirde çalışma isteğinin tek başına şehirle ilgili olumlu ya da olumsuz kanaate bağlı olmadığını söy-

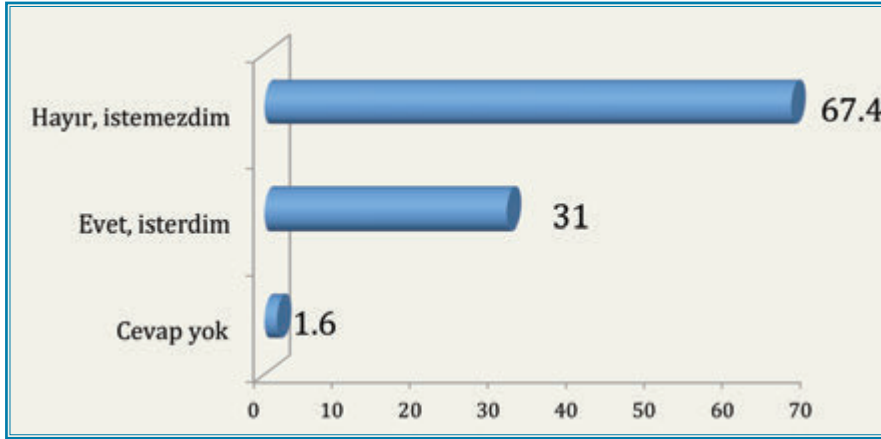
leyebiliriz. Kamu çalışanlarının kısa bir süre sonra bölgeden ayrılmasına yol açan çok sayıda farklı husus bulunabilir. Çocuklarını daha iyi şartlarda okutma isteği, ailesine yakın bir yerde çalışma düşüncesi, sevdiği bir şehirde bulunma arzusu gibi nedenler insanları bölgeden çeken faktörler olabilir. Takip eden bölümlerde bu hususlar üzerinde ayrıntılı biçimde durulacaktır.

Tablo 5.13: Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti? (İllere Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Olumlu yönde	33,0	22,3	34,0	28,7
Olumsuz yönde	23,1	37,6	26,3	29,3
Değişmedi	40,4	37,3	37,6	37,9
Cevap yok	3,5	2,8	2,1	4,1
Toplam	100	100	100	100

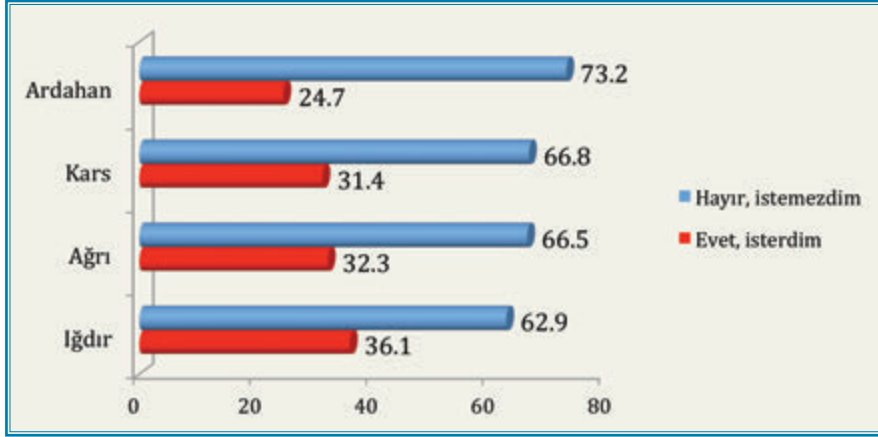
TRA2 bölgesine geldikten sonra çalışanların en fazla hayal kırıklığı yaşadığı, dolayısıyla olumsuz kanaat beslediği şehir hangisidir? Dört şehir ile ilgili bulgular analiz edildiğinde bu konuda belirgin biçimde ön plana çıkan ilin Ardahan olduğu görülür. Ardahan'a geldikten sonra çalışanların yüzde 38'nin kanaati olumsuz yönde değişmiştir. Kanaati olumlu yönde değişenlerin oranı ise yüzde 22 düzeyindedir. Dolayısıyla Ardahan'a geldikten sonra olumsuz kanaat çalışanlarda olumlu kanaatin önüne geçmiştir. Benzer bir durum Kars için de söz konusudur. Ancak Kars'ta olumlu kanaat ile olumsuz kanaat arasındaki fark dikkate alınmayacak kadar küçüktür. Ağrı ile Iğdır'da ise belirgin biçimde olumlu kanaat olumsuz kanaatların önüne geçmiştir. Bölgeye geldikten sonra olumlu kanaat besleyenler Ağrı'da olumsuzlara göre yüzde 10 daha fazladır. Bu oran Iğdır'da yüzde 8 düzeyindedir.

Tablo 5.14: Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet, isterdim	427	31,0
Hayır, istemezdim	928	67,4
Cevap yok	22	1,6
Toplam	1377	100

Araştırmada yer alanlara yöneltilen sorulardan biri de “elinizde olsa gelip bu şehirde çalışmak ister miydiniz? şeklindeki bir soru olmuştur. Bu soru bir yönüyle yukarıda yöneltilen “buraya hangi duygularla geldiği” yönündeki soruyu test edici bir özellik taşımakta, bir yönüyle de çalışanların halı hazırda çalıştıkları kentler hakkında nasıl bir duyguya sahip oldukları hakkında bilgi verici bir nitelik taşır. İlgili tabloda görüldüğü gibi çalışanların yüzde 67’si, elinde olsa gelip bu şehirde çalışmayacağını belirtmiştir. Elinde olsa gelip bölgede çalışacağını belirtenlerin oranı üçte birden daha azdır. Buradaki veriyi esas alırsak şu sonuca varabiliriz: Çalışanların bir kısmı bölgeye olumlu bir kanaatle gelmesine ve bölgeyle ilgili kanaatlerini korumasına rağmen bölgede çalışmak istememektedir. Kuşkusuz buna yol açan çok sayıda birbiriyle bağlantılı veya birbirinden bağımsız neden bulunabilir. Bunları takip eden bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edeceğiz.

Tablo 5.15: Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz? (İllere Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Evet, isterdim	32,3	24,7	36,1	31,4
Hayır, istemezdim	66,5	73,2	62,9	66,8
Cevap yok	1,2	2,1	1,0	1,8
Toplam	100	100	100	100

TRA2 bölgesindeki kamu çalışanları en fazla hangi ilde çalışmak istememektedir? Yukarıdaki soru iller bazında analiz edildiğinde “elinde olması durumunda gelip çalışmayacağı il” olarak Ardahan diğer iller arasında ön plana çıkmaktadır. Araştırmaya katılan dört kişiden ancak birisi elinde olması durumunda gelip Ardahan’da çalışmak istediğini belirtmiştir. Geriye kalanlar böyle bir durumda gelip burada çalışmak istemediğini belirtmiştir. Elinde olması durumunda gelip yine de bölgede çalışacağını belirtenlerin oranı en fazla Iğdır’da göze çarpmaktadır. Iğdır’ın diğer şehirlere göre daha ılıman bir iklime sahip olması, sebze ve meyvesi bakımından mümbit bir il olması, tarım ve ticaretin gelişmiş olması gibi nedenlerden dolayı bu ilin tercih edilirliliği diğer illere göre daha fazladır. Ancak kamu çalışanlarının çoğunun imkânları olması durumunda gelip burada da çalışmak istemediği anlaşılmaktadır. Nitekim aşağı yukarı üç kişiden ikisi bu görüşü dile getirmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

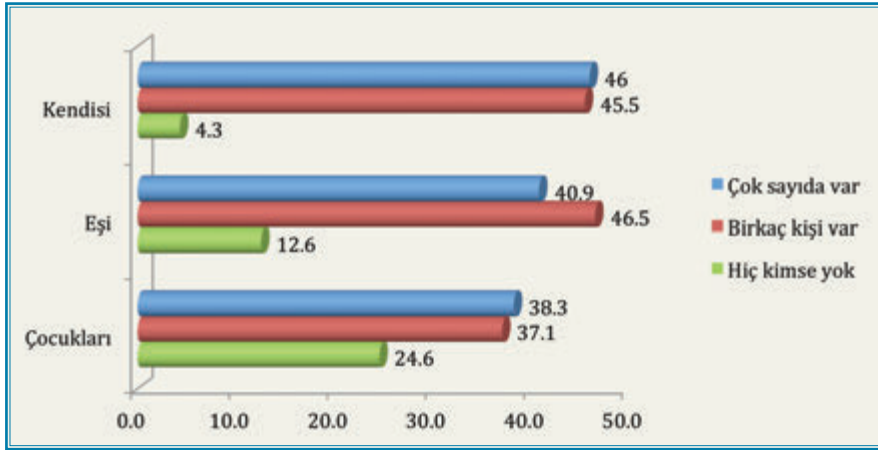
BÖLGEDEKİ SOSYAL ÇEVRE İLE İLİŞKİLER

Sosyal çevreyle ilişki iki taraflı yürütülen bir süreçtir. Kişinin kendisinin sosyal çevreyle ilişki kurma çabasında olması yeterli değildir. Karşı tarafın da bu tür bir ilişkiye açık olması ve hatta teşvik edici olması gerekir. Bu da ortak özelliklerin yanı sıra, ortak hobileri, zevkleri, düşünceleri veya değerleri gerektiren bir süreçtir. TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanları buralarda bir sosyal çevre edinebiliyorlar mı? Komşularıyla ilişki kurma konusunda nasıl bir performans sergiliyorlar? Komşuları veya yaşadıkları muhitlerde yaşayan insanlar kendilerini kabulleniyorlar mı? Üzerlerinde herhangi bir baskı hissediyorlar mı? Bu bölümde kamu çalışanlarının gözünden bu sorulara cevap aramaya çalışacağız. Bölüm boyunca üzerinde duracağımız konulardan biri, çalışanların sosyal çevreye uyum performansının onların iş motivasyonlarını hangi yönde etkilediği hususu olacaktır. Yine sosyal çevreyle ilişki kurma becerileri ile bölgede çalışma isteği arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğu konusuna bu bağlamda bakmaya çalışacağız.

1. Komşularla ve Sosyal Çevre ile İlişkiler

Yukarıda ifade edildiği gibi komşularla, arkadaş çevresiyle veya yaşadığımız sosyal çevreyle ilişki kurma çabası ortak değerler üzerinden iki tarafı ilgilendiren bir süreçtir. İnsanlar komşularıyla veya yaşadıkları toplumdaki herhangi biriyle ilişki kurarken bu bakımdan seçici davranırlar. Bununla birlikte insanın tek başına çalıştığı veya yaşadığı şehre uyum sağlaması ve burada bir arkadaş çevresi edinmesi yeterli değildir. Evli ve çocuk sahibi olanlar için eşinin ve çocuklarının da benzer biçimde uyum sağlaması ve çevre edinmesi önem kazanır. Çalışmayan eşler için iyi komşuluk ilişkileri ve kendilerini ifade edebilecekleri, paylaşacakları bir sosyal çevre çok önemlidir. Çocukların uyum sağlayabilecekleri arkadaşlık ortamı bulmaları bir takım etkinliklerle daha fazla mümkündür. Çocuklar ve gençler genelde ortak etkinlikler üzerinden arkadaşlık kurarlar. Bu bakımdan çocukların arkadaşlık düzeyi bir bakıma yaşadıkları şehirlerin sağladığı imkânlarla da ayna tutucu niteliktedir.

Tablo 6.1: Siz veya ailenizin bu şehirde dostluk/arkadaşlık kurduğu insanlar var mı?

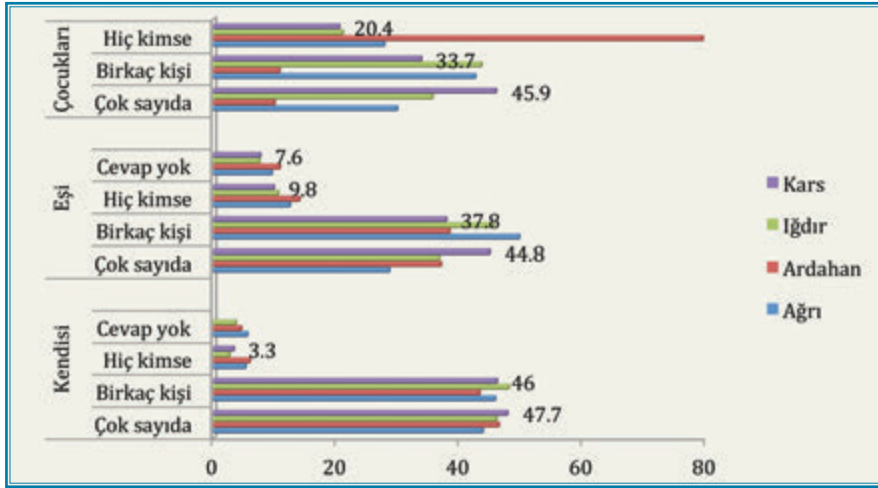


	Kendisi	Eşi	Çocukları
Çok sayıda var	46,0	24,6	12,6
Birkaç kişi var	45,5	37,1	46,5
Hiç kimse yok	4,3	38,3	40,9
Cevap yok	4,1		
Toplam	100	100	100

TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının yaşadıkları şehirde herhangi bir arkadaşlık çevresi geliştirip geliştirmediği tüm aile üzerinden sorgulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre çalışanların kendileri diğer aile bireylerine göre yaşadıkları veya çalıştıkları şehirlerdeki insanlarla daha fazla arkadaşlık kurmuşlardır. İlgili tabloda görüldüğü gibi çalışanların yüzde 92'si az ya da çok sayıda kişiyle arkadaşlık ve dostluk kurmuştur. Eşlerin bu konudaki performansları kendilerinkinden yaklaşık yüzde 50 daha düşüktür. Çevre edinmekte zorlanan eşlerin genel olarak kadınlardan oluştuğunu tahmin etmek mümkündür. Çalışan kadınların eşlerinin bu konuda kadınlar kadar bir sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır. Arkadaşlık kurma veya sosyal çevre edinme konusunda en büyük sıkıntıyı çocukların yaşadığı anlaşılmaktadır. Çalışanların verdikleri bilgilere göre çocuklarının yüzde 59'u yaşadıkları şehirde başka çocuklarla arkadaşlık kurabilmiştir. Çocukların oranının anne ve babalara göre daha düşük oluşu, bir kısmının arkadaşlık kurma çağında olmayışıyla bağlantılı olabilir.

Arkadaşlık çevresine sahip olmakla bölgeden ayrılma arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu konudaki istatistiksel analizlere bakıldığında dikkate değer bir bağıntının olmadığı görülmektedir. Korelasyon testinin sonucu sırasıyla çalışan, eş ve çocuklar için şu şekildedir: $r=0,013$; $r=-0,032$; $R=0,009$. Bu da demektir ki, şehirden insanlarla arkadaşlık çevresi kurmak bölgeden ayrılma isteği üzerinde olumlu ya da olumsuz ciddi bir etkiye sahip değildir. Bölgeden ayrılmaya yol açan nedenlerin neler olduğunu takip eden bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edeceğiz.

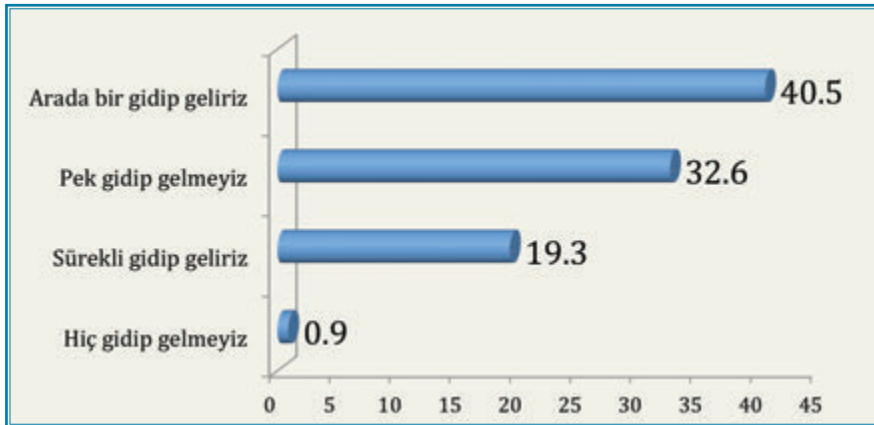
Tablo 6.2: Siz veya ailenizin bu şehirde dostluk/arkadaşlık kurduğu insanlar var mı? (İllere Göre)



		Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Kendisi	Çok sayıda	43,7	46,3	45,9	47,7
	Birkaç kişi	45,7	43,2	47,9	46
	Hiç kimse	5,2	5,9	2,6	3,3
	Cevap yok	5,5	4,5	3,6	
Eşi	Çok sayıda	28,5	36,9	36,6	44,8
	Birkaç kişi	49,6	38,3	45,4	37,8
	Hiç kimse	12,4	14,0	10,5	9,8
	Cevap yok	9,4	10,8	7,5	7,6
Çocukları	Çok sayıda	29,8	9,9	35,5	45,9
	Birkaç kişi	42,5	10,7	43,5	33,7
	Hiç kimse	27,7	79,4	21,0	20,4

İller bazında yapılan analizlere göre iller sosyal çevre konusunda birbirinden belirgin biçimde farklılık arz etmeyen bir performans sergilemektedirler. Başka bir deyişle, çalışanların dört kentteki sosyal çevre düzeyi aşağı yukarı benzer oranlarda olmakla birlikte Iğdır ile Kars biraz daha ön plana çıkmaktadırlar. Benzer bir değerlendirmeyi eşler için de yapmak mümkündür. Eşlerin en fazla arkadaşlık çevresi edindikleri şehir Iğdır'dır. Iğdır'dan sonra Kars gelmektedir. Eşlerin en az arkadaşlık çevresi kurabildikleri şehir Ardahan olarak dikkat çekmektedir. Eşler içinde Ardahan'da arkadaşlık çevresi geliştirdiklerini belirtenlerin oranı yüzde 75 düzeyindedir. Oysa bu oran Iğdır ve Kars'ta yüzde 82'ye kadar yükselmektedir. Çocukların arkadaşlık çevresi konusunda eşlere benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Çocukların en fazla arkadaşlık kurabildikleri şehir Iğdır olurken, eşlere benzer biçimde en az arkadaşlık kurdukları şehir ise Ardahan olarak görünmektedir. Çocukların yüzde 80'e yakın bir kesimi Ardahan'da herhangi bir arkadaşlık çevresi edinemedikleri araştırmanın dikkat çekici bulgularındandır. Çocuklarda arkadaşlık kurma oranının Ardahan'da bu denli düşük oluşunun ana nedeni, Ardahan'da çalışıp evli olanların ancak yüzde 24'nün çocuk sahibi oluşudur.

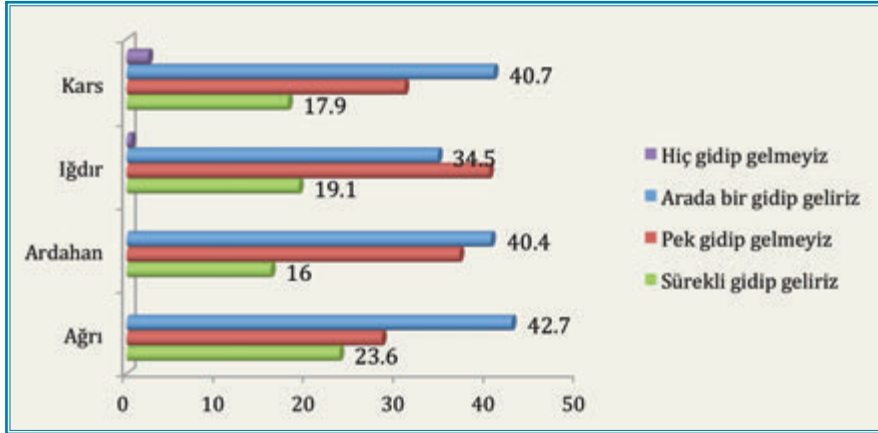
Tablo 6.3: Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?



	Sayı	Yüzde
Sürekli gidip geliriz	266	19,3
Arada bir gidip geliriz	557	40,5
Pek gidip gelmeyiz	449	32,6
Hiç gidip gelmeyiz	13	0,9
Diğer	62	4,5
Cevap yok	30	2,2
Toplam	1377	100

TRA2 bölgesinde çalışanların komşuluk ilişkileri nasıldır? Bu konuda araştırmaya katılanlara yöneltilen soruya gelen cevaplara göre karşılıklı gidiş gelişlere dayalı bir komşuluk ilişkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 60'ı komşularına arada bir ya da sık sık gidip geldiklerini belirtmiştir. Beş kişiden biri komşularına sürekli gidip geldiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların yaklaşık üçte biri (%32) komşularına pek gidip gelmediklerini belirtmişlerdir. Komşulara gidip gelmekle çalıştığı şehirden ayrılma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır? Yapılan korelasyon analizine göre komşulara gidip gelmekle şehirden ayrılmak arasında güçlü olmamakla birlikte negatif bir ilişki vardır ($r=-0,041$). Bu da demektir ki, komşulara gidip gelme eğilimi arttıkça şehirden ayrılma isteği güçlü olmamakla birlikte azalma eğilimi göstermektedir. Bu veriyi esas aldığımızda komşuluk ilişkilerinin insanları bölgeye bağlayan bir unsur oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6.4: Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz? (İllere Göre)

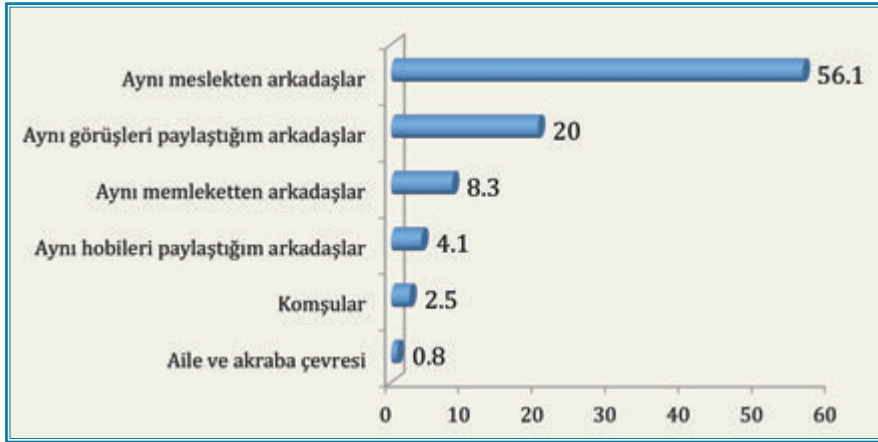


	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Sürekli gidip geliriz	23,6	16,0	19,1	17,9
Arada bir gidip geliriz	42,7	40,4	34,5	40,7
Pek gidip gelmeyiz	28,3	36,9	40,2	30,8
Hiç gidip gelmeyiz			0,5	2,4
Diğer	5,2	2,4	4,1	5,3
Cevap yok	,2	4,2	1,5	2,9
Toplam	100	100	100	100

Çalışanların komşuluk ilişkileri hangi şehirde daha yoğundur? Bu konuda elde edilen araştırma bulgularına baktığımızda komşuluk ilişkisinin en yoğun olan ilin Ağrı olduğu görülür. Ağrı'da çalışanların yüzde 66'sı komşularına sürekli veya arada

bir gidip geldiklerini belirtirken bu oran diğer şehirlerde yüzde 50'lere düşmektedir. Bu konuda en düşük performansın Iğdır'da görüldüğünü belirtmek gerekir. Iğdır'da ticari hayat diğer şehirlere göre daha fazla gelişmiştir. Sosyolojik bir olgu olarak kentler geliştikçe ve özellikle dışarıdan göç aldıkça komşuluk ilişkileri azalmaktadır. TRA2 bölgesindeki diğer şehirler dışarıya göç verirken Iğdır aksine göç almaktadır. Bu da şehirde birbirini tanımayan, dolayısıyla zayıf komşuluk ilişkilerine sahip insanların bu kentte yoğunlaşması anlamına gelir. Iğdır'daki zayıf komşuluk ilişkileri bundan kaynaklanıyor olabilir. Araştırma bulgularına göre dört şehirde de komşularına gidip gelmediklerini belirtenlerin oranı gidip geldiklerini belirtenlerin oranından daha fazladır. Komşularına gidip gelmediğini belirtenlerin oranı Iğdır hariç diğer şehirlerde yüzde 40'ın altındadır. Dolayısıyla her şeye rağmen komşuluk ilişkileri dört ilde de dikkate değer düzeyde yüksek sayılır.

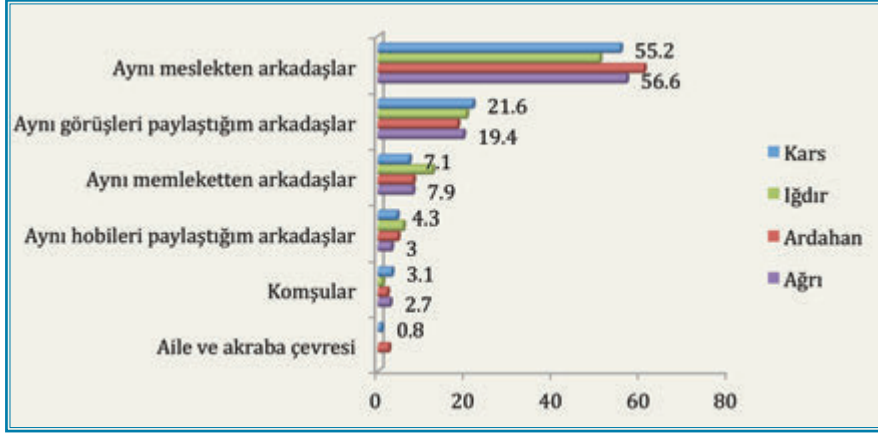
Tablo 6.5: Bu şehirde çoğunlukla görüştüğünüz ve sorunlarınızı paylaştığınız insanlar kimlerdir?



	Sayı	Yüzde
Aynı meslekten arkadaşlar	772	56,1
Aynı memleketten arkadaşlar	114	8,3
Aynı görüşleri paylaştığım arkadaşlar	276	20,0
Aynı hobileri paylaştığım arkadaşlar	57	4,1
Komşular	34	2,5
Aile ve akraba çevresi	11	0,8
Diğer	93	6,8
Cevap yok	20	1,5
Toplam	1377	100

Yukarıda ifade edildiği gibi arkadaşlık ve dostluk ortak değerler üzerinden ilerleyen bir ilişki biçimidir. Araştırmada elde edilen bulgular bu yöndeki tezi destekleyici niteliktedir. Çalışanlara yöneltilen “bu şehirde çoğunlukla görüştüğünüz ve sorunlarınızı paylaştığınız insanlar kimlerdir?” yönündeki soruya gelen cevaplar “ortak özelliklere sahip insanlar” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışanların sosyal çevresi öncelikle aynı meslekten insanlardan oluşmaktadır. Ardından aynı görüşleri paylaştığı insanlar gelmektedir. Bu iki şıkkı aynı memlekette olan ve aynı hobileri paylaşan insanlar takip etmektedir. Aynı meslekten insanlarla ilişki bir bakıma zorunluluktan kaynaklanan bir ilişki biçimidir. Onları bir araya getiren iş ortamıdır. Oysa aynı görüşleri paylaşmak bilinçli bir arkadaşlık tercihidir. Araştırmada yer alanların beşte biri aynı görüşü paylaşan insanlarla arkadaşlık kurduğunu belirtmiştir. Burada görüşün ne olduğu sorgulanmamıştır. Ancak görüşün siyasi tercih ve dünya görüşüyle bağlantılı olabileceğini tahmin etmek mümkündür. Zira araştırmaya katılanlar “ortak görüşü” aynı hobilerden ve aynı memlekette olma seçeneklerinden daha fazla ifade etmişlerdir. Mesleğin zorunlu sosyal çevreye yol açtığını varsaydığımızda, bu durumda insanları memleket, meslek, hobi, komşuluk ve akrabalıktan daha fazla bir oranda bir araya getiren şeyin ortak görüşler olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6.6: Bu şehirde çoğunlukla görüştüğünüz ve sorunlarınızı paylaştığınız insanlar kimlerdir? (İllere Göre)



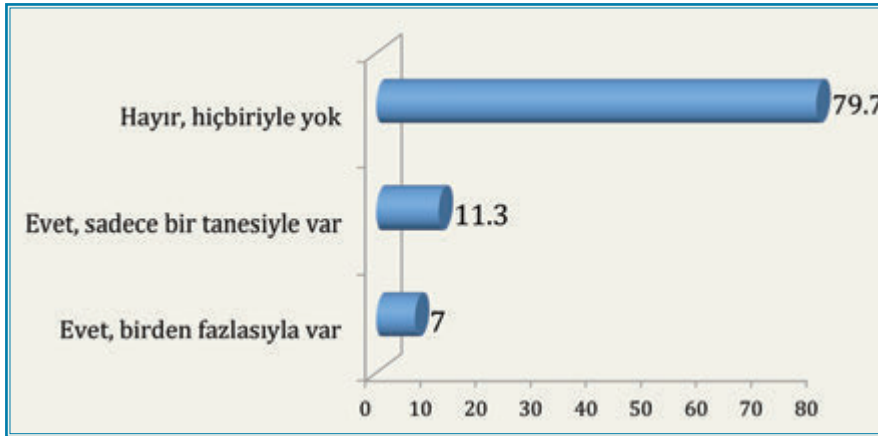
	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Aynı meslekten arkadaşlar	56,6	60,6	50,5	55,2
Aynı memleketten arkadaşlar	7,9	8,0	12,4	7,1
Aynı görüşleri paylaştığım arkadaşlar	19,4	18,1	20,1	21,6
Aynı hobileri paylaştığım arkadaşlar	3,0	4,5	5,7	4,3
Komşular	2,7	2,1	1,0	3,1
Aile ve akraba çevresi		2,4		0,8
Diğer	9,2	1,4	10,3	6,5
Cevap yok	1,2	2,8		1,4
Toplam	100	100	100	100

Sosyal çevre konusunda TRA2 bölgesindeki dört il arasında bir fark var mıdır? Bu soruyla ilgili verilere bakıldığında Ardahan'ın aynı meslekten olan insanları diğer şehirlere göre daha fazla bir araya getirdiği görülmektedir. Küçük şehirlerde alternatiflerin sınırlı oluşundan dolayı çalışanların aynı meslekten insanlarla sosyal çevre oluşturduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Ardahan'ın diğer illere göre bu noktada daha fazla ön plana çıkışı buna bağlanabilir. Aynı meslekten insanları diğer şehirlere göre en az buluşturan şehir Iğdır olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı görüşlere sahip olmakla aynı hobileri paylaşma konusunda dört il arasında dikkate değer bir farklılık göze çarpmamaktadır. Ancak aynı memleketten olma konusunda Iğdır diğer şehirlere göre biraz daha fazla ön plana çıkmaktadır. Burada aynı memleketten

olanlar arasında dostluk kuranların oranı yüzde 12 iken bu oran Ağrı ve Kars'ta yüzde 7 düzeyinde kalmıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi insanlar başkalarıyla daha çok ortak özellikler üzerinden dostluk ve arkadaşlık ilişkisi geliştirirler. Arkadaşlıklar bazen kişisel ilişkilerin ötesine geçerek kurumlar üzerinden sağlanabilir. Ortak görüşlerin, düşüncelerin, hobilerin, zevklerin gerçekleştirilmesi bazen birtakım kuruluşlar üzerinden olabilir. Bu tür ortaklıklarda sivil toplum örgütleri bir buluşma noktası olarak kendiliğinden ön plana çıkarlar. Sivil toplum örgütleri bazen kayıtlı dernek veya vakıflar şeklinde olabileceği gibi bazen de kayıtlı olmayan inisiyatif ve arkadaşlık gruplarına, spontane platformlara veya benzeri ortaklıklara dayanabilirler. TRA2 bölgesinde çalışanların bu türden sivil toplum kuruluşlarıyla hangi düzeyde ilişki geliştirdiği sorusu araştırmamızın amacı bakımından önem taşımaktadır. Çalışanların şehir hayatı ve şehirdeki sosyal ortamla çok yönlü ilişkisini ortaya çıkarmak için bu yöndeki performanslarının da tespiti büyük önem taşımaktadır.

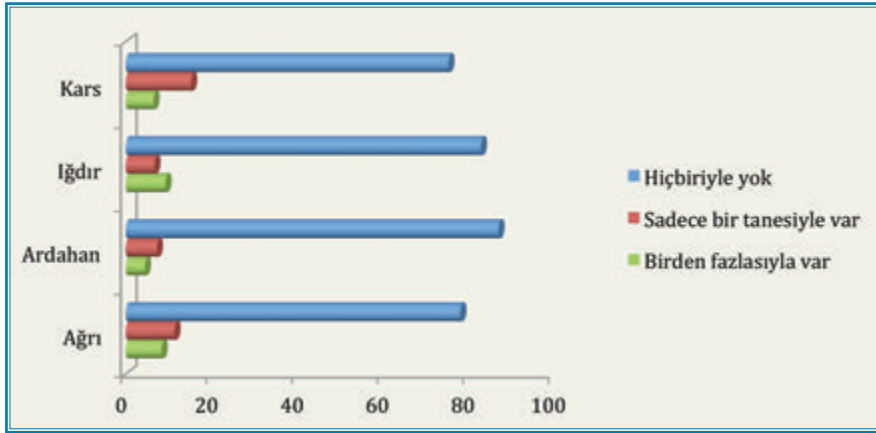
Tablo 6.7: Bu şehirde faaliyet gösteren herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?



	Sayı	Yüzde
Evet, birden fazlasıyla var	97	7,0
Evet, sadece bir tanesiyle var	155	11,3
Hayır, hiçbiriyle yok	1098	79,7
Diğer	13	0,9
Cevap yok	14	1,0
Toplam	1377	100

Çalışanların yaşadıkları veya çalıştıkları şehirdeki herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkilerinin bulunup bulunmadığı konusunda kendilerine doğrudan bu yönde bir soru yöneltilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi bu soruya gelen cevaplar oldukça olumsuz bir tabloyu ortaya koymaktadır. Zira çalışanların yüzde 80'ninin buldukları şehirdeki herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla bağlantısı yoktur. Araştırmaya katılanların sadece yüzde 20'sinin bir veya daha fazla sivil toplum örgütüyle bağlantısının olduğu anlaşılmaktadır. Çalışanların herhangi bir sivil toplum örgütüyle ilişkisinin bulunmayışı Türkiye'deki genel bir tabloyu ortaya koymaktadır. Zira yapılan araştırmalara göre Türkiye'de vatandaşlar genel olarak sivil toplum faaliyetlerine karşı ilgisizdirler. Kuşkusuz bunun altında yer alan birbiriyle bağlantılı veya bağlantısız çok sayıda faktör bulunabilir. Sivil toplumun Türkiye'de güdük kalması, toplumun örgütlü faaliyetlere karşı kuşku içinde olması ve var olan sivil toplum örgütlerinin yeterince güven veremeyişi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Tablo 6.8: Bu şehirde faaliyet gösteren herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı? (İllere Göre)



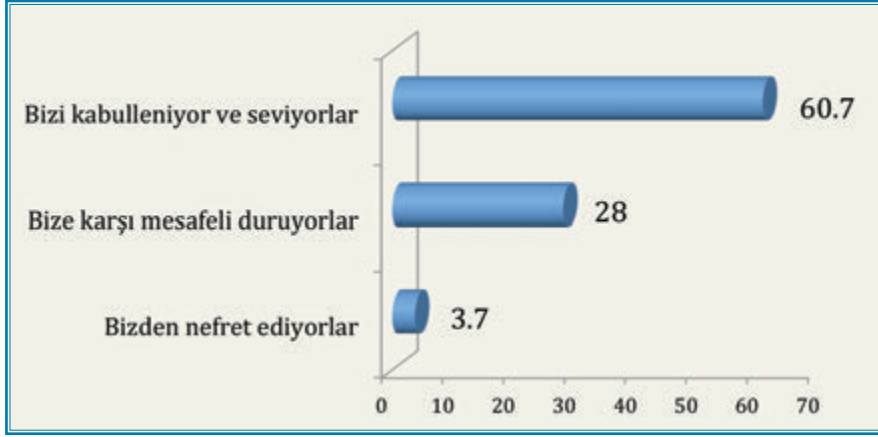
	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Evet, birden fazlasıyla var	8,4	4,5	9,3	6,5
Evet, sadece bir tanesiyle var	11,4	7,3	6,7	15,3
Hayır, hiçbiriyle yok	78,2	87,1	83,0	75,4
Diğer	1,0		,5	1,6
Cevap yok	1,0	1,0	,5	1,2
Toplam	100	100	100	100

Sivil toplum faaliyetlerine ilgi konusunda TRA2 bölgesinde yer alan dört şehrin performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır? İlgili tabloda görüldüğü gibi bu konuda en iyi performansı sergileyen şehir Kars'tır. Kars'ta çalışanların yüzde 22'si herhangi bir sivil toplum örgütüne karşı ilgili bulunmaktadır. Buna karşın en düşük ilginin Ardahan'da var olduğu görülmektedir. Ardahan'da sivil topluma karşı ilgi gösteren çalışan oranı yüzde 12 gibi düşük düzeydedir. Diğer iki kentteki oran da yüzde 20'nin altında kalmaktadır. Çalışanların sivil toplum faaliyetlerine katılımı bakımından dört şehir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($P=,509$). Bu veriden hareketle farklı oranlara sahip olmakla birlikte, dört ilin sivil topluma katılım bakımından birbiriyle örtüşen bir performans sergilediğini söyleyebiliriz.

2. Halkın Kamu Çalışanlarına Bakışı

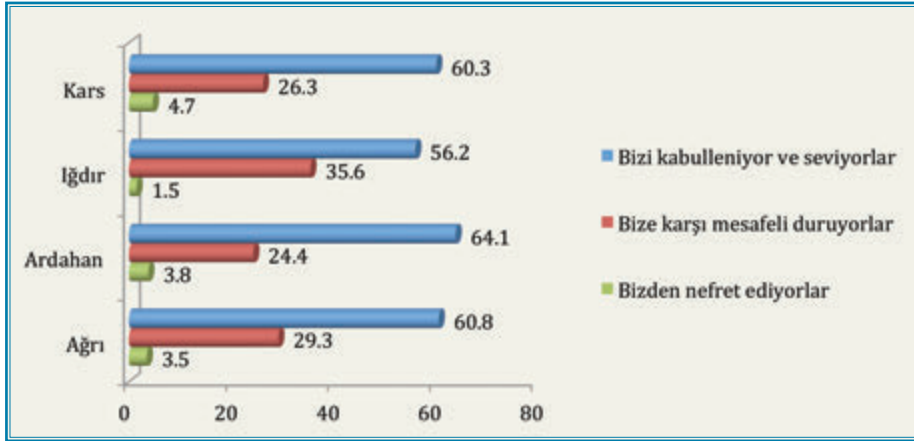
Yukarıda ifade edildiği gibi bir şehirde yaşayan insanlarla ilişki kurmak tek taraflı olan bir şey değildir. Karşı tarafın da böyle bir ilişkiye açık ve hatta istekli olması kaçınılmazdır. Bu varsayımı esas aldığımızda TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlilerinin şehirdeki insanlarla ilişkilerinin güçlü veya zayıf oluşunda şehirdeki insanların da belli ölçüde rolünün olduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmada bir yandan kamu çalışanlarının yaşadıkları şehirdeki insanlarla hangi ölçüde ilişki kurmaya çalıştıkları, bir yandan da şehirdeki insanların bu tür ilişkilere hangi ölçüde açık oldukları sorgulanmıştır. Sorgulama hem şehir halkının tümü üzerinden hem de komşular üzerinden yapılmıştır.

Tablo 6.9: Bu şehirde halkın genel olarak size bakışı nasıldır?



	Sayı	Yüzde
Bizi kabulleniyor ve seviyorlar	836	60,7
Bize karşı mesafeli duruyorlar	386	28,0
Bizden nefret ediyorlar	51	3,7
Diğer	58	4,2
Fikrim yok	6	0,4
Cevap yok	40	2,9
Toplam	1377	100

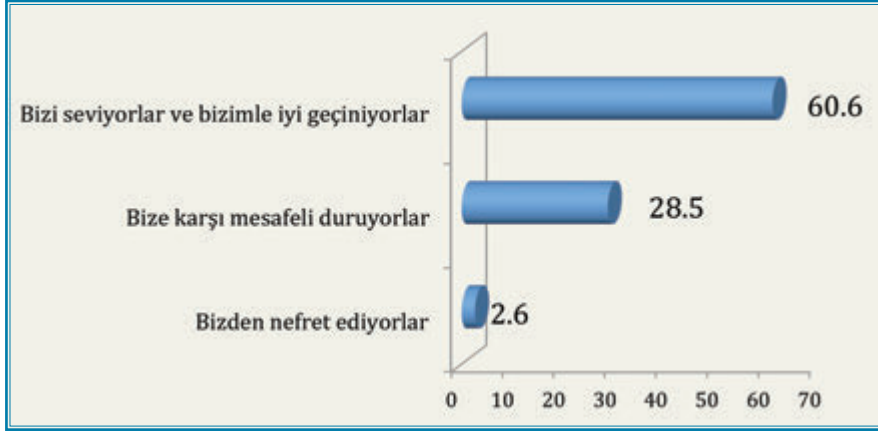
TRA2 bölgesinde çalışanlara “bu şehirde halkın genel olarak size bakışı nasıldır?” şeklindeki soruya çalışanların büyük bir kısmı “olumlu” şeklinde cevap vermiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılanların yüzde 61’i bu şehirde yaşayan insanların kendilerini kabullendiklerini ve sevdiklerini belirtmiştir. Şehir halkının kendilerine karşı mesafeli durduklarını düşünen oranı yüzde 30’un altındadır. Kamu çalışanları arasında yüzde 4’e yakın bir kesim şehir insanlarının kendilerinden nefret ettikleri düşüncesindedirler. Tüm çalışanlar üzerinden değerlendirildiğinde bu oranın dikkate alınmayacak kadar düşük olduğunu söylemek mümkündür. Zira halkın bir takım çalışanlardan nefret etmesinin altında çok yönlü nedenler bulunabilir. Bunların bir kısmı çalışanların kültürel değerleriyle ilgili olabilirken, bir kısmı bizzat kendi davranışları ve tutumlarıyla da bağlantılı olabilir.

Tablo 6.10: Bu şehirde halkın genel olarak size bakışı nasıldır? (İllere Göre)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Bizi kabulleniyor ve seviyorlar	60,8	64,1	56,2	60,3
Bize karşı mesafeli duruyorlar	29,3	24,4	35,6	26,3
Bizden nefret ediyorlar	3,5	3,8	1,5	4,7
Diğer	4,5	2,1	4,1	5,3
Fikrim yok	2,0	5,6	2,6	3,4
Toplam	100	100	100	100

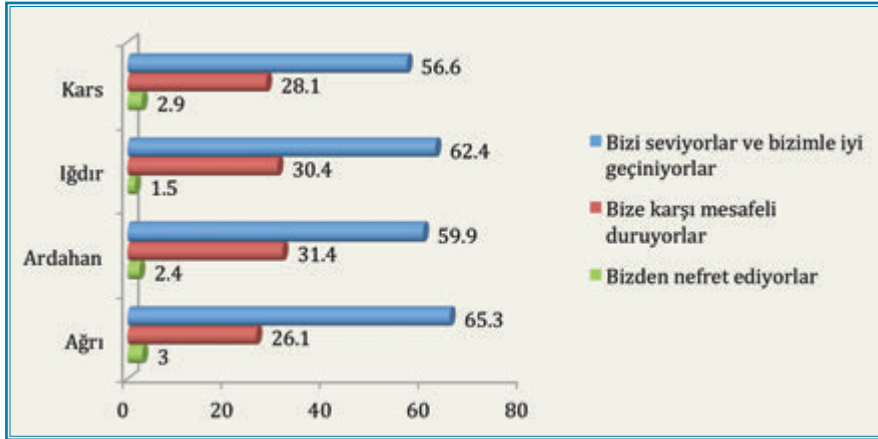
Halkın kamu çalışanlarına bakışı konusunda TRA2 bölgesinde yer alan dört şehrin performansı arasında istatistiksel olarak dikkate değer bir farklılık var mıdır? İlgili tabloya bakıldığında kabullenme ve sevilme oranının en yüksek olduğu şehrin Ardahan, en düşük şehrin ise Iğdır olduğu görülüyor. Mesafeli davranma konusunda da iki şehir zıt yönde ön plana çıkmaktadır. "Halk bize karşı mesafeli duruyor" diyenlerin oranı Ardahan'da yüzde 24 iken bu oran Iğdır'da yüzde 36'ya kadar çıkmaktadır. Ağrı ve Kars'ın olumlu veya olumsuz yöndeki performansının birbirine benzer olduğu görülmektedir. Bu verileri esas aldığımızda Ardahan halkının dışarıdan gelenlere karşı daha açık, buna karşın Iğdır halkının daha kapalı olduğu gibi bir sonuç ortaya çıkar. Ancak her şehir kendi içinde değerlendirildiğinde kamu çalışanlarına karşı açık olanların mesafeli olanlara göre oldukça fazla olduğu görülür. Hatta Iğdır'ın dışındaki şehirlerde kamu çalışanlarını kabullenen ve sevenlerin oranı mesafeli duranların oranından iki kat daha fazladır.

Tablo 6.11: Komşularınız size karşı davranışı genel olarak nasıldır?



	Sayı	Yüzde
Bizi seviyorlar ve bizimle iyi geçiniyorlar	835	60,6
Bize karşı mesafeli duruyorlar	393	28,5
Bizden nefret ediyorlar	36	2,6
Diğer	60	4,4
Fikrim yok	11	0,8
Cevap yok	42	3,1
Toplam	1377	100

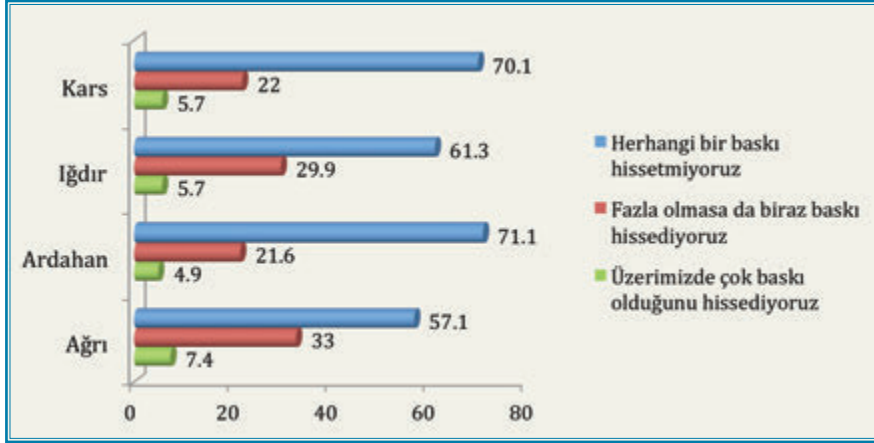
Benzer bir sorgulama da komşular için yapılmış ve halkın geneliyle aşağı yukarı benzer bir sonuç elde edilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi çalışanların büyük bir kısmı komşularının kendilerini sevdiklerini ve kendileriyle iyi geçindiklerini belirtmektedirler. Bu şekilde düşünenlerin oranı, “bize karşı mesafeli duruyorlar” diyenlerin oranının iki katından daha fazladır. Çalışanlar arasında halkın kendilerinden nefret ettiğini düşünenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar azdır (%3). Çalışanların, komşuları tarafından sevildiklerini düşünmeleri önemli bir bulgudur. Zira “sevilmeme” “benimsememe”ye göre daha sıcak bir duygu olup insanlar arasındaki ilişkide en olumlu noktayı ifade eder. Çalışanların bölge halkı tarafından seviliyor olması onların kişisel özellikleri veya değerleriyle birlikte bölgede kabul görmeleri anlamına gelir.

Tablo 6.12: Komşularınız size karşı davranışı genel olarak nasıldır? (İllere Göre)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Bizi seviyorlar ve bizimle iyi geçiniyorlar	65,3	59,9	62,4	56,6
Bize karşı mesafeli duruyorlar	26,1	31,4	30,4	28,1
Bizden nefret ediyorlar	3,0	2,4	1,5	2,9
Diğer	4,2	1,7	2,6	6,7
Fikrim yok	1,5	4,5	3,1	5,7
Toplam	100	100	100	100

Komşuların çalışanlara karşı tutumu konusunda TRA2 bölgesinde yer alan dört şehrin performansı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? İllerin bu konudaki performansına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülür ($P=,860$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte şehirler arasındaki farklılıklar yine de dikkat çekicidir. Söz gelimi Ağrı'daki çalışanların yüzde 65'i komşularının kendilerini sevdiklerini belirtirken, bu oran Ardahan'da yüzde 60'a düşmektedir. Yine komşularının mesafeli davrandıklarını düşünen çalışanlar en fazla Ardahan'da karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın komşularının kendilerine karşı mesafeli olduğunu düşünenlerin oranı Ağrı'da en düşük düzeyde çıkmaktadır (%26). Şehirler arasında bu türden farklılıklar bulunmakla birlikte, yukarıda ifade edildiği gibi bu farklılıklar istatistiksel olarak anlam taşımamaktadır.

Tablo 6.13: Siz veya aileniz bu şehirde herhangi bir baskı hissediyor musunuz?

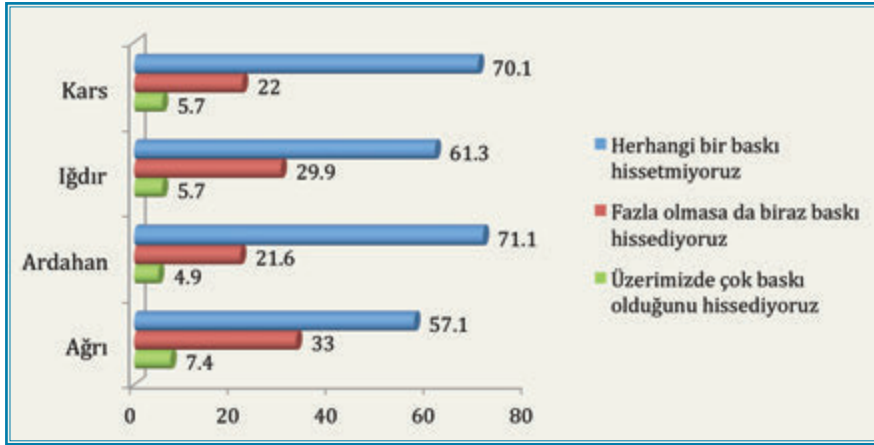


	Sayı	Yüzde
Evet, üzerimizde çok baskı olduğunu hissediyoruz	83	6,0
Fazla olmasa da biraz baskı hissediyoruz	361	26,2
Hayır, herhangi bir baskı hissetmiyoruz	899	65,3
Diğer	14	1,0
Cevap yok	20	1,5
Toplam	1377	100

Mahalle baskısı veya toplumsal baskı son zamanlarda Türkiye’de gündemi işgal eden önemli konulardan biri olmuştur. Kültürel değerleri veya yaşam biçimi itibarıyla birbirinden farklı olan insanların birbirlerine karşı mesafeli durduğu, bunların içinden çoğunlukta olanların azınlıkta kalanlar üzerinde baskı oluşturduğu hususu genel kabul gören sosyolojik bir yaklaşımdır. Dolayısıyla baskıya maruz kalma konusunda azınlıkta kalanlar daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Kamu çalışanları açısından konuya bakıldığında doğal olarak çalışanlar halka göre sayısal olarak azınlıkta kalan tarafı oluşturur. TRA2 bölgesinde çalışanların bölgede herhangi bir baskı hissedip hissetmediklerine ilişkin soruya verilen cevaplara bakıldığında çalışanların üçte ikisi herhangi bir baskı hissetmediğini belirtmektedir (%65). Buna karşın çok baskı hissettiğini belirtenlerin oranı yüzde 6 düzeyinde tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların bir kısmı da (%26) fazla olmamakla birlikte bir miktar baskıya maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Bu verilerden hareketle çalışanların yüzde 32’sinin bölgede az ya da çok baskı hissettiklerini söyleyebiliriz. Toplumsal baskı insanın kendisini rahat hissetmemesini, istediğini yaşayamamasını beraberinde geti-

ren bir durumdur. Bunu dikkate aldığımızda üç kişiden birinin kendisini baskı altında hissetmesi, üzerinde durulması gereken önemli bir sosyolojik sorun olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6.14: Siz veya aileniz bu şehirde herhangi bir baskı hissediyor musunuz? (İllere Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Evet, üzerimizde çok baskı olduğunu hissediyoruz	7,4	4,9	5,7	5,7
Fazla olmasa da biraz baskı hissediyoruz	33,0	21,6	29,9	22,0
Hayır, herhangi bir baskı hissetmiyoruz	57,1	71,1	61,3	70,1
Diğer	,5	1,0	2,6	,8
Fikrim yok	2,0	1,4	,5	1,4
Toplam	100	100	100	100

Toplumsal baskı konusunda TRA2 bölgesindeki dört il arasında bir farklılık var mıdır? İlgili tabloda elde edilen verilerin istatistiksel analizine bakıldığında dört kentin bu konudaki performansı arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülür ($P=,087$). Kentler arasında istatistiksel olarak farklılık görülmemekle birlikte yine de bazı şehirler arasında dikkate değer düzeyde farklılık olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Toplumsal baskının en fazla hissedildiği il Ağrı olarak görülürken, en az hissedilen iki il ise Ardahan ve Kars olarak ön plana çıkmaktadır. Ardahan'da herhangi bir baskı hissetmediğini belirtenlerin oranı yüzde 71 düzeyinde çıkarken, az ya da çok baskı gördüğünü belirtenlerin oranı yüzde 22 kadar çıkmıştır.

Kamu çalışanları TRA2 bölgesinde yer alan şehirlerde toplumsal baskıya nasıl maruz kalmaktadırlar? Araştırmada toplumsal baskının nasıl yaşandığına ilişkin herhangi bir soru yöneltilmemiş olup, çalışanların böyle bir duyguya sahip olup olmadığının tespitiyle yetinilmiştir. Araştırma bulgularına göre üçte bire yakın bir kesim kendisini burada az ya da çok baskı altında hissetmektedir. Ancak burada iki hususun altını çizmekte yarar vardır: Birincisi, "baskıya maruz kalmak" sübjektif ve algısal bir durum olup baskı altında hissetmek baskının gerçekte var olduğu anlamına gelmeyebilir. İnsanlar fiziksel herhangi bir baskıya maruz kalmaksızın da bir takım nedenlerden dolayı kendilerini baskı altında hissedebilirler. İkincisi de, hissedilen toplumsal baskı, halkın harekete geçirdiği bir mekanizma olabileceği gibi şehirlerin küçük oluşundan da kaynaklanabilir. Küçük yerleşim birimlerinde yüz yüze ilişkiler yoğun olduğu için herkesin herkes üzerinde doğrudan veya dolaylı bir kontrolü söz konusudur. Bu kontrol mekanizması doğal olarak bazı insanlar tarafından baskı olarak algılanabilir. Özellikle büyük kentlerden gelen ve bu denli yoğun ve yüz yüze ilişkilere alışık olmayan insanlarda bu tür ilişkilerin baskı olarak algılanması olasılığı daha fazladır.

YEDİNCİ BÖLÜM

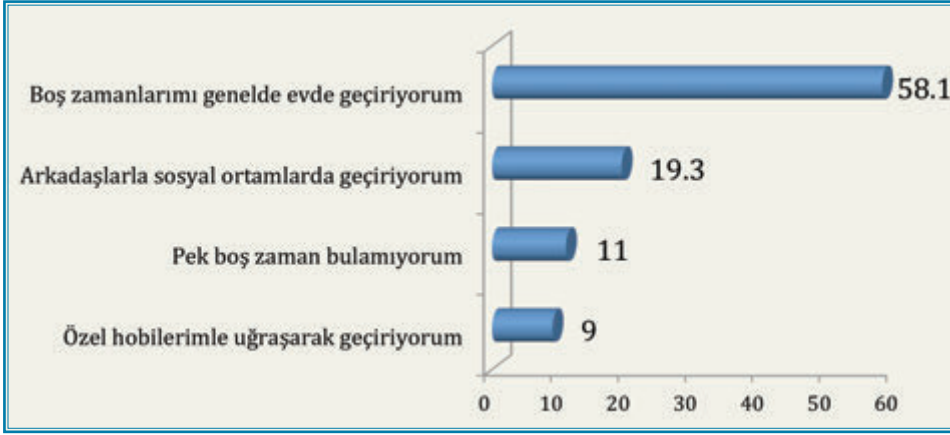
BÖLGEDEKİ İMKÂNLAR VE EKSİKLİKLER

İnsanları çalıştıkları bir şehre bağlayan önemli unsurlardan biri şehrin sağladığı imkânlardır. Kültürel ve sanatsal alt yapı imkânlarının yanı sıra, kiralık ev bulma imkânı, iyi eğitim veren okulların varlığı, ulaşım alt yapısının gelişmişliği, alışveriş merkezlerini kapsayan sosyal ortamların bulunması şehre bağlılığı ve burada uzun süre çalışmayı olumlu yönde etkileyen hususlardır. Bölgede yer alan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinin sosyal, kültürel ve sanatsal alt yapı imkânları ne durumdadır? Ne tür eksiklikleri vardır? Bölgede görev yapan kamu çalışanları bu konuda nasıl bir kanaate sahiptirler? Bu bölümde çalışanların gözünden bu sorulara cevap aramaya çalışacağız. Bölüm boyunca çalışanların boş zamanlarını çalıştıkları şehirlerde nasıl değerlendirdikleri, uğraştıkları hobilerini buralarda gerçekleştirme imkânlarının bulunup bulunmadığı, kiralık ev bulmada zorluk çekip çekmedikleri, ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal ortamlarının bulunup bulunmadığı, ihtiyaçlarını karşılamak üzere büyük şehirlere gitme gereği duyup duymadıkları gibi soruların cevaplarını arayacağız. Takip eden bölümde ise, bu konulardaki eksikliklerin çalışanların bölgede kalma istekleri üzerinde ne denli etkili olduğuna bakacağız.

1. Kültürel ve Sanatsal Etkinlikler

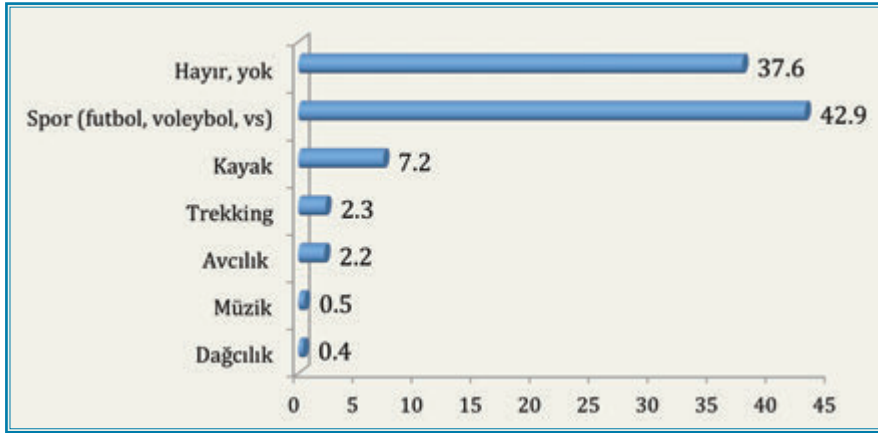
İnsan fizyolojik bir varlık olduğu gibi aynı zamanda kültürel bir varlıktır da. Maslow'un meşhur ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirtildiği gibi, insan fizyolojik ihtiyaçlarını giderdikten sonra kültürel alandaki ihtiyaçlarını tatmin etmeye yönelir. Kültürel ihtiyaçlar, insanın ruhsal boyutuyla ilgili her tür ihtiyaçlar olarak kabul edilebilir. Manevi boşluğun tatmininden, kültürel ve sanatsal arzuların tatminine değin bir dizi etkinliği bu bağlamda saymak mümkündür. Yukarıda ifade edildiği gibi, bu bölümde ana hatlarıyla TRA2 bölgesinde yer alan şehirlerin bölgede görev yapan kamu çalışanlarının ihtiyaçlarını hangi düzeyde tatmin ettiğine bakacağız. Öncelikle çalışanların boş zaman etkinliklerini karşılayacak kültürel ve sanatsal imkânların neler olduğuna bakacak, ardından da dört ilin, çalışanların diğer ihtiyaçlarına yönelik imkânlarını inceleyeceğiz.

Tablo 7.1: Boş zamanlarınızda genelde neler yapıyorsunuz?



	Sayı	Yüzde
Boş zamanlarımı genelde evde geçiriyorum	800	58,1
Arkadaşlarla sosyal ortamlarda geçiriyorum	266	19,3
Özel hobilerimle uğraşarak geçiriyorum	124	9,0
Pek boş zaman bulamıyorum	151	11,0
Diğer	27	2,0
Cevap yok	9	0,7
Toplam	1377	100

TRA2 bölgesindeki illerde çalışanlara öncelikle, “boş zamanlarını nasıl geçirdikleri” yönünde bir soru yöneltilmiş ve ilgili tabloya yansıyan cevaplar alınmıştır. Buna göre bölgede çalışanların büyük bir kısmının boş zamanlarını evlerinde geçirdikleri anlaşılmaktadır. Çalışanların yüzde 58’nin bu şekilde cevap vermesi bu bağlamda önemli bir bulgudur. Boş vaktini arkadaşlarıyla birlikte herhangi bir sosyal ortamda geçirdiğini belirtenlerin oranı toplam katılımcılar üzerinden yalnızca beşte bir oranındadır. Katılımcılar içinden boş zamanlarını özel hobileriyle uğraşarak geçirdiğini belirtenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür (%11). Çalışanların büyük bir kısmının boş zamanlarını evlerinde geçiriyor olması kuşkusuz kentlerin sağladıkları imkânlarla bağlantılı olabileceği gibi, çalışanların kişisel tercihleriyle de bağlantılı olabilir. Kentlerin gelişmiş düzeyde imkân sunması durumunda bile çalışanlar boş vakitlerini evlerinde geçirmeyi tercih edebilirler. Bu bakımdan bu soru tek başına illerin sağladıkları imkânlar hakkında bilgi verici mahiyette değildir. Ancak takip eden sayfalarda yer alan bilgiler şehirlerin imkân haritası konusuna ışık tutucu niteliktedir. Dolayısıyla o bilgileri dikkate aldığımızda, çalışanların boş zamanlarını neden evlerinde geçirdiklerini anlamakta güçlük çekmeyiz.

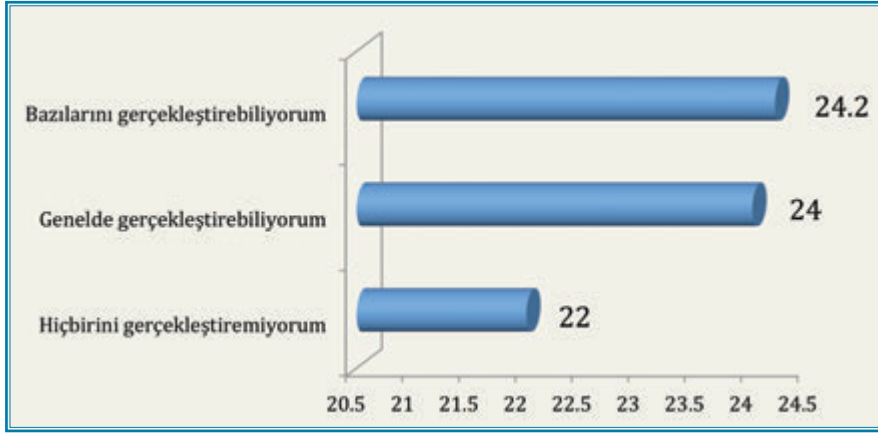
Tablo 7.2: Aşağıdaki etkinliklerden ilgilendiğiniz herhangi biri var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yok	518	37,6
Spor (futbol, voleybol, basketbol vs)	591	42,9
Avcılık	30	2,2
Kayak	99	7,2
Dağcılık	6	0,4
Trekking	31	2,3
Müzik	7	0,5
Diğer	52	3,8
Cevap yok	43	3,1
Toplam	1377	100

Araştırmada yer alanlara boş zamanlarında uğraştıkları herhangi bir etkinliğin bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Uğraşılan etkinlikler kapalı uçlu bir soru tarzında bir liste halinde araştırmacılara sunulmuştur. Bu bağlamda futbol, voleybol, basketbol gibi futbol etkinliklerinin yanı sıra; avcılık, kayakçılık, dağcılık, trekking ve müzik gibi değişik etkinlikler kendilerine takdim edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılanların üçte birinden fazlası (%38) herhangi bir etkinlikle uğraşmamaktadır. Geriye kalanlar (%59) herhangi bir etkinlikle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Bu etkinlikler içinde en fazla yeri değişik sportif etkinlikler kapsamaktadır. Bölgenin sağladığı önemli imkânlardan biri dağcılık ve kayakçılıktır. Zira TRA2 bölgesindeki dört ilin yakınında dünyaca meşhur Ağrı dağının yanı sıra, yine bu illerde yaşayan insanların yararlanabilecekleri kayak tesisleri (Sarıkamış ve Palandöken) bulunmaktadır. Araştırmaya katılanlar içinde on kişiden biri dağcılık ve kayakçılıkla ilgilendiğini

ve boş zamanlarını bununla ilgili etkinliklerde harcadığını belirtmiştir. Özellikle yüzde 7 düzeyindeki katılımcının kayakçılıkla uğraşması altı çizilmesi gereken önemli bir bulgudur. Zira kayakçılık pahalı ve aynı zamanda özel bir hobi olup çok az sayıda insanın iştiğal ettiği bir etkinliktir. Bölgede görev yapan yüzde 7 düzeyindeki kamu çalışanın bu etkinlikle ilgilenmesinin önemli olduğu düşünülebilir.

Tablo 7.3: Bu etkinliğı burada gerçekleştirebiliyor musunuz? (Herhangi bir etkinlikle ilgilenen)

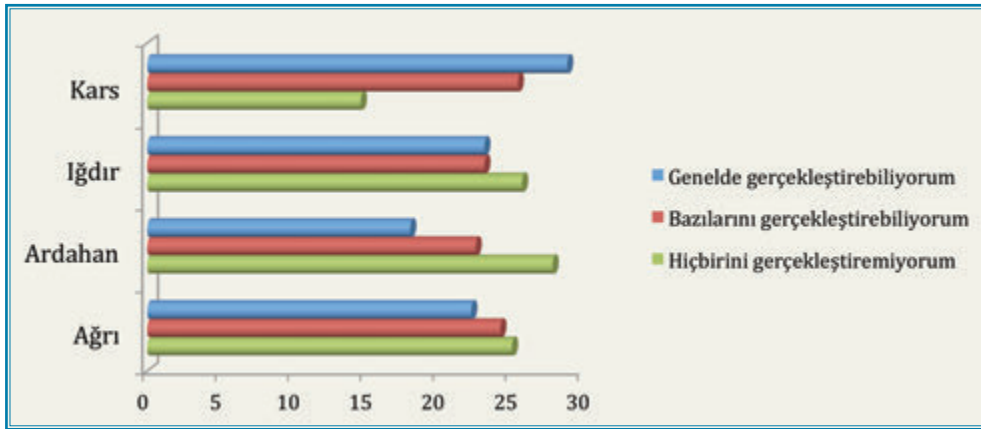


	Sayı	Yüzde
Evet, genelde gerçekleştirebiliyorum	196	24,0
Bazılarını gerçekleştirebiliyorum	197	24,2
Hiçbirini gerçekleştiremiyorum	180	22,0
Diğer	12	1,5
Cevap yok	231	28,2
Toplam	816	100

Yukarıda sorgulanan etkinliklerin çalışanlar tarafından bölgede gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğı yolunda araştırmaya katılanlara bir soru yöneltilmiş, bu soru ile bölgenin bu konudaki ihtiyaçları giderip gideremediğı anlaşılmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili gelen cevaplara bakıldığında çalışanların söz konusu etkinlikleri gerçekleştirip gerçekleştirmediğı konusunda olumlu yönde düşünenlerle olumsuz yönde düşünenlerin oranının benzer olduğunu söyleyebiliriz. İlgilenilen etkinlikleri bölgede genel olarak gerçekleştirebildiğini söyleyenlerin oranı yüzde 48 düzeyindedir. Buna karşın geriye kalanlar bu etkinlikleri ya bölgede gerçekleştiremediğini veya bu konuda sessiz kalmayı tercih etmektedir. Araştırmaya

katılan beş kişiden biri adı geçen etkinliklerin hiçbirini bölgede gerçekleştiremediğini belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yüzde 28'i bu konuya herhangi bir cevap vermemiştir. Cevap vermeyenlerin bu konuda olumlu bir kanaate sahip olmadığını düşünmek mümkündür. Dolayısıyla bu verileri dikkate aldığımızda herhangi bir etkinlikle uğraşanların yarısının bölgedeki şehirlerin sağladığı imkânları az çok yeterli bulduğu, yarısının ise yeterli bulmadığı anlaşılır.

Tablo 7.4: Bu etkinliği burada gerçekleştiriyor musunuz? (İllere Göre: Herhangi bir etkinlikle ilgilenen)

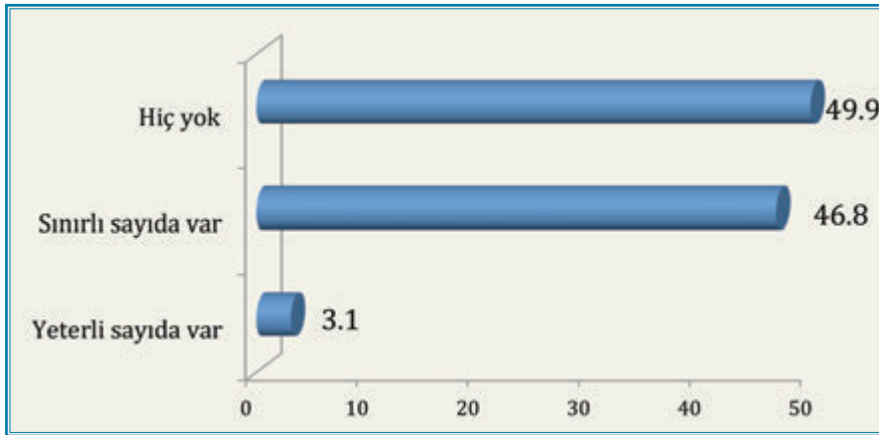


	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Evet, genelde gerçekleştiriliyorum	22,3	18,1	23,2	28,9
Bazılarını gerçekleştiriliyorum	24,3	22,6	23,2	25,5
Hiçbirini gerçekleştiriyorum	25,1	27,9	25,8	14,7
Diğer	1,5	0,3	1,0	2,4
Cevap yok	26,8	31,0	26,8	28,5
Toplam	100	100	100	100

Boş zaman etkinliklerini gerçekleştirme şansı bakımından TRA2 bölgesindeki dört şehrin sağladığı imkânlarda farklılığın olup olmadığına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın görüldüğü anlaşılır ($P=,000$). Burada özellikle Ardahan ile Kars iki farklı uçta yer alan iki kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu etkinlikleri gerçekleştirebildiğini söyleyenlerin oranı Ardahan'da yüzde 40 civarında iken, bu oran Kars'ta yüzde 55'e kadar çıkmaktadır. Yine boş zaman etkinliklerini Kars'ta gerçekleştirme imkânı bulamadığını belirtenlerin oranı yüzde 15 düzeyinde iken bu oran Ardahan'da yaklaşık iki katına kadar çıkmaktadır. Dört ilden Ağrı ile Iğdır'ın per-

formansı birbirine yakın çıkmıştır. Kısaca, ilgili tabloya yansıyan verilerden hareketle, boş zaman etkinliğinin en fazla gerçekleştirilebildiği ilin Kars olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda ifade edildiği gibi, boş zaman etkinlikleri olarak sorgulanan etkinlikler değişik sportif faaliyetlerin yanı sıra, dağcılık ve kayakçılıktır. Kars Sarıkamış'ta kayak tesislerinin bulunması Kars'ın bu alandaki imkânlarına pozitif bir değer olarak yansımaktadır.

Tablo 7.5: Bulduğunuz şehirde sinema veya tiyatro gibi kültürel/sanatsal merkezler var mı?

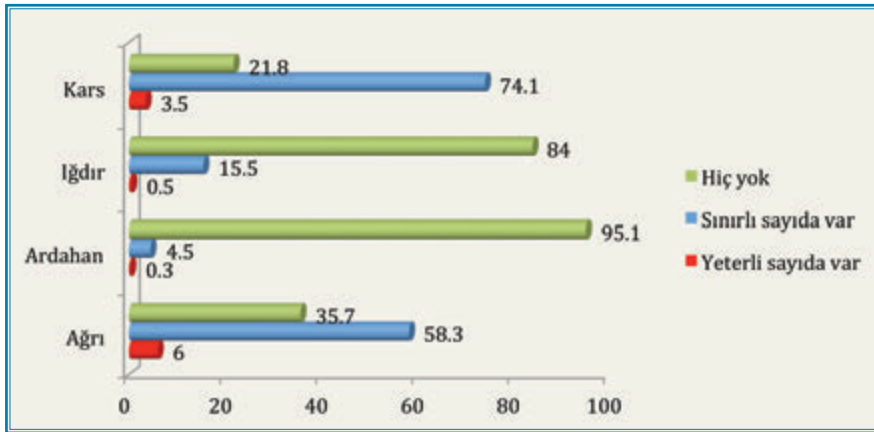


	Sayı	Yüzde
Yeterli sayıda var	43	3,1
Sınırlı sayıda var	644	46,8
Hiç yok	687	49,9
Cevap yok	3	0,2
Toplam	1377	100

Yukarıda ifade edildiği gibi, araştırmanın önemli konularından birini, kamu çalışanlarının gözünden bölgedeki kültürel ve sanatsal alt yapı imkânlarının sorgulanması oluşturmuştur. Araştırmaya katılanlara doğrudan, yaşadıkları şehirlerde "sinema veya tiyatro gibi sanatsal/kültürel merkezlerin" bulunup bulunmadığı sorulmuştur. İlgili tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların yarısı yaşadıkları şehirde bu tür alanların hiç bulunmadığını belirtmiştir. Sınırlı sayıda da olsa bu tür yapıların varlığına işaret edenlerin oranı ise ilgili tabloda görüldüğü gibi yüzde 47 civarındadır. Burada işaret edilenin daha çok sinema olduğu tahmin edilebilir. Bu da katılımcıların bazı şehirlerde sinema bulunduğuna ilişkin bir kanaate sahip olduğu anlamına gelir.

Bu soruya gelen cevaplardan esas olarak dikkate alınması gerekenin “yeterli sayıda var” diyenlerin oranının yüzde 3 gibi düşük düzeyde bulunmuş olmasıdır. Zira bu konu yaşanan şehirlerde sanatsal ve kültürel ihtiyaçların karşılanıp karşılanamadığına ilişkin gerçek resmi ortaya koyucu niteliktedir.

Tablo 7.6: Bulduğunuz şehirde sinema veya tiyatro gibi kültürel/sanatsal merkezler var mı? (İllere Göre)

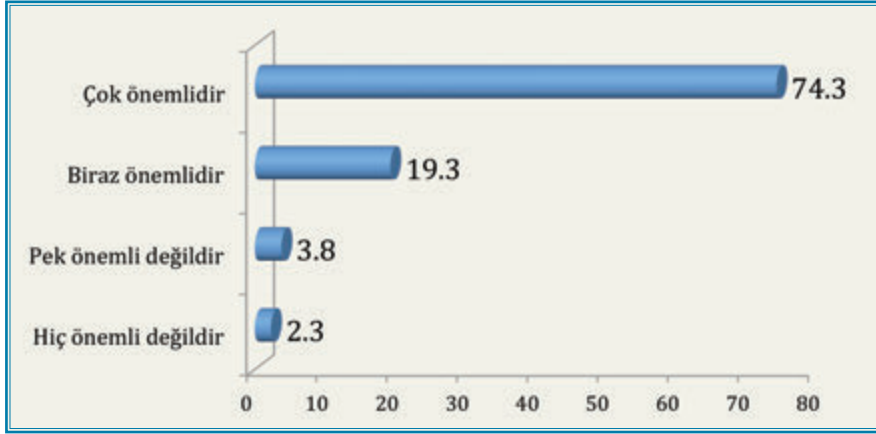


	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Yeterli sayıda var	6,0	0,3	0,5	3,5
Sınırlı sayıda var	58,3	4,5	15,5	74,1
Hiç yok	35,7	95,1	84,0	21,8
Cevap yok				0,6
Toplam	100	100	100	100

Sinema ve tiyatro gibi kültürler ve sanatsal alt yapı imkânları bakımından bölgedeki dört şehir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($P=,000$). Bu konuda Ağrı ile Kars bir kutupta, Ardahan ile Iğdır ise farklı bir kutupta yer almaktadır. Ardahan'dan araştırmaya katılanların yüzde 95'i burada bu tür yerlerin hiç olmadığını belirtirken, bu oran Iğdır'da yüzde 84 düzeyinde tespit edilmiştir. Buna karşın Kars'ta dört kişiden üçü bu tür yerlerin sınırlı sayıda da olsa var olduğunu belirtmiştir. İlgili tabloya yansıyan verilerden anlaşıldığı kadarıyla sinemayı ve tiyatroyu Ardahan ve Iğdır'da yeterli gören hemen hemen hiç kimse yoktur. Bu oran Ağrı'da yüzde 6, Kars'ta ise yüzde 3.6 düzeyindedir. Bu iki şehirde de sinema ve tiyatro imkânlarını yeterli görenlerin dikkate alınmayacak kadar az olduğunu söyleyebiliriz.

Kısaca, sinema ve tiyatro gibi iki sanatsal ve kültürel alt yapının TRA2 bölgesindeki dört şehirde de ihtiyaç hissedilen önemli iki ihtiyaç alanı olduğu araştırma bulgularından anlaşılmaktadır.

Tablo 7.7: Tiyatro veya kültürel merkezlerin bulunması sizin için önemli midir?

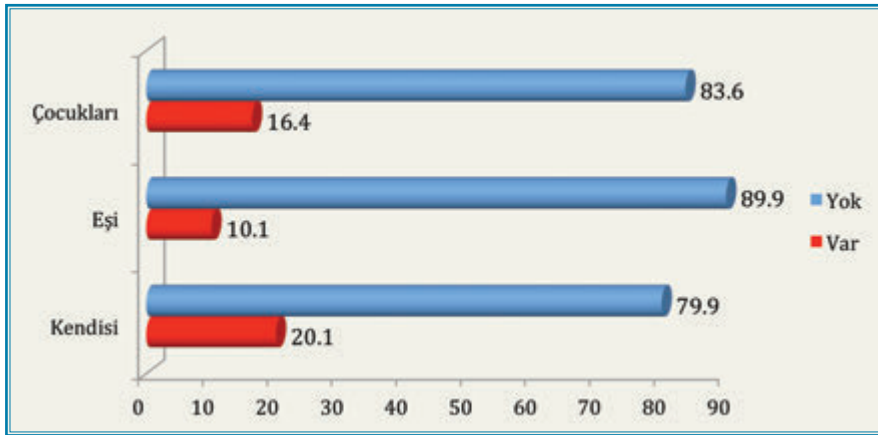


	Sayı	Yüzde
Çok önemlidir	1.023	74,3
Biraz önemlidir	266	19,3
Pek önemli değildir	52	3,8
Hiç önemli değildir	31	2,3
Diğer	3	0,2
Cevap yok	2	0,1
Toplam	1377	100

Sinema ve tiyatro, çalışanların hayatlarında önemli bir yer tutuyor mu? Başka bir deyişle, bunların TRA2 bölgesindeki şehirlerde bulunmayışı çalışanlar açısından bir anlam ifade ediyor mu? Bu konuda araştırmaya katılanlara yöneltilen soruya gelen cevaplardan anlaşıldığına göre çalışanların büyük bir kısmı sinemayı ve tiyatroyu kendi yaşamlarında önemli bir ihtiyaç olarak görmektedirler. Zira çalıştıkları şehirde sinema ve tiyatronun bulunmasını az ya da çok önemseyenlerin oranı yüzde 94 düzeyinde tespit edilmiştir. "Sinema veya tiyatronun bulunması benim için önemli değildir" diyenlerin oranı yüzde 6 gibi, araştırmanın sorunsalı bakımından dikkate alınmayacak kadar düşük düzeyde çıkmıştır. İlgili tabloya yansıyan bu verilerden hareketle sinema ve tiyatronun TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının yaşamında önemli bir yer tuttuğunu, ancak bölgedeki dört kentin bu ihtiyacı karşı-

lamaktan uzak olduğu sonucuna varabiliriz. Çalışanların, bölgeden ayrılma isteği taşımasında rol oynayan önemli faktörlerden birinin bu olduğu söylenebilir. Nitekim yapılan istatistiksel testlere (varyans analizi) göre sinema ve tiyatroyu önemseyenlerle önemsemeyenler arasında bölgede çalışma isteği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($P=,007$). Bu da demektir ki, sinema ve tiyatroyu önemseyenler, önemsemeyenlere göre bölgeden daha fazla ayrılma isteği taşımaktadırlar.

Tablo 7.8: Sizin veya ailenizin katıldığı kurs, enstrüman, folklor, tiyatro, sinema gibi herhangi bir sanatsal/kültürel faaliyet var mı?

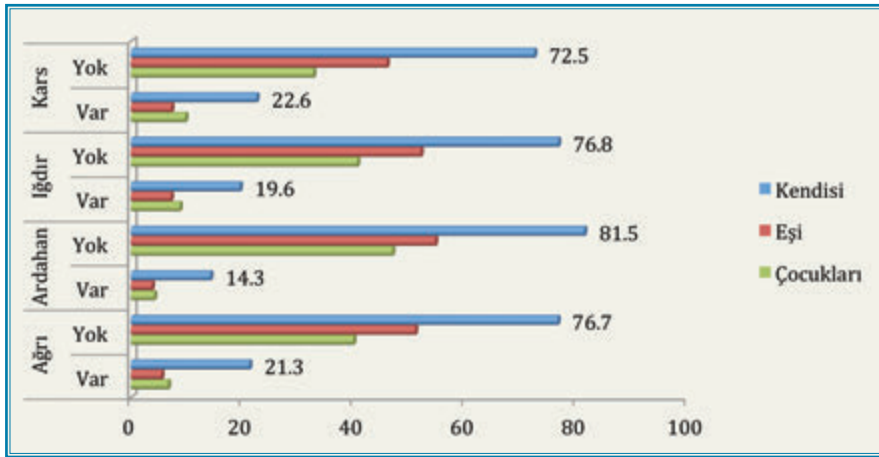


	Var	Yok	Toplam
Kendisi	20,1	79,9	100
Eşi	10,1	89,9	100
Çocukları	16,4	83,6	100

Yukarıda, çalışanların gözünden TRA2 bölgesindeki şehirlerde sinema veya tiyatro gibi sanatsal veya kültürel alanların bulunup bulunmadığı sorgulanmıştı. Şimdi de çalışanların sinema, tiyatro, folklor veya enstrüman gibi herhangi bir etkinliğe veya bunlarla ilgili bir kursa katılıp katılmadığı sorgulanmıştır. Bu sorgulama yalnızca çalışanlar üzerinden değil, aynı zamanda eş ve çocuklar üzerinden de yapılmıştır. İlgili tabloya yansıyan verilere göre bu tür etkinliklerden herhangi birine katılan çalışan oranı fazla yüksek değildir. Araştırma bulgularına göre çalışanların ancak beşte biri bu tür etkinliklere karşı ilgi duyarken, bu oran eş ve çocuklarda çok daha düşük oranlarda seyretmektedir. Eşlerin ancak onda biri bu tür etkinliklerle ilgilenirken, çocuklar içinde ilgilenenlerin oranı yüzde 16 düzeyinde bulunmuştur. Bu alanlardaki ilgisizlik bölgedeki illerin sunduğu imkânlarla bağlantılı olduğu gibi; çalışan, eş ve

çocuklarının kişisel ilgi alanlarıyla da bağlantılı olabilir. Ancak unutmamak gerekir ki, küçük yerleşim birimleri olmalarından dolayı TRA2 bölgesindeki illerde bu tür alanlarda sunulan hizmetlere ulaşım Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlere göre çok daha kolaydır.

Tablo 7.9: Sizin veya ailenizin katıldığı kurs, enstrüman, folklor, tiyatro, sinema gibi herhangi bir sanatsal/kültürel faaliyet var mı? (İllere Göre)



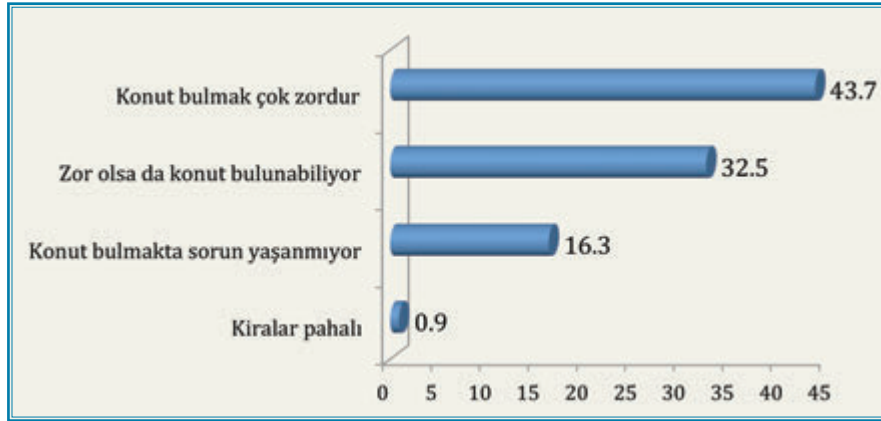
	Ağrı		Ardahan		Iğdır		Kars	
	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Kendisi	21,3	76,7	14,3	81,5	19,6	76,8	22,6	72,5
Eşi	5,5	51,1	3,8	54,7	7,2	52,1	7,3	46
Çocukları	6,7	40,0	4,2	47,0	8,8	40,7	9,8	32,8

Söz konusu etkinliklere katılım iller üzerinden analiz edildiğinde iller arasında çok da farklı olmayan bir performansın ortaya çıktığı görülür. Yine de her ilin benzer bir tabloyu ortaya koymadığını belirtmek gerekir. Çalışanlar içinde yukarıda zikredilen herhangi bir kültürel/sanatsal etkinliğe katılım oranının en düşük olduğu il Ardahan (%14), en yüksek olduğu il ise Kars (%23) olarak gözükmektedir. Benzer bir tablo eşler ve çocuklar için de ortaya çıkmaktadır. Eşlerin ve çocukların da en düşük oranda herhangi bir kültürel veya sanatsal etkinliğe katıldığı şehir Ardahan, en fazla katıldığı şehir ise Kars olarak ön plana çıkmaktadır. Çalışanların ve eşlerin bu tür etkinliklere katılımı konusunda dört şehir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamış (çalışan $P=,080$; eş $P=,258$) iken, çocukların bu tür etkinliklere katılımı konusunda dört şehir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($P=,001$).

2. Barınma ve Alt Yapı İmkânları

Yukarıdaki tablolarda TRA2 bölgesindeki şehirlerin sundukları kültürel ve sanatsal alt yapı imkânlarıyla ilgili veriler sunuldu. Takip eden sayfalarda bölgedeki şehirlerin konut, alışveriş, sosyal dinlenme, eğlence, park ve oyun alanları gibi alanlardaki ihtiyaçları karşılamaya dönük alt yapı imkânlarına hangi düzeyde sahip olduklarını incelemeye çalışacağız. Bölgeye gelenler kiralık ev bulmakta zorluk çekiyorlar mı, yaşadıkları şehirlerde her tür alışveriş imkânına sahipler mi, ailece gidip vakit geçirebilecekleri yerler var mı gibi soruların cevaplarını çalışanların gözünden bulmaya çalışacağız. Kuşkusuz bu hususların her biriyle bölgede çalışma isteği arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkündür. TRA2 bölgesindeki illerin bu alanlarda sunacakları imkânlar çalışanların bölgede kalma isteği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yeterli imkânların sunulmaması durumunda çalışanlar doğal olarak bölgeden ayrılıp başka bölgelere gitme isteği duyarlar.

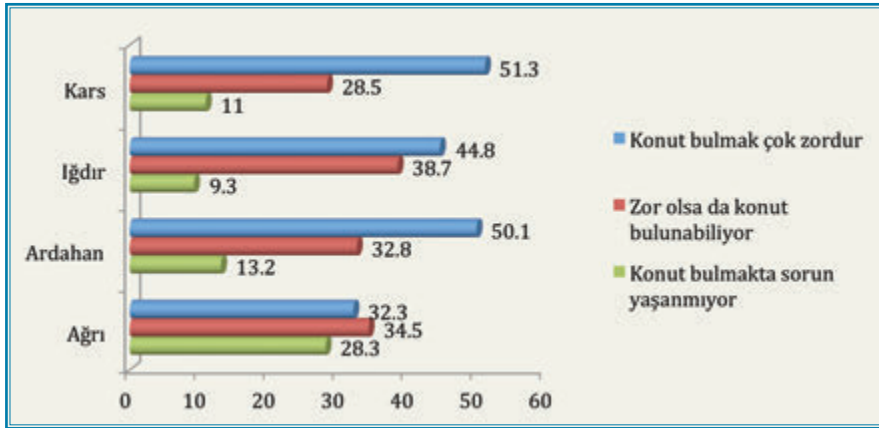
Tablo 7.10: Burada kalacak kiralık konut bulma konusunda görüşünüz nedir?



	Sayı	Yüzde
Konut bulmak çok zordur	602	43,7
Zor olsa da konut bulunabiliyor	448	32,5
Konut bulmakta sorun yaşanmıyor	224	16,3
Diğer	67	4,9
Fikrim yok	15	1,1
Cevap yok	21	1,5
Toplam	1377	100

TRA2 bölgesindeki şehirlerin, çalışanların ihtiyaçlarına yönelik sundukları imkânlar bazında çalışanlara yöneltilen ilk sorulardan biri çalıştıkları şehirde kiralık konut bulmakta zorluk çekip çekmediklerine yönelik olmuştur. İlgili tabloya yansıyan verilerden anlaşıldığına göre çalışanların yüzde 44’ü kiralık konut bulmakta çok zorluk çekmektedir. Kiralık konut bulmakta sorun yaşanmıyor diyenlerin oranı yalnızca yüzde 16 düzeyinde çıkmıştır. Çalışanların bir kısmı (%33) “zor da olsa konut bulunabiliyor” dese de esas itibariyle konut bulmakta zorluk çekenlerle çekmeyenler arasında yapılan bir karşılaştırmada zorluk çekenlerin daha fazla olduğu görülür. İnsanları bir şehre bağlayan en önemli hususlardan birinin barınma imkânı olduğunu unutmamak gerekir. Dolayısıyla çalışanların bölgede kalıcı olmasını sağlamanın yollarından biri çalışanlara uygun şartlarda yaşanabilir konut imkânlarının sunulmasıdır. Bu da özel sektörün fazla gelişemediği bölgede doğal olarak devletin üstlenmesi gereken bir görevdir. Çalışanlara lojman veya misafirhane gibi imkânların sunulması onları bölgeye daha fazla bağlayacaktır.

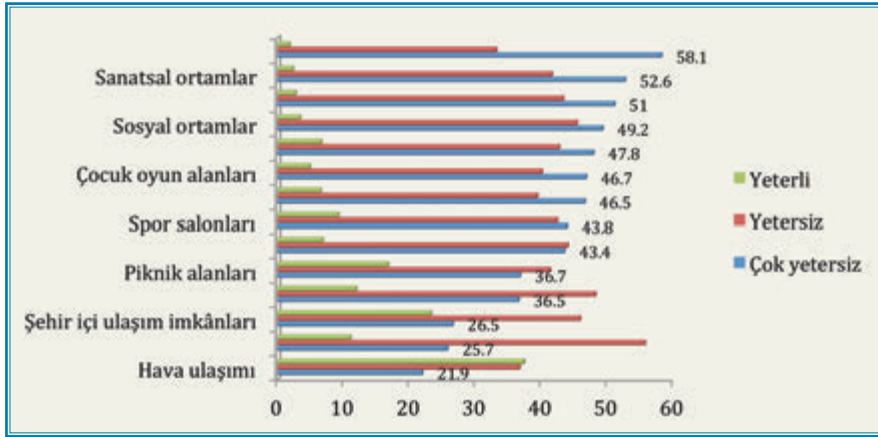
Tablo 7.11: Burada kalacak kiralık konut bulma konusunda görüşünüz nedir? (İlle-re Göre)



	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Konut bulmak çok zordur	32,3	50,1	44,8	51,3
Zor olsa da konut bulunabiliyor	34,5	32,8	38,7	28,5
Konut bulmakta sorun yaşanmıyor	28,3	13,2	9,3	11
Diğer	4,5	1,7	5,2	6,7
Cevap yok	0,4	2,2	2	2,5
Toplam	100	100	100	100

Kiralık konut bulma konusunda hangi il daha avantajlı görülmektedir? Bu soruya gelen cevaplara bakıldığında Ağrı'nın diğer illere göre belirgin bir farklılığı bulunmaktadır. Ağrı'da yaşayan çalışanların yaklaşık üçte biri konut sorununa işaret ederken, bu oran Kars'ta yüzde 50'yi aşmaktadır. Kars'ta yaşayanların yarısından fazlası bu şehirde kiralık konut bulmakta çok zorlandıklarını belirtmişlerdir. Konut bulmakta zorluk çekmediğini belirtenlerin oranı yüzde 11 gibi oldukça düşük sayılır bir düzeydedir. Bir kısım çalışan (%29) zor olsa da kiralık konut bulabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak konut bulmanın zorluğuna işaret etmelerini dikkate aldığımızda bu şehirde ciddi bir kiralık konut sorununun bulunduğunu söyleyebiliriz. Kars gibi kiralık konut sorununun yüksek olduğu şehirlerden biri de Ardahan'dır. Burada da çalışanların yarısından fazlası kiralık konut bulmakta çok zorluk çektiklerini belirtmektedirler. Kısaca, TRA2 bölgesinde yer alan dört şehirdeki konut bulma sorunu birbirinden farklı olmakla birlikte tümünde konut bulmanın çalışanların karşılaştıkları ciddi bir sorun olduğu söylenebilir.

Tablo 7.12: Aşağıdakileri bu şehirde yeterli buluyor musunuz?

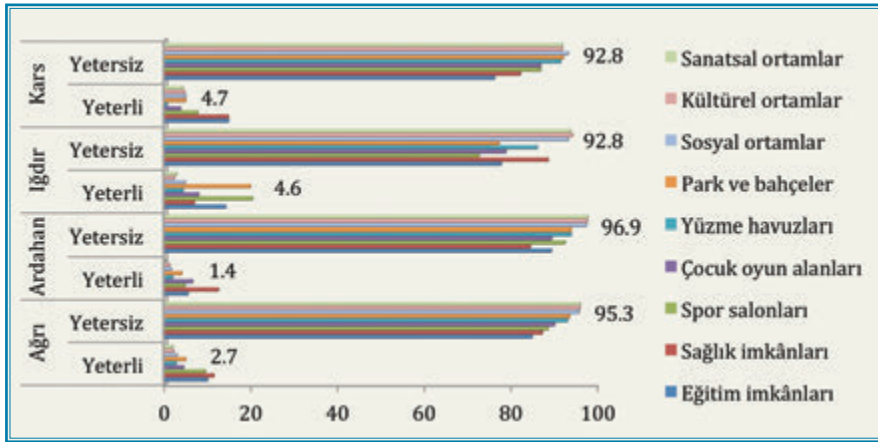


	Yeterli	Yetersiz	Çok yetersiz	Fikri yok	Cevap yok	Toplam
Hava ulaşımı	37,3	36,6	21,9	2,2	2	100
Şehir içi ulaşım imkânları	23,2	45,8	26,5	1,7	2,8	100
Piknik alanları	16,7	41,2	36,7	3,1	2,3	100
Sağlık imkânları	11,9	48,1	36,5	1,8	1,7	100
Eğitim imkânları	11	55,6	25,7	4,6	3,1	100
Spor salonları	9,2	42,3	43,8	2,7	2	100
Eğlence mekânları	6,8	43,9	43,4	3,4	2,5	100
Park ve bahçeler	6,6	42,6	47,8	1,2	1,9	93,5
Teknik Servis imkânları	6,5	39,3	46,5	5,1	2,6	100
Çocuk oyun alanları	4,9	40	46,7	5,6	2,8	100
Sosyal ortamlar	3,4	45,3	49,2	0,4	1,7	100
Kültürel ortamlar	2,7	43,2	51	1,2	1,9	100
Sanatsal ortamlar	2,3	41,5	52,6	1,5	2,1	100
Yüzme havuzları	1,8	33,1	58,1	4,4	2,6	100

TRA2 bölgesinde yer alan şehirlerin sunduğu imkânları ayrıntılı biçimde test etmek için araştırmaya katılanlara 14 madde sunulmuş ve bunların her birinin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmacılara sunulan tüm hususlardaki imkânlar yetersiz görülmektedir. Araştırmaya katılanların en fazla yeterli gördükleri şey hava ulaşımıdır. Ancak onu da yeterli görenlerin oranı sadece yüzde 37 düzeyindedir. Geriye kalanlar hava ulaşımı dahil olmak üzere, kendilerine sunulan her şeyi yetersiz görmektedirler. Araştırmacıların yüzde 20'den fazla oranda yeterli gördüğü iki şey hava ulaşımı ile şehir içi ulaşımıdır. Katılımcıların yüzde 10'dan fazla

düzeyde yeterli gördüğü hizmetler piknik alanları, sağlık imkânları ve spor salonlarıdır. Katılımcılar içinde okulları, spor salonlarını, eğlence mekânlarını, çocuk oyun alanlarını, sosyal ortamları, kültürel ve sanatsal imkânları yeterli görenlerin oranı yüzde 10'un altındadır. Geriye kalanlar bu alanlardaki hizmetleri yetersiz görmektedirler. Kısaca, TRA2 bölgesinde çalışanlar bölgede yer alan sosyal, eğitim, sağlık, spor, eğlence, alışveriş, kültür ve sanat alanındaki hizmetleri ve alt yapı imkânlarını yetersiz görmektedirler. Takip eden bölümde görüleceği gibi, kamu çalışanlarının bölgede kalmakta isteksizlik göstermesinde bu alanlardaki hizmetlerin yetersizliği önemli ölçüde rol oynamaktadır.

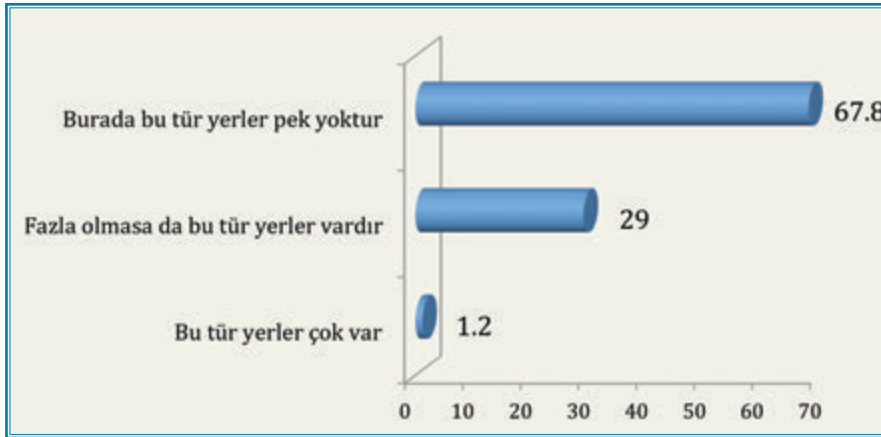
Tablo 7.13: Aşağıdakileri bu şehirde yeterli buluyor musunuz? (İllere Göre)



	Ağrı		Ardahan		Iğdır		Kars	
	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
Hava ulaşımı	31,3	65,5	8,0	89,2	58,2	37,6	50,9	43,4
Şehir içi ulaşım	22,8	73,7	14,3	81,9	29,9	64,9	25,9	68,4
Sağlık imkânları	11,2	86,8	12,2	84	6,7	88,1	14,5	81,7
Eğitim imkânları	9,7	84,4	5,2	88,9	13,9	77,3	14,5	75,8
Spor salonları	9,2	88,1	4,5	92	20,1	72,2	7,5	86,4
Piknik alanları	7,9	88,6	27,9	68,3	20,1	72,7	15,9	77,2
Eğlence mekânları	5,5	90,8	1,4	95,5	10,3	80,9	9,8	82,3
Park ve bahçeler	4,7	93,1	3,8	93,4	19,6	76,8	4,7	91,6
Çocuk oyun alanları	4,2	89,6	6,3	88,9	7,7	78,4	3,5	86,4
Sosyal ortamlar	2,7	95,3	1,4	96,9	4,6	92,8	4,7	92,8
Yüzme havuzları	2,5	92,6	1,7	93,4	4,1	85,6	0,4	91
Kültürel ortamlar	2	95,5	1	97,2	2,1	93,8	4,5	91,4
Sanatsal ortamlar	1,7	95,5	0	97,2	2,6	93,3	4,1	91,4
Teknik Servis	5,7	85,6	2,4	92,7	9,3	80,9	8,4	83,7

Araştırmanın katılımcılarına sunulan 14 hizmet alanı konusunda TRA2 bölgesindeki iller arasında bir farklılık var mıdır? İlgili tabloya bakıldığında bazı hizmetlere yaklaşım konusunda dört şehir arasında önemli bir fark görülür. Söz gelimi hava ulaşımı, Iğdır ve Kars'taki katılımcıların yüzde 50'sinden fazlası tarafından yeterli görülürken, Ardahan ve Ağrı'da yetersiz görülmektedir. Iğdır'da çalışanların yüzde 58'i hava ulaşımını yeterli görürken bu oran Ardahan'da yüzde 8'e düşmektedir. Aradaki farkın Iğdır'da bulunan havaalanından kaynaklandığını tahmin etmek güç değildir. Hava ulaşımı dışındaki hizmetlerin tümünde dört şehirde birbirine yakın oranlarda memnuniyetsizlik görülmektedir. Araştırmacılara sunulan 14 hizmet konusundaki memnuniyetsizlik oranı genel olarak yüzde 80'nin üzerinde seyretmektedir. Buradan hareketle, dört şehir içinde sunduğu hizmet alanı itibariyle iyi performans sergileyen herhangi bir şehrin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 7.14: Tek başınıza ya da ailece dışarı çıkıp vakit geçireceğiniz yerlerle ilgili düşünceniz nedir?

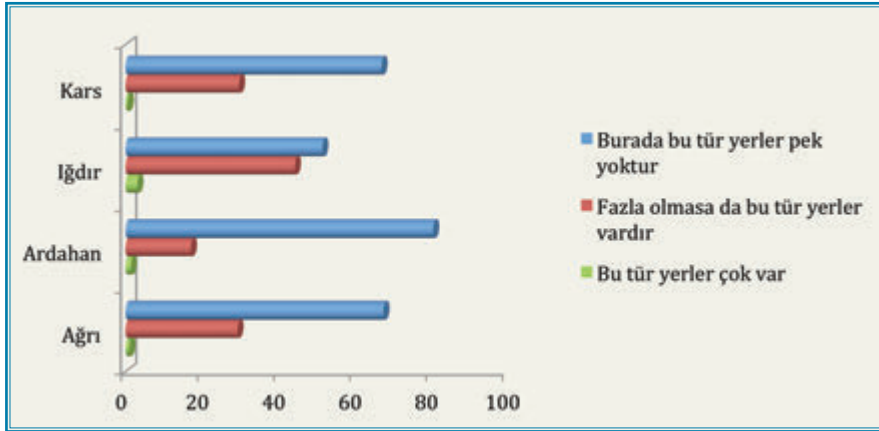


	Sayı	Yüzde
Burada bu tür yerler pek yoktur	933	67,8
Fazla olmasa da bu tür yerler vardır	400	29,0
Bu tür yerler çok var	17	1,2
Diğer	19	1,4
Cevap yok	8	0,6
Toplam	1377	100

Araştırmaya katılanlara yukarıda zikredilen 14 alandaki hizmet alanlarıyla ilgili bir soru başka bir formatla tekrar sorularak çalışanların ailece gidip vakit geçirebilecekleri bir yerin bulunup bulunmadığıyla ilgili düşünceleri alınmıştır. İlgili tabloya yansı-

yan verilerden anlaşıldığı kadarıyla, araştırmaya katılanların yüzde 68'i bu tür yerlerin bulunmadığını belirtmektedir. Bu tür yerlerin çokça bulunduğunu belirtenlerin oranı yalnızca yüzde 1.2 düzeyindedir. Bu da dikkate alınmayacak kadar düşür bir orandır. Araştırmaya katılanların bir kısmı (%29) fazla olmasa da ailece gidilip vakit geçirilebilecek yerlerin bulunduğunu belirtmiştir. "Vakit geçirilecek yerlerin" neler olduğu açıkça sorulmadığı için burada her katılımcı anladığı format içinde soruya cevap vermiştir. Dolayısıyla "az da olsa bu tür yerlerin varlığını" vurgulayanlar ailece gidilebilecek bir restoran veya çay bahçesini de kast ediyor olabilirler. İlgili tabloya yansıyan tüm verileri dikkate alarak bir değerlendirme yapacak olursak, çalışanların ailece gidip eğlenecekleri veya vakit geçirebilecekleri yerler konusunda TRA2 bölgesindeki dört şehrin parlak bir tablo ortaya koymadığı rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 7.15: Tek başınıza ya da ailece dışarı çıkıp vakit geçireceğiniz yerlerle ilgili düşünceniz nedir? (İllere Göre)

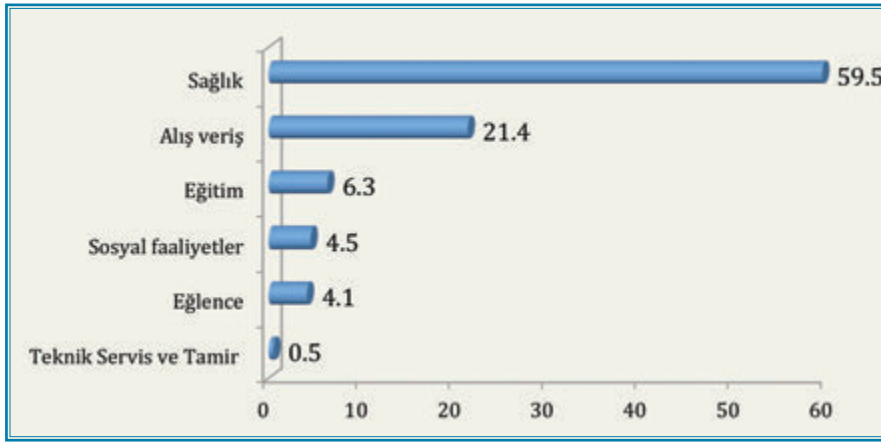


	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Burada bu tür yerler pek yoktur	67,5	80,5	51,5	67,0
Fazla olmasa da bu tür yerler vardır	29,3	17,1	44,3	29,7
Bu tür yerler çok var	1,0	1,4	3,1	0,6
Diğer	2,0		1,0	1,8
Cevap yok	0,2	1,0		0,8
Toplam	100	100	100	100

Ailece gidilecek yerlerle ilgili olarak TRA2 bölgesindeki dört şehir arasında bir farklılık var mıdır? İlgili tablodaki verilerden anlaşıldığı gibi ailece gidilecek yerleri yeterli bulanların oranı dört şehirde de benzer biçimde yüzde 2 veya altındadır. Buna kar-

şın bu tür yerleri yetersiz bulanların oranı dört şehirde birbirinden farklı oranlarda görünmektedir. Ailece gidilecek yerlerin pek bulunmadığını belirtenlerin oranı Ardahan'da yüzde 80'i bulurken, bu oran Iğdır'da yüzde 50 civarındadır. Ailece gidilecek yerlerin az da olsa bulunduğunu belirtenlerin oranı en fazla Iğdır'da, en az da Ardahan'da görülmektedir. Araştırmaya katılan Iğdır'daki çalışanların yüzde 44'ü az da olsa bu tür yerlerin bulunduğunu belirtirken, bu oran Ardahan'da yüzde 17'ye kadar düşmektedir. Tüm veriler üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa, dört şehirde ailece gidilecek yerleri hiç kimsenin yeterli görmediği söylenebilir.

Tablo 7.16: Genelde hangi ihtiyacınız için büyükşehirlere gidiyorsunuz?

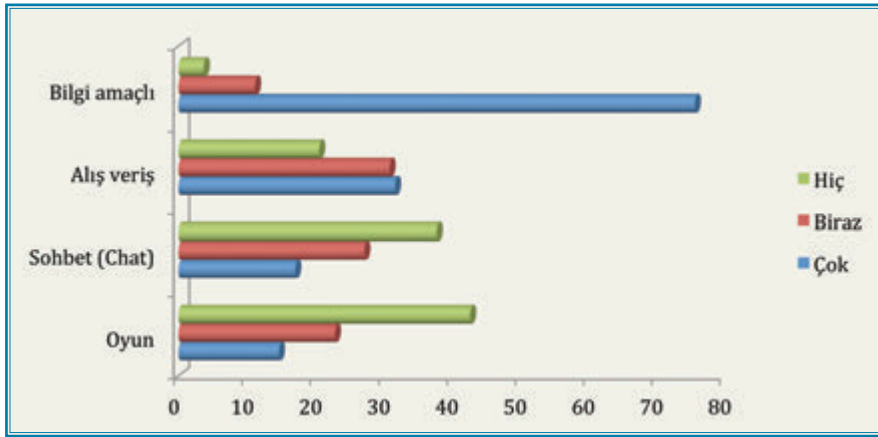


	Sayı	Yüzde
Sağlık	819	59,5
Alışveriş	294	21,4
Eğitim	87	6,3
Sosyal faaliyetler	62	4,5
Eğlence	56	4,1
Diğer	35	2,5
Teknik Servis ve Tamir	7	0,5
Cevap yok	17	1,2
Toplam	1377	100

TRA2 bölgesinde yer alan dört şehirde yeterli imkân olmadığına göre burada çalışanların ihtiyaçlarını büyükşehirlerde gördüğü tahmin edilebilir. Bu konuda en fazla ön plana çıkan şehir Erzurum'dur. Bölgede çalışanlar özellikle ciddi bir sağlık sorunuyla karşılaştıklarında Erzurum'a gitmektedirler. Araştırmaya katılanlara, "en çok

hangi ihtiyaçları için büyükşehirlere gitme ihtiyacı" hissettikleri sorulduğunda, ilgili tabloya yansıyan verilerden anlaşıldığı gibi bölgede çalışanlar en fazla sağlık konusundaki ihtiyaçlarını karşılamak için büyükşehirlerden birine gitmektedirler. Yukarıda ifade edildiği gibi bu şehrin Erzurum olduğu, araştırmada yer alanlarla yüz yüze yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Çalışanlar sağlık ihtiyaçlarından sonra en fazla alışveriş için büyükşehirlere gitme ihtiyacı hissetmektedirler. Eğitim, sosyal faaliyet veya eğlence amacıyla büyükşehirlere gittiklerini söyleyenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar azdır (yüzde 6 veya altı).

Tablo 7.17: İnterneti aşağıdakiler için hangi ölçüde kullanıyorsunuz?

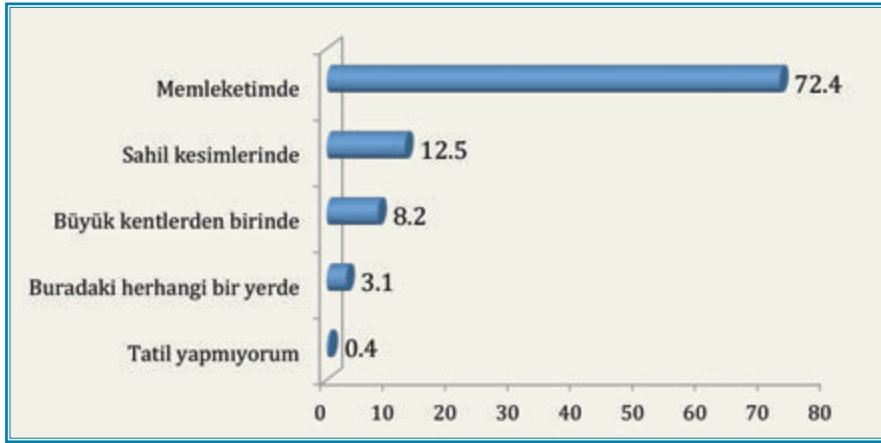


	Çok	Biraz	Hiç	Cevap yok	Toplam
Alışveriş	31,7	30,9	20,6	16,8	100
<i>Beyaz eşya/elektronik</i>	19,3	26,1	38,7	15,9	100
<i>Kitap</i>	26,7	28	31,9	13,4	100
<i>Giyim</i>	28,5	27,2	29,4	14,9	100
Bilgi amaçlı	75,6	11,2	3,7	9,5	100
Sohbet (Chat)	17,1	27,2	37,8	17,9	100
Oyun	14,7	22,9	42,7	19,7	100
Diğer	2,9	1,7	5,5	89,9	100

İnternet, yaşamımızın değişik alanlarında yer alan ve ihtiyaçlarımızı çok yönlü karşılayan bir iletişim aracıdır. İnterneti bilgi, iletişim veya eğlence amaçlı kullandığımız gibi, onu alışveriş amaçlı olarak da kullanmaktayız. Özellikle bölgede imkânların kısıtlılığından ve büyükşehirlere olan uzaklıktan dolayı internetin alışverişte kullanılabileceği varsayılarak araştırmada yer alanlara bu yönde bir soru yönel-

tilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların büyük bir kısmı (%63) internetten alışveriş yaptıklarını belirtmişlerdir. İnternet yoluyla en fazla alışveriş yapılan şeyin giyim olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 56'sı internet yoluyla giyim alışverişini yapmaktadır. Giyimden sonra sırasıyla kitap, beyaz eşya ve elektronik malzeme de internet yoluyla satın alınmaktadır. Kısaca, şehirde imkânların sınırlı oluşundan dolayı internetin önemli bir araç olarak kamu çalışanlarının yaşamında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 7.18: Tatilinizi genelde nerede geçiriyorsunuz?



	Sayı	Yüzde
Memleketimde	997	72,4
Sahil kesimlerinde	172	12,5
Büyük kentlerden birinde	113	8,2
Buradaki herhangi bir yerde	42	3,1
Tatil yapmıyorum	6	0,4
Diğer	35	2,5
Cevap yok	12	0,9
Toplam	1377	100

Araştırma katılımcılarına sorulan sorulardan biri de, tatillerini nerede geçirdikleri olmuştur. İlgili tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların büyük bir kısmı tatillerini memleketlerinde geçirmektedirler. Tatillerini memleketlerinde geçirenler toplam katılımcıların üçte ikisini oluşturmaktadır. Tatilini memlekette geçirmenin altında yatan nedenin, güçlü aile ve akraba bağlarının olduğu söylenebilir. Önceki bölümlerde görüldüğü gibi, araştırmada yer alanların önemli bir kısmı İç Anadolu

gibi turistik olmayan bir bölgeden idi. Bu bölgede deniz tatiline dayalı tatil yerlerinin bulunmadığı bilinmektedir. Çalışanlar buna rağmen tatillerini memleketlerinde geçiriyorlarsa bu onların aile bağlarıyla açıklanabilir.

Tatilini sahillerdeki tatil yerlerinde geçirenlerin oranı yüzde 13 kadar düşük düzeyde görülmektedir. Araştırma bulgularına göre tatilini TRA2 bölgesindeki herhangi bir şehirde geçirenlerin oranı dikkate alınmayacak kadar düşüktür (%3). Araştırmada yer alanların yüzde 36'sının Doğu Anadolu bölgesinden olduğunu dikkate aldığımızda, bölgedeki şehirlerden birinden olanların da tatillerini bölgenin dışındaki herhangi bir yerde geçirdiği anlaşılmaktadır. Kamu çalışanlarının tatillerini bölge dışında geçirmelerine yol açan temel şeyin, bölgede tatil yapmaya uygun tesislerin ve alt yapı imkânlarının bulunmayışı olduğu söylenebilir. Aslında bölge dağcılık, yaya ve trekking gibi tatil alanları için uygun mekânlara sahiptir. Ancak bu mekânların turizme hizmet edecek şekilde alt yapıya kavuşturularak kullanıma sokulamaması buralardan yararlanmayı sınırlı kılmaktadır.

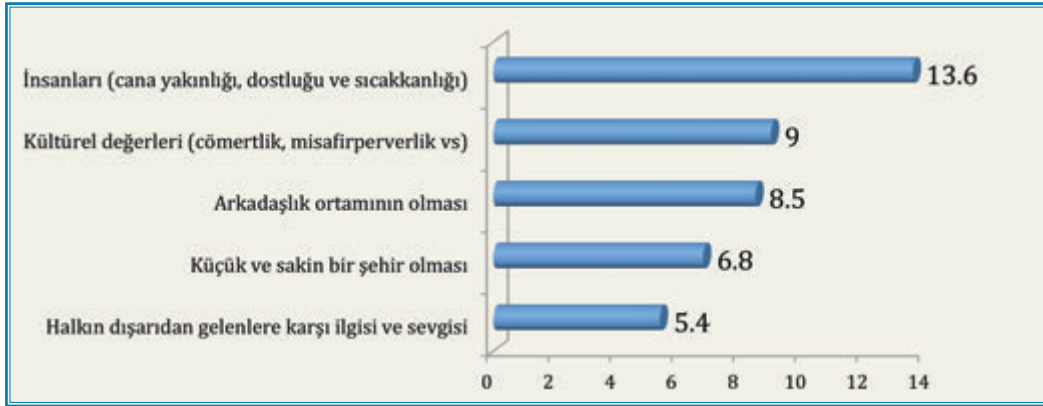
SEKİZİNCİ BÖLÜM

BÖLGE İLE İLGİLİ KANAATLER VE MEMNUNİYET DURUMU

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi, TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlileri bölgede fazla kalmadan ilk fırsatta bölgeyi terk edip başka şehirlere göç etmektedirler. Araştırma bulgularına göre kamu görevlilerinin bölgede ortalama çalışma süresi 3.6 yıl civarındadır. Çalışanların bölge halkıyla kurdukları ilişkiler, bölgenin fiziksel, sosyal ve kültürel alt yapı imkânlarına ilişkin görüşleri ve iş memnuniyetleri önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edildi. Bu bölümde ise, çalışanların genel olarak çalıştıkları veya yaşadıkları TRA2 bölgesindeki şehirler hakkındaki memnuniyetleri ve memnuniyetsizlikleri ele alınacaktır. Bununla birlikte çalışanların bölgeden neden hızla ayrılıp başka bölgelere göç etmek durumunda kaldıklarını çalışanların gözünden tespit etmeye çalışacağız. Yine çalışanların gözünden bölgede uzun süre kalmayı ve çalışmayı sağlamak için nelerin yapılması gerektiğine ilişkin tespitlere yer vermeye çalışacağız. Bu bölümdeki soruların bir kısmı araştırmaya katılanlara açık uçlu soru formatında yöneltilmiş ve onların verdikleri cevaplar üzerinden tasnifler yapılmıştır.

1. Çalışanların Bölgedeki Memnuniyeti

TRA2 bölgesinde çalışan kamu görevlileri bölgeden hangi duygularla ayrılmaktadırlar? Bölgede en çok neyi beğeniyorlar? En fazla neden rahatsızlık duyuyorlar? Rahatsızlık duydukları konularla ilgili bir çözüm önerileri var mı? Bölgede görev yapan kamu çalışanları bölgenin imkânsızlıklarının dışında herhangi bir şeyden rahatsızlık duyuyorlar mı? Tüm bu soruların cevaplarını takip eden sayfalarda bulmaya çalışacağız. Önceki bölümde açıklandığı gibi, kamu çalışanları bölgedeki imkânları oldukça yetersiz görmekteydiler. Onların bölgeden ayrılıp başka bölgelere gitme isteği duymalarının altında yatan temel nedenler bölgedeki yetersizliklerdir. Kamu çalışanlarını bölgedeki imkânsızlıkların dışında rahatsız eden hususların bulunup bulunmadığını ilerleyen sayfalarda bulmaya çalışacağız. Çalışanların özellikle bölge halkıyla, bölgenin sosyal ve kültürel değerleriyle ilgili düşünceleri ve tutumları bu bölümde analiz edilecektir.

Tablo 8.1: Bu şehirde en çok hoşunuza giden şey nedir?

	Sayı	Yüzde
İnsanları (cana yakınlığı, dostluğu ve sıcakkanlığı)	187	13,6
Kültürel değerleri (cömertlik, misafirperverlik vs)	124	9,0
Arkadaşlık ortamının olması	117	8,5
Küçük ve sakin bir şehir olması	94	6,8
Halkın dışarıdan gelenlere karşı ilgisi ve sevgisi	75	5,4
Kendi memleketi olması	68	4,9
İş ortamında yüz yüze ve sıcak ilişkiler	63	4,6
Havası, iklimi ve doğasının güzelliği	63	4,6
Şehir içi ulaşım kolaylığı	53	3,8
Doğuda olmasına rağmen güvenli olması	47	3,4
Yaşam koşullarının ucuz olması	45	3,3
Doğal yaşam (doğal gıdalar, doğayla içiçe oluş)	45	3,3
Ailece burada çalışıyor olmak	45	3,3
Kendi memleketine yakın olması	44	3,2
Aile ve akraba bağlarının güçlü olması	43	3,1
İş yeri ile evin birbirine yakın olması	39	2,8
Trafik sorunun olmaması	38	2,8
Dağ ve kayak imkânları	32	2,3
Cevap yok	155	11,3
Toplam	1377	100

Bölgede görev yapan kamu çalışanlarına öncelikle bölgede en çok hoşlandıkları veya beğendikleri şeylerin neler olduğu yönünde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi gelen cevaplardan ayrıntılı bir liste ortaya çıkmıştır. Bir-

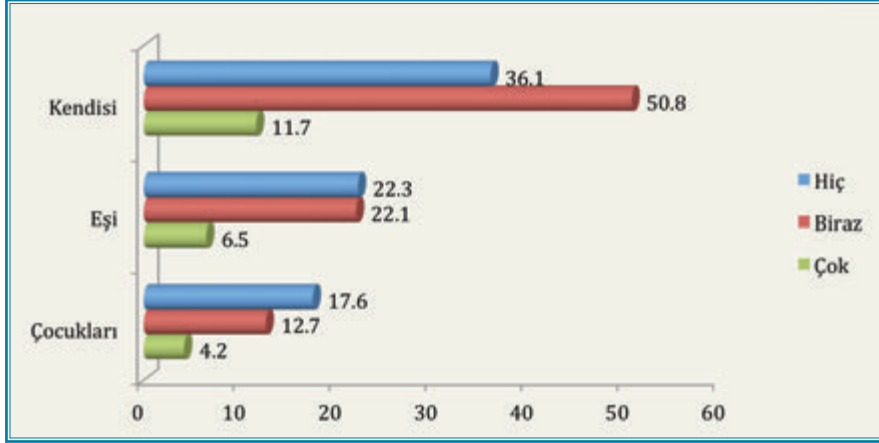
birinden farklı çok sayıda husus dile getirildiği için doğal olarak ifade edilen her bir hususun oranı yüz üzerinden düşük çıkmıştır. Bu nedenle burada hangi faktörün yüzde kaç oranında benimsenmesinden çok, hangisinin en fazla benimsendiği, dolayısıyla listenin kaçınıcı sırasında yer aldığı önemlidir. İlgili tabloda görüldüğü gibi kamu çalışanlarının en fazla beğendiği şey bölgede yaşayan insanların cana yakınlığı, samimiyeti ve dostluğudur. Yine cömertlik, dostluk, misafirperverlik ve dışarıdan gelenlere karşı yakınlık gibi unsurları kapsayan bölgenin kültürel değerleri en fazla benimsenen hususlar olarak görülmektedir. Kamu çalışanları bunların yanı sıra bölgedeki arkadaşlık ortamını, yüz yüze sıcak ilişkileri, küçük ve sakin çalışma şartlarını, iş ortamındaki yakın ilişkileri benimsemekte ve olumlamaktadır. Kısaca, bölgede çalışanların en fazla memnun olduğu hususun bölgedeki sıcak ve samimi insan ilişkileri olduğu söylenebilir. Bölgede çalışanların bir kısmı insan ilişkilerinin yanında bölgenin bozulmamış doğasını, temiz havasını ve doğal yollarla korunan çevresini benimsemektedirler.

Tablo 8.2: Bu şehirde sizi en fazla rahatsız eden şey nedir?

	Sayı	Yüzde
İklim şartları (soğuk ve uzun kış mevsimi)	224	16,3
Ev kirasının pahalılığı (kiralık ev bulma sorunu)	135	9,8
Sosyal ortamların yokluğu	124	9,0
Geri kalmışlık	102	7,4
Ayrımcılık/dışlanma/milliyetçi tutum	67	4,9
Sağlık alt yapısının yetersizliği	55	4,0
Eğitim düzeyinin düşüklüğü	54	3,9
Halkın bilinçsizliği	46	3,3
İmkanların yetersizliği	46	3,3
Belediye/kamu hizmetlerinin yetersizliği	45	3,3
Çevre sorunları ve bakımsızlık	43	3,1
Yoksulluk	40	2,9
Ulaşım imkânlarının yetersizliği (köy ve ilçelere ulaşım zorluğu)	37	2,7
Alt yapı eksikliği	35	2,5
Her şey rahatsızlık verici	25	1,8
Küçük şehir olmanın getirdiği baskılar	22	1,6
Güvenlik sorunu/terör yanlısı insanların varlığı	19	1,4
Dedikoduculuk ve çekememezlik	17	1,2
Memlekete uzaklık	17	1,2
Esnafın tutumu	17	1,2
Alış veriş yapacak mekanların olmaması	15	1,1
Park ve yeşil alanların olmayışı	15	1,1
İş ortamlarının olmaması/insanların boş dolaşmaları	15	1,1
Ev sahiplerinin tutumları	13	0,9
Adam kayırmacılık	11	0,8
Aşiretçiliğin baskın olması	7	0,5
Cevap yok	131	9,5
Toplam	1377	100

Katılımcılara açık uçlu olarak bölgede kendilerini en fazla neyin rahatsız ettiğine ilişkin bir soru yöneltilmiş ve ilgili tabloda görüldüğü gibi gelen cevaplardan ayrıntılı bir liste ortaya çıkmıştır. Çalışanları bölgede en fazla memnun eden şey insan ilişkileri ve kültürel değerler iken, en fazla rahatsız eden şeyin doğa koşulları ve bölgenin geri kalmışlığı olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle bölgede çalışanların en fazla rahatsızlık duydukları şey uzun, sert ve soğuk kış mevsimleridir. TRA2 bölgesindeki şehirlerde bilindiği gibi kışlar hem uzun hem de çok karlı ve soğuk geçer. Ağır kış şartlarında bazı yolların kardan dolayı trafiğe kapanması sıkça rastlanan bir durumdur. Çalışanlara iklim şartlarından sonra rahatsızlık veren şeyler sırasıyla ev kiralarının pahalı oluşu, sosyal ortamların bulunmayışı, bölgenin geri kalmışlığı ve bölgedeki bazı insanların dışarıdan gelenlere karşı yaptığı ayrımcılıktır. Rahatsızlık veren ilk dört husus bölgedeki sosyo-ekonomik imkânların yetersizliğiyle bağlantılı iken, beşincisi insanların tutumlarıyla bağlantılıdır.

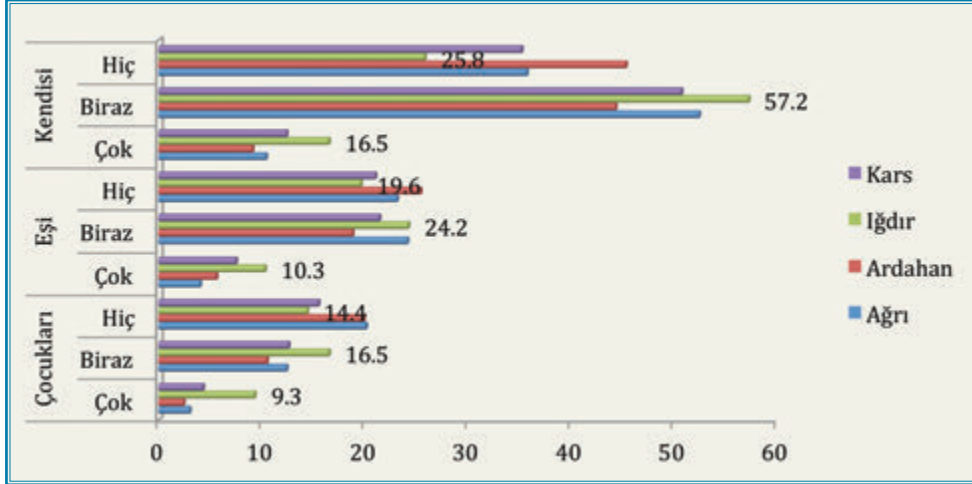
Bölgede çalışan bazı kamu görevlileri bölge insanlarının milliyetçi reflexlerden hareketle kendilerine karşı ayrımcılık yaptıklarını dile getirmektedirler. Bu konuda en fazla şikâyetçi olan çalışanların bölge dışından olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tabloda, bölgede çalışanları en fazla memnun eden şey bölge insanının tutumu olarak tespit edilmiş idi. Burada ise bazı çalışanlar aksi görüşleri dile getirmektedirler. Bu iki veriyi dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda bölgedeki insanların büyük ölçüde sıcakkanlı, samimi ve candan davranışlar sergilediğini, ancak bölgedeki bazı insanların da dışarıdan gelenlere karşı mesafeli davrandığını söyleyebiliriz. Türkiye’de son yıllarda gelişen ve birbirini dışlayan milliyetçi tutumları dikkate aldığımızda bu durumun anlaşılır sosyolojik bir olgu olduğu söylenebilir.

Tablo 8.3: Genel olarak siz ve aileniz bu şehirde bulunmaktan hangi ölçüde memnunsunuz?

	Çok	Biraz	Hiç	Cevap yok	Toplam
Kendisi	11,7	50,8	36,1	1,4	100
Eşi	6,5	22,1	22,3	49,1	100
Çocukları	4,2	12,7	17,6	65,5	100

Araştırmaya katılanlara genel olarak kendilerinin ve ailelerinin “buldukları şehirde hangi ölçüde memnun oldukları” yönünde bir soru yöneltilmiş ve ilgili tabloya yansıyan veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre çalışanlar içinde bölgeden çok memnun olanların oranı hiç memnun olmayanların oranının üçte biri kadardır. Çalışanların yarısı kadarı “biraz” memnun olduklarını belirtmektedirler. Yukarıda ifade edilen insan ilişkilerine yönelik memnuniyet dikkate alındığında bunun anlaşılır bir durum olduğu söylenebilir. Yine de çalışanlar içinde çok memnun olanların fazla olmayışı dikkate alınması gereken bir husustur. Memnuniyetsizlik durumu eşlerde daha belirgin hale gelmektedir. Eşler içinde bölgede bulunmaktan hiç memnun olmayanlar çok memnun olanlara göre dört kat daha fazladır. Eşlerin beşinden biri biraz memnun görünmektedir. Çocuklara geldiğimizde memnuniyetsizlik durumu daha da düşmektedir. Çalışanlara göre çocukları içinde bölgede bulunmaktan çok memnun olanların oranı hiç memnun olmayanların oranından dört kat daha düşüktür. Burada eşlerle çocukların memnuniyetinin çalışan görevlilerin bakış açısıyla oluştuğunu unutmamak gerekir.

Tablo 8.4: Genel olarak siz ve aileniz bu şehirde bulunmaktan hangi ölçüde memnunsunuz? (İllere Göre)



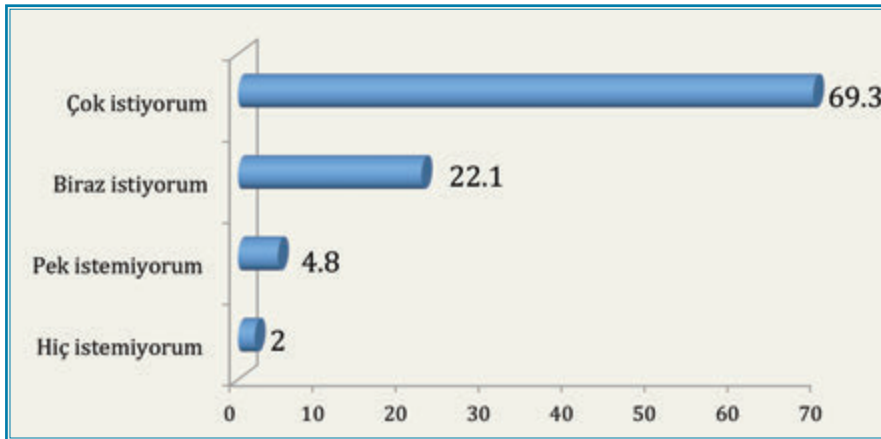
	Kendisi			Eşi			Çocukları		
	Çok	Biraz	Hiç	Çok	Biraz	Hiç	Çok	Biraz	Hiç
Ağrı	10,4	52,4	35,7	4,0	24,1	23,1	3,0	12,4	20,1
Ardahan	9,1	44,3	45,3	5,6	18,8	25,4	2,4	10,5	19,9
Iğdır	16,5	57,2	25,8	10,3	24,2	19,6	9,3	16,5	14,4
Kars	12,4	50,7	35,2	7,5	21,4	21	4,3	12,6	15,5

Çalışanların ve ailelerinin memnuniyeti konusunda iller arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Bu soruya iller bazında elde edilen verilerden hareketle cevap bulabiliriz. Çalışanların en fazla memnun oldukları il Iğdır, en az memnun oldukları il ise Ardahan olarak görünmektedir. Çalışanlar içinde Ardahan'da bulunmaktan hiç memnun olmadığını belirtenlerin oranı ilgili tabloda görüldüğü gibi yüzde 45 düzeyindedir. Eşler açısından konuya bakıldığında benzer bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Eşlerin de en fazla memnun oldukları il Iğdır, en az memnun oldukları il ise Ardahan'dır. Yine çocuklar açısından konuya bakıldığında Iğdır en fazla memnun olunan il olarak karşımıza çıkar. Ancak çocuklarda Ağrı ve Ardahan en az memnun olunan yerler olarak ön plana çıkmaktadırlar. Çalışanın kendisi, eşi ve çocuklarının her birine hitap eden şeylerin bazı durumlarda benzer olmakla birlikte, birçok durumda farklı olduğunu dikkate aldığımızda, her birinin kendine bakan yönüyle şehirlerden memnun veya gayri memnun oldukları söylenebilir. Söz gelimi çocuklar için arkadaşlık ortamı, okul ortamı, oyun alanları gibi hususlar memnuniyette rol oynayan faktörler iken, çalışanlar ve eşler için sosyal tesisler önemli bir unsur olarak ön plana çıkabilir.

2. Çalışanların Bölgeden Ayrılma Nedenleri

Araştırmanın ele aldığı en önemli konulardan biri, TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının bölgede görev yapma konusunda istekli olup olmadıkları, şayet bölgeden ayrılmak istiyorlarsa bunun arka planında yer alan nedenlerin neler olduğu hususudur. Bu konuyu tespit etmek üzere araştırmada yer alanlara, bölgeden ayrılıp başka bir yere gitmek isteyip istemedikleri, ayrılmak istiyorlarsa hangi bölgeye gitmeyi tercih ettikleri, bölgeden neden ayrılmayı düşündükleri ve görev sürelerinin kaçınıcı yılında bölgeden ayrılacakları konusunda sorular yöneltilerek, bu soruların her birine çalışanların gözünden cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Yine araştırmada yer alanlara, çalışanların bölgede uzun süre çalışmaya devam etmesi için neler yapılması gerektiği konusundaki görüşleri sorulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak araştırmaya katılanlara açık uçlu bir soru yöneltilmiş ve elde edilen cevaplar liste halinde takip eden sayfalarda gösterilmiştir.

Tablo 8.5: Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?



	Sayı	Yüzde
Çok istiyorum	954	69,3
Biraz istiyorum	304	22,1
Pek istemiyorum	66	4,8
Hiç istemiyorum	28	2,0
Diğer	14	1,0
Cevap yok	11	0,8
Toplam	1377	100

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?” şeklindeki soruya ilgili tabloda görüldüğü gibi büyük çoğunlukla evet yönünde cevap verilmiştir. Araştırma bulgularına göre bölgede çalışanların yüzde 91’i bölgeden ayrılıp başka bir şehre gitmek istemektedir. Bölgede çalışmaya devam etmek isteyenlerin oranı sadece yüzde 7 gibi dikkate alınmayacak kadar düşük düzeyde çıkmıştır. Önceki bölümlerde analiz edildiği gibi araştırmaya katılanların yaklaşık yüzde 63’ü bölge dışından, yaklaşık yüzde 36’sı ise Doğu Anadolu bölgesindeki herhangi bir şehirden idi. Araştırmaya katılanların yüzde 19’u ise TRA2 bölgesindeki dört şehirden birindendi. Bölgeden ayrılıp gitmek isteyenlerin oranı dikkate alındığında bölgeden olanların da bölgeyi terk edip başka bir şehre gitme isteği taşıdığı anlaşılmaktadır. Nitekim TRA2 bölgesindeki herhangi bir şehirden olanlar üzerinde yapılan analizlere göre bölgeden olanların yüzde 83’ü bölgeden ayrılıp başka bir şehre gitmek istemektedir. Önceki bölümlerde görüldüğü gibi TRA2 bölgesinde çalışanlarla kendi memleketleri ve aileleri arasında sıkı bağlar bulunmaktadır. Bölgeden olmayanların kendi memleketlerine gitme isteği taşımaları bu bağlamda anlaşılabilir bir durumdur. Oysa bölgeden ayrılanların memleketleriyle bağlarını koparıp başka yerlere göç etme isteği, üzerinde düşünülmesi gereken bir husus olarak kaydedilmelidir.

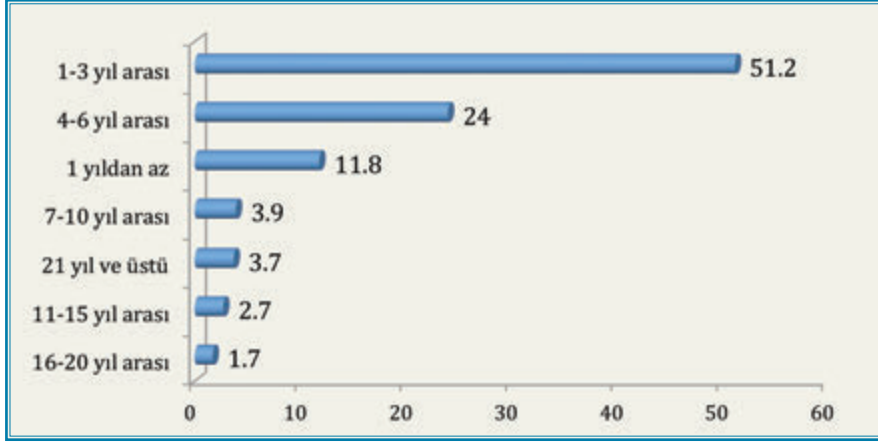
Tablo 8.6: Buradan ayrılma isteğinize yol açan temel nedenler nelerdir?

	Sayı	Yüzde
İlin geri kalmış olması	549	43,6
Eğitim hizmetlerinin yetersizliği	150	11,9
Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	126	10,0
Kış Koşullarının ağır olması	118	9,4
Sosyal ortamların bulunmayışı	91	7,2
Aileme yakın olma isteği	66	5,2
Ulaştırma hizmetlerinin yetersizliği	49	3,9
İş olanaklarının yetersizliği	34	2,7
Şehrin pahalı olması (yiyecek, kira, giyim, vs.)	32	2,5
Cevap yok	16	1,3
Diğer	15	1,2
Kamu yatırımlarının yetersizliği	8	,6
Sanayi ve teknik hizmet yetersizliği	4	,3
Toplam	1258	100

Kamu görevlilerinin bölgeyi terk edip başka bölgelere göç etmelerine yol açan nedenlere bakıldığında bölgenin geri kalmışlığı en önemli neden olarak ön plana çıkmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 44'ü bölgenin geri kalmışlığının kendilerinin bölgeden ayrılmasına yol açan ana neden olduğunu belirtmektedirler. Geriye kalanların işaret ettikleri nedenlerin de büyük ölçüde bölgenin geri kalmışlığıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Söz gelimi çalışanların yüzde 12'si eğitim hizmetlerinin yetersizliğine, yüzde 10'u sağlık imkânlarının yetersizliğine, yüzde 7'si de sosyal ortamların yetersizliğine, ayrılma nedeni olarak işaret etmektedirler. TRA2 bölgesindeki şehirlerin geri kalmışlığıyla doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan hususları alt alta getirdiğimizde bunun yüzde 80'i aşan bir orana çıktığı görülür. Araştırmaya katılan on kişiden biri kış şartlarının ağırlığını ayrılma nedeni olarak belirtirken, yüzde 5'i de

ailesine yakın bir yerde çalışma isteğini ayrılma nedeni olarak belirtmiştir. Geriye kalanların tümünün işaret ettiği ayrılma nedeni yukarıda ifade edildiği gibi doğrudan veya dolaylı olarak bölgenin geri kalmışlığıyla bağlantılıdır.

Tablo 8.7: Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz? (Ayrılmayı Düşünenler)



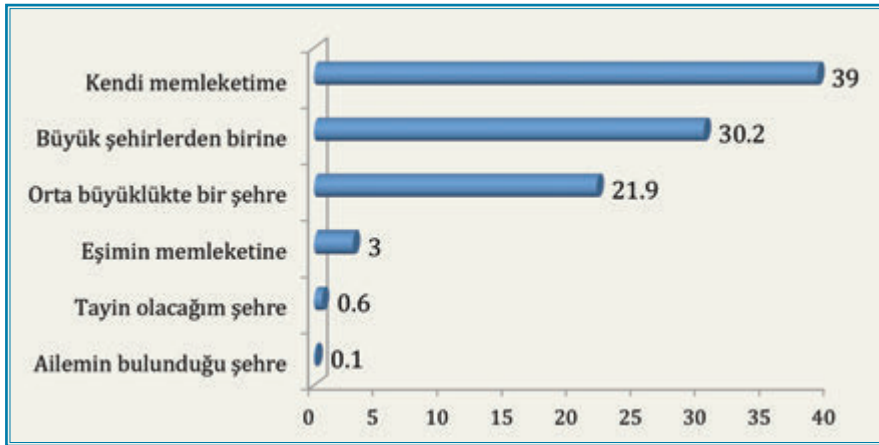
	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	148	11,8
1-3 yıl arası	644	51,2
4-6 yıl arası	302	24,0
7-10 yıl arası	49	3,9
11-15 yıl arası	34	2,7
16-20 yıl arası	22	1,7
21 yıl ve üstü	46	3,7
Cevap yok	13	1,0
Toplam	1258	100

Araştırmaya katılanlara hizmetlerinin kaçınıcı yılında bölgeden ayrılmayı düşündükleri sorulduğunda büyük bir kısmının üç yıllık hizmet süresi içinde ayrılıp başka bir şehre gitmeyi düşündükleri görülmektedir. Bunların içinde yüzde 12 düzeyindeki çalışan, bir yıldan az çalıştıktan sonra ayrılacağını söylerken, yüzde 51'i ise bir ila üç yıl arasında çalıştıktan sonra ayrılacağını belirtmiştir. Bölgede 6 yıldan fazla çalıştıktan sonra ayrılacağını söyleyenlerin oranı yalnızca yüzde 12 düzeyinde tespit edilmiştir. Burada elde edilen bulgular ışığında, bölgede çalışanların büyük bir kısmı mecburi hizmet kapsamındaki görevini tamamladığında bölgeden ayrılmayı planladığı söylenebilir. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi bir kamu görevlisi bölgede ortalama 3.6 yıl görev yapmaktadır. Görev süresinin bu denli kısa oluşunun temel

nedeni yukarıda ortaya konduğu gibi şehirlerdeki çok yönlü imkânsızlıklardır.

Bu konuda bölgeden olanlarla bölge dışından olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göze çarpmaktadır (P,003). Mesela bölge dışından olanların yüzde 75'i ilk üç yılında bölgeden ayrılmak isterken, bu oran bölgeden olanlarda yüzde 44'e düşmektedir. Yine bölge dışından olanların ancak yüzde 12'si 7 yıl ve daha fazla görev yaptıktan sonra bölgeden ayrılmak isterken, bu oran bölgeden olanlarda yüzde 35'e kadar yükselmektedir. Bu bulgulara göre bölgeden olanlar bölgeden olmayanlara göre TRA2 bölgesinde daha fazla görev yapmaktadırlar. Araştırma bulgularından anlaşıldığına göre bölgeden olan çalışanlar, emeklilikleri yaklaştığında daha iyi şartlarda yaşayacakları kentlere göç etme eğilimindedir.

Tablo 8.8: Buradan ayrıldıktan sonra nereye gitmeyi düşünüyorsunuz? (Ayrılmayı Düşünenler)



	Sayı	Yüzde
Kendi memleketime	491	39,0
Eşimin memleketine	38	3,0
Büyük şehirlerden birine	380	30,2
Orta büyüklükte bir şehre	276	21,9
Tayin olacağım şehre	7	0,6
Ailemin bulunduğu şehre	1	0,1
Diğer	52	4,1
Cevap yok	13	1,0
Toplam	1258	100

Araştırmada yer alanlar TRA2 bölgesinden ayrıldıktan sonra nereye gitmeyi tercih ediyorlar? İlgili tabloda görüldüğü gibi bu soruya gelen cevaplara göre bölgeden ayrılanların önemli bir kısmı (%39) kendi memleketine gidecektir. Önceki bölümde ifade edildiği gibi bölgede çalışanlarla memleketleri arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Bu sıkı ilişkinin aile çevresiyle bağlantılı olduğunu tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Çalışanlar içinde dikkate değer bir oranda insan büyükşehirlerden herhangi birine gidip oraya yerleşmek istemektedir. Büyükşehirlere gitmenin arkasında yer alan nedenlerin buraların sağladığı imkânlarla ilgili olduğu tahmin edilebilir. Yine araştırmada yer alanların beşte biri orta büyüklükte herhangi bir şehre yerleşeceğini belirtmiştir. Kısaca, buraya yansıyan veriler, bölgeden ayrılacak olanların öncelikle kendi memleketlerine, ardından da herhangi bir büyük şehre göç edeceklerini göstermektedir.

Tablo 8.9: Kamu çalışanlarının bu şehirde uzun süre görev yapması için devletin ne yapmasını tavsiye edersiniz?

	Sayı	Yüzde
Doğu'da görev yapanlara ek ücret verilmeli	299	21,7
Lojman/barınma desteği sağlanmalı	193	14,0
Sosyal tesisler yapılmalı	145	10,5
Sağlık alt yapısı geliştirilmeli	117	8,5
Kültürel/sanatsal/sosyal etkinlikler gerçekleştirilmeli	115	8,4
Eğitim alt yapısı geliştirilmeli	65	4,7
Kira ve yakıt yardımı yapılmalı	50	3,6
Ulaşım alt yapısı geliştirilmeli	40	2,9
Çalışma şartları iyileştirilmeli	35	2,5
Teşvikler cazip hale getirilerek özel sektör yatırımları arttırılmalı	41	3,0
Kamu yatırımları daha fazla arttırılmalı	38	2,8
Daha fazla yatırım yapılmalı	35	2,5
Herkese zorunlu görev/rotasyon getirilmeli	33	2,4
Alt yapı hizmetleri yeterli hale getirilmeli	28	2,0
İnsanların eğitim kalitesi arttırılmalı	27	2,0
İş imkânları arttırılmalı	25	1,8
Aile bireylerine iş imkânı sağlanmalı/eş tayini kolaylaşmalı	24	1,7
Çocuklar için park ve oyun alanları yapılmalı	23	1,7
Alışveriş merkezleri kurulmalı	22	1,6
Belediye/kamu kurumları daha fazla hizmet üretmeli	22	1,6
Toplam	1377	100

Çalışanları bölgede uzun süreli tutmak için ne yapmak gerekir? Bu soru araştırmaya katılan kamu çalışanlarına açık uçlu bir soru olarak yöneltilmiş ve onlardan gelen cevaplar üzerinden ilgili tablolara yansıyan veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre ana hatlarıyla iki adım atılması gerekmektedir. Bunlardan birincisi çalışanların motivasyonunu arttırıcı teşvik politikaları, ikincisi ise şehirlerin alt yapı imkânlarının geliştirilmesine ilişkin politikalarıdır. Araştırmaya katılanlara göre öncelikle çalışanları bölgede tutmak için ilave ücret vererek bölgede çalışanları teşvik etmek gerekir. Nitekim araştırmaya katılanlar içinde beş kişiden aşığı yukarı biri bunu önemli bir politika olarak önermiş bulunmaktadır. Bölgede çalışanlarla başka bölgelerde çalışanların maaşlarının aynı olması durumunda bölgede çalışanları tutacak cazip imkânlar bulunmayınca doğal olarak çalışanlar başka bölgelere göç etme eğilimine girmektedirler.

Yine araştırmaya katılanlara göre, TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarını burada uzun süre tutmak için evli olanlar için lojman, bekârlar için ise misafirhane gibi barınma ve konaklama imkânları sağlanmalıdır. Şehirlerin alt yapı imkânına ilişkin önerilere bakıldığında çalışanlara göre TRA2 bölgesinde çalışmayı cazip hale getirmek için sosyal tesisler; eğitim, sağlık, ulaşım, kültürel ve sanatsal alt yapı imkânlarının bölgeye sunulması gerekir. Çalışanlara göre, teşvik politikalarıyla şehirlerin eksikliklerinin giderilmesine yönelik adımların birlikte atılması durumunda çalışanları bölgede tutmak mümkün hale gelecektir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER

TRA2 bölgesinde yer alan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde uygulanan anket çalışmasının sonucunda ortaya çıkan verilerden hareketle bu bölümde ana hatlarıyla iki nokta üzerinde durulacaktır. Birincisi, bölgede görev yapan kamu çalışanlarının bölgedeki profili, bölgeyle ilişkileri ve kısa bir süre sonra bölgeden ayrılarak başka bölgelere göç edişinin arkasında yatan nedenlerle ilgili genel tespitler yapılacaktır. Bölgede görev yapan kamu görevlileri genel olarak hangi bölgelerden gelmiştir, kurumlarıyla ve görev yaptıkları şehirlerin sosyal çevreleriyle hangi düzeyde ilişkileri var, kentlerin sağladıkları kültürel ve sanatsal ortamlara katılabiliyorlar mı, çalıştıkları şehirlerde genel olarak hayatlarından memnunlar mı, bu şehirlerden ayrılmak istiyorlar mı, ayrılmak istiyorlarsa bunun altında yatan nedenler nelerdir gibi sorularla ilgili tespitlere bu bağlamda yer verilecektir. İkincisi, bölgede görev yapan kamu çalışanlarının verdiği bilgilerden hareketle bölgede uzun süre çalışmayı sağlamak için ne tür adımların atılması gerektiğine ilişkin önerilere yer verilecektir.

1. Araştırmanın Genel Tespitleri

- Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde genel olarak orta yaşlarda (25-35), çoğunluğu erkeklerden oluşan kamu çalışanları görev yapmaktadırlar. Çalışanların yarısından fazlası evli olup yüzde 70'e yakınının bir veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre Çalışanların yüzde 90'a yakın bir kısmı üniversite mezunu olup bunların içinden yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olanlar da vardır. Yüksek lisans ve doktora eğitime sahip olanlar doğal olarak üniversitelerde çalışmaktadırlar. Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde, eğitim düzeyi yüksek, yaş itibariyle dinamik bir çalışan kitlesi görev yapmaktadır.
- Evli olanların eşlerinin büyük bir kısmı kendileri gibi üniversite eğitimi almıştır. Araştırma bulgularına göre evli olanların eşlerinin yüzde 62'si üniversite mezunu olup bunlar içinden yüzde 8 düzeyinde yüksek lisans ve üniversite eğitime sahip olanlar vardır. Yine evli olan çalışanların yarısından fazlasının (%56) eşleri de kendileri gibi bir kamu kurumunda veya özel sektörde çalışmaktadır.

Araştırma bulgularını dikkate aldığımızda bölgeye gelen kamu çalışanları içinde evli olanların çoğunluğunu çalışan çiftlerden oluşmaktadır. Karı-koca çalışan eşlerin gelir düzeyinin doğal olarak bölge ortalamasının üzerinde olacağını tahmin etmek mümkündür. Bu da bölgeye önemli bir ekonomik girdinin sağlandığı anlamına gelir.

- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının büyük bir kısmı bölge dışından gelmiştir. Araştırmaya katılanların yüzde 19'u TRA2 bölgesi kapsamındaki dört şehirden birinden iken geriye kalanlar ise diğer şehirlerden gelmişlerdir. Araştırmaya katılanların bölgesel kökenine bakıldığında yüzde 36'lık oranla en fazla Doğu Anadolu bölgesi kökenli çalışanlar başı çekmektedir. Ardından İç Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri gelmektedir. TRA2 bölgesinde Güneydoğu'daki herhangi bir şehirden olanların diğer bölgelere göre düşük oranda bulunuşu araştırmanın dikkat çeken bulgularından birini oluşturmaktadır. Çalışanların eşlerinin yüzde 27'si bölgedeki dört şehirden birindedir.
- Çalışanların büyük bir kısmı kendilerine ait olmayan mekanlarda oturmaktadırlar. Araştırmaya katılan tüm katılımcılar içinde kendi evinde oturanların oranı yüzde 13 düzeyindedir. Geriye kalanlar ya kiralık evlerde ya da lojman ve misafirhanelerde yaşamaktadırlar. Bölgede görev yapan kamu çalışanlarının yüzde 57'si kiralık evlerde kalmaktadırlar. Araştırma bulgularına göre bölgedeki şehirlerde kiralık ev bulmak oldukça zor olup, olanların da kira bedelleri yüksektir. Dolayısıyla çalışanların bölgede karşılaştığı en önemli sorunlardan biri barınma alanında görülmektedir.
- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının, bölge ortalamasına göre yüksek sayılı gelir düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılanların yüzde 47'sinin gelir düzeyi 2000 ila 3500 TL arasındadır. Yüzde 26'sının ise 3500 TL üzeri geliri bulunmaktadır. Bu geliri burada harcayacak sosyal ortamların ve alışveriş merkezlerinin yeterli ölçüde bulunmayışından dolayı, çalışanların paralarının bir kısmı bölge dışına akmaktadır. Çalışanlar üzerinden bölgeye gelen kamu kaynaklarının bölgede yeterince harcanarak bölge ekonomisine katılmadığı görülmektedir.
- Bölgede görev yapan kamu çalışanlarının mesleklerine bakıldığında bu meslek-

lerin genel olarak bölgesel kalkınmaya katkıda bulunacak ve bölge insanına hizmet sunacak meslekler olduğu anlaşılır. Bölgede en fazla eğitimciler, ardından da mühendis, mimar, şehir plancısı, doktor, veteriner hekim, hemşire, teknik eleman, uzman ve müfettiş gibi mesleklerle uğraşanlar görev yapmaktadır. Bu mesleklerin hem bölgenin beşeri kapasitesine katkıda bulunan hem de kalkınma dinamiğini oluşturan meslekler olduğu görülmektedir.

- Bölgede göreceli daha düşük düzeyde deneyimi bulunan kamu çalışanlarının görev yaptıkları anlaşılmaktadır. Hızlı sirkülasyondan dolayı genel olarak göreve yeni başlayanlar bölgede yoğunlaşmaktadır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 46'sının bölgedeki görev süresi 3 yıldan daha azdır. Bölgede 7 yıldan fazla hizmet süresi olanların oranı tüm çalışanlar üzerinden ancak dörtte bir düzeyindedir. Araştırma bulgularına göre kamu çalışanları bölgede ortalama 3.6 yıl görev yapmaktadırlar. Bölgede görev yapan kamu çalışanları fırsatını bulduğu anda bölgeyi terk edip başka şehirlere göçmektedirler.
- TRA2 bölgesinde görev yapanların yüksek düzeyde bir kurumsal memnuniyete sahip oldukları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 78'i çalıştığı kurumdan az ya da çok memnundur. Yüksek düzeydeki kurumsal memnuniyete rağmen kurumda yerli çalışanla yabancı çalışan arasında ayrımcılığın yapıldığını düşünen dikkate değer oranda (%26) bir çalışanın bulunması dikkat çekici bir bulgudur. Farklı muamele yapıldığını düşünenler genelde yerli çalışana daha iyi muamelede bulunduğunu düşünmektedirler.
- Araştırma bulgularına göre çalışanların yarısı bölgeye gelmeden önce bölge hakkında hiçbir bilgiye sahip değil iken, geriye kalan yarısı ise şu ya da bu şekilde bölge hakkında bilgi sahibi idi. Çalışanların yüzde 62'si bölgeye gelmeden önce bölge hakkında olumlu bir kanaate sahip iken, yüzde 33'ü ise olumsuz bir kanaate sahipti. Bölgeye geldikten sonra çalışanların bir kısmının (%38) bölge hakkındaki kanaatinde herhangi bir değişme meydana gelmemiştir. Buna karşın bir kısmının kanaatleri olumlu yönde değişirken, bir kısmının olumsuz yönde değişmiştir. İkisinin de oranı yaklaşık yüzde 29 düzeyindedir.

- Araştırma bulgularına göre bölgede görev yapanların önemli bir kısmı (%45) kendi isteğiyle bölgeye gelmiştir. Mecburi hizmet veya kura sonucu geldiğini belirtenlerin toplamdaki oranı yüzde 34 düzeyindedir. Çalışanlar içinde eş durumundan dolayı bölgeye gelen belli bir oranda (%10) çalışan olduğu anlaşılmaktadır. Çalışanların yüzde 45'i kendi isteğiyle bölgeye gelmesine rağmen, bu çalışanların büyük bir kısmı daha sonra bölgeden ayrıлып başka bölgelere gitme ihtiyacı hissetmektedir. Dolayısıyla bölgenin, zorunlu nedenlerden dolayı gelenler gibi kendi isteğiyle gelenleri de bölgede tutmakta başarılı olamadığı görülmektedir.
- Bölgede görev yapan kamu çalışanlarının bölgede çok sayıda yerli ve bölge dışındaki insanlarla ilişki kurduğu anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularına göre çalışanların yüzde 92'si çalıştığı şehirden birileriyle arkadaşlık ve dostluk kurmayı başarmıştır. Çalışanların daha çok kimlerle arkadaşlık kurduğuna bakıldığında başta aynı meslekten olanlar, ardından da aynı görüşü paylaştığı ve aynı memleketten olan insanlar gelmektedirler. Çalışanların "paylaşılan görüşler" üzerinden dostluk kurması önemli bir bulgudur. Görüşler dünya görüşüne işaret ettiği gibi, yaşam biçimi ve ortak kültürel değerlere de işaret ediyor olabilir.
- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının bölgede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına katılımının oldukça düşük düzeyde (%11) olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 80'i herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla bağlantı kurmadığını belirtmiştir. Sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kuranlara bakıldığında bunların da çoğunlukla sohbet ortamları üzerinden başka insanlarla ilişki kurduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla bölgedeki çalışanları bir araya getiren şeyin daha çok dünya görüşü olduğu söylenebilir.
- Bölgede çalışanların çok yoğun olmamakla birlikte dikkate değer düzeyde iyi komşuluk ilişkilerine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların üçte ikisi komşularıyla birbirlerine sık sık veya ara sıra gidip geldiklerini belirtirken, üçte birlik bir kesimi ise komşularıyla birbirlerine pek gidip gelmediklerini belirtmişlerdir.
- Halkın bölgede görev yapan kamu çalışanlarına karşı tutumuna bakıldığında genel olarak kabullenici bir tutumun hakim olduğu görülür. Araştırmaya katı-

lanların yüzde 61'ine göre bölge halkı genel olarak kendilerini benimsemekte ve kendileriyle iyi ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 28'i ise bölge halkının kendilerine karşı mesafeli durduğunu belirtmiştir. Bunlar içinden yüzde 4'lük bir kesim bölge insanının kendilerinden nefret ettiğini düşünmektedir. Benzer bir değerlendirme yaklaşık aynı oranlarda komşular için de söz konusudur.

- Araştırmaya katılanların üçte ikilik bir kesimi bölgede herhangi bir baskıya maruz kalmadıklarını belirtirken, yüzde 28'lik bir kesimi fazla olmasa da biraz baskıya maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Bölgede, üzerlerinde çok baskı hissettiğini belirtenlerin oranı yüzde 6 düzeyinde çıkmıştır. "Baskı hissetmenin" reel bir tarafı olduğu gibi psikolojik ve algısal bir tarafının da bulunduğunu unutmamak gerekir. Bazı insanlar reel olarak herhangi bir baskıya maruz kalmadığı halde yaşam biçimi, giyim tarzı ve kültürel değerler arasındaki uzaklıktan dolayı kendisiyle benzer olmayanlar karşısında baskıya maruz kaldığını düşünebilir. Özellikle bir arada olmayı zorunlu kılan küçük yerleşim birimlerinde bu tür algıların daha yoğun olduğu söylenebilir.
- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının bir kısmı (%38) boş zamanlarında herhangi bir etkinlikle uğraşmazken, önemli bir kısmı (%59) ise boş vakitlerini futbol, voleybol, basketbol, avcılık, kayak, dağcılık veya müzik gibi herhangi bir etkinlikle geçirmektedir. Bu tür etkinliklerden herhangi biriyle uğraşanların yüzde 48'i bu etkinliği yaşadığı şehirde gerçekleştirebildiğini düşünürken, yüzde 22'si ise bunların hiçbirini yaşadığı şehirlerde gerçekleştiremediğini belirtmektedir.
- Araştırmaya konu olan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde sinema, tiyatro veya benzeri kültürel/sanatsal etkinlikleri sağlayan alt yapı imkânları fazla bulunmamaktadır. Çalışanlar içinde, yaşadıkları şehirlerde yeteri kadar tiyatro ve sinema salonu olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 3.2 gibi dikkate alınmayacak kadar düşük düzeydedir. Araştırma bulgularına göre sinema veya tiyatroyu önemseyenlerin oranı yüzde 90'ın üzerindedir. Bölgede çalışanların genel olarak üniversite mezunu olduğu dikkate alındığında bunların tiyatro veya sinema gibi kültürel/sanatsal etkinlikleri önemseyeceği tahmin edilebilir. Ancak

TRA2 bölgesindeki şehirlerin bu ihtiyacı karşılayacak donanıma sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanları kamu kurumlarının bölgeye verdiği hizmet alanlarını büyük ölçüde yetersiz görmektedirler. Bu bağlamda hava ulaşımı, şehir içi ulaşım, piknik alanları, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, spor salonları, eğlence mekânları, park ve bahçeler, çocuk oyun alanları, sosyal ortamlar ve alışveriş merkezleri kamu çalışanları tarafından oldukça yetersiz görülmektedir. Hava ulaşımı ile şehir içi ulaşımı dışındaki hizmetler araştırmaya katılanların yüzde 90'ı tarafından yetersiz olarak görülmektedir. Kamu çalışanlarının bölgeden kısa süre içinde ayrılıp başka şehirlere taşınmasında doğrudan rol oynayan nedenlerin bunlar olduğu söylenebilir.
- Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde görev yapan kamu çalışanları genel olarak ihtiyaçlarını büyük şehirlerden birinden karşılamaktadırlar. Bu şehirler ya çalışanların zaman zaman gittikleri memleketleri veya bölgeye en yakın il olan Erzurum'dur. Bölgedeki çalışanlar özellikle sağlık ihtiyaçları bakımından Erzurum'a bağlı durumdadırlar. Bölgedeki hastanelerin yeteri alt yapı ve donanıma sahip olmayışından dolayı ileri hastalıklar konusunda gidilen yer çoğunlukla Erzurum olmaktadır. Sağlık ihtiyaçlarının yanı sıra çalışanlar alışveriş, eğitim, sosyal faaliyetler ve eğlence konusunda da büyük şehirlere bağımlıdırlar. Çalışanların alışveriş ihtiyaçlarının bir kısmını internet yoluyla hallettikleri görülmektedir. Bölgede yeteri kadar alışveriş merkezlerinin bulunmayışından dolayı çalışanlar bu ihtiyaçlarını internet yoluyla karşılamaktadırlar.
- TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanları en fazla bölgedeki insan ilişkilerini, arkadaşlık ortamını, şehirlerin küçük ve sakin oluşunu benimsemektedirler. Çalışanlar bölgedeki insan ilişkilerini sıcak ve samimi bulurken, kültürel değerlerini de büyük ölçüde benimsemektedirler. Çalışanlara göre bölgenin kültürü cömertliği, cana yakınlığı, misafirperverliği ve dışarıdan gelenlere karşı sevgi ve saygıyı içeren değerlere sahiptir. Çalışanlar, bölgenin bu yönünü olumlu bulup benimserken; iklim şartlarını, sert ve uzun geçen kışlarını, yetersiz alt yapı imkânlarını ise olumsuz bulmaktadırlar. Bu olumsuz hususlar kamu çalışanlarının bölgeden ayrılmasına yol açan ana nedenleri oluşturmaktadır.

- Çalışanların genel olarak bölgedeki memnuniyet düzeyi düşük görülmektedir. Çalışanların kendilerinin yanı sıra, eşleri ve çocukları da buldukları yerlerden memnun değildirler. Araştırma bulgularına göre çalışanların sadece yüzde 12'si, eşlerinin yüzde 7'si, çocuklarının ise yüzde 4'ü buldukları yerlerden çok memnundurlar. Çalışanların bir kısmı bölgede bazı yönlerden memnuniyet belirtirken, bu oran eşlerde ve çocuklarda oldukça düşük düzeyde seyretmektedir. Bu verilere göre eşler ve çocuklar bölgede çalışanlara göre daha az memnundurlar.
- Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının büyük bir kısmı bölgeden ayrılmayı istemektedir. Bölgeden ayrılmayı isteyenlerin oranı yüzde 91 düzeyindedir. Bunların içinden yüzde 70 düzeyindeki çalışan bölgeden ayrılmayı çok istediğini belirtmiştir. Çalışanların bölgeden ayrılmasına yol açan nedenlere bakıldığında, bunların genel olarak illerin geri kalmışlığı, eğitim ve sağlık imkanlarının yetersizliği, sosyal ortamların bulunmayışı gibi nedenler olduğu görülür. Bazı çalışanların, memleketlerinde ailelerinin yanında bulunma isteği de bölgeden ayrılmalarına yol açmaktadır.

2. Çözüm Önerileri

Kamu kurumlarında görev yapan çalışanların bölgede uzun süre kalmasını sağlamak için neler yapılmalı? Araştırmada elde edilen tespitler bu konuya ışık tutucu niteliktedir. Aşağıda yer alan önerilerin bir kısmı araştırma bulguları ışığında yapılan tespitlere dayanmaktadır. Önerilerin bir kısmı ise kamu çalışanlarına aittir. Bölgede görev yapan kamu çalışanlarına uygulanan anketin sonunda, "kamu görevlilerini bölgede uzun süre tutmak için neyi tavsiye" ettikleri yönünde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya gelen cevapların, ayrıntılı dökümü yapılarak tasnif edilmiştir. Burada geliştirilen önerilerin bir kısmı kamu çalışanlarının işaret ettiği tavsiyelerden derlenmiştir. Kısaca, gerek araştırma bulguları, gerekse araştırmaya katılanların önerileri ışığında kamu çalışanlarını bölgede uzun süre tutmak için aşağıdaki hususlarda adımların atılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir:

- Kamu çalışanlarının bölgede uzun süre kalarak görev yapmasını sağlamak için çalışanları teşvik edici düzeyde ilave ücret verilmesi önemlidir. Bir zamanlar bölgede uygulanan bu politika kamu çalışanları için teşvik edici bir unsur

olmuştur. Ancak bu uygulamanın zamanla kaldırılarak bölgedeki kamu çalışanlarının diğer bölgedekilerle aynı tutulması bölgede çalışmanın cazibesini ortadan kaldırmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulardan anlaşıldığı gibi bölgedeki çalışma şartları, çok yönlü nedenlerden dolayı diğer bölgelere göre daha ağırdır. Bu bakımdan göreceli dezavantajlı konumda bulunan bölgedeki çalışanlara ilave ücret verilmesi hem adil bir tutum olacak, hem de çalışanların bölgede daha fazla kalmasını sağlamaya yönelik önemli bir strateji olacaktır.

- Araştırma bulgularına göre bölge çalışanlarının yaşadığı önemli sıkıntılardan biri barınma alanında görülmektedir. Kamu çalışanlarının barınma ihtiyacının giderilmesi için kendilerine lojman, misafirhane veya kira desteği gibi imkanların sunulması gerekir. Misafirhaneler bekar çalışanlar için ihtiyacı karşılayıcı bir işlev görebilir. Lojmanlar çalışanları toplumdaki soyutlamaya yol açmaktadır. Bu bakımdan kamu çalışanlarının diğer insanlarla bir arada yaşamasını sağlamak için kendilerine belli bir miktar kira desteğinin verilmesi bölgeyle etkileşim için daha işlevsel olabilir.
- Kamu çalışanlarının bölgeden ayrılmasına yol açan nedenlerin başında bölgedeki şehirlerde yeteri kadar sosyal tesislerin bulunmaması gelmektedir. Bölgede sadece çalışanların değil, aynı zamanda bölgede yaşayanların da ihtiyacını giderecek nitelikte sosyal tesislerin oluşturulması büyük önem arz eder. Bu da kamu teşvikleriyle mümkün olacaktır. Özel sektörün bu tür tesisleri ortaya çıkarmasını teşvik edici politikalar geliştirmek gerekir. Bölgede cazip sosyal tesislerin oluşturulması aynı zamanda bölge turizmine de hizmet edecektir.
- Çalışanları bölgeden soğutan hususlardan biri de yeterli sağlık alt yapısının olmayışıdır. Bölge insanı ileri düzeydeki hastalıklar konusunda Erzurum'a bağlı durumdadır. Bölgedeki dört ilde bulunan üniversiteler içinde Kars Kafkas Üniversitesi'nin aynı zamanda tıp fakültesi bulunmaktadır. Ancak bu fakültenin bölge insanını Erzurum'a bağlı olmaktan kurtaramadığı anlaşılmaktadır. Kış mevsimlerinde ulaşım zorluklarından dolayı bu da ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu bakımdan bölgedeki devlet hastanelerinin iyi donanıma kavuşturulması önemlidir. Bununla birlikte bölgede özel sağlık kuruluşlarının kurulmasının teşvik edilmesi sağlık sektörünün burada canlanmasına yardımcı

olacaktır. Bu konuda atılacak politikaların başında, diğer kamu çalışanları gibi sağlık alanında çalışan personeli de bölgede tutacak teşvik edici politikalar gelmektedir.

- Kamu çalışanları tarafından yetersiz görülen hususlardan biri de kültürel, sanatsal ve sosyal ortamların ve etkinliklerin bölgede yeteri kadar gelişemediğidir. Bölgede kurulmuş olan üniversitelere bu bağlamda önemli görevler düşmektedir. Üniversiteler kültürel ve sanatsal alt yapı imkanları geliştirerek bölge halkının buralara dahil olmasını sağlayan politikalara önem vermelidirler. Bölge üniversiteleri, sadece eğitim faaliyetleriyle yetinmemeli, aynı zamanda toplumla çok yönlü ilişki ve etkileşim kanallarını geliştiren bir misyon da üstlenmelidirler. Üniversitelerin bu bakımdan eğitim yuvaları olmalarının yanında, aynı zamanda kültürel ve sanatsal ortamlar haline gelmeleri de önemlidir.
- Kamu çalışanları açısından bölgede yetersiz olan alanlardan biri de eğitim alt yapısının yeterince gelişememiş olmasıdır. Kamu çalışanlarının çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılaması için okulların fiziksel alt yapısının yanı sıra eğitici ihtiyacının da giderilmesi gerekir. Bu da diğer kamu çalışanları gibi eğitimcileri bölgede tutmakla mümkün olacaktır. Rekabetçi bir ortamda eğitimin kalitesini geliştirmek için özel okulların bölgede kurulmasını teşvik edici politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bunun için bölgede kurulacak olan özel okulların vergiden muaf tutulması ve bir takım kamu destekleriyle desteklenmesi gibi uygulamalar devreye sokulabilir.
- Kamu çalışanlarının sorun olarak gördükleri alanlardan biri de ulaşım alt yapısının yetersizliğidir. TRA2 bölgesindeki dört ilin üçünde (Ağrı, Iğdır, Kars) hava alanları bulunmakta olup buralara hava yoluyla ulaşım sağlanmaktadır. Ancak bu şehirlere farklı firmaların uçuşu olmadığı için uçak seferleri yetersiz kalmakta ve ücretler diğer şehirlere göre yüksek tutulmaktadır. Farklı firmaların bölgeye yapacakları uçuşlar bu bağlamda teşvik edilebilir. Bunun için bölgeye yapılacak uçuşlarda vergi muafiyeti benzeri politikalarla bölgenin hava yolu ulaşımı daha fazla canlı hale getirilebilir.
- Bölgenin raylı sistemle diğer bölgelere bağlanması gerekir. TRA2 bölgesi, raylı sistemle özellikle GAP bölgesi ile Karadeniz arasında bir geçiş noktası haline

getirilebilir. Yine bölge, raylı sistem üzerinden Türkiye ile bölgeye komşu olan Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan, İran ve Rusya gibi ülkelere ulaşım koridoruna dönüştürülebilir. Bu, bölgedeki ulaşım ihtiyacını karşılayacağı gibi taşıma ihtiyacını da karşılayarak bölge ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

- Bölgede sosyal tesislerin yanı sıra, alışveriş merkezlerinin yeterince gelişmeyişi bölge halkının yüzünü başka bölgelere çevirmektedir. Bu bakımdan gerek çalışanların, gerekse bölge halkının almak istediği her şeye ulaşımını mümkün kılacak alışveriş merkezlerinin kurulması önemlidir. Alışveriş merkezleri, doğal olarak özel sektörü ilgilendirip, piyasa şartlarına bağlı bir husustur. Devlet bu konuda teşvik edici politikalar geliştirebilir. Arsa tahsisi, vergi muafiyeti, işletme desteği gibi yollardan bir takım destekler sağlanarak bölgenin bu alandaki ihtiyacı giderilebilir.
- Bölgede eksik hissedilen hususlardan biri de park ve bahçe imkanlarının yeterince bulunmayışıdır. Bu konuda belediyelere görev düşmektedir. Belediyelerin, şehirleri park ve bahçe, şehir içi ulaşım, çevre düzenlemesi gibi alanlarda atacakları adımlarla yaşanabilir yerler haline getirmeleri gerekir. Bölgedeki şehirlerin modern anlamda "kent" hüviyetine dönüşmesi belediyelerin üretecekleri çok yönlü hizmetlere bağlıdır. Bu da doğal olarak belediye imkanları ve gelirleriyle mümkün olacaktır. Bu bakımdan dezavantajlı konumlarından dolayı bölge belediyelerine daha fazla fon aktarılması sağlanmalıdır.
- Son olarak bölgeye kamu yatırımlarının daha fazla yöneltilmesi gerekir. Bölge zorlu kış şartları, nüfusun yetersizliği, eğitim düzeyinin düşüklüğü, ulaşım alt yapısının yetersizliği gibi birçok nedenden dolayı özel sektör için yeterince cazip konumda değildir. Bu bakımdan özel sektörün yapması gereken bir takım yatırımların da devlet tarafından üstlenmesi önemlidir. Bölgeye bu bağlamda yap-işlet-devret modeliyle kamu yatırımlarının daha fazla kanalize edilmesi büyük önem taşımaktadır.
- Bölgede uzun süre görev yapmayı teşvik edici unsurlar söz konusu olmadığında başka bölgelere gitme imkanı olanların bölgeyi hızla terk etmesi kaçınılmazdır. Bu da başka bölgeden olan insanların bölgede azalmasına, bölgeden

olanların ise oransal olarak artmasına yol açmaktadır. Oysa karşılıklı iletişim, kültürel etkileşim, karşılıklı diyalog, toplumsal kaynaşma ve değişim için farklı bölgesel özelliklere sahip olanların bölgede bulunması büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan bölge dışından olan çalışanların bölgede tutulmasına yönelik stratejilerin ve önlemlerin geliştirilmesi büyük önem arz eder.

Kısaca, TRA2 bölgesinde görev yapan kamu çalışanlarının bölgede daha fazla görev yapmasını sağlamak için yukarıda ifade edilen alanlarda adımların atılması büyük önem taşır. Bir bölgenin çalışanlar açısından cazip hale getirilmesi kuşkusuz tek başına devletin işi değildir. Bu konu devletin yanı sıra, özel sektör ve sivil toplumu da ilgilendiren bir husustur. Bölgesel kalkınma farklı kurumların çok yönlü çabasının sonucunda gerçekleşen bir durumdur. Bu bakımdan merkezi hükümetin yanı sıra, belediyeler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin farklı projelerle çok yönlü olarak bölgeye eğilmesi ve bölgenin kalkınmasını sağlayıcı politikalar geliştirmesi gerekir. Kamu çalışanlarının bölgede kalması ile bölgesel kalkınma birbirini karşılıklı olarak destekleyen ve besleyen iki husustur. Bölge kalkındıkça kamu çalışanları için daha fazla cazip hale gelecek ve böylece kamu çalışanları burada daha uzun süreler görev yapacaktır. Benzer biçimde kamu çalışanları burada uzun süre çalıştıkça, deneyimlerini, bilgi ve becerilerini bölgeye aktardıkça bölgenin daha fazla gelişmesi söz konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

Akkayan Taylan, *Göç ve Değişme*, İstanbul: İstanbul Ün. Edebiyat Fakültesi, 1979.

Aksoy Asu, "Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış", *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, Der. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Akşit Bahattin, "İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış", *Türkiye'de İç Göç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Aktay Yasın and Abdullah Topçuoğlu, "Civil Society and its Cultural Origins in Turkish City: Konya", *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 16, 3 (Fall 2007).

Albayrak Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004.

Ataş Resul Serdar, "İstanbul Suçun Baş Kenti", *Tüm Gazeteler*, İnternet kaynağı: <http://www.tumgazeteler.com/?a=1301372> (Alınma tarihi 17 Ekim 2010).

Ayata Bilgin ve Deniz Yüksek, "A Belated Awakening: National and International Responses to the Displacement of Kurds in Turkey," *New Perspectives on Turkey*, 32 (2005).

Bauman Zygmunt, *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, İstanbul: Ayrıntı, 2000.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, *Kentleşme Şurası 2009: Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu*, Ankara: Nisan 2009.

Berzeg Kazım, *Liberalizm, Demokrasi, Kapıkulu Geleneği*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993.

Bilgili Ahmet Emre, "Ailesizlik: Sokağın Çocukları", *Günümüzde Aile*, Der. Ömer Çaha, İstanbul: Ensar, 2007.

Brettel Caroline and James F. Hollifield, *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, London and New York: Routledge, 2007.

Cadwallader Martin, *Migration and Residential Mobility: Macro and Micro Approaches*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1992.

Campell Fiona K., "Crippin the Flaneur: Cosmopolitanism and Lanscapes of Tolerance", *Journal of Social Inclusion*, 1, 1 (2010).

Castles Stephen ve Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Haritası*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Çaha Ömer, *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Ankara: Orion, 2012.

-----, "Mega Kent İstanbul: Büyük Kentin Kaçınılmaz Sosyal Sorunları", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Vol. 12, No. 47-48, (April, 2011).

Çaha Ömer ve Havva Çaha, *Yerde Tango: Kadın Örgütleri ve Yerel Demokrasi*, Ankara: Orion, 2012.

Çaha Ömer ve Ahmet E. Bilgili, "The Role of Civil Society in Alleviation of Poverty as in the case of Deniz Feneri", *International Symposium on Poverty*, Deniz Feneri Derneği, İstanbul, 1-3 Şubat 2008.

Çaha Ömer vd. *OSTİM İşgücü Araştırması*, İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları, 2007.

Çaha Ömer, Kemal Özden, Şammas Salur ve Refik Yaslıkaya, *Bürokratik Devlet Yapısından Katılımcı Yönetime: İş Dünyası İçin Yeni Fırsatlar*, İstanbul: İŞHAD, 2005.

Durkheim Emile, *Suicide: A Study in Sociology*, Der. Georg Simpson, Çev. John A. Spaulding, Free Press, 1997.

Ellwood Charles Abram, *The Social Problem: A Constructive Analysis*, BiblioBazaar, 2008.

Erzan Refik and Kemal Kirişçi, "Introduction", in *Turkish Immigrants in the European Union: Determinants of Immigration and Integration*, Ed. Refik Erzan and Kemal Kirişçi, London and New York: Routledge, 2008.

Faroqhi Suraiya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul: Türkiye Toplumsal ve Ekonomik Vakfı Yayınları, 1993.

Gündoğan Ertuğrul, *Katılımcı Yönetim Bağlamında Yönetişim ve Bağcılar Belediyesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.

Hata Tatsuya, *Bangkok in the Balance*, Bangkok: Duang Prateep Foundation Publication, 1996.

Hilgartner Stephen and Charles L. Bosk, "The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model", *The American Journal of Sociology*, 94, 1 (Haziran 1988).

HÜNEE, *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, Ankara: HÜNEE, 2006.

İbni Haldun, *Mukaddime*, II. Cilt, Çev. ve Hazırlayan Süleyman Uludağ, İstanbul: Dergah Yayınları, 2011.

İçduygu Ahmet, "Demographic Mobility and Turkey: Migration Experiences and Government Responses", *Mediterranean Quarterly*, 15, 4 (Fall, 2004).

-----, *Türkiye'de Kaçak Göç*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2004.

İçduygu Ahmet and Kemal Kirişçi, "Turkey's International Migration in Transition", in *Land of Diverse Migration: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*, Ed. Ahmet İçduygu and Kemal Kirişçi, İstanbul: Bilgi University Press, 2009.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Araştırma Müdürlüğü, *Sosyal Doku Projeleri İstanbullu Olma Bilinci Araştırması*, İnternet kaynağı: <http://www.dergi.havuz.de/0001-A-E-KIM-KASIM-2007/istanbullu-olmak.html> (Alınma tarihi 15 Ekim 2010).

Kaplan Robert D., "The Coming Anarchy: How Scarcity, Crime, Overpopulation, Tribalism and Disease are Rapidly Destroying the Social Fabric of our Planet", *Atlantic Monthly*, 273, 2 (February 1994).

Karatay Abdullah vd. "Beyoğlu Bölgesinde Yaşayan Yoksul Aileler ve Sokakta Çalışan Çocuklar," *Yoksulluk III*, İstanbul: Deniz Feneri Derneği, 2003.

Karpat Kemal, *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*, Ankara: Yurt Yayınları, 1983.

Kaya Ayhan, *Türkiye'de İç Göçler: Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

Kaya Erol, *Kentleşme ve Kentleşme*, İstanbul: İlke Yayıncılık, 2004.

Kıray Mübeccel, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2000.

-----, *Kentleşme Yazıları*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1994.

-----, *Örgütlemeyen Kent*, Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1972.

Kurban Dilek vd, "Yerinden Edilme Sorununun Çözümüne Doğru", "*Zorunlu Göç" ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*, Der. Dilek Kurban vd., İstanbul: TESEV, 2008.

Lapidus Ira, "Muslim Cities and Islamic Society", *Middle Eastern Societies*, Ed. Ira. Lapidus, Berkley: University of California Press, 1970.

Lewis Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, Basımevi, 1993.

Mardin Şerif, Türk kültüründeki bu değerden hareketle sivil toplumun kent merkezli medenilik durumuna işaret ettiğini ileri sürer. Bkz. "Power, Civil Society and Culture in the Ottoman Empire", *Comparative Studies in Society and History*, 11, 13 (June 1969).

Öztürk Mustafa, *Hayata Dokunuş 2*, İstanbul: Sembol Yayınları, 2007.

Pınarcıoğlu M. Melih ve Oğuz Işık, *Nöbetleşe Yoksulluk, Gecekondulaşma ve Kent Yoksulluğu: Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Pirenne Henry, *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

Rand Ayn, *Pınar*, Çev. Belkis Dilbudak, İstanbul: İnkilap Yayınevi, 1999.

Savage Mike, Alan Warde and Kevin Ward, *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*, London and New York: Palgrave Macmillan, 2003.

Scott Joan Wallach, *The Politics of the Veil*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2007.

Smith Adam, *The Wealth of Nations*, New York and London: Penguin Books, 1999.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, "Yoksullukla Mücadele Konusunda Sürdürülen Faaliyetler", <http://www.sydg.gov.tr/tr/#>. (Alınma tarihi 18 Ekim 2010).

Taşçı Hasan, "İslâm ve Batı Şehrinde Kentsel Mekânın Kimlik Bileşenleri", Kent Kültürü ve Yönetimi/Elektronik Dergi, İnternet kaynağı: <http://www.kentakademisi.com/islam-ve-bati-sehrinde-kentsel-mekanin-kimlik-bilesenleri/16489/>. (Alınma tarihi: 2 Mayıs 2013).

Tekeli İlhan, "Kent Yoksulluğu ve Modernite", <http://www.planlama.org/new/makaleler/kent-yoksullugu-ve-modernite.html> (Alınma tarihi 18 Ekim 2010).

-----, "Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler", *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, Der. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Toprak Zerrin, *Kent Yönetimi ve Politikası*, 6. Baskı, İzmir: Birleşik Matbaa, 2008.

Tutar Hüseyin, vd., *Ağrı'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları*, Kars: Serka, 2013.

-----, *Ardahan'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları*, Kars: Serka, 2013.

-----, *İğdir'in Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları*, Kars: Serka, 2013.

-----, *Kars'ın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları*, Kars: Serka, 2013.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39.

Unat-Abadan Nermin, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1992.

UNDP, *Yeni Ufuklar UNDP Türkiye Haber Bülteni*, "Bir Ezber Bozuluyor", Özel Sayı (Ekim 2009). İnternet kaynağı: <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2171> (Alınma tarihi: 15 Ekim 2010).

Weber Max, *The City*, Ed. and trans. Don Martindale and Gertud Neuwirth, Illinois: The Free Press, 1958.

Wirth Lous, "Urbanization as a Way of Life, *The American Journal of Sociology*, 44, 1 (Haziran 1938).

Zeytinburnu Belediyesi, *Uluslararası Göç Sempozyumu: Bildiriler*, İstanbul: Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006.

EK 1: KORELASYON KATSAYISI

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10
A1. Cinsiyeti	1	,067(**)	-0,039	0,036	-0,002	0,034	0,043	-0,022	0,019	,159(**)
A2. Yaşı	,067(**)	1	-,130(**)	-,171(**)	-,175(**)	-,152(**)	-,138(**)	-0,008	,096(**)	,284(**)
A3. Eğitim durumu	-0,039	-,130(**)	1	,077(**)	,092(**)	,060(*)	,067(**)	0,024	0,014	-,155(**)
A3. Medeni durumu	0,036	-,171(**)	,077(**)	1	,959(**)	,969(**)	,902(**)	0,006	0,038	-,306(**)
A5. Eşinin eğitim durumu	-0,002	-,175(**)	,092(**)	,959(**)	1	,962(**)	,902(**)	0,012	0,033	-,323(**)
A6. Eşinin yaptığı iş	0,034	-,152(**)	,060(*)	,969(**)	,962(**)	1	,910(**)	0,004	0,035	-,297(**)
A7. Çocuğu var mı?	0,043	-,138(**)	,067(**)	,902(**)	,902(**)	,910(**)	1	-0,001	0,018	-,257(**)
A8. Çalıştığı il	-0,022	-0,008	0,024	0,006	0,012	0,004	-0,001	1	-,054(*)	,054(*)
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	0,019	,096(**)	0,014	0,038	0,033	0,035	0,018	-0,054(*)	1	0,014
A10. Bu ildeki görev süresi	,159(**)	,284(**)	-,155(**)	-,306(**)	-,323(**)	-,297(**)	-,257(**)	,054(*)	0,014	1
A11. Kaçınıcı görev yeri?	-0,040	,101(**)	-,057(*)	-,226(**)	-,227(**)	-,227(**)	-,194(**)	-0,022	-0,041	,090(**)
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	-,063(**)	,103(**)	-,094(**)	-,091(**)	-,087(**)	-,092(**)	-,073(**)	0,008	0,008	,069(**)
A13. Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	-0,022	-0,033	0,019	-0,013	-0,021	-0,029	-0,031	0,001	-0,021	-0,018
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	-0,040	-0,010	0,021	-0,026	-0,024	-0,029	-0,019	0,009	-0,052(*)	,058(*)
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	-0,037	-0,041	,056(*)	0,044	,047(*)	0,034	0,014	-0,005	,071(**)	-,150(**)
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	0,020	-,172(**)	,076(**)	,951(**)	,940(**)	,949(**)	,880(**)	0,020	0,032	-,326(**)
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	-0,019	0,020	0,012	,082(**)	,086(**)	,085(**)	,073(**)	-0,078(**)	-0,049(*)	0,028
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	0,043	,062(*)	-,052(*)	-,049(*)	-,047(*)	-0,034	-0,029	0,004	-0,009	,199(**)
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	-,059(*)	-0,018	,110(**)	,096(**)	,110(**)	,100(**)	,089(**)	-0,015	0,014	-,175(**)
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	0,028	-0,002	-0,022	,044(*)	0,020	0,033	0,019	-0,058(*)	0,019	-0,004
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	0,039	,106(**)	-,428(**)	-,059(*)	-,074(**)	-,045(*)	-,049(*)	-0,009	-0,004	,202(**)
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	0,037	,176(**)	-,095(**)	-,314(**)	-,319(**)	-,307(**)	-,267(**)	,052(*)	0,004	,463(**)

A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	0,036	-0,006	0,028	0,003	0,002	0,000	0,016	0,039	-0,018	0,022
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	0,003	0,011	0,010	0,007	0,015	0,013	0,034	,104(**)	-0,032	-0,040
A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	0,040	-0,015	-0,023	0,003	-0,009	-0,009	-0,010	-0,034	-0,023	0,022
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,012	-0,010	0,026	-0,007	-0,009	-0,003	-0,001	0,005	-0,007	0,009
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	0,009	-0,042	0,010	-0,022	-0,016	-0,022	-0,016	-0,026	-0,012	-0,023
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	0,027	,058(*)	-0,038	0,027	0,033	0,026	0,030	-0,019	-0,021	-0,011
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	-0,075(**)	0,015	,115(**)	-0,225(**)	-0,204(**)	-0,234(**)	-0,205(**)	0,025	-0,045(*)	-0,021
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	0,000	-0,008	0,031	0,042	0,022	0,015	0,018	,068(**)	0,022	-0,062(*)
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	0,006	-0,039	0,008	,104(**)	,102(**)	,100(**)	,082(**)	-0,052(*)	-0,003	-0,078(**)
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	0,031	-0,119(**)	-0,008	,720(**)	,712(**)	,729(**)	,672(**)	-0,022	0,037	-0,232(**)
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-0,014	-0,153(**)	0,043	,458(**)	,462(**)	,459(**)	,407(**)	-0,024	-0,005	-0,299(**)
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	0,033	-0,032	-0,002	,091(**)	,073(**)	,077(**)	,075(**)	,053(*)	0,033	-0,093(**)
A35. Burada çoğunlukla görüşüğünüz insanlar kimlerdir?	0,041	0,038	-0,010	-0,033	-0,032	-0,037	-0,021	-0,003	-0,026	0,011
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	-0,023	-0,033	-0,012	0,001	0,005	0,000	0,006	0,003	-0,006	-0,065(**)
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	0,013	0,003	0,042	,063(**)	,062(*)	,061(*)	,054(*)	-0,022	0,003	-0,004
A38. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	0,028	0,008	-0,040	-0,032	-0,027	-0,014	-0,027	-0,013	-0,027	-0,001
A39. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	,063(**)	0,010	-0,022	-0,008	-0,016	-0,010	-0,006	-0,008	0,044	,058(*)
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz?	-0,039	-0,027	0,043	,059(*)	,059(*)	,056(*)	,054(*)	,065(**)	-0,017	0,011
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor musunuz?	-0,341(**)	0,004	-0,005	-0,062(*)	-0,050(*)	-0,064(**)	-0,041	-0,015	-0,012	-0,042
A42. Şehirde kütüphane/sanatsal merkezler var mı?	-0,048(*)	0,010	-0,005	0,007	0,003	0,007	0,000	-0,026	0,025	-0,032
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	,102(**)	0,029	0,018	0,001	-0,008	0,000	-0,003	0,016	-0,010	0,015
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-0,020	0,041	-0,003	-0,008	0,004	0,007	0,010	0,038	0,030	,056(*)
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,006	-0,103(**)	0,029	,654(**)	,650(**)	,662(**)	,621(**)	0,025	0,034	-0,172(**)
A46. Çocuğunuzun katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,002	-0,143(**)	,078(**)	,471(**)	,472(**)	,467(**)	,433(**)	0,029	0,002	-0,247(**)
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	-0,002	-0,006	-0,027	-0,036	-0,040	-0,033	-0,045(*)	-0,001	-0,017	0,040

A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,013	-0,029	-0,004	0,036	0,038	0,031	0,034	,048(*)	-0,031	-,096(**)
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	,050(*)	0,013	-0,019	-0,003	-0,008	0,000	0,010	-0,001	-0,011	0,022
A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	-0,023	0,029	-0,027	-,049(*)	-,049(*)	-,045(*)	-,046(*)	0,004	-0,032	0,031
A51. Memeletinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	-0,031	-0,040	,146(**)	0,039	0,044	0,031	0,033	0,016	0,007	-,183(**)
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	-0,031	-0,033	-0,011	0,044	,045(*)	,053(*)	,047(*)	0,020	-0,018	-,085(**)
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	0,019	-0,014	-0,004	-0,011	-0,003	-0,013	-0,012	0,004	,066(**)	-0,019
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	-0,021	-0,005	0,013	0,010	0,008	0,013	0,009	-0,039	-0,003	-,046(*)
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	-0,015	-0,011	0,002	-0,014	-0,022	-0,010	-0,025	0,007	-0,008	-,045(*)
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	-0,011	-0,011	0,004	-0,010	-0,020	-0,005	-0,005	-0,019	-0,001	-0,042
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	0,004	-0,018	-0,011	-0,006	-0,015	-0,002	-0,024	-0,001	-0,010	-,057(*)
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	0,006	-0,018	-0,002	-0,022	-0,030	-0,017	-0,005	0,004	-0,014	-0,039
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	0,024	-0,006	-0,007	-0,024	-0,024	-0,018	-0,027	0,000	-0,015	-,058(*)
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	0,016	-0,005	-0,001	-0,033	-0,040	-0,030	-0,042	0,012	-0,009	-0,004
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	0,029	-0,018	0,008	,048(*)	0,044	,050(*)	0,036	,056(*)	-0,027	-0,025
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	-0,004	-0,009	0,022	-0,002	-0,010	0,000	0,002	0,022	-0,013	-0,032
A63. Ailece dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	0,026	0,005	0,025	,054(*)	0,033	,052(*)	,066(**)	0,025	-0,023	-0,027
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	-0,021	-0,012	0,014	,049(*)	0,041	,056(*)	,044(*)	,111(**)	-,060(*)	-0,033
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	-,058(*)	0,004	0,038	-0,006	-0,023	-0,010	-0,028	,116(**)	-0,011	-0,015
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	-0,004	-0,027	0,011	0,012	0,014	0,023	0,017	-0,012	-0,006	-0,041
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	0,023	-,160(**)	0,026	,824(**)	,814(**)	,826(**)	,773(**)	0,002	0,019	-,301(**)
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	-0,032	-214(**)	,099(**)	,538(**)	,546(**)	,535(**)	,491(**)	0,004	-0,002	-,381(**)
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	,062(*)	0,002	-0,012	-0,009	-0,010	-0,003	-0,002	,050(*)	0,002	0,020
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz?	,076(**)	0,040	-,063(*)	-,058(*)	-,066(**)	-,048(*)	-,048(*)	0,043	-0,018	,199(**)

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

	A11	A12	A13	A14	A15	A16	A17	A18	A19	A20
A1. Cinsiyeti	-0,040	-,063(**)	-0,022	-0,040	-0,037	0,020	-0,019	0,043	-,059(*)	0,028
A2. Yaşı	,101(**)	,103(**)	-0,033	-0,010	-0,041	-,172(**)	0,020	,062(*)	-0,018	-0,002
A3. Eğitim durumu	-,057(*)	-,094(**)	0,019	0,021	,056(*)	,076(**)	0,012	-,052(*)	,110(**)	-0,022
A3. Medeni durumu	-,226(**)	-,091(**)	-0,013	-0,026	0,044	,951(**)	,082(**)	-,049(*)	,096(**)	,044(*)
A5. Eşinin eğitim durumu	-,227(**)	-,087(**)	-0,021	-0,024	,047(*)	,940(**)	,086(**)	-,047(*)	,110(**)	0,020
A6. Eşinin yaptığı iş	-,227(**)	-,092(**)	-0,029	-0,029	0,034	,949(**)	,085(**)	-0,034	,100(**)	0,033
A7. Çocuğu var mı?	-,194(**)	-,073(**)	-0,031	-0,019	0,014	,880(**)	,073(**)	-0,029	,089(**)	0,019
A8. Çalıştığı il	-0,022	0,008	0,001	0,009	-0,005	0,020	-,078(**)	0,004	-0,015	-,058(*)
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	-0,041	0,008	-0,021	-,052(*)	,071(**)	0,032	-,049(*)	-0,009	0,014	0,019
A10. Bu ildeki görev süresi	,090(**)	,069(**)	-0,018	,058(*)	-,150(**)	-,326(**)	0,028	,199(**)	-,175(**)	-0,004
A11. Kaçınıcı görev yeri?	1	,121(**)	-0,009	-0,013	-0,043	-,222(**)	-0,004	-0,013	-,053(*)	0,027
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	,121(**)	1	0,016	0,014	,058(*)	-,088(**)	,051(*)	,051(*)	-0,008	0,001
A13. Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	-0,009	0,016	1	0,015	,090(**)	-0,020	0,025	0,002	0,002	,063(**)
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	-0,013	0,014	0,015	1	,129(**)	-0,006	,270(**)	,252(**)	0,017	-0,039
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	-0,043	,058(*)	,090(**)	,129(**)	1	,069(**)	0,036	-,116(**)	,102(**)	-0,020
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	-,222(**)	-,088(**)	-0,020	-0,006	,069(**)	1	,082(**)	-0,043	,108(**)	0,006
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	-0,004	,051(*)	0,025	,270(**)	0,036	,082(**)	1	,380(**)	,051(*)	0,028
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	-0,013	,051(*)	0,002	,252(**)	-,116(**)	-0,043	,380(**)	1	-0,038	0,040
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	-,053(*)	-0,008	0,002	0,017	,102(**)	,108(**)	,051(*)	-0,038	1	,046(*)
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	0,027	0,001	,063(**)	-0,039	-0,020	0,006	0,028	0,040	,046(*)	1
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	,048(*)	,066(**)	-0,014	0,034	-,047(*)	-,069(**)	-0,027	,088(**)	-,058(*)	,076(**)
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	,221(**)	,088(**)	-0,015	-0,007	-,082(**)	-,317(**)	0,019	,119(**)	-,100(**)	,076(**)
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	0,014	-0,017	-0,004	0,036	-0,013	-0,008	-0,021	0,009	0,024	-0,021
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	0,006	-0,044	0,011	,046(*)	,049(*)	0,026	-,046(*)	0,037	0,011	-0,001

A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	0,007	0,018	,116(**)	0,006	,055(*)	0,004	,076(**)	0,012	0,000	0,037
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,009	-0,010	,187(**)	,054(*)	,100(**)	-0,005	,050(*)	,059(*)	0,001	,064(**)
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	-0,015	0,023	,173(**)	0,011	,189(**)	-0,004	,080(**)	0,015	-0,024	-0,023
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	0,012	,118(**)	0,000	0,018	0,007	0,024	,069(**)	-0,021	-0,036	-0,012
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	,126(**)	0,037	-0,004	-0,010	-0,004	-,203(**)	-0,005	0,001	0,020	-0,032
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	0,004	-0,022	0,009	-0,018	0,014	0,032	0,024	0,012	,066(**)	0,015
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	-,072(**)	-,059(*)	0,001	-0,020	,054(*)	,085(**)	-0,006	0,024	0,012	-0,002
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-,162(**)	-,080(**)	-0,007	-0,018	,082(**)	,711(**)	,085(**)	-0,016	,070(**)	0,019
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-,203(**)	-,096(**)	0,000	0,000	,077(**)	,453(**)	0,019	-0,040	,089(**)	0,042
A34. Komşularınızla birbirinize giçlip gelir misiniz?	-0,036	-0,012	-0,003	0,016	0,029	,086(**)	-0,012	-,046(*)	-0,018	0,043
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	0,000	,078(**)	-0,006	,073(**)	0,020	-,045(*)	0,033	,070(**)	-0,038	-0,011
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	-,046(*)	-0,002	0,041	-0,010	,056(*)	0,015	-0,040	0,040	-0,016	-0,022
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	0,019	0,008	0,022	-,057(*)	-0,020	,066(**)	0,002	-0,009	0,044	0,030
A38. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	-0,019	-0,008	,064(**)	-0,015	0,024	-0,023	,060(*)	,057(*)	0,035	,048(*)
A39. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	0,033	0,022	0,010	-,057(*)	-0,009	-0,004	0,019	0,013	0,018	0,043
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşiyor musunuz?	-0,013	0,034	,057(*)	-0,016	0,014	,047(*)	-0,003	-0,016	,074(**)	-0,001
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştiriyor musunuz?	0,024	-0,005	,062(*)	0,038	,049(*)	-,052(*)	0,007	0,026	0,012	-0,034
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	-0,034	-0,006	-0,004	-0,013	0,024	0,006	-0,037	-0,003	-0,001	0,023
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	0,008	-0,008	0,031	-0,021	-0,001	0,003	0,034	,075(**)	,072(**)	0,035
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,000	0,001	,069(**)	-0,037	-0,007	-0,015	-0,039	-0,022	0,042	-0,035
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-,128(**)	-,091(**)	0,004	-0,036	-0,002	,651(**)	0,037	-0,034	,065(**)	-0,008
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-,154(**)	-,113(**)	-0,019	-0,010	0,040	,478(**)	-0,004	-,051(*)	,082(**)	0,001
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	-0,026	0,042	0,020	,150(**)	0,023	-0,005	,221(**)	,299(**)	-0,030	0,033
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	-,050(*)	0,041	0,040	0,018	0,003	0,039	,084(**)	,050(*)	-0,019	,059(*)
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	0,004	-0,014	-0,022	,102(**)	-0,043	-0,007	,052(*)	,195(**)	-,069(**)	0,030

A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	,047(*)	0,037	,065(**)	0,036	-0,006	-0,035	0,015	0,017	-0,027	,054(*)
A51. Memleketinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	-,048(*)	-0,011	,046(*)	,156(**)	,130(**)	0,044	0,008	-,096(**)	,140(**)	-0,009
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	-0,023	0,022	,080(**)	0,001	0,036	,061(*)	-0,014	-0,009	0,023	0,007
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	0,006	0,005	0,024	-0,020	0,022	-0,001	0,027	,067(**)	0,016	,075(**)
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	0,002	0,002	0,025	,054(*)	,048(*)	0,020	-0,011	-0,005	0,015	0,041
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	-0,004	0,002	,075(**)	-0,007	,050(*)	-0,002	0,008	0,036	0,009	0,023
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	0,005	-0,007	0,018	0,002	,054(*)	0,005	-0,002	0,029	0,019	0,041
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	-0,002	-0,008	,058(*)	0,000	,047(*)	0,009	-0,006	0,025	0,018	0,036
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	,094(**)	0,001	0,011	0,006	,045(*)	-0,008	0,008	-0,011	0,021	0,037
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	0,011	-0,018	,050(*)	0,001	0,037	-0,011	-0,010	-0,010	0,034	0,034
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	,109(**)	0,005	0,019	,050(*)	0,044	-0,021	0,030	0,026	0,011	0,029
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	,053(*)	-0,010	,078(**)	-0,003	0,035	,059(*)	-0,001	-0,012	,049(*)	0,032
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	-0,009	-0,006	,100(**)	0,019	0,044	0,000	0,000	0,009	0,017	0,037
A63. Ailece dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	0,009	0,003	-0,019	-0,018	-0,014	,054(*)	-0,055(*)	-0,041	-0,019	-0,031
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	-0,012	0,039	-0,031	-0,034	-0,012	0,043	-0,026	-0,022	,058(*)	-0,008
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	0,004	0,007	0,030	-0,022	-0,017	-0,003	-0,046(*)	-0,012	0,028	,066(**)
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	-,050(*)	0,001	,048(*)	0,006	,060(*)	0,013	,050(*)	-0,005	0,013	-0,014
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	-,202(**)	-1,05(**)	-0,028	-0,008	,047(*)	,818(**)	,085(**)	-,048(*)	,101(**)	0,017
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	-,207(**)	-1,126(**)	-0,037	0,038	,084(**)	,538(**)	0,015	-,079(**)	,126(**)	0,000
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	-0,008	,079(**)	-0,032	-0,030	-0,044	-0,008	-0,063(**)	0,017	-,047(*)	-0,011
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz?	,047(*)	0,037	-0,023	-0,024	-,096(**)	-0,070(**)	-0,022	,154(**)	-,118(**)	-0,024

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

	A21	A22	A23	A24	A25	A26	A27	A28	A29	A30
A1. Cinsiyeti	0,039	0,037	0,036	0,003	0,040	0,012	0,009	0,027	-0,75(**)	0,000
A2. Yaşı	,106(**)	,176(**)	-0,006	0,011	-0,015	-0,010	-0,042	,058(*)	0,015	-0,008
A3. Eğitim durumu	-0,428(**)	-0,095(**)	0,028	0,010	-0,023	0,026	0,010	-0,038	,115(**)	0,031
A3. Medeni durumu	-0,059(*)	-3,14(***)	0,003	0,007	0,003	-0,007	-0,022	0,027	-2,25(**)	0,042
A5. Eşinin eğitim durumu	-0,074(**)	-3,19(***)	0,002	0,015	-0,009	-0,009	-0,016	0,033	-2,04(**)	0,022
A6. Eşinin yaptığı iş	-0,045(*)	-3,07(***)	0,000	0,013	-0,009	-0,003	-0,022	0,026	-2,34(**)	0,015
A7. Çocuğu var mı?	-0,049(*)	-2,67(***)	0,016	0,034	-0,010	-0,001	-0,016	0,030	-2,05(**)	0,018
A8. Çalıştığı il	-0,009	,052(*)	0,039	,104(**)	-0,034	0,005	-0,026	-0,019	0,025	,068(**)
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	-0,004	0,004	-0,018	-0,032	-0,023	-0,007	-0,012	-0,021	-0,45(*)	0,022
A10. Bu ildeki görev süresi	,202(**)	,463(**)	0,022	-0,040	0,022	0,009	-0,023	-0,011	-0,021	-0,062(*)
A11. Kaçınıcı görev yeri?	,048(*)	,221(**)	0,014	0,006	0,007	0,009	-0,015	0,012	,126(**)	0,004
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	,066(**)	,088(**)	-0,017	-0,044	0,018	-0,010	0,023	,118(**)	0,037	-0,022
A13. Elimizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	-0,014	-0,015	-0,004	0,011	,116(**)	,187(**)	,173(**)	0,000	-0,004	0,009
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	0,034	-0,007	0,036	,046(*)	0,006	,054(*)	0,011	0,018	-0,010	-0,018
A15. Bu şehirle bir bağlantımız var mı?	-0,047(*)	-0,082(**)	-0,013	,049(*)	,055(*)	,100(**)	,189(**)	0,007	-0,004	0,014
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	-0,069(**)	-3,17(***)	-0,008	0,026	0,004	-0,005	-0,004	0,024	-2,03(**)	0,032
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	-0,027	0,019	-0,021	-0,46(*)	,076(**)	,050(*)	,080(**)	,069(**)	-0,005	0,024
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	,088(**)	,119(**)	0,009	0,037	0,012	,059(*)	0,015	-0,021	0,001	0,012
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	-0,058(*)	-,100(***)	0,024	0,011	0,000	0,001	-0,024	-0,036	0,020	,066(**)
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	,076(**)	,076(**)	-0,021	-0,001	0,037	,064(**)	-0,023	-0,012	-0,032	0,015
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	1	,142(**)	0,001	-0,056(*)	-0,014	0,008	-0,032	0,022	-0,96(**)	-0,044(*)
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	,142(**)	1	,061(*)	-0,003	,056(*)	,075(**)	-0,006	-0,009	,091(**)	-0,023
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapılıyor mu?	0,001	,061(*)	1	,150(**)	,194(**)	,213(**)	-0,018	-0,021	-0,014	-0,009
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	-0,056(*)	-0,003	,150(**)	1	-0,031	-0,023	-0,046(*)	-0,056(*)	0,027	-0,011

A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	-0,014	,056(*)	,194(**)	-0,031	1	,392(**)	,201(**)	,073(**)	,065(**)	,113(**)
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,008	,075(**)	,213(**)	-0,023	,392(**)	1	,351(**)	-0,004	-0,022	-0,007
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	-0,032	-0,006	-0,018	-0,46(*)	,201(**)	,351(**)	1	,162(**)	-0,007	,138(**)
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	0,022	-0,009	-0,021	-0,056(*)	,073(**)	-0,004	,162(**)	1	-0,011	,123(**)
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	-0,096(**)	,091(**)	-0,014	0,027	,065(**)	-0,022	-0,007	-0,011	1	,106(**)
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	-0,44(*)	-0,023	-0,009	-0,011	,113(**)	-0,007	,138(**)	,123(**)	,106(**)	1
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	0,014	-0,097(**)	-0,026	-0,034	0,016	-0,013	-0,004	-0,004	-0,041	,050(*)
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-0,005	-2,52(**)	0,009	0,000	0,022	0,025	-0,015	-0,012	-2,12(**)	0,039
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-0,67(**)	-2,97(**)	-0,024	-0,003	0,011	-0,006	-0,012	-0,021	-0,98(**)	0,015
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	0,000	-0,046(*)	-0,016	0,009	,105(**)	0,011	0,038	0,029	0,015	,076(**)
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	0,031	0,003	-0,021	0,015	0,033	0,035	,076(**)	,080(**)	-0,018	0,004
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	0,035	-0,052(*)	-0,001	0,004	0,031	,067(**)	,078(**)	-0,003	0,008	-0,009
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	-0,030	-0,050(*)	0,020	-0,011	-0,003	0,011	-0,040	-0,033	0,012	,072(**)
A38. Arkadaşlarımızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	,074(**)	-0,021	0,006	0,040	0,034	0,034	0,022	0,009	0,032	0,012
A39. Arkadaşlarımızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	0,042	-0,010	-0,024	0,005	0,017	-0,012	-0,005	-0,010	-0,017	0,036
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşiyor musunuz?	0,014	-0,010	-0,023	-0,034	-0,028	-0,023	-0,019	-0,023	-0,012	-0,017
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor musunuz?	0,032	-0,028	0,000	,060(*)	0,000	0,020	0,028	0,008	,065(**)	0,018
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	0,008	-0,018	-0,022	0,035	-0,009	-0,017	0,000	-0,002	-0,013	-0,002
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	-0,007	-0,012	,045(*)	0,000	0,005	0,036	-0,010	0,008	-0,029	,180(**)
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,008	0,025	-0,012	0,042	0,023	,058(*)	0,024	0,030	0,027	-0,021
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-0,043	-1,187(**)	-0,013	0,015	0,019	-0,011	-0,020	-0,013	-1,131(**)	,086(**)
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-1,104(**)	-2,47(**)	-0,009	0,033	0,018	-0,036	-0,016	-0,029	-0,85(**)	,070(**)
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	0,033	,052(*)	-0,026	0,008	,105(**)	,050(*)	,057(*)	,045(*)	,051(*)	,050(*)
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,021	-0,064(**)	0,000	,076(**)	,063(**)	,075(**)	,060(*)	-0,001	0,026	,044(*)
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	,075(**)	-0,006	0,010	,073(**)	-0,004	-0,025	-0,036	0,032	,047(*)	-0,030

	A31	A32	A33	A34	A35	A36	A37	A38	A39	A40
A1. Cinsiyeti	0,006	0,031	-0,014	0,033	0,041	-0,023	0,013	0,028	,063(**)	-0,039
A2. Yaşı	-0,039	-,119(**)	-,153(**)	-0,032	0,038	-0,033	0,003	0,008	0,010	-0,027
A3. Eğitim durumu	0,008	-0,008	0,043	-0,002	-0,010	-0,012	0,042	-0,040	-0,022	0,043
A3. Medeni durumu	,104(**)	,720(**)	,458(**)	,091(**)	-0,033	0,001	,063(**)	-0,032	-0,008	,059(*)
A5. Eşinin eğitim durumu	,102(**)	,712(**)	,462(**)	,073(**)	-0,032	0,005	,062(*)	-0,027	-0,016	,059(*)
A6. Eşinin yaptığı iş	,100(**)	,729(**)	,459(**)	,077(**)	-0,037	0,000	,061(*)	-0,014	-0,010	,056(*)
A7. Çocuğu var mı?	,082(**)	,672(**)	,407(**)	,075(**)	-0,021	0,006	,054(*)	-0,027	-0,006	,054(*)
A8. Çalıştığı il	-,052(*)	-0,022	-0,024	,053(*)	-0,003	0,003	-0,022	-0,013	-0,008	,065(**)
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	-0,003	0,037	-0,005	0,033	-0,026	-0,006	0,003	-0,027	0,044	-0,017
A10. Bu ildeki görev süresi	-,078(**)	-,232(**)	-,299(**)	-,093(**)	0,011	-,065(**)	-0,004	-0,001	,058(*)	0,011
A11. Kaçncı görev yeri?	-,072(**)	-,162(**)	-,203(**)	-0,036	0,000	-,046(*)	0,019	-0,019	0,033	-0,013
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	-,059(*)	-,080(**)	-,096(**)	-0,012	,078(**)	-0,002	0,008	-0,008	0,022	0,034
A13. Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	0,001	-0,007	0,000	-0,003	-0,006	0,041	0,022	,064(**)	0,010	,057(*)
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	-0,020	-0,018	0,000	0,016	,073(**)	-0,010	-0,057(*)	-0,015	-0,057(*)	-0,016
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	,054(*)	,082(**)	,077(**)	0,029	0,020	,056(*)	-0,020	0,024	-0,009	0,014
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	,085(**)	,711(**)	,453(**)	,086(**)	-,045(*)	0,015	,066(**)	-0,023	-0,004	,047(*)
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	-0,006	,085(**)	0,019	-0,012	0,033	-0,040	0,002	,060(*)	0,019	-0,003
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	0,024	-0,016	-0,040	-,046(*)	,070(**)	0,040	-0,009	,057(*)	0,013	-0,016
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	0,012	,070(**)	,089(**)	-0,018	-0,038	-0,016	0,044	0,035	0,018	,074(**)
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	-0,002	0,019	0,042	0,043	-0,011	-0,022	0,030	,048(*)	0,043	-0,001
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	0,014	-0,005	-,067(**)	0,000	0,031	0,035	-0,030	,074(**)	0,042	0,014
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	-,097(**)	-,252(**)	-,297(**)	-,046(*)	0,003	-,052(*)	-0,050(*)	-0,021	-0,010	-0,010
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	-0,026	0,009	-0,024	-0,016	-0,021	-0,001	0,020	0,006	-0,024	-0,023
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	-0,034	0,000	-0,003	0,009	0,015	0,004	-0,011	0,040	0,005	-0,034

A25. Amirinizin size karşı davranış genel olarak nasıldır?	0,016	0,022	0,011	,105(**)	0,033	0,031	-0,003	0,034	0,017	-0,028
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	-0,013	0,025	-0,006	0,011	0,035	,067(**)	0,011	0,034	-0,012	-0,023
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	-0,004	-0,015	-0,012	0,038	,076(**)	,078(**)	-0,040	0,022	-0,005	-0,019
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	-0,004	-0,012	-0,021	0,029	,080(**)	-0,003	-0,033	0,009	-0,010	-0,023
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	-0,041	-2,12(**)	-0,098(**)	0,015	-0,018	0,008	0,012	0,032	-0,017	-0,012
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	,050(*)	0,039	0,015	,076(**)	0,004	-0,009	,072(**)	0,012	0,036	-0,017
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	1	,156(**)	,120(**)	,074(**)	,119(**)	,136(**)	,103(**)	,216(**)	,079(**)	,056(*)
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	,156(**)	1	,681(**)	,107(**)	-0,017	,087(**)	,112(**)	0,038	,072(**)	0,034
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	,120(**)	,681(**)	1	,071(**)	-0,009	,092(**)	,106(**)	,076(**)	,065(**)	0,009
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	,074(**)	,107(**)	,071(**)	1	,088(**)	-0,004	0,034	0,011	,055(*)	0,008
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	,119(**)	-0,017	-0,009	,088(**)	1	,064(**)	0,022	0,016	0,013	0,005
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	,136(**)	,087(**)	,092(**)	-0,004	,064(**)	1	0,017	,122(**)	-0,021	0,004
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	,103(**)	,112(**)	,106(**)	0,034	0,022	0,017	1	,258(**)	,679(**)	,058(*)
A38. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	,216(**)	0,038	,076(**)	0,011	0,016	,122(**)	,258(**)	1	,326(**)	0,031
A39. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	,079(**)	,072(**)	,065(**)	,055(*)	0,013	-0,021	,679(**)	,326(**)	1	,077(**)
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşiyor musunuz?	,056(*)	0,034	0,009	0,008	0,005	0,004	,058(*)	0,031	,077(**)	1
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor musunuz?	0,014	-,046(*)	-0,028	0,015	0,007	0,031	0,016	0,015	0,024	-0,009
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	,072(**)	0,001	0,010	0,013	,108(**)	,149(**)	0,003	,070(**)	0,038	,071(**)
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	,097(**)	-0,001	0,000	0,009	,130(**)	,131(**)	0,036	,071(**)	0,043	,071(**)
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,181(**)	0,007	-0,021	,081(**)	,046(*)	,058(*)	,150(**)	,201(**)	,138(**)	0,025
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,118(**)	,632(**)	,419(**)	,071(**)	-0,036	-0,032	,153(**)	,070(**)	,085(**)	0,039
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,093(**)	,450(**)	,531(**)	,050(*)	0,010	-0,042	,155(**)	,065(**)	,092(**)	,056(*)
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	0,010	-0,014	0,008	,103(**)	,110(**)	,070(**)	0,014	0,044	,050(*)	0,002
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,043	,088(**)	,095(**)	,247(**)	,109(**)	0,017	,081(**)	,108(**)	,131(**)	0,010
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	,049(*)	-0,006	-0,007	,084(**)	,172(**)	0,041	0,035	,104(**)	,052(*)	0,011

A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	0,032	-0,029	-0,029	0,049(*)	0,020	0,040	-0,002	0,022
A51. Memleketinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	,045(*)	0,017	,060(*)	,104(**)	0,012	0,015	0,007	0,012
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	,091(**)	,048(*)	,048(*)	,063(**)	,070(**)	,071(**)	,082(**)	,049(*)
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	0,036	0,035	0,037	,106(**)	,060(*)	0,039	,089(**)	0,001
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	,054(*)	,061(*)	0,040	0,008	,070(**)	,097(**)	,107(**)	-0,001
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	,048(*)	0,017	0,040	0,012	,089(**)	,099(**)	,117(**)	-0,009
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	,056(*)	0,031	0,043	0,023	,073(**)	,072(**)	,098(**)	-0,004
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	,054(*)	0,021	0,026	0,022	,083(**)	,108(**)	,111(**)	-0,010
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	,074(**)	0,022	0,022	,066(**)	,083(**)	,076(**)	,113(**)	-0,013
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	,063(*)	-0,003	-0,005	0,032	,075(**)	,099(**)	,115(**)	-0,005
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	,047(*)	0,017	0,009	,090(**)	,068(**)	0,037	,097(**)	0,003
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	0,023	,067(**)	0,041	0,022	,076(**)	,074(**)	,105(**)	0,017
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	0,042	0,030	0,027	,046(*)	,064(**)	,099(**)	,100(**)	-0,005
A63. Ailece dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	,068(**)	0,032	0,008	,074(**)	-0,005	0,013	-0,016	,106(**)
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	,058(*)	,049(*)	,049(*)	0,014	,108(**)	,079(**)	,072(**)	,076(**)
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	,074(**)	0,009	0,012	0,031	,106(**)	,051(*)	,095(**)	,116(**)
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	,070(**)	0,040	0,044	,048(*)	,046(*)	,066(**)	0,038	,081(**)
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,118(**)	,771(**)	,516(**)	-0,034	,113(**)	0,019	0,043	0,044
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,104(**)	,508(**)	,677(**)	0,023	,099(**)	0,044	0,020	,056(*)
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	0,013	-0,032	0,009	-0,005	0,015	0,014	0,024	,066(**)
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz?	0,028	-0,060(*)	-0,079(**)	0,016	0,001	0,004	0,017	-0,018

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

	A41	A42	A43	A44	A45	A46	A47	A48	A49	A50
A1. Cinsiyeti	-,341(***)	-,048(*)	,102(**)	-,020	0,006	0,002	-,002	0,013	,050(*)	-,023
A2. Yaşı	0,004	0,010	0,029	0,041	-,103(**)	-,143(**)	-,006	-,029	0,013	0,029
A3. Eğitim durumu	-,005	-,005	0,018	-,003	0,029	,078(**)	-,027	-,004	-,019	-,027
A3. Medeni durumu	-,062(*)	0,007	0,001	-,008	,654(**)	,471(**)	-,036	0,036	-,003	-,049(*)
A5. Eşinin eğitim durumu	-,050(*)	0,003	-,008	0,004	,650(**)	,472(**)	-,040	0,038	-,008	-,049(*)
A6. Eşinin yaptığı iş	-,064(**)	0,007	0,000	0,007	,662(**)	,467(**)	-,033	0,031	0,000	-,045(*)
A7. Çocuğu var mı?	-,041	0,000	-,003	0,010	,621(**)	,433(**)	-,045(*)	0,034	0,010	-,046(*)
A8. Çalıştığı il	-,015	-,026	0,016	0,038	0,025	0,029	-,001	,048(*)	-,001	0,004
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	-,012	0,025	-,010	0,030	0,034	0,002	-,017	-,031	-,011	-,032
A10. Bu ildeki görev süresi	-,042	-,032	0,015	,056(*)	-,172(**)	-,247(**)	0,040	-,096(**)	0,022	0,031
A11. Kaçınıcı görev yeri?	0,024	-,034	0,008	0,000	-,128(**)	-,154(**)	-,026	-,050(*)	0,004	,047(*)
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	-,005	-,006	-,008	0,001	-,091(**)	-,113(**)	0,042	0,041	-,014	0,037
A13. Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	,062(*)	-,004	0,031	,069(**)	0,004	-,019	0,020	0,040	-,022	,065(**)
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	0,038	-,013	-,021	-,037	-,036	-,010	,150(**)	0,018	,102(**)	0,036
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	,049(*)	0,024	-,001	-,007	-,002	0,040	0,023	0,003	-,043	-,006
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	-,052(*)	0,006	0,003	-,015	,651(**)	,478(**)	-,005	0,039	-,007	-,035
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	0,007	-,037	0,034	-,039	0,037	-,004	,221(**)	,084(**)	,052(*)	0,015
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	0,026	-,003	,075(**)	-,022	-,034	-,051(*)	,299(**)	,050(*)	,195(**)	0,017
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	0,012	-,001	,072(**)	0,042	,065(**)	,082(**)	-,030	-,019	-,069(**)	-,027
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	-,034	0,023	0,035	-,035	-,008	0,001	0,033	,059(*)	0,030	,054(*)
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	0,032	0,008	-,007	0,008	-,043	-,104(**)	0,033	0,021	,075(**)	-,008
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	-,028	-,018	-,012	0,025	-,187(**)	-,247(**)	,052(*)	-,064(**)	-,006	0,033
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	0,000	-,022	,045(*)	-,012	-,013	-,009	-,026	0,000	0,010	0,016
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	,060(*)	0,035	0,000	0,042	0,015	0,033	0,008	,076(**)	,073(**)	,066(**)

A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	0,000	-0,009	0,005	0,023	0,019	0,018	,105(**)	,063(**)	-0,004	,081(**)
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,020	-0,017	0,036	,058(*)	-0,011	-0,036	,050(*)	,075(**)	-0,025	-0,035
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	0,028	0,000	-0,010	0,024	-0,020	-0,016	,057(*)	,060(*)	-0,036	-,050(*)
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	0,008	-0,002	0,008	0,030	-0,013	-0,029	,045(*)	-0,001	0,032	-0,024
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	,065(**)	-0,013	-0,029	0,027	-,131(**)	-,085(**)	,051(*)	0,026	,047(*)	0,031
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	0,018	-0,002	,180(**)	-0,021	,086(**)	,070(**)	,050(*)	,044(*)	-0,030	0,010
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	0,014	,072(**)	,097(**)	,181(**)	,118(**)	,093(**)	0,010	0,043	,049(*)	0,032
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-,046(*)	0,001	-0,001	0,007	,632(**)	,450(**)	-0,014	,088(**)	-0,006	-0,029
A33. Çocuklarınızın arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	-0,028	0,010	0,000	-0,021	,419(**)	,531(**)	0,008	,095(**)	-0,007	-0,029
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	0,015	0,013	0,009	,081(**)	,071(**)	,050(*)	,103(**)	,247(**)	,084(**)	,084(**)
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	0,007	,108(**)	,130(**)	,046(*)	-0,036	0,010	,110(**)	,109(**)	,172(**)	,099(**)
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	0,031	,149(**)	,131(**)	,058(*)	-0,032	-0,042	,070(**)	0,017	0,041	,049(*)
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	0,016	0,003	0,036	,150(**)	,153(**)	,155(**)	0,014	,081(**)	0,035	0,020
A38. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	0,015	,070(**)	,071(**)	,201(**)	,070(**)	,065(**)	0,044	,108(**)	,104(**)	0,040
A39. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	0,024	0,038	0,043	,138(**)	,085(**)	,092(**)	,050(*)	,131(**)	,052(*)	-0,002
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz?	-0,009	,071(**)	,071(**)	0,025	0,039	,056(*)	0,002	0,010	0,011	0,022
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor musunuz?	1	,064(**)	,066(**)	,074(**)	-0,031	-0,038	0,024	0,026	-0,001	,075(**)
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	,064(**)	1	,318(**)	,062(*)	-0,020	-0,001	,097(**)	,061(*)	,093(**)	,110(**)
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	,066(**)	,318(**)	1	,078(**)	0,000	-0,005	,172(**)	,070(**)	,134(**)	,126(**)
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,074(**)	,062(*)	,078(**)	1	,185(**)	,057(*)	,055(*)	,117(**)	,137(**)	,047(*)
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-0,031	-0,020	0,000	,185(**)	1	,755(**)	-0,013	,060(*)	0,009	-0,033
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	-0,038	-0,001	-0,005	,057(*)	,755(**)	1	-0,025	,061(*)	0,001	-,056(*)
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	0,024	,097(**)	,172(**)	,055(*)	-0,013	-0,025	1	,321(**)	,321(**)	,179(**)
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	0,026	,061(*)	,070(**)	,117(**)	,060(*)	,061(*)	,321(**)	1	,282(**)	,109(**)
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	-0,001	,093(**)	,134(**)	,137(**)	0,009	0,001	,321(**)	,282(**)	1	,140(**)

A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	,075(**)	,110(**)	,126(**)	,047(*)	-0,033	-,056(*)	,179(**)	,109(**)	,140(**)	1
A51. Memleketinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	0,038	,119(**)	,084(**)	0,039	0,043	,061(*)	,050(*)	,115(**)	,137(**)	,080(**)
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	0,010	,079(**)	,123(**)	,075(**)	,065(**)	,059(*)	,049(*)	,092(**)	0,042	,096(**)
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	-0,027	,106(**)	,087(**)	,054(*)	0,039	0,032	,072(**)	,074(**)	,091(**)	,083(**)
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	0,037	,134(**)	,115(**)	,048(*)	0,031	0,039	,071(**)	0,030	,071(**)	,138(**)
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	0,012	,136(**)	,141(**)	,083(**)	0,023	,049(*)	,113(**)	,101(**)	,117(**)	,117(**)
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	0,004	,132(**)	,145(**)	,058(*)	0,015	0,040	,111(**)	,070(**)	,119(**)	,117(**)
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	0,022	,233(**)	,163(**)	,078(**)	0,016	,049(*)	,106(**)	,092(**)	,106(**)	,110(**)
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	0,034	,218(**)	,145(**)	,098(**)	0,014	0,041	,070(**)	,086(**)	,062(*)	,141(**)
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	0,021	,201(**)	,140(**)	,111(**)	-0,007	0,004	,055(*)	,070(**)	,053(*)	,085(**)
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	0,017	,122(**)	,154(**)	,051(*)	0,020	0,003	,098(**)	0,028	,107(**)	,185(**)
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	0,005	,074(**)	,144(**)	,074(**)	,072(**)	0,040	0,043	,089(**)	,046(*)	,075(**)
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	,054(*)	,115(**)	,143(**)	,076(**)	0,028	0,007	,067(**)	,119(**)	,075(**)	,145(**)
A63. Allee dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	,045(*)	,172(**)	,198(**)	,080(**)	0,039	0,018	,076(**)	,083(**)	,227(**)	,133(**)
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	0,038	0,015	,071(**)	,080(**)	0,040	0,020	0,030	0,037	0,018	,059(*)
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	,064(**)	0,027	,048(*)	,097(**)	,045(*)	0,030	-0,002	,047(*)	0,011	,058(*)
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	-0,005	,105(**)	,142(**)	,128(**)	0,008	0,003	,098(**)	,093(**)	,126(**)	,070(**)
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	-0,034	-0,010	0,004	0,016	,693(**)	,507(**)	-0,023	,098(**)	0,016	-0,013
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	-0,015	0,023	-0,004	-0,016	,463(**)	,615(**)	-0,019	,091(**)	-0,004	-0,042
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	0,004	-0,002	0,010	0,023	0,027	,064(**)	,045(*)	0,014	,078(**)	,120(**)
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz?	-0,032	-0,024	0,003	0,032	-0,023	-0,021	,056(*)	-0,033	,110(**)	,070(**)

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

	A51	A52	A53	A54	A55	A56	A57	A58	A59	A60
A1. Cinsiyeti	-0,031	-0,031	0,019	-0,021	-0,015	-0,011	0,004	0,006	0,024	0,016
A2. Yaşı	-0,040	-0,033	-0,014	-0,005	-0,011	-0,011	-0,018	-0,018	-0,006	-0,005
A3. Eğitim durumu	,146(**)	-0,011	-0,004	0,013	0,002	0,004	-0,011	-0,002	-0,007	-0,001
A3. Medeni durumu	0,039	0,044	-0,011	0,010	-0,014	-0,010	-0,006	-0,022	-0,024	-0,033
A5. Eşinin eğitim durumu	0,044	,045(*)	-0,003	0,008	-0,022	-0,020	-0,015	-0,030	-0,024	-0,040
A6. Eşinin yaptığı iş	0,031	,053(*)	-0,013	0,013	-0,010	-0,005	-0,002	-0,017	-0,018	-0,030
A7. Çocuğu var mı?	0,033	,047(*)	-0,012	0,009	-0,025	-0,005	-0,024	-0,005	-0,027	-0,042
A8. Çalıştığı il	0,016	0,020	0,004	-0,039	0,007	-0,019	-0,001	0,004	0,000	0,012
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	0,007	-0,018	,066(**)	-0,003	-0,008	-0,001	-0,010	-0,014	-0,015	-0,009
A10. Bu ildeki görev süresi	-,183(**)	-0,085(**)	-0,019	-,046(*)	-,045(*)	-0,042	-,057(*)	-0,039	-,058(*)	-0,004
A11. Kaçncı görev yeri?	-0,048(*)	-0,023	0,006	0,002	-0,004	0,005	-0,002	,094(**)	0,011	,109(**)
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	-0,011	0,022	0,005	0,002	0,002	-0,007	-0,008	0,001	-0,018	0,005
A13. Elimizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	,046(*)	,080(**)	0,024	0,025	,075(**)	0,018	,058(*)	0,011	,050(*)	0,019
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	,156(**)	0,001	-0,020	,054(*)	-0,007	0,002	0,000	0,006	0,001	,050(*)
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	,130(**)	0,036	0,022	,048(*)	,050(*)	,054(*)	,047(*)	,045(*)	0,037	0,044
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	0,044	,061(*)	-0,001	0,020	-0,002	0,005	0,009	-0,008	-0,011	-0,021
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	0,008	-0,014	0,027	-0,011	0,008	-0,002	-0,006	0,008	-0,010	0,030
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	-,096(**)	-0,009	,067(**)	-0,005	0,036	0,029	0,025	-0,011	-0,010	0,026
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	,140(**)	0,023	0,016	0,015	0,009	0,019	0,018	0,021	0,034	0,011
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	-0,009	0,007	,075(**)	0,041	0,023	0,041	0,036	0,037	0,034	0,029
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	-,086(**)	0,028	-0,003	-0,019	-0,011	-0,018	-0,008	0,004	0,000	-0,019
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	-,104(**)	-0,018	0,039	-0,029	-0,024	-0,016	-0,033	-0,012	-0,030	-0,002
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	-0,002	-0,014	-0,017	-0,006	-0,014	-0,020	-0,014	-0,013	-0,013	-0,012
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	0,041	-0,013	-,054(*)	-0,016	-0,017	-0,023	-0,008	-0,006	-0,010	-0,012

A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	0,011	,069(**)	,046(*)	,058(*)	,095(**)	,053(*)	,124(**)	,087(**)	,062(*)	,049(*)
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	-0,017	,075(**)	,068(**)	0,034	,102(**)	0,035	,093(**)	0,038	,082(**)	0,044
A27. Çalıştığımız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	0,017	,109(**)	,059(*)	,047(*)	,153(**)	,061(*)	,134(**)	,064(**)	,100(**)	,057(*)
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	,062(*)	-0,014	-0,003	-0,010	-0,001	-0,010	-0,003	-0,022	-0,010	-0,012
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	,090(**)	-0,031	0,013	-0,035	-0,016	-0,022	-0,024	-0,013	-0,017	0,001
A30. Yaşadığımız konutun mülkiyet durumu nedir?	0,031	-0,012	-0,012	,046(*)	-0,019	-0,006	-0,017	-0,001	-0,003	-0,010
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	,045(*)	,091(**)	0,036	,054(*)	,048(*)	,056(*)	,054(*)	,074(**)	,063(*)	,047(*)
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	0,017	,048(*)	0,035	,061(*)	0,017	0,031	0,021	0,022	-0,003	0,017
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	,060(*)	,048(*)	0,037	0,040	0,040	0,043	0,026	0,022	-0,005	0,009
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	0,039	0,014	0,042	0,018	0,024	0,022	0,025	0,023	0,013	0,020
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	,099(**)	,098(**)	0,022	0,008	0,012	0,023	0,022	,066(**)	0,032	,090(**)
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	,104(**)	,063(**)	,106(**)	,092(**)	,102(**)	,097(**)	,091(**)	,086(**)	,070(**)	,084(**)
A37. Arkadaşlarımızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	0,012	,070(**)	,060(*)	,070(**)	,089(**)	,073(**)	,083(**)	,083(**)	,075(**)	,068(**)
A38. Arkadaşlarımızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	0,015	,071(**)	0,039	,097(**)	,099(**)	,072(**)	,108(**)	,076(**)	,099(**)	0,037
A39. Arkadaşlarımızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	0,007	,082(**)	,089(**)	,107(**)	,117(**)	,098(**)	,111(**)	,113(**)	,115(**)	,097(**)
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşiyor musunuz?	0,012	,049(*)	0,001	-0,001	-0,009	-0,004	-0,010	-0,013	-0,005	0,003
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor musunuz?	0,038	0,010	-0,027	0,037	0,012	0,004	0,022	0,034	0,021	0,017
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	,119(**)	,079(**)	,106(**)	,134(**)	,136(**)	,132(**)	,233(**)	,218(**)	,201(**)	,122(**)
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	,084(**)	,123(**)	,087(**)	,115(**)	,141(**)	,145(**)	,163(**)	,145(**)	,140(**)	,154(**)
A44. Katıldığımız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,039	,075(**)	,054(*)	,048(*)	,083(**)	,058(*)	,078(**)	,098(**)	,111(**)	,051(*)
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,043	,065(**)	0,039	0,031	0,023	0,015	0,016	0,014	-0,007	0,020
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,061(*)	,059(*)	0,032	0,039	,049(*)	0,040	,049(*)	0,041	0,004	0,003
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	,050(*)	,049(*)	,072(**)	,071(**)	,113(**)	,111(**)	,106(**)	,070(**)	,055(*)	,098(**)
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	,115(**)	,092(**)	,074(**)	0,030	,101(**)	,070(**)	,092(**)	,086(**)	,070(**)	0,028
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	,137(**)	0,042	,091(**)	,071(**)	,117(**)	,119(**)	,106(**)	,062(*)	,053(*)	,107(**)

A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	,080(**)	,096(**)	,083(**)	,138(**)	,117(**)	,117(**)	,110(**)	,141(**)	,085(**)	,185(**)
A51. Memleketinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	1	,085(**)	,127(**)	,162(**)	,127(**)	,124(**)	,123(**)	,117(**)	,100(**)	,151(**)
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	,085(**)	1	,388(**)	,464(**)	,506(**)	,485(**)	,514(**)	,510(**)	,500(**)	,534(**)
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	,127(**)	,388(**)	1	,493(**)	,537(**)	,505(**)	,505(**)	,419(**)	,431(**)	,505(**)
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	,162(**)	,464(**)	,493(**)	1	,614(**)	,656(**)	,615(**)	,571(**)	,565(**)	,607(**)
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	,127(**)	,506(**)	,537(**)	,614(**)	1	,756(**)	,834(**)	,634(**)	,693(**)	,751(**)
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	,124(**)	,485(**)	,505(**)	,656(**)	,756(**)	1	,806(**)	,688(**)	,664(**)	,719(**)
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	,123(**)	,514(**)	,505(**)	,615(**)	,834(**)	,806(**)	1	,756(**)	,760(**)	,755(**)
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	,117(**)	,510(**)	,419(**)	,571(**)	,634(**)	,688(**)	,756(**)	1	,678(**)	,743(**)
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	,100(**)	,500(**)	,431(**)	,565(**)	,693(**)	,664(**)	,760(**)	,678(**)	1	,693(**)
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	,151(**)	,534(**)	,505(**)	,607(**)	,751(**)	,719(**)	,755(**)	,743(**)	,693(**)	1
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	,098(**)	,504(**)	,435(**)	,481(**)	,633(**)	,567(**)	,665(**)	,589(**)	,601(**)	,692(**)
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	,111(**)	,588(**)	,475(**)	,603(**)	,655(**)	,621(**)	,660(**)	,658(**)	,628(**)	,736(**)
A63. Ailece dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	,200(**)	,129(**)	,139(**)	,176(**)	,189(**)	,181(**)	,170(**)	,166(**)	,150(**)	,169(**)
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	,048(*)	,114(**)	,089(**)	,120(**)	,101(**)	,112(**)	,132(**)	,129(**)	,180(**)	,101(**)
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	-0,009	,128(**)	,104(**)	,148(**)	,131(**)	,141(**)	,150(**)	,148(**)	,152(**)	,132(**)
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	,070(**)	,221(**)	,233(**)	,269(**)	,307(**)	,305(**)	,282(**)	,267(**)	,278(**)	,283(**)
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,049(*)	,092(**)	0,033	,075(**)	,058(*)	,061(*)	,057(*)	,050(*)	,051(*)	,045(*)
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,094(**)	,092(**)	0,030	,065(**)	,068(**)	0,039	,057(*)	,073(**)	,047(*)	0,040
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	0,007	0,033	0,034	,057(*)	,055(*)	,052(*)	,052(*)	0,043	0,035	0,042
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcı yılında ayrılmayı düşünüyorsunuz?	-,060(*)	-0,004	-0,026	-0,012	0,040	0,009	-0,004	0,000	-0,015	0,001

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

	A61	A62	A63	A64	A65	A66	A67	A68	A69	A70
A1. Cinsiyeti	0,029	-0,004	0,026	-0,021	-0,58(*)	-0,004	0,023	-0,032	,062(*)	,076(**)
A2. Yaşı	-0,018	-0,009	0,005	-0,012	0,004	-0,027	-,160(**)	-,214(**)	0,002	0,040
A3. Eğitim durumu	0,008	0,022	0,025	0,014	0,038	0,011	0,026	,099(**)	-0,012	-,063(*)
A3. Medeni durumu	,048(*)	-0,002	,054(*)	,049(*)	-0,006	0,012	,824(**)	,538(**)	-0,009	-,058(*)
A5. Eşinin eğitim durumu	0,044	-0,010	0,033	0,041	-0,023	0,014	,814(**)	,546(**)	-0,010	-,066(**)
A6. Eşinin yaptığı iş	,050(*)	0,000	,052(*)	,056(*)	-0,010	0,023	,826(**)	,535(**)	-0,003	-,048(*)
A7. Çocuğu var mı?	0,036	0,002	,066(**)	,044(*)	-0,028	0,017	,773(**)	,491(**)	-0,002	-,048(*)
A8. Çalıştığı il	,056(*)	0,022	0,025	,111(**)	,116(**)	-0,012	0,002	0,004	,050(*)	0,043
A9. Çalıştığı kurumun bulunduğu yer	-0,027	-0,013	-0,023	-,060(*)	-0,011	-0,006	0,019	-0,002	0,002	-0,018
A10. Bu ildeki görev süresi	-0,025	-0,032	-0,027	-0,033	-0,015	-0,041	-,301(**)	-,381(**)	0,020	,199(**)
A11. Kaçınıcı görev yeri?	,053(*)	-0,009	0,009	-0,012	0,004	-0,050(*)	-,202(**)	-,207(**)	-0,008	,047(*)
A12. Bu şehre gelişiniz nasıl oldu?	-0,010	-0,006	0,003	0,039	0,007	0,001	-,105(**)	-,126(**)	,079(**)	0,037
A13. Elinizde olsa gelip burada çalışmak ister miydiniz?	,078(**)	,100(**)	-0,019	-0,031	0,030	,048(*)	-0,028	-0,037	-0,032	-0,023
A14. Bu şehir hakkında daha önce bir bilginiz var mıydı?	-0,003	0,019	-0,018	-0,034	-0,022	0,006	-0,008	0,038	-0,030	-0,024
A15. Bu şehirle bir bağlantınız var mı?	0,035	0,044	-0,014	-0,012	-0,017	,060(*)	,047(*)	,084(**)	-0,044	-,096(**)
A16. Eşinizin bu şehirle bir bağlantısı var mı?	,059(*)	0,000	,054(*)	0,043	-0,003	0,013	,818(**)	,538(**)	-0,008	-,070(**)
A17. Bu şehre gelmeden önce nasıl bir kanaate sahiptiniz?	-0,001	0,000	-,055(*)	-0,026	-,046(*)	,050(*)	,085(**)	0,015	-,063(**)	-0,022
A18. Buraya geldikten sonra kanaatiniz hangi yönde değişti?	-0,012	0,009	-0,041	-0,022	-0,012	-0,005	-,048(*)	-,079(**)	0,017	,154(**)
A19. Yaşamınızın geçirdiğiniz şehir hangi bölgede yer alıyor?	,049(*)	0,017	-0,019	,058(*)	0,028	0,013	,101(**)	,126(**)	-,047(*)	-,118(**)
A20. Yaşamınızı il, ilçe, kasaba ve köyden hangisinde geçirdiniz?	0,032	0,037	-0,031	-0,008	,066(**)	-0,014	0,017	0,000	-0,011	-0,024
A21. Üniversite eğitiminizi nerede aldınız?	-0,025	-0,035	0,008	0,019	0,025	0,017	-,055(*)	-,121(**)	0,025	,070(**)
A22. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?	0,023	-0,036	-0,021	-0,007	0,006	-0,043	-,298(**)	-,346(**)	-0,006	,103(**)
A23. Kurumda yerli yabancı ayrımı yapıyor mu?	0,025	-0,002	0,012	0,007	-0,020	-0,018	-0,006	-0,028	-0,002	0,019
A24. Hangisine daha iyi muamele ediliyor?	0,004	0,000	-0,017	-0,036	-,048(*)	-0,018	0,036	0,034	-0,021	0,021

A25. Amirinizin size karşı davranışı genel olarak nasıldır?	,066(**)	,083(**)	,045(*)	0,033	0,022	0,043	0,016	0,003	-0,037	-0,036
A26. Meslektaşlarınızın size karşı davranışı nasıldır?	,081(**)	,097(**)	-0,008	-0,001	0,005	,062(*)	0,003	-0,023	-0,033	-,045(*)
A27. Çalıştığınız kurumdan genel olarak memnun musunuz?	,100(**)	,123(**)	-0,020	-0,013	0,032	,131(**)	0,005	0,009	-,054(*)	-,062(*)
A28. Mesleğinizi bilerek mi seçtiniz?	-0,003	-0,010	,093(**)	0,023	,047(*)	0,002	0,020	0,026	-0,034	-0,021
A29. Hanenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	-0,013	0,006	-0,016	-0,002	-0,002	-0,001	-,187(**)	-,077(**)	-0,027	-0,022
A30. Yaşadığınız konutun mülkiyet durumu nedir?	-0,017	-0,003	-0,007	0,034	0,044	0,005	,075(**)	0,044	-0,022	-0,041
A31. Bu şehirden arkadaşlık kurduğunuz insanlar oldu mu?	0,023	0,042	,068(**)	,058(*)	,074(**)	,070(**)	,118(**)	,104(**)	0,013	0,028
A32. Eşinizin arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	,067(**)	0,030	0,032	,049(*)	0,009	0,040	,771(**)	,508(**)	-0,032	-,060(*)
A33. Çocuğunuzun arkadaşlık kurduğu insanlar oldu mu?	0,041	0,027	0,008	,049(*)	0,012	0,044	,516(**)	,677(**)	0,009	-,079(**)
A34. Komşularınızla birbirinize gidip gelir misiniz?	0,012	0,017	-0,008	0,029	,073(**)	,055(*)	,123(**)	,099(**)	-0,041	-,073(**)
A35. Burada çoğunlukla görüştüğünüz insanlar kimlerdir?	0,022	,046(*)	,074(**)	0,014	0,031	,048(*)	-0,034	0,023	-0,005	0,016
A36. Burada herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkiniz var mı?	,060(*)	,083(**)	,081(**)	0,014	0,006	,094(**)	0,036	0,020	-0,026	-,046(*)
A37. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir kulüp var mı?	,076(**)	,064(**)	-0,005	,108(**)	,106(**)	,046(*)	,113(**)	,099(**)	0,015	0,001
A38. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir sohbet ortamı var mı?	,074(**)	,099(**)	0,013	,079(**)	,051(*)	,066(**)	0,019	0,044	0,014	0,004
A39. Arkadaşlarınızla gittiğiniz herhangi bir eğlence ortamı var mı?	,105(**)	,100(**)	-0,016	,072(**)	,095(**)	0,038	0,043	0,020	0,024	0,017
A40. Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşiyor musunuz?	0,017	-0,005	,106(**)	,076(**)	,116(**)	,081(**)	0,044	,056(*)	,066(**)	-0,018
A41. Bu etkinliği burada gerçekleştiriyor musunuz?	0,005	,054(*)	,045(*)	0,038	,064(**)	-0,005	-0,034	-0,015	0,004	-0,032
A42. Şehirde kültürel/sanatsal merkezler var mı?	,074(**)	,115(**)	,172(**)	0,015	0,027	,105(**)	-0,010	0,023	-0,002	-0,024
A43. Sinema veya tiyatro gibi merkez sizin için önemli midir?	,144(**)	,143(**)	,198(**)	,071(**)	,048(*)	,142(**)	0,004	-0,004	0,010	0,003
A44. Katıldığınız herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,074(**)	,076(**)	,080(**)	,080(**)	,097(**)	,128(**)	0,016	-0,016	0,023	0,032
A45. Eşinizin katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	,072(**)	0,028	0,039	0,040	,045(*)	0,008	,693(**)	,463(**)	0,027	-0,023
A46. Çocuklarınızın katıldığı herhangi bir sosyal faaliyet var mı?	0,040	0,007	0,018	0,020	0,030	0,003	,507(**)	,615(**)	,064(**)	-0,021
A47. Burada halkın genel olarak size bakışı nasıldır?	0,043	,067(**)	,076(**)	0,030	-0,002	,098(**)	-0,023	-0,019	,045(*)	,056(*)
A48. Komşularınızın size karşı davranışı nasıldır?	,089(**)	,119(**)	,083(**)	0,037	,047(*)	,093(**)	,098(**)	,091(**)	0,014	-0,033
A49. Burada ailece herhangi bir baskı hissediyor musunuz?	,046(*)	,075(**)	,227(**)	0,018	0,011	,126(**)	0,016	-0,004	,078(**)	,110(**)

A50. Burada kalacak kiralık konut bulabiliyor musunuz?	,075(**)	,145(**)	,133(**)	,059(*)	,058(*)	,070(**)	-0,013	-0,042	,120(**)	,070(**)
A51. Memleketinize hangi sıklıkla gidiyorsunuz?	,098(**)	,111(**)	,200(**)	,048(*)	-0,009	,070(**)	,049(*)	,094(**)	0,007	-0,060(*)
A52. Burada eğitim imkânları nasıldır?	,504(**)	,588(**)	,129(**)	,114(**)	,128(**)	,221(**)	,092(**)	,092(**)	0,033	-0,004
A53. Şehir içi ulaşım imkânları nasıldır?	,435(**)	,475(**)	,139(**)	,089(**)	,104(**)	,233(**)	0,033	0,030	0,034	-0,026
A54. Hava ulaşımı imkânları nasıldır?	,481(**)	,603(**)	,176(**)	,120(**)	,148(**)	,269(**)	,075(**)	,065(**)	,057(*)	-0,012
A55. Sağlık imkânları nasıldır?	,633(**)	,655(**)	,189(**)	,101(**)	,131(**)	,307(**)	,058(*)	,068(**)	,055(*)	0,040
A56. Sosyal ortam imkânları nasıldır?	,567(**)	,621(**)	,181(**)	,112(**)	,141(**)	,305(**)	,061(*)	0,039	,052(*)	0,009
A57. Kültürel ortam imkânları nasıldır?	,665(**)	,660(**)	,170(**)	,132(**)	,150(**)	,282(**)	,057(*)	,057(*)	,052(*)	-0,004
A58. Sanatsal ortam imkânları nasıldır?	,589(**)	,658(**)	,166(**)	,129(**)	,148(**)	,267(**)	,050(*)	,073(**)	0,043	0,000
A59. Eğlence mekânı imkânları nasıldır?	,601(**)	,628(**)	,150(**)	,180(**)	,152(**)	,278(**)	,051(*)	,047(*)	0,035	-0,015
A60. Park ve bahçe imkânları nasıldır?	,692(**)	,736(**)	,169(**)	,101(**)	,132(**)	,283(**)	,045(*)	0,040	0,042	0,001
A61. Çocuk oyun alanları nasıldır?	1	,710(**)	,152(**)	,127(**)	,127(**)	,216(**)	,097(**)	,065(**)	0,038	0,005
A62. Spor salonu imkânları nasıldır?	,710(**)	1	,169(**)	,089(**)	,113(**)	,261(**)	,058(*)	,047(*)	,051(*)	0,023
A63. Ailece dışarı çıkıp vakit geçirdiğiniz yer var mı?	,152(**)	,169(**)	1	0,032	,054(*)	,126(**)	,063(**)	0,035	,195(**)	,072(**)
A64. İnterneti alışveriş amaçlı kullanıyor musunuz?	,127(**)	,089(**)	0,032	1	,441(**)	,108(**)	,069(**)	,056(*)	,062(*)	0,015
A65. İnterneti sohbet amaçlı kullanıyor musunuz?	,127(**)	,113(**)	,054(*)	,441(**)	1	,133(**)	0,034	0,029	0,018	-0,013
A66. Genel olarak bu şehirde bulunmaktan memnun musunuz?	,216(**)	,261(**)	,126(**)	,108(**)	,133(**)	1	,054(*)	0,030	,083(**)	-0,034
A67. Eşiniz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,097(**)	,058(*)	,063(**)	,069(**)	0,034	,054(*)	1	,686(**)	-0,002	-0,050(*)
A68. Çocuğunuz bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	,065(**)	,047(*)	0,035	,056(*)	0,029	0,030	,686(**)	1	0,011	-0,072(**)
A69. Buradan ayrılıp başka bir şehre gitmek istiyor musunuz?	0,038	,051(*)	,195(**)	,062(*)	0,018	,083(**)	-0,002	0,011	1	,371(**)
A70. Buradaki görevinizin kaçınıcıyınlında ayrılmayı düşünüyörsünüz	0,005	0,023	,072(**)	0,015	-0,013	-0,034	-0,050(*)	-0,072(**)	,371(**)	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed) * . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

Ek 1: VARYANS ANALİZİ (Bölgeden ayrılmak isteyenler üzerinden)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Cinsiyeti	Between Groups	0,282	1	0,282	1,178	0,278
	Within Groups	301,194	1.256	0,240		
	Total	301,476	1.257			
Yaşı	Between Groups	5,850	1	5,850	1,002	0,317
	Within Groups	7.334,624	1.256	5,840		
	Total	7.340,474	1.257			
Eğitim durumu	Between Groups	0,075	1	0,075	0,237	0,627
	Within Groups	399,607	1.256	0,318		
	Total	399,682	1.257			
Medeni durumu	Between Groups	0,022	1	0,022	0,089	0,765
	Within Groups	313,664	1.256	0,250		
	Total	313,686	1.257			
Eşinin eğitim durumu	Between Groups	8,487	1	8,487	0,080	0,777
	Within Groups	133.022,785	1.256	105,910		
	Total	133.031,272	1.257			
Eşinin mesleği	Between Groups	11,491	1	11,491	0,091	0,762
	Within Groups	157.894,386	1.256	125,712		
	Total	157.905,877	1.257			
Çocuğu var mı?	Between Groups	24,533	1	24,533	0,190	0,663
	Within Groups	162.524,252	1.256	129,398		
	Total	162.548,785	1.257			
Çalıştığı il	Between Groups	2,982	1	2,982	1,263	0,261
	Within Groups	2.965,639	1.256	2,361		
	Total	2.968,621	1.257			
Çalıştığı kurumun bulunduğu yer (il, ilçe, kasaba)	Between Groups	6,022	1	6,022	2,086	0,149
	Within Groups	3.625,520	1.256	2,887		
	Total	3.631,542	1.257			
Evinin bulunduğu yer (il, ilçe, kasaba)	Between Groups	1,697	1	1,697	0,488	0,485
	Within Groups	4.372,923	1.256	3,482		
	Total	4.374,621	1.257			
Kaç yıldır burada görev yapıyor?	Between Groups	3,016	1	3,016	1,296	0,255
	Within Groups	2.922,869	1.256	2,327		
	Total	2.925,886	1.257			

Burası kaçınıcı görev yeridir?	Between Groups	0,317	1	0,317	0,192	0,661
	Within Groups	2.069,210	1.256	1,647		
	Total	2.069,526	1.257			
Bu şehir gelişi nasıl oldu?	Between Groups	34,386	1	34,386	6,211	0,013
	Within Groups	6.953,892	1.256	5,537		
	Total	6.988,277	1.257			
Elinde olsa gelip burada çalışır mı?	Between Groups	0,946	1	0,946	0,104	0,747
	Within Groups	11.425,643	1.256	9,097		
	Total	11.426,588	1.257			
Bu şehir hakkında daha önce bir bilgisi var mıydı?	Between Groups	46,800	1	46,800	9,206	0,002
	Within Groups	6.385,133	1.256	5,084		
	Total	6.431,933	1.257			
Bu şehirle daha önce bir bağlantısı var mıydı?	Between Groups	58,652	1	58,652	9,009	0,003
	Within Groups	8.176,904	1.256	6,510		
	Total	8.235,556	1.257			
Eşinin bu şehirle daha önce bir bağlantısı var mıydı?	Between Groups	19,408	1	19,408	0,153	0,695
	Within Groups	158.919,159	1.256	126,528		
	Total	158.938,567	1.257			
Buraya gelmeden önce bu şehir hakkında nasıl bir kanaate sahipti?	Between Groups	34,045	1	34,045	40,867	0,000
	Within Groups	1.046,346	1.256	0,833		
	Total	1.080,391	1.257			
Buraya geldikten sonra kanaati değişti mi?	Between Groups	4,701	1	4,701	0,335	0,563
	Within Groups	17.614,947	1.256	14,025		
	Total	17.619,648	1.257			
Yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği şehir hangi bölgede yer alıyor?	Between Groups	0,119	1	0,119	0,008	0,928
	Within Groups	18.429,258	1.256	14,673		
	Total	18.429,377	1.257			
Hayatının büyük bir kısmını nerede geçirdi (il, ilçe, kasaba, köy)	Between Groups	0,004	1	0,004	0,001	0,978
	Within Groups	7.384,709	1.256	5,880		
	Total	7.384,713	1.257			
İlkokul eğitimini nerede aldı?	Between Groups	0,989	1	0,989	0,020	0,888
	Within Groups	62.123,739	1.256	49,462		
	Total	62.124,728	1.257			
Orta okul eğitimini nerede aldı?	Between Groups	0,650	1	0,650	0,013	0,910
	Within Groups	63.592,349	1.256	50,631		
	Total	63.592,999	1.257			

Lise eğitimini nerede aldı?	Between Groups	12,543	1	12,543	0,247	0,619
	Within Groups	63.771,874	1.256	50,774		
	Total	63.784,417	1.257			
Üniversite eğitimin nerede aldı? (Üniversite mezunu olanlar)	Between Groups	12,480	1	12,480	0,122	0,727
	Within Groups	128.886,910	1.256	102,617		
	Total	128.899,390	1.257			
Kaç yıldır bu mesleği yapıyor?	Between Groups	1,281	1	1,281	0,302	0,583
	Within Groups	5.324,799	1.256	4,239		
	Total	5.326,080	1.257			
Bu mesleği yapmadan önce ne iş yapıyordu?	Between Groups	3,180	1	3,180	0,591	0,442
	Within Groups	6.757,195	1.256	5,380		
	Total	6.760,375	1.257			
Çalıştığı kurumda yerlilerle yabancılar arasında ayrımcılık yapılıyor mu?	Between Groups	1,267	1	1,267	0,250	0,617
	Within Groups	6.379,128	1.256	5,079		
	Total	6.380,395	1.257			
Amiri kendisine karşı nasıl davranıyor?	Between Groups	71,012	1	71,012	5,860	0,016
	Within Groups	15.221,525	1.256	12,119		
	Total	15.292,537	1.257			
Meslektaşları kendisine karşı nasıl davranıyor?	Between Groups	13,586	1	13,586	2,611	0,106
	Within Groups	6.534,691	1.256	5,203		
	Total	6.548,277	1.257			
Genel olarak çalıştığı kurumdan memnun mu?	Between Groups	29,385	1	29,385	8,903	0,003
	Within Groups	4.145,464	1.256	3,301		
	Total	4.174,850	1.257			
Mesleğini severek mi yoksa zorunlu nedenlerden dolayı mı seçti?	Between Groups	28,726	1	28,726	6,197	0,013
	Within Groups	5.822,585	1.256	4,636		
	Total	5.851,311	1.257			
Hanesinin aylık toplam geliri ne kadardır?	Between Groups	5,194	1	5,194	0,864	0,353
	Within Groups	7.552,003	1.256	6,013		
	Total	7.557,196	1.257			
Hangi gelir grubunda olduğunu düşünüyor?	Between Groups	3,044	1	3,044	1,089	0,297
	Within Groups	3.509,831	1.256	2,794		
	Total	3.512,875	1.257			
Yaşadığı konutun mülkiyeti	Between Groups	0,147	1	0,147	0,041	0,839
	Within Groups	4.489,125	1.256	3,574		
	Total	4.489,272	1.257			

Bu şehirde dostluk/arkadaşlık kurduğu kimse var mı?	Between Groups	2,466	1	2,466	0,114	0,736
	Within Groups	27.224,126	1.256	21,675		
	Total	27.226,591	1.257			
Eşinin bu şehirde dostluk/arkadaşlık kurduğu kimse var mı?	Between Groups	727,030	1	727,030	5,384	0,020
	Within Groups	169.595,349	1.256	135,028		
	Total	170.322,379	1.257			
Çocuğunun bu şehirde dostluk/arkadaşlık kurduğu kimse var mı?	Between Groups	1.133,050	1	1.133,050	9,572	0,002
	Within Groups	148.675,059	1.256	118,372		
	Total	149.808,109	1.257			
Komşularıyla birbirlerine gidip gelirler mi?	Between Groups	76,935	1	76,935	6,266	0,012
	Within Groups	15.421,648	1.256	12,278		
	Total	15.498,583	1.257			
Bu şehirde çoğunlukla kiminle görüşüyor veya sorunlarını kiminle paylaşıyor?	Between Groups	11,268	1	11,268	1,193	0,275
	Within Groups	11.862,535	1.256	9,445		
	Total	11.873,804	1.257			
Bu şehirdeki herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla ilişkisi var mı?	Between Groups	4,498	1	4,498	0,781	0,377
	Within Groups	7.231,045	1.256	5,757		
	Total	7.235,542	1.257			
Arkadaşlarıyla zaman zaman gittikleri bir kulüp var mı?	Between Groups	298,230	1	298,230	3,244	0,072
	Within Groups	115.472,750	1.256	91,937		
	Total	115.770,980	1.257			
Arkadaşlarıyla zaman zaman gittikleri bir sohbet ortamı var mı?	Between Groups	0,871	1	0,871	0,027	0,870
	Within Groups	40.912,900	1.256	32,574		
	Total	40.913,772	1.257			
Arkadaşlarıyla zaman zaman gittikleri bir eğlence mekanı var mı?	Between Groups	0,831	1	0,831	0,010	0,919
	Within Groups	100.537,466	1.256	80,046		
	Total	100.538,297	1.257			
Spor, avcılık, kayak veya dağcılık gibi bir etkinlikle ilgileniyor mu?	Between Groups	14,536	1	14,536	0,792	0,374
	Within Groups	23.054,934	1.256	18,356		
	Total	23.069,470	1.257			
Bu etkinliği burada gerçekleştirebiliyor mu?	Between Groups	260,164	1	260,164	2,389	0,122
	Within Groups	136.783,013	1.256	108,904		
	Total	137.043,177	1.257			
Bulunduğu şehirde sinema/tiyatro gibi kültürel veya sanatsal merkezler var mı?	Between Groups	0,245	1	0,245	0,161	0,688
	Within Groups	1.909,492	1.256	1,520		
	Total	1.909,736	1.257			

Bu merkezlerin bulunması kendisi için anlamlı mı?	Between Groups	9,557	1	9,557	7,191	0,007
	Within Groups	1.669,349	1.256	1,329		
	Total	1.678,906	1.257			
Herhangi bir sosyal etkinliğe katılıyor mu? (kurs, enstrüman, folklor, tiyatro vs.)	Between Groups	48,023	1	48,023	2,461	0,117
	Within Groups	24.506,744	1.256	19,512		
	Total	24.554,767	1.257			
Eşinin katıldığı herhangi bir sosyal etkinlik var mı?	Between Groups	156,276	1	156,276	1,191	0,275
	Within Groups	164.811,155	1.256	131,219		
	Total	164.967,432	1.257			
Çocuğunun katıldığı herhangi bir sosyal etkinlik var mı?	Between Groups	225,538	1	225,538	1,687	0,194
	Within Groups	167.873,446	1.256	133,657		
	Total	168.098,983	1.257			
Burada halkın genel olarak kendilerine bakışı nasıldır?	Between Groups	23,586	1	23,586	1,604	0,206
	Within Groups	18.471,372	1.256	14,707		
	Total	18.494,958	1.257			
Komşularının kendilerine bakışı nasıldır?	Between Groups	155,377	1	155,377	9,080	0,003
	Within Groups	21.493,103	1.256	17,112		
	Total	21.648,480	1.257			
Bu şehirde kendisi ya da ailesi herhangi bir baskı hissediyor mu?	Between Groups	4,884	1	4,884	0,730	0,393
	Within Groups	8.401,860	1.256	6,689		
	Total	8.406,745	1.257			
Bu şehirde kiralık konut kolayca bulunabiliyor mu?	Between Groups	3,540	1	3,540	0,461	0,497
	Within Groups	9.636,364	1.256	7,672		
	Total	9.639,905	1.257			
Boş zamanlarında genelde ne yapıyor?	Between Groups	11,003	1	11,003	3,290	0,070
	Within Groups	4.200,460	1.256	3,344		
	Total	4.211,463	1.257			
Tatilini genelde nerede geçiriyor?	Between Groups	0,130	1	0,130	0,023	0,880
	Within Groups	7.197,816	1.256	5,731		
	Total	7.197,947	1.257			
Memleketine hangi sıklıkla gidiyor?	Between Groups	93,051	1	93,051	13,129	0,000
	Within Groups	8.902,036	1.256	7,088		
	Total	8.995,087	1.257			
Bu şehirde eğitim imkanları nasıldır?	Between Groups	0,598	1	0,598	0,038	0,845
	Within Groups	19.647,635	1.256	15,643		
	Total	19.648,233	1.257			

Bu şehirde ulaşım imkanları nasıldır?	Between Groups	4,785	1	4,785	0,333	0,564
	Within Groups	18.048,036	1.256	14,369		
	Total	18.052,821	1.257			
Bu şehirde hava ulaşımı nasıldır?	Between Groups	1,325	1	1,325	0,135	0,714
	Within Groups	12.362,621	1.256	9,843		
	Total	12.363,947	1.257			
Bu şehirde sağlık imkanları nasıldır?	Between Groups	0,206	1	0,206	0,027	0,871
	Within Groups	9.720,390	1.256	7,739		
	Total	9.720,595	1.257			
Bu şehirde sosyal ortam imkanları nasıldır?	Between Groups	3,093	1	3,093	0,394	0,530
	Within Groups	9.867,826	1.256	7,857		
	Total	9.870,919	1.257			
Bu şehirde kültürel ortam imkanları nasıldır?	Between Groups	0,000	1	0,000	0,000	0,998
	Within Groups	10.809,402	1.256	8,606		
	Total	10.809,402	1.257			
Bu şehirde sanatsal imkanlar nasıldır?	Between Groups	0,050	1	0,050	0,005	0,944
	Within Groups	12.723,795	1.256	10,130		
	Total	12.723,844	1.257			
Bu şehirde eğlence ortamı imkanları nasıldır?	Between Groups	19,231	1	19,231	1,569	0,211
	Within Groups	15.396,690	1.256	12,259		
	Total	15.415,921	1.257			
Bu şehirde park ve bahçe imkanları nasıldır?	Between Groups	0,588	1	0,588	0,064	0,800
	Within Groups	11.452,243	1.256	9,118		
	Total	11.452,831	1.257			
Bu şehirde piknik alanı imkanları nasıldır?	Between Groups	0,296	1	0,296	0,027	0,870
	Within Groups	13.852,684	1.256	11,029		
	Total	13.852,980	1.257			
Bu şehirde çocuk oyun alanı imkanı nasıldır?	Between Groups	10,893	1	10,893	0,797	0,372
	Within Groups	17.166,577	1.256	13,668		
	Total	17.177,470	1.257			
Bu şehirde spor salonu imkanı nasıldır?	Between Groups	23,501	1	23,501	2,445	0,118
	Within Groups	12.072,649	1.256	9,612		
	Total	12.096,150	1.257			
Ailece dışarı çıkıp vakit geçireceği yerler var mı?	Between Groups	26,120	1	26,120	8,785	0,003
	Within Groups	3.734,548	1.256	2,973		
	Total	3.760,669	1.257			

Genelde hangi ihtiyacı için büyükşehre gidiyor?	Between Groups	5,080	1	5,080	0,609	0,435
	Within Groups	10.468,440	1.256	8,335		
	Total	10.473,520	1.257			
İnternette alışveriş yapıyor mu?	Between Groups	2,897	1	2,897	0,040	0,842
	Within Groups	91.609,596	1.256	72,938		
	Total	91.612,493	1.257			
Bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	Between Groups	30,182	1	30,182	4,427	0,036
	Within Groups	8.562,884	1.256	6,818		
	Total	8.593,066	1.257			
Eşi bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	Between Groups	296,962	1	296,962	2,316	0,128
	Within Groups	161.027,280	1.256	128,206		
	Total	161.324,242	1.257			
Çocuğu bu şehirde bulunmaktan memnun mu?	Between Groups	352,298	1	352,298	3,077	0,080
	Within Groups	143.805,611	1.256	114,495		
	Total	144.157,909	1.257			
Buradaki görevinin kaçınıcı yılında ayrılmış olacaktır?	Between Groups	92,912	1	92,912	13,748	0,000
	Within Groups	8.488,612	1.256	6,758		
	Total	8.581,524	1.257			
Buradan ayrıldıktan sonra nereye gitmeyi düşünüyor?	Between Groups	11,958	1	11,958	1,715	0,191
	Within Groups	8.759,000	1.256	6,974		
	Total	8.770,958	1.257			



T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

Ortakapı Mah. Atatürk Cad. No: 117 KARS - TÜRKİYE

Tel: +90 474 212 52 00 **Fax:** +90 474 212 52 04

e-mail: info@serka.org.tr **web:** www.serka.gov.tr